

*Redaktor gusası***ƏDƏBİYYATDA QAZİ OBRAZI**

Azərbaycan gündəmində Xeyli vaxtdır ki, qazi söhbəti Azərbaycanda gündəmi zəbt edib. Müxtəlif dairələr tez-tez bu mövzuya müraciət edir, qazılərin kimliyi və hərəkətləri döñə-döñə dəyərləndirilir. Əslində, qazi məsələsi yeni deyil, otuz ildən artıq bir vaxtdır gündəmə gəlib, ötən əsrin doxsanlarından dillərə düşüb, sadəcə 2020-ci ilin sonlarında 44 günlük Vətən Müharibəsinin başa çatması ilə mövzunu yeniləndirməyə çalışıdlar. O qədər püshəpüflə işiştirdilər ki, az qala bütün ölkəni bürüdü. Hətta mahni da bəstələdilər:

-YOL VERİN, QAZİ GƏLİR!

Vətən müharibəsindən sonra bir müddət müəyyən xətir-hörəmət göstəriləs də, əsasən I Qarabağ savaşından çıxmış yaralı döyüşçüləri ayırmaga, aşağlamağa, pisikdirməyə cəhdler edildi. (Yeri gəlmışkən, qeyd edək ki, Azərbaycan cəmiyyətində QAZİ döyüşdə yaralanın hərbçiyə deyirlər.) Belə ki, hər kəs ətrafında olanlar arasında yalançı, rüşvət mütqabilində saxta sənədlərlə bu imtiyaz sahibinin vəsiqəsinə yiyələnləri yaxşı tanyurdı. Məhz, buna görə onlar birinci olaraq cəmiyyətin niyyətini duyub “hücumu” keçdilər.

İndi Şəhid məclisləri onların nümayişkarana hərəkatı olmadan ötüşmür.

Dəstə-dəstə toplaşış görünüyü yaratmaq, cəmiyyətin gözünüň yağır eləmək onların əlində bir qurtum su içmək qədər asandır. Düzdiir, 2020-ci ilin döyüşlərindən də əvvəl onlar belə-bələ addımlar attdılar, hətta torpaq sahəsi zəbt edib ev tikmək, obyekt tikmək üstündə Neft Şirkətinin mühafizəçiləri ilə aralarında dəfələrlə qanlı incident də yaranmışdı. Söz-söhbət baş altı getsə də heç kim onların əsilliyyini, saxtalığını araşdırmağa cəhd göstərmədi. Cənki pul alıb saxta əllilik verənlər halə iş başındadır. Köhnə əllillərin dəstələrinə Vətən müharibəsindən sonra yeniləri də qatıldı. Yenilər də “Haqq savaşı”nda müəyyən addımlar atmaq istədilər. Etirazlar, video-çarxlar, yuxarıllara müraciətlər, nazirliyin qapısına təpik atmaq kimi şouular və s. bu kimi hərəkətlər olunsa da nəticəsiz qaldı. Bir ara intiharlar gündəmi bürüdü. Sayı qırxi keçəndən sonra, şükürlər olsun ki, bu ağulsız hərəkət səngidi.

44 günlük Vətən Müharibəsindən sonra “Zəfər” günü qeyd olunsa, “Qələbə” parədi keçirilsə də uşaqlardan böyüyə hamı bilir ki, mühərribə bitməyib, ermənilərlə ara-sıra qırğınlar olur. Rəsmi məlumatlara görə “Dəmir Yumruq - 44” əməliyyatından sonra “Anti terror”, “Qisas”, “Caliber” əməliyyatları keçirilib. Lakin nə sərhədlər, nə də Qarabağ bölgəsi erməni yaraqlılarından təmizlənib. Odur ki, Qazılərin sayı arta bilər.

Qazi obraz olaraq bəzi hekayələrin hətta baş qəhrəmanı kimi yaradılır. Cox güman ki, gələcəkdə bir çox şair və yazıçılar bu mövzuya müraciət edəcəklər. İştərdim ki, aqli-qaralı, yəni saxtalı-əsilli hamisini necə var göstərsinlər. Bu gün saxta qazılər beş addım irəli gedərək sosial şəhəkələrdə və həyatda yaratdıqları görüntülərlə cəmiyyətin gözünü elə yağır ediblər ki, əsl qazılər-döyüşçülər kölgədə qalıb və onları ayırd etmək olduqca çətinləşib.

Böyük hörmət və ehtiramla:
Əli BƏY AZƏRİ,
baş redaktor

XƏZAN
Ədəbi-bədii jurnal
C7, №6, 2022
Sentyabr-oktyabr, 2022

Baş REDAKTOR:
Əli BƏY AZƏRİ

Redaksiya heyəti:

Şahməmməd Dağlaroğlu, Xalıq Azadi, Məhəmməd Əli, Rəşid Bərgüşadlı, Damət Salmanoğlu, Budaq Təhməz, Hafiz Əlimərdanlı, Ələsgər Talıboğlu, Vaqif Osmanov, Zaur Ustac, Elvin İntiqamoğlu, Gülnarə Əsrafil, Aynur Yasəmən Qarabağlı

Baş redaktorun MÜAVİNİ:
Ramiz İSMAYIL
Dizayn: Veys ƏLİYEV

Redaksiyanın ünvani:

Bakı şəhəri, Mətbuat prospekti,
529-cu məhəllə, “Azərbaycan” nəşriyyatı

Əlaqə telefonları: (070) 575 03 99

Email ünvani: xezan23@mail.ru,
5750399a@mail.ru

Çapa imzalanıb: 01 oktyabr 2022-ci il
Ədlıyyə Nazirliyində 15 yanvar 2016-cı ildə
qeydə alınmışdır: 5331

Jurnal aylıqdır.

Materiallar elektron variantında,
yaxud diskdə və on dörd şriftlə printerdən
çıxımıç çap variantında (bir nömrə üçün) poeziya
və publisistika beş, nəşr on səhifədən çox
olmamaq şərtilə qəbul olunur.

JURNALI Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin
“Bayatı” və KİTABEVİM.AZ kitab
mağazalarından əldə edə bilərsiniz.

TƏLƏBKARLIQ VƏ ƏDALƏTLİ YOL TUTDUQDA

**Fərhad ƏSGƏROV (RAMİZOĞLU),
yazıçı-jurnalist**

İşlədiyi sahədən asılı olmayaraq insan həyatda düzgün, ədalətli yol tutmağa çalışmalıdır. Öz işinə qarşı məsuliyyətli olmalı, daim öz üzərində işləməlidir. Belə olduqda həmin şəxs işlədiyi yerdə, onu tanıyanlar arasında hörmət sahibi olur, həzaman və hər yerdə haqqında xoş sözlər danışılır. Bəli, elə insanlar var ki, şərəfi, ləyaqəti, mərdliyi, təmizliyi, işinə məsuliyyətlə və vicedanla yanaşmağı özünə əsas prinsip seçir. Tanıdığım belə adamlardan biri **Gülər İsmayılova**dır.

Bakının Xəzər rayonunun Şüvəlan qəsəbəsindəki 156 sayılı tam orta məktəbin direktoru Gülər İsmayılovanın fəaliyyəti haqqında məqalə yazmadan əvvəl, onun əvvəl çalışdığı Xəzər rayonundakı 117 sayılı tam orta məktəbdə oldum və Gülər müəllimin necə bir işçi, eləcə də necə insan olması haqqında maraqlandım. Qeyd edim ki, Gülər İsmayılova 117 sayılı tam orta məktəbdə təlim-tərbiyə işləri üzrə direktor müavini vəzifəsində çalışıb. Məktəbin bir neçə müəllimi ilə görüşüb onun haqqında məlumat aldım. Hami onun haqqında müsbət fikirlər söylədi. Müsahiblərimdən biri məktəbin texnologiya müəllimi **Bəhruz Hüseynov** oldu:

-Gülər İsmayılova həmişə işlərini günün tələbəri səviyyəsində qurub. O, təlim-tərbiyə və metodiki işləri lazımı səviyyədə təşkil edib, şagirdlərin dövlət standartlarına uyğun təhsil almaları üçün məktəbdə bacardığı köməyi göstərib. Metodiki şura və fənn metodbirləşmələrinin işinə rəhbərlik və nəzarəti yüksək səviyyədə həyata keçirib. Təlim-tərbiyə prosesinin təkmilləşdirilməsi məqsədilə öz təkliflərini verib, müəllimlərin ixtisasartırma və yenidənhazırlanma təhsilinə cəlb olunmalarına çalışıb.

Söhbət əsnasında 117 sayılı tam orta məktəbin müəllimi **Nigar Həsənova** da bunları dedi:

-Gülər müəllimin büllür kimi təmiz daxili dünyası var. Budur, onu şagirdlərə, müəllimlərə,

valideynlərə sevdirən. O, çalışqan, zəhmətkeş, işinə vicedanla yanaşan, dedi-qodudan çox uzaq olan bir pedaqoqdur. Ona gələcək işlərində, pedaqoji fəaliyyətində nailiyyətlər, uğurlar arzulayıram.

Gülər müəllimin təhsil aldığı və 13 il müəllim vəzifəsində işlədiyi Xəzər rayonundakı 136 nömrəli tam orta məktəbdə olduq. Öyrəndik ki, məktəbin biologiya müəllimi Lətifə Quliyeva Güler müəllimin sinif rəhbəri olmuşdur. Sonra isə Güler müəllim ali təhsil almış və Lətifə Quliyeva ilə birlikdə bir kollektivdə çalışmışdır. Güler İsmayılovanın necə şagird və necə müəllim olmasına soruşduqda **Lətifə Quliyeva** fəxrlə qeyd etdi:

-Gülər İsmayılova hələ orta məktəbdə oxuyarkən çox çalışqan şagird olmuşdur. O, həm də məktəbin ictimai işlərində, eləcə də məktəbdə keçirilən müxtəlif rəngarəng tədbirlərdə fəal iştirak edirdi. Güler İsmayılova müəllim işləyən zaman isə səmimiliyinə, insanlarla xoş rəftarına görə həm müəllimlərin, həm də şagirdlərin sevimlisinə çevrildi. Onu da qeyd edim ki, Güler İsmayılova innovativ və kreativ düşüncəli müəllimdir, o, daim özünü inkişaf etdirir. Günün tələbi isə budur.

Güler İsmayılova haqqında söylənilən bu və digər fikirlər çalışdığı illər ərzində xalqına xidmət edən xeyirxah, ədalətli, mehriban, işgüzər bir müəllim, hətta rəhbər işçi obrazını mənim təsəvvürümüzdə canlandırdı.

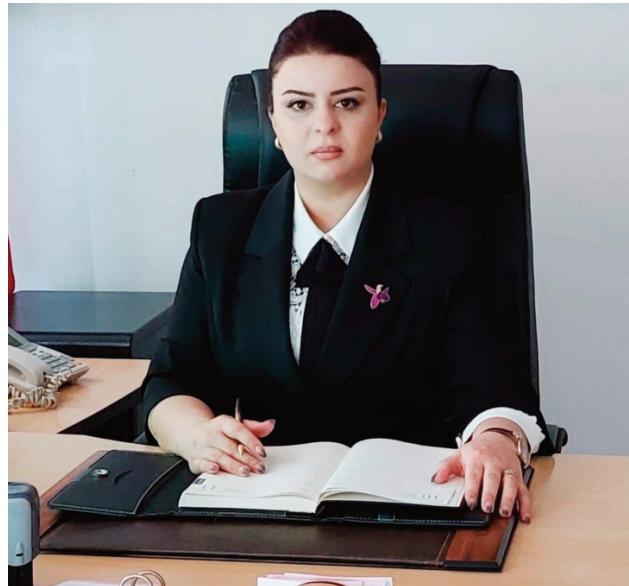
Tanışlıq üçün: *Gülər Bəhrəm qızı İsmayılova 16 noyabr 1984-cü ildə anadan olub. 2001-ci ildə Bakının Xəzər rayonunun Binə qəsəbəsindəki 136 sayılı tam orta məktəbi bitirib. Elə həmin il Lənkəran Dövlət Universitetinə qəbul olub və 2005-ci ildə riyaziyyat və informatika müəllimi ixtisasına yiyələnməklə ali təhsilini başa vurub. Pedaqoji fəaliyyətə ilk dəfə 2006-ci ildə Bakı şəhəri Xəzər rayonu 136 nömrəli tam orta məktəbdə informatika müəllimi kimi başlamışdır. 13 il müəllim vəzifəsində işləmişdir. 2019-cu ildə Bakı Şəhər Təhsil İdarəsinin təşkil etdiyi müsabiqədə yüksək nəticə göstərərək, test və müsahibə mərhələlərini keçərək, BŞTİ-nin təyinatı üzrə elə həmin il oktyabrın 8-dən*

Xəzər rayonu S.Abbasov adına 117 nömrəli tam orta məktəbdə təlim-tərbiyə işləri üzrə direktor müavini vəzifəsində işləməyə başlamışdır. 2020-ci ilin sentyabr ayında elan edilmiş dövlət ümumi təhsil müəssisələrinə direktor vəzifəsinə işə qəbul üzrə müsabiqənin nəticələrinə əsasən müvəffəqiyyət qazanmış və 13 sentyabr 2021-ci il tarixindən Bakının Xəzər rayonunun Şüvəlan qəsəbəsindəki 156 sayılı tam orta məktəbə direktor vəzifəsinə təyin edilmişdir. Yeni Azərbaycan Partiyasının üzvüdür. Ailəlidir.

156 sayılı tam orta məktəb Xəzər rayonunun böyük tədris ocaqlarından biridir. Məktəb 1935-ci ildən fəaliyyət göstərir. 2021-2022-ci tədris ilində məktəbdə 1774 şagird təhsil almış, 100 nəfər müəllim çalışmışdır.

Məktəbin müəllimlərindən: Gültəkin Yolçuyeva, Aygün Muradova, Mənzər Ağabəyova, Səadət Quliyeva, Əzəməxanım Məlikyeqanova, Lalə Quliyeva, Gülnar Hüseynzadə ilə görüşüb direktorun fəaliyyəti barədə və məktəbin hansı nailiy-yətlərə, uğurlara imza atması haqqında maraqlandıq. Müəllimlərin hamısı Güler İsmayılovanın müsbət işlərindən, işinə vicdanla yanaşmasından ağızdolusu danışdır. Aygün Muradova qeyd etdi ki, Güler müəllim inkişaf yönümlü şəxsdir, eləcə də o, qısa müddətdə şagirdlərlə səmimi münasibətinə görə sevilir. Səadət Quliyeva isə söhbət zamanı vurğuladı ki, 2021-2022-ci tədris ilində bütün təlim-tərbiyə prosesi təhsilin keyfiyyətinin artırılmasına, şagirdlərin meyl-marağının inkişaf etdirilməsinə, Vətənini, xalqını sevən vətəndaşlar tərbiyə edilməsinə, istedadlı şagirdlərin üzə çıxarılmasına xidmət etmişdir. Gülnar müəllim isə dedi ki, Güler müəllim çox tələbkar direktordur, o, “müəllimlərdən şagirdlərə yüksək səviyyədə dərs keçmələrini tələb edir. Çox səmimi bir insandır, ədalətlidir, hər bir işə düzgün və obyektiv qiymət verir. Çalışır ki, heç kəsin xətrinə dəyməsin. Özü cavan olsa da hamiya, hətta yaşlı müəllimlərə də ana qayğısı ilə yanaşır”.

Faktlarla tanışlıq zamanı aydın oldu ki, 2021-2022-ci tədris ilində xeyli nailiy-yətlər, uğurlar qazanılmışdır. Faktlara nəzər salaq. Tədris ocağında müxtəlif fənlər üzrə açıq dərslər keçirilmişdir. Məktəbin direktoru, direktor müavinləri və müəllimlər tarix müəllimləri Əli İbrahimovun, Gülnar Hüseynzadənin, kimya müəllimi Lalə Quliyevanın, Azərbaycan dili müəllimləri Simuzər Mirzəyevanın, Aytac Quliyevanın, texnologiya müəllimi

Gültəkin Yolçuyevanın, ingilis dili müəllimləri Aygün Muradova və Ləman Əlizadənin, biologiya müəllimi Əzəməxanım Məlikyeqanovanın, ibtidai sinif müəllimi Bahar Həsimovanın, təsviri incəsənət müəllimi Təhminə İbrahimzadənin dərslərini dinləmişlər.

VI “b” sinfinin rəhbəri, texnologiya fənnini tədris edən Gültəkin Yolçuyeva həmin sinifdə açıq dərsi yaz mövsümü ərəfəsində məktəbin hə-yətində - təbiət qoynunda keçirmişdir. Müəllim “Tərəvəz yeməklərinin hazırlanması texnologiyası” mövzusunu keçərkən qruplarla iş formasından, müzakirə, beyin həmləsi üsullarından istifadə etmişdir. “Səma”, “Nar”, “Təbiət”, “Təbəssüm” qruplarına ayrılmış şagirdlər dərs zamanı öz fəal-liqlarını həm nəzəri, həm də praktik olaraq göstərmişlər. Keçirilən nümunəvi dərs maraqla qarşılanmışdır.

Söhbət əsnasında Güler İsmayılova qeyd etdi ki, dinlədiyimiz dərslər çox maraqlıdır, müəllimlər çox həvəslə keçirilən mövzunu tədris edir, şagirdlərə biliklərin aşdırılması üçün çalışırlar. Onu da qeyd edim ki, Güler müəllimin ədəbi dildə danışması da, qarışındaki hər bir şəxsə xoş təsir bağışlayır və ədəbi dildə danışmağı təqdirdələyiq hesab edirəm. Ədəbi dildə danışmaq isə mədəniyyətimizin bir hissəsidir.

Güler İsmayılova ilə söhbət zamanı öyrəndik ki, 2021-2022-ci tədris ilində Respublika fənn olimpiadasında coğrafiya fənni üzrə 10 “b” sinif şagirdi Fərid Abdullayev II yerin, 11 “b” sinif şagirdi Hüseyin Bədəlzadə də II yerin qalibi olmuşlar və hər iki şagird Elm və Təhsil Nazirliyi tərəfin-dən gümüş medal qazanmışdır. Əlbəttə, bu mək-

təb üçün çox gözəl nailiyyətdir. Onu da qeyd edək ki, hər iki şagirdə coğrafiya fənnini Afaq Həsənova tədris etmişdir.

Ötən tədris ilində idman sahəsində də nailiyyətlər diqqəti cəlb edir. Belə ki, idmanın müxtəlif bölmələri üzrə yarışlar keçirilmişdir və bu yarışlarda məktəbin şagird və müəllimləri qələbə qazanmışlar. Faktlara nəzər salaq.

3 noyabr 2021-ci ildə Xəzər rayon Həmkarlar Komitəsinin və 156 sayılı tam orta məktəbin təşkilatçılığı ilə Zəfər gününlə həsr olunmuş “Mahir nişançı” adlı gülət atıcılığı yarışı keçirilmişdir. Yarışlarda Xəzər rayon ümumtəhsil məktəblərinin 24 komandası iştirak etmişdir. 156 sayılı tam orta məktəbin fiziki tərbiyə müəllimi Hakim Xəlilov və ibtidai sinif müəllimi Çinarə Qafarova yüksək nəticə göstərərək I yerə layiq görülmüşlər. Qaliblər kubok və diplomla mükafatlandırılmışdır.

30 noyabrda Bakı şəhəri Gənclər və İdman Baş idarəsi və Xəzər rayon Gənclər və İdman idarəsinin birgə təşkilatçılığı ilə Xəzər rayonunun məktəbləri arasında idmanın Yüngül atletika bölməsi üzrə 60-100 metr məsafələrə qaçış (2008-2009-cu il təvəllüdü şagirdlər) üzrə rayon birinciliyi keçirilmişdir. Yarışın nəticələrinə görə 156 sayılı tam orta məktəbin 7 “e” sinif şagirdi Ayan İbadova, 8 “b” sinif şagirdi Aydan Abdullayeva, 8 “c” sinif şagirdi Vüsal Bayramov, 8 “d” sinif şagirdlərin-dən Məhəmməd Nəbiyev və Hümən Əliyev I yerə layiq görülmüşlər.

Ümummilli lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 99-cu ildönümünə həsr olunmuş Xəzər rayonunun təhsil işçiləri arasında Dama, Şahmat, Stolüstü tennis və Voleybol yarışı isə Xəzər rayon Gənclər və İdman idarəsi, Xəzər rayon Həmkarlar Komitəsinin və 156 sayılı tam orta məktəbin birgə təşkilatçılığı ilə 2022-ci ilin aprel ayının son günlərində keçirilmişdir. Yarışlarda Xəzər rayonunun 31 məktəbi iştirak etmişdir. Stolüstü tennis yarışlarında məktəbin fiziki tərbiyə müəllimi Hakim Xəlilov I yerə layiq görülmüşdür. Voleybol yarışında yenidən məktəbin fiziki tərbiyə müəllimləri Hakim Xəlilov və Tural Əliyev I yeri qazanmışlar. Qeyd edək ki, bu yarışmalarda 156 sayılı tam orta məktəbin digər fənnlərini tədris edən müəllimlər də iştirak etmişlər. Belə ki, riyaziyyat müəllimi Nailə Zakirli Şahmat yarışında II yeri, fizika müəllimi Qəmzə Qarayeva isə Dama yarışında III yeri qalibi olmuşdur. Beləliklə, ümumkomanda yarışlarında 156 sayılı tam orta məktəbin koman-

dası yaxşı nəticə göstərərək I yerə çıxmışdır. Komanda kubok və diplomlarla mükafatlandırılmışdır.

May ayının 27-də isə 156 sayılı tam orta məktəbdə Xəzər rayon Gənclər və İdman idarəsinin və 156 sayılı tam orta məktəbin təşkilatçılığı ilə 28 May - Müstəqillik gününlə həsr olunmuş Xəzər rayonu məktəbləri arasında 2009-2010 təvəllüdü qızların Voleybol üzrə rayon birinciliyi keçirilmişdir. Yarışın final mərhələsində 6 komanda iştirak edib. I yerin qalibi 156 sayılı tam orta məktəb, II yerin qalibi 117 nömrəli tam orta məktəb, III yerin qalibi isə 26 nömrəli tam orta məktəb olmuşdur.

Tədris ilində məktəbdə 100-dən çox rəngarəng tədbir keçirilmişdir. Keçirilən tədbirlər şagirdlərin dünyagörüşünün artırılmasına xidmət göstərmişdir. Belə ki, Bilik günü, Beynəlxalq Sülh günü, 8 noyabr - Zəfər günü, 9 Noyabr - Bayraq günü, 12 Noyabr - Konstitusiya günü, 20 Noyabr - Ümumdünya Uşaq Hüquqları günü, 10 Dekabr - Beynəlxalq İnsan Hüquqları günü, 31 Dekabr - Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik günü, 2 Fevral - Gənclər günü, 21 Fevral - Ana dili günü, 1 Mart - Ümumdünya Mülki Müdafiə gününə həsr olunmuş tədbirlər şagirdlərin və müəllimlərin marağına səbəb olmuşdur.

Aşıq Ələsgərin 200 illik yubileyinə həsr olunmuş təqdimat dərslər və şeir müsabiqələri təşkil edilmiş, dahi şair Nizami Gəncəvinin 880 illik yubileyinə həsr olunmuş tədbirlər keçirilmişdir. BŞTİ-nin təşkil etdiyi Aşıq Ələsgərin 200 illik yubileyinə həsr olunmuş mahnı müsabiqəsində X sinif şagirdi Kənan Qasımcadə qalib gələrək diplomla mükafatlandırılmışdır.

2021-ci ilin dekabr ayında Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin anadan olmasının “60 illik” yubileyinə həsr olunmuş müxtəlif tədbirlər və seminar məşğələlər də keçirilmişdir.

Tədris ili ərzində müxtəlif yerlərə ekskursiyaların təşkil olunması da şagirdlərin marağına səbəb olmuşdur. Belə ki, şagirdlər Peşəyönümü ilə əlaqədar peşə məktəblərində, “Suraxani Tanker” muzeyində, “İçərişəhər” Dövlət Tarix - Memarlıq Qoruğunda, “Bakı Kitab Mərkəzi”ndə, “Heydər Əliyev” Mərkəzində ekskursiyalarda olmuşlar.

20 Yanvar faciəsi və Xocalı soyqırımı ilə əlaqədar seminar məşğələlər, konfranslar, təqdimat dərslər keçirilmiş, rəsm sərgiləri təşkil olunmuş-

dur. Eləcə də Qara Yanvar və Xocalı Soyqırımına həsr olunmuş kinofilmlərə baxış keçirilmişdir.

May ayının 26-da tarix müəllimi Mənzər Ağabeyyanın V sinif şagirdlərinin iştirakı ilə keçiridi tədbir də çox maraqla qarşılanmışdır. Tədbir 28 May - Müstəqillik gününə həsr olunmuşdu. Tədbirin keçirilməsinin əsas məqsədi Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaranmasının 104-cü ilinin qeyd edilməsi, müsəlman Şərqində ilk dünyəvi demokratik dövlətin yaranmasının tarixi haqqında şagirdləri məlumatlandırmaqdan ibarət olub. Məktəblilər isə hazırladıqları təqdimatları böyük həvəslə nümayiş etdirmişlər.

Yeni il, Novruz bayramında isə məktəbin akt zalında tədbirlər keçirilmişdir. Məktəblilər şeirlər söyləmiş, səhneciklər göstərmiş və müxtəlif mahnılardan ifa etmişlər.

Gülər İsmayılova ilə səhbət əsnasında öyrəndik ki, 2021-22-ci tədris ilində məktəb üzrə 162 nəfər əlaçı şagird olmuşdur. Onlardan 102 nəfər ibtidai siniflərin, 60 nəfər isə V-XI siniflərin şagirdləridir. Məktəbin 9-cu sinfini 111 nəfər şagird bitirmişdir. Onlardan 60 nəfər 2022-2023-cü tədris ilində X sinifdə təhsillərini davam etdirirlər. Qalan şagirdlər müxtəlif peşə liseylərində və kolleclərdə təhsil alırlar. 58 şagird məktəbin XI sinifini bitirmişdir. Onların hamısı buraxılış imtahanlarında iştirak etmiş, 50 şagird isə qəbul imtahanlarında iştirak etmişlər. Şagirdlərin əksəriyyəti qənaətbəxş bal toplamışlar. Onlar artıq respublikamızın müxtəlif ali məktəblərində təhsillərini davam etdirirlər. Fəxrlə qeyd etmək lazımdır ki, məktəbin məzunu Nəzrin Əlihümbətova 641 bal toplamışdır.

Qarşısında 50-dən çox təşəkkürnamə, fəxri fərمان və diplom vardır. Onlar Gülər İsmayılovanın təhsil aldığı və pedaqoji sahədə çalışdığı illərdə nümunəvi, məsuliyyətli fəaliyyətinə görə ona müxtəlif təşkilatlar tərəfindən təqdim edilmişdir. Təşəkkürnamələrə və fəxri fərmanlara baxarkən məlum olur ki, o, hələ orta məktəbdə təhsil ələr kən ona ictimai işlərdə fəal iştirak etdiyinə görə rəhbərlik tərəfindən verilmişdir. Son iki ildə Gülər müəllimin təltif olunduğu bir neçə fəxri fərmanla oxucularımızı da tanış etmək istərdik. Belə ki, Bakı şəhəri üzrə Təhsil İdarəsinin müdürü Mehriban Vəliyeva 04 oktyabr 2021-ci ildə İsmayılova Güllər Bəhram qızını 2020-2021-ci tədris ilində yüksək təlim nailiyyətlərinə görə fəxri fərmanla təltif etmişdir. Gənc nəslin müştəqil həyata hazırl-

lanmasında göstərdiyi şərəfli, fədakar əməyinə, onların təlim-tərbiyəsində üzərinə düşən vəzifəni layiqincə yerinə yetirdiyinə və Xəzər rayon tam orta məktəbləri arasında keçirilən müxtəlif növülü idman yarışlarının təşkil olunmasında köməklik göstərdiyinə görə Güllər İsmayılova 2022-ci ildə **Xəzər rayon Həmkarlar Komitəsinin sədri Həzərxan Əbilov** tərəfindən fəxri diplomla təltif edilmişdir.

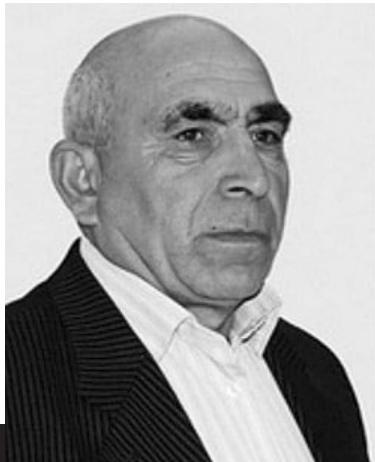
Qeyd edək ki, 2021-2022-ci tədris ilində şəhərən Güllər İsmayılovaya, 156 sayılı tam orta məktəbin kollektivinin adına, müxtəlif nailiyyətlərinə görə ayrı-ayrı şagirdlərə və müəllimlərə Bakı şəhəri üzrə Təhsil İdarəsinin müdürü Mehriban Vəliyeva tərəfindən, Xəzər rayon Həmkarlar Komitəsinin sədri Həzərxan Əbilov tərəfindən, Xəzər rayon Gənclər və İdman İdarəsinin rəisi Vüqar Əliyev tərəfindən, Bakı Şəhər Gənclər və İdman Baş İdarəsinin rəisi Raqif Abbasov tərəfindən, Mərdəkan Mədəniyyət Sarayının müdürü Ülvil Cəfərov tərəfindən, Gənclərin Respublika Bədii Yaradıcılıq Evinin direktoru M.Novruzov tərəfindən fəxri fərmanlar, fəxri diplomlar və təşəkkürnamələr təqdim edilmişdir.

Beləliklə, 2021-22-ci tədris ili artıq başa çatmışdır. Əlbəttə, hər şey rəhbərdən asılıdır. Güllər müəllim elə ilk gündən tələbkarlıq və ədalətli yolu tutdu. 156 sayılı tam orta məktəbə rəhbərlik edən Güllər İsmayılovanın fəaliyyətində nailiyyətlər və uğurlar qazanıldı. O, yorulmaq bilmədən çalışmaq, yeniliyi özündə əks etdirən dövrü vəsaitləri oxuyub öyrənmək, öyrəndiklərini tabeçiliyində olanlara öyrətmək əzmi ilə yaşayır.

Elə bu günlərdə öyrəndik ki, Güllər İsmayılova Azərbaycan Respublikası Prezidenti Yanında Dövlət İdarəciliy Akademiyasının II kurs tələbəsidir. Belə ki, o, qiyabi yolla Beynəlxalq Münasibətlər ixtisası üzrə təhsilini davam etdirir.

5 Oktyabr Beynəlxalq Müəllimlər günüdür. Güllər İsmayılovanı həm Beynəlxalq Müəllimlər günü, həm də tələbə olması münasibətilə səmimi qəlbdən təbrik edir, ona ailədə xoşbəxtlik, rəhbərlik etdiyi tədris ocağında yeni-yeni nailiyyətlər, ali təhsilinin davamında və gələcək iş yollarında bol bol uğurlar arzulayıraq.

Güllər İsmayılova hələ gəncdir. Arzu edirik ki, növbəti tədris illərində də məhz onun rəhbərliyi altında tədris ocağında yeni nailiyyətlər qazanılsın.

ƏLƏSGƏR TALIBOĞLU

Dərələyəzdə

Şərur mahalında doğulsam da mən,
Yer tutdu ayağım Dərələyəzdə.
Mənə Şərur qədər, bil, doğma olan
O könül dayağım Dərələyəzdə.

Mən orda anladım, nədir yal-yamac,
Min bir gədik aşdım, min dərə keçdim.
Başımın tükürləri biz-biz olduğu
Neçə vahiməli, sərt bərə keçdim.

Mən orda üz qoydum mərmər təpəyə,
Orda könül verdim torpağa, daşa.
Yüründüm bu dağdan o dağı deyə,
Sabahdan axşama hey qoşa-qoşa.

Mən orda dağlardan aldım gücümü,
Söykəndim qayaya, söykəndim dağa.
Orda yenik düşdüm, hətta hər dəfə
İlham çeşməm olan çağlar bulağa.

İndi yaddaşimdə məhək daşı tək,
Daşlayıb əbədi o yurd, o mahal.
Ondandır atəşi, həniri, nuru
Qəlbimdə hələ də bir parlaq hilal.

14.06.2020

Gəlmışdım, gedirəm, ay ata yurdum

Gəlmışdım, gedirəm, ay ata yurdum,
Ya qismət, qoynuna gələm-gəlməyəm.
Həsrətin saldığı naxış selini,
Sinənin üstündən siləm-silməyəm.

Baxam o füsunkar qənrinə bir də,
İsinəm qənirsiz hənrinə bir də...
Bələnəm ecazkar bənərinə bir də,
Bir hovur dincliyi bulam-bulmayam.

Bir də yolum nə vaxt düşə köksünə,
Doyunca tamaşa edəm eksünə.
Toxdaqlıq verəm bir kəskin nəfsimə,
Xumar baxışlarla güləm-gülməyəm.

Hər hay-harayına hazırlam hər an,
Əmrinə müntəzir, nazirəm hər an...
Tək sənin eşqinlə yazıram hər an,
Bir də səndə qonaq qalam-qalmayam.

Gəldim qucaq açdı hər gülşən, bucaq,
Gedirəm sinəndə izim qalacaq.
Taliboğlu sonsuz qüvvət alacaq,
Bir daha dərdimi bölgəm-bölməyəm.

17.07.2020

Çağırır

Musa Uruda

Nə ülvı sevgidir, hər gecə-gündüz,
Qayası səsləyir, daşı çağırır.
Nə dərə susmaqda, nə çicəkli düz,
O şış zirvələrin qaşı çağırır.

Çağırır dərd süzən o «Korabulaq»,
Həsrəti min qalaq, qəmi min qalaq...
Kövrək harayına verdim də qulaq,
Axan gildir-gildir yaşı çağırır.

Çağırır gəzdiyim o yal, o yamac,
Sevdası köksümdə ox... qulac-qulac...
Ha da qəhərlənib, ha da... könül aç,
Süsənli, laləli döşü çağırır.

Çağırır susmayan çağlar «Kəhriz»i,
Min ləpir saldığını hər cığır, izi...
Çağırır çatlığı füsunlu közü,
Keşkəsi, gümanı, kaşı çağırır.

Çağırır ümidin göynəyən dili,
Çağırır həsrətin çuqlayan seli...
Çağırır zəfərin əsəcək yeli,
Nə olsun, bir az da “naşı” çağırır.

Çağırır o «Demlər», o «Ardıclıdağ»,
Qəlbimi fəth edən hər təpə, hər dağ.
Talıboğlu, eşqin sən gücünə bax,
O “Söyüdbulaq”ın başı çağırır.

04.09.2020

Ayın şirin gülüşü

İçimə sevda süzür,
Bu gecənin gəlişi.
Güzgü tutur könlümə
Ayın şirin gülüşü...

Nə qədər füsunludur
Göy üzündə dolu ay.
Odur ki, bu gecəyə
Qapım açıq taybatay.

Ayın zərif sehiri
Yağır qəlbimə incə.
Lütfünə, bax, gecənin
Könlümü qoydum dincə....

05.10.2020

Şad ol, könül

Dünya başdan bulansa da,
Şad ol, könül, ta... ağlama.
Yurdum oda qalansa da,
Şad ol, könül, ta... ağlama.

Az qalıbdır bu qan bitə,
Ordum himni ötə-ötə...
Xankəndinə andır yetə,
Şad ol, könül, ta... ağlama.

Ürək coşqun, gözlər yolda,
Gözləməkdə sakin halda.
Xoş xəyalə hər an dal da,
Şad ol, könül, ta... ağlama.

Komandanım durub başda,
Qoy, səkməsin kirpik, qaşda...
Qalib bizik bu savaşda,
Şad ol, könül, ta... ağlama.

Talıboğlu, ha ölç... biç də,
O gün uzaq deyil heç də...
Eşq şərbətin gəl də... iç də,
Şad ol, könül, ta... ağlama.

17.10.2020

Necə əl çəkim
Nakam şair Mikayıl Müşfiqə

Sevdiyim yurddan
“Necə əl çəkim?”
Soyum boz qurddan
“Necə əl çəkim?”
Yaşıl taladan,
Düzdə laladan.
Ətcə baladan
“Necə əl çəkim?”

Çağlar bulaqdan,
Allı yanaqdan,
Barlı budaqdan
“Necə əl çəkim?”

Coşdurən sazdan,
Şirin avazdan.
Əfsunlu yazdan
“Necə əl çəkim?”

Yardan, yoldaşdan,
Can alan qaşdan.
Dosdan, qardaşdan
“Necə əl çəkim?”

Bu hürr Vətəndən,
Bu pir Vətəndən.
Bu sirr Vətəndən
“Necə əl çəkim?”

21.11.2020

Qərib-qərib

Qərib-qərib
düşüncələr gəlir
ağlıma hərdən...
Ulduzlar
göylərin görən gözdüü,
qəlblərdə çatdığı
atəsi, közdü məncə...
Şöləsində yana bildikcə,
yanasan ki...
ruhunu doyura biləsən öncə...

19.05.2020

Həsrətin dinən çağı

Sabahdan meydan sulayan
gündüzün
hökəmünün bitən yeri.
Üfüqdə qızılı günəşin

asta-asta
qüruba enən çağı...
Atını dördnala çapan axşamın
gündüzə yetən yeri.
Qəlbimə həzin-həzin axışan
həsrətin dinən çağı...
Odur ki...
nə axşama könül verdim....
nə də
onun mənə bəxş etdiyi
“sevdasına...”

27.05.2020**Nəyini sevmədim ki...**

Özümü dərk edib,
anladığım andan,
bu bəlkə də gəlməmişdi
soy-kökdən, qandan
ilk olaraq ayaq açıb
üzərində yixila-dura,
pardan-palçıqdan
qala qura-qura
yüyürdüüm torpağını sevdim.
Dərin-dərin dərəni,
uca-uca dağını sevdim.
Qırçın-qırçın qayanı,
çadır-çadır dəyəni sevdim.
Qaynar bulağını,
coşqun çayını sevdim.
Payızını, qışını, yazını,
qızımar yayını sevdim.
Böyüdükçə sevgim də böyüdü.
Kərkükən, Zəncandan,
Borçalıdan, Dərbənddən
üzü bəri başlayan bütövünü,
bu günümədə bitən
paranı sevdim.
Köksüm üstə qançır bağlayan,
ruhumu, dağlayan
Təbriz, İrəvan, Zəngəzur,
Göyçə adlı yaranı sevdim.
Ağlımızın yoxluğundan,
qeyrətimizin “çoxluğundan”
töküb itirdiyimiz
Xocalı, Şuşa, Laçın kimi
neçə-neçə şəhid yurdunu sevdim.
Köksümü pöşəm-pöşəm edən,
bağrımı hələ də bu minvalla didən...
ağrılı-acılı dərdini sevdim.
Nəyini sevmədim ki,
Vətən, səni də sevməyəm...

15.08.2020**Yazıqlar olsun ki....**

Yazıqlar olsun ki,
yana-yana, ay ana,
bir əlçim külü
ola bilmədim ki...
dəli küləkləri məni
bir əlçim külü artsın deyə,
bu Vətən torpağının dağına,
dərəsinə, düzəninə səpə bilə...
Uğrunda gedən
qanlı-qanlı döyüslərdə
ölə bilmədim ki...
bəlkə məndən
sonra gələn torpaq aşıqları
mən etdiyimtək
artan bir ovuc torpağını
gözlərinə təpə bilə....

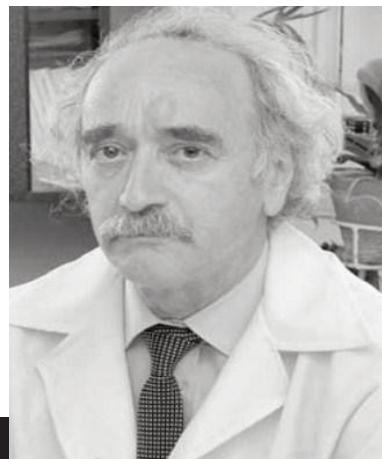
10.10.2020**Hər gün bir az da**

Hər gün
təzə kərpic qoya-qoya ayrılıq,
həsrət adlı divar hördü,
sədd çekdi aramıza.
Hər gün bir az da
artıq duz basa-basa
hələ də qaysaqlanmamış yaramıza...
Nə qədər qarşı durdumsa da,
nə bitdi həsrət.
nə də ki, o çəkilən sədd...

07.05.2020**Ayrılıq çıçəkləyib gözlərimdə**

Sən gedəndən
həsrət yuva salıb qəlbimdə.
Üstümə axın etməkdə nisgil,
ayrılıq çıçəkləyib gözlərimdə...
Hicranı qovurmaqdayam
cızdağını çıxara-çixara
köksümdəki közlərimdə...
Nə olub... olub.
Gəl ki, qəlbimə təpər,
gözlərimə işiq gəlsin.
Öncəki kimi
evimizin hər köşəsindən
üstümə gülüşlərin tökülsün...

25.07.2020

HAFİZ ƏLİMƏRDANLI

QƏSİDƏ, RÜBAİ, QƏZƏL VƏ MƏSNƏVİLƏR

Ürəkdən istərəm rübai yazam
(qəsidə)

Ürəkdən istərəm rübai yazam,
Dostum oxusun qoy, onu bu axşam.

Qaydaca dörd misra tələb eyləyir,
Hər misra hikmətli, fəlsəfi kəlam.

İlk sətir girişdir, nədən başlasam,
Son sətir gərəkdir eyləyəm tamam.

Şeirə sevgidir qanımda müdam,
Laylalar deməkə sevdirib anam,
Bəlkə də nəzm ilə tutulub mayam,
Ürəkdə yer alar, oxunsa muğam.

Rübai sədası qədimdən, gelir,
Zamanın gərdişin etmiş ittiham.

Bəllidir tarixdən ustad sənətkar,
Məhsəti Gəncəvi, həm Ömər Xəyyam.

Onlardan əzəl də Qətran Təbrizi,
Rübai yazmağı etmişdi məram.

Neçə rübai ki, qalmışdır ondan,
Gərəkdir burada mən yada salam.

Böyük Nizamidən yazmamaq olmaz,
Neçə şair ondan almışdır ilham.

Mirvari düzümlü hər rübaidə,
Bəşər tarixinə vardır ehtiram.

Dahi Füzulidən çatmış ərmağan,
Sanki canlı tablo yaratmış rəssam.

Gözəl rübai lər qoşmuş Nəsimi,
Cahil bir məkanda qaldırmış qiyam.

Heyrətlə oxumuş Vazehi dünya,
Hər misra zülmətdə şölə saçan şam.

Açılan qonçədir Müşviqin sözü,
Çatdırılmış dostlara alovlu salam.

Bəzən də Bəxtiyar yadına salmış,
Yazdığı hər əsər, könüldə bayram.

Hər ustad dövründə qoyub nişanə,
Mənasız yazanı eyləyib bədnəm.

Əkrəm Cəfər vermiş suala cavab,
Rübai haqqında söyləmiş yığcam.

Rübai ürəkdən gələn nəğmədir,
Könüllər dərk etməz, olmasa sağlam.

Çalış ki, Hafiza, çıxmasın yaddan,
Tikilsin sözlərdən gözəl bir ehram.

Rübai yaratmaq heç asan deyil,
Hər sətir min dəfə siğal istəyir,
Beynində olmasa dəyərli fikir,
Misralar yazılmaz, ürək söyləyir.

Yazılır rübai həzəc bəhrində,
Misralar alınır edəndə səbir.

Şairəm deyənə meyardır yalnız,
Sinədən sətirlər gəlsə arabir.

Yazmağa şairə ilham gərəkdir,
İlhamsız dəftərlə qələm neyləyir?

Deyilən hər sətir ana dilində,
Necə də qəlbimdə gözəl səslənir.

Açılan çıçəktək təravət verir,
Çocuqtək hər sözə qəlbim sevinir.

Ecazkar bir aləm qazanır könül,
Deyilən hər misra eyləyir təsir.

Ürəklər dolanır zövq aləmində,
İstər vətəndə ol, istər mühacir.

Vətən yanğışını rübai verir,
Gör necə ustad da yaratmış mahir.

Burada yer almış sevgi, məhəbbət,
Vətənə, torpağa həsrətlə bakır.

Hafiza, nə qədər düşünsən bacar,
Yarat sevgi ilə Vətənə dair.

Bu səda qəlbində hər gün səslənir,
Arzular, xəyallar nədən bəslənir?
Ürək heç susarmı, onun sevdiyi,
Bir Anam, bir Vətən, bir də dilimdir.

Xəyyamın dilindən gözəl deyilmiş,
Səslənir hələ də, incə, müasir:

“Ey yar, varlığımız, pərgar deməkdir,
Başımız ikidir, vücudumuz bir.
Bir nöqtə dövründə dairə kimi,
Dönüb başlarımız birləşəcəkdir”.*

03-10.09.2022

* Rübai Ömrə Xəyyamındır
Tərcüməsi Mikayıl Müşviqindir.

Qönçələr açar

Açılan qönçələr bir zaman solar,
Bir ovuc torpağa çevrilər onlar,
Hər bahar gələndə orda yenidən,
Göyərən fidanlar qönçələr açar.

17-18.05.2022

Bərabər olur

Eşqdən gələn qəm də sevinc doğurur,
Bu sevinc qəlbimə gətirir qürur,
Ürəkdə kədərlə sevinc yoxdursa,
İnsan cansız daşla bərabər olur.

18.05.2022

Sevgidən kənarda görmədim həyat

Sevgi qanadında yüksəldik yaman,
Bilmədik ötmüşdür illər nə zaman,
İtirdik illərin sayını heyhat,
Tapmadıq sevgidən kənar bir həyat.

09.06.2022

Əzaba nə qədər sevinər ürək

Əzaba nə qədər sevinər ürək?
Eylərsə bu əzab həyatda kömək,
Əzabsız bir ömür olarsa əgər,
İnsan bu həyatda yaşamır demək.

23.06.2022

Kədər sevinc ilə növbələnməsə...

Kədər sevinc ilə növbələnməsə...
Qazanmaq çətindir həyatda nəsə.
Tək sevinc mənasız, düşüncələrsiz,
Gətirməz xoşbəxtlik indi heç kəsə.

23.06.2022

Əzablar olmasa uğur gələrmi

Əzablar olmasa uğur gələrmi?
Uğursuz həyatı ürək sevərmi?
Əzabsız yaşayan insan bir zaman
Həyatın mənası nədir bilərmi?

23.06.2022

Bir dərya göz yaşı

Bir dərya göz yaşı töksə də insan,
Düzəlməz bu dünya yəqin heç zaman,
Çün, nəcib nə qədər yaransa onlar,
Həmişə tapılar iblislə şeytan.

27.06.2022

Qiymət verilsə

Güvənin ağlına həyatda kimsə,
Arxayı olmasın qazanar nəsə,

Ağıla qiyməti verən zamandır,
Çatdırar məqsədə əgər istəsə.

28.06.2022

Tutmadıq xəbər

Oynadıq həyatda biz də bir qədər,
Qoşa zər gətirdi sevincə kədər,
Bilmədik bir zaman nələr qazandıq,
Həyat bir oyundur tutmadıq xəbər.

29.06.2022

Dünya bir səhnədir

Dünya bir səhnədir, tamaşa gedir,
Burada hərə bir rol ifa edir,
Kimi alim olur, kimi sənətkar,
Görən yox, tamaşa nə zaman bitir.

05.07.2022

Kim bilir?

Ürəkdə eşq olsa, cəfadır, cəfa,
Ürəkdə eşq yoxsa, bəladır, bəla,
Soruşma, qəlbin bəs çarəsi nədir?
Bilmirəm, varmıdır ona bir dəva?

12.07.2022

Yada salrıq

Uçmaqda qartalı yada salrıq,
Qaçmaqda ceyranı xatırlayıraq,
Həyatda xəyanət deyəndə yalnız,
Nədənsə insanı sadalayırıq.

13.07.2022

Yazıqlar olsun ki, kağızda qalar

Qoxusuz qızıl gül gözləri oxşar,
Bülbülün nəgməsi qəlbə yol tapar,
Mənasız bir şeir oxusam əgər,
Yazıqlar olsun ki, kağızda qalar.

13.07.2022

**Yaşayar nəsillər, məsud, bərabər
(qəzəl)**

Su gələn bir arxa, bir də ki, gələr,
Söyləmiş atalar son günə qədər.

Həyatın belədir qızıl qanunu,
Nəsildən nəsilə almış o dəyər.

Yazılmış tarixdə cümhuriyyətdən,
Hər sənəd çatdırılmış, nəhayət, xəbər.

Ərənlər yaradan şanlı dövlətdən,
Azadlıq himnnini eşitmış bəşər.

İyirmi üç ayda olmuşdur nələr?
Bəhrəsi görsənir hər axşam, səhər.

İblisin caynağı dəyən o andan,
Yetmiş il ötüşdü ömürdən hədər.

Azadlıq rüzgarın əsdirən zaman,
Çalındı yenidən, çalındı zəfər.

Göylərə ucaldı üç rəngli bayraq,
Tarixə qovuşan nəhs illər yetər.

Buxovdan qurtulmaq asanmı mögər?
Düşmənlər çəkmişlər bu yolda çəpər.

Onları daşıtmak, yox etmək bu gün,
Mərd oğul, qızlardan istəyir hünər.

Gün gələr, qaynayaq yenidən həyat!
Mənfur düşmənlərdən qalmaz bir əsər.

Yaratmaq eşqiylə burda, Hafiza,
Nəsillər yaşayar, məsud, bərabər.

20-22.09.2022

Şeir bir həyatdır*(məsnəvi)*

Bilmirəm, nə qədər şeir yazan var,
Şeir oxuyanı barmaqlar sayar.

Şeirdir nəğməsi vuran ürəyin,
Şeirdə hikmət var, mənəsi dərin.

Yazılan hər şeirə şeir deməzlər,
Yanmasa orada ürəklər əgər.

Şeirlə ürəkdən silinər qüssə,
Şeir düşüncələr verər hər kəsə.

Şeir zülmət yerdə yanar çıraqdır,
Hər qəlbin oduna sərin bulaqdır.

Şeirə Nizami vermişdir dəyər,
Hər sözün dəyəri min cövhər qədər.

Şeirlə Nəsimi söyləmiş sözün,
Ürəkdən keçəni çatdırmış düzgün.

“Türk ləfzin” Füzuli eyləmiş bəyan,
Eşitmış şeirlə ucadan cahan.

Ürəklər yanmasa misra düzülməz,
Ürəksiz insanlar qədrini bilməz.

Ey yanar qəlbimdən ayrılan sözlər,
Qələmim sizlərdən misralar düzər.

Hər sözü misraya yazmaram əsla,
Əgər ki, hikmətdən kənardə qala.

Hikmətin dəyəri sözə ölçülər,
Hikmətli kəlmələr şəfalar verər.

Dinlə ki, nə demiş dahi Nəsimi,
Ən gözəl təbib də olmuş Füzuli.

Hər yazılın qəzəl səni aparar,
Dərd-ələm olmayan dünya tapılar.

Sözün qüdrətindən sağalar yara,
Sözlərin qəlbini çatdırır yara.

Rəqibi xar edər yerində bir söz,
Olarsa hikmətdən dilində bir söz.

Şeirlə səslənir qəlbimin səsi,
Tanrıdan verilmiş yazmaq həvəsi.

Bir söz ki, göndərir uca Yaradan,
Oxu misraları, oxu hər zaman.

Orada yazılır əvvəl Vətəndən,
Bu torpaq gözləyir sevgilər səndən.

Vətənin uğrunda çarpışmaq gərək,
Tanrıının özü də eyləyər kömək.

Vətənin eşqiylə can verər oğul,
Vətənin yolunda qan tökər oğul.

Axan qan torpağı eyləyər Vətən,
Vətən də söyləyər oğula əhsən.

Vətən sevgisiylə yaşayar insan,
Vətən sevgisiylə yadaradı insan.

“Vətəni sevməyən insan olmaz,
Olsa da ol şəxs də vicdan olmaz”.*

Vətəni sevdirən olmuşdur Ana,
Ananın laylası məlhəmdir cana.

Unutmaq olarmı layla səsini?
Anamın o şirin, xoş nəfəsini.

Şeirimin dilində anamın dili,
Olmuşdur ilhamın əzəl mənzili.

Yer olmaz şeirimdə saxta sözlərə,
Yalançı sözlərə, deyim bir kərə.

Nə yazsam ürəkdən, qəlbdən yazaram,
Nəğməkar dilimdən ilham alaram.

Tanrıdan gəlirsə bu gün hər misram,
Şükürər edərəm, hər səhər, axşam.

Oxusun onları səmimi-qəlbdən,
Taparsan özünə orada məskən.

Şeir bir eşqdir ki, ilahi verən,
Şeir bir eşqdir ki, ilahi sevən.

Şeirdə səslənər sevgi-məhəbbət,
Şeirlə qazanar bütün cəmiyyət.

Ucalar insanın ruhu göylərə,
Yaranar orada yeni mənzərə.

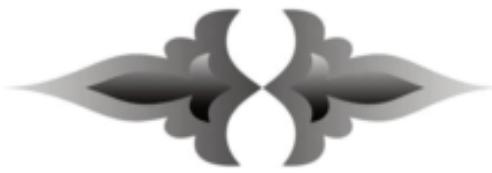
Şeirlə açılar bağlı ürəklər,
Şeirlə ürəkdən gedər qəm, kədər.

Şeir sevənlərə eyləyər kömək,
Alarlar sevənlər şeirlə dəstək.

Şeirlə saflaşar insan hər zaman,
Şeirdə yüksələr mərdliklə vicdan.

06-08.11.2020

***Beyt Abbas Səhhətindir.**

AYAZ İMRANOĞLU

YURDA KEŞİKÇİ ŞƏHİD

(hekayə)

(Şəhid Faiq Qasimovun əziz xatirəsinə ithaf olunur)

Həsrətin dodaqları çoxdan ucuqlamışdı. İyirmi səkkiz iliydi yurddan perik düşmüşdülər. Ayrılığın, nisgilin bağının çatlayası günü çoxdan gözləyirdilər. Nəhayət...

On ay vardi torpaqlarımız müzəffər ordumuzun sayesində mənfur düşmənin işgalindən azad olmuşdu. Ərazilərdə mina təhlükəsi olduğundan yurda köcüb, orada yaşamaq hələlik mümkün deyildi. Amma kim istəyirdi, müşahidəçilərin nəzarəti altında yurdu ziyarət etmək imkanı yaradılırdı.

Dünən gələn zəngdə deyildirdi ki, etdiyiniz müraciət müsbət həllini tapdı. Doğmalarınızla birlikdə səfər edə bilərsiniz...

Yurda keşikçi qalan şəhid qardaşlarını görməyə gedəcəklər. Uzun bir yolculuq onları gözləyirdi.

Abdulla bacısı Şükufə xanımla Bakıdan səhəralatorandan çıxdılar. Onları qarşıda nələr gözləyir, bir Allah biliirdi. Bu gedisin iki üzü vardi. Bir üzü o idi ki, illərlə yuxularında gördükərəi arzuları çin olurdu. İkinci üzü isə eşitdikləri şaiyələrin, gedib-gələnlərin dediklərinin gerçek olduğunu görüb yanıb-yaxılacaqlar.

Özləri ilə Faiqin portretini, Vətən bayrağı, qərənfil gülləri, valdeynlərinin qəbirlərindən torpaq və bir də anaları Xeyransanın kəlağayışını aparırdılar..

Yol uzunu bacı-qardaş maşının pəncərəsindən Vətən çöllərinə baxa-baxa nə barədəsə

düşünürdülər. Arada Şükufənin qardaşına “çatmiriq?” deməsi Abdullanı qəm dəryasından ayırır və “yox hələ var” deyib yenə öz aləminə qapanırdı. Əslində Abdulla da yoluñ çox uzandığından dilxor olmağa başlamışdı.

-Bu yol nə çox uzandı, ay Abı. Heç çatmaq bilmir eh!..

Abdulla bir söz demədən eləcə bacısının gözlerinin içində baxdı. Bu gözlərdə həsrət, nisgil yuva qurub, dərd ocağı qalılmışdı. Bir kövrək sözlə gözlər alışib-yandı. Abdulla göz yaşlarına hakim kəsilə bilmədi:

-Hə Şükü, iyirmi səkkiz ildir bu yolu gəlirik, heç çatmaq olmur.

Şükufə anasının kəlağayışını boynuna bağladıqından kəlağayının ucu ilə qardaşının göz yaşlarını silib:

-Abı, bəs deyirlər kişi ağlamaz. Niyə ağlayırsan? Allaha şükürler olsun, evimizi, kəndimizi, qardaşımızı görməyə gedirik. Qayıdır gələndə qurbanlıq qoçu kəsib, paylayarıq, - deyib qardaşının boynun qucaqladı.

Abdulla bacısına cavab verməsə də, eləcə başını tərpətdi.

Sürçü müştərilərinin bu halını görüb dərinəndən ah çəkdi:

-Allah düşmənə lənət eləsin. Səbirli olun! İnşallah, ağrı-acınız geridə qalar.

-Düz deyirsən, ay şofer qardaş, Abıda da... -

Şükufə xanım nə qədər istəsə də özünü toxraq saxlaya, bacarmadı, dodaqları titrəyə-titrəyə, - qardaşımızı görməyə gedirik, - deyib hönkürdü.

Yaxşı ki, qarşında bulaq vardı. Söyüd ağacının kölgəsində maşını saxlayan sürücü sərnişinlərinə:

-Düşün, bir az dincəlib yola düşək, həm də toxtayın, - dedi.

Məmmədyar dayı dünyasını dəyişəndən sonra Xeyransa ana övladlarını başına toplayıb demişdi:

-Ömrümün qürub çağıdır. Sizə deyiləsi bir neçə sözüm var. Bu xəmir çox su apardı axı. Belə getsə, kəndimizin azad olunacağı günü görə bilməyəcəm. İnşallah, kəndə qayıtmaq sizə qismət olar.

-Ay nənə, deyirlər bizə başqa yerdə ev tikəcəklər, - dedi nəvəsi Yaşar.

-Hə, bala, mən də eşitmişəm ki, İran dövləti Araz çayı üzərində Xudafərin dəryaçası yaratdığından bizim kəndlər də su altında qalacaq, - Xeyransa nənə nəvəsinin dediklərinə cavab verdi.

Oğlu Abdulla isə:

-Nənə, o gün molla Bəhramın yas yerinə o taydan gələn Məhərrəm deyirdi ki, Havalı kənd qəbirstantlığının qəbir daşlarını üyüdüb, maşınlara yiğib harasa daşıyırdılar. Qəbirdəki sümükləri isə yiğib, Sarı təpə döşündə toplu halında basdırıldılar. Həmin əraziyə heç nişanə də qoymadılar bilinsin ki, bura məzarlıqdır.

Xeyransa nənənin elə bil ətini şişə çəkdilər, iniltisi göz yaşlarına qarışdı.

-Uff!.. uff!.. ay oğul. Ölülərimizi də qoymadılar rahat uyuşunlar qəbirlərində. Onlar qəbirstantlığı, qəbir daşlarını o günə salmaqla keçmişimizi, tariximizi silmək istəyiblər. İnan, vaxt gələcək o məhv edilmiş tarixi yerləri övladları yenidən bərpa edəcək, - sonra nə fikirləşdisə, - farslara etibar yoxdur. Adlarını müsəlman qoyub ermənilərin tərəfini tuturlar. Rəşid müəllim deyirdi ki, farslar tarixi-binədən həmişə türkə qarşı nifrət püşkürüb. Gorbagor şovinist fars şairi Firdovsi əsərlərində dəfələrlə türkü aşağılayıb...

-Nənə, İkinci Qarabağ savaşında onların ermənilərə silah-sursat verdiklərini gördük. Hətta bizim qələbəmizi həzm edə bilməyib sərhədlərimizə qoşun yiğib “şirin quyuğunu tapdalamaq”

oyunu oynamaya istəyirdilər. Arzuları ürəklərində qaldı, - dedi Yaşar.

-Bala, bari Zərnəli qəbirstantlığı yerindədirmi? - deyən nənə ümidi halda Abdullaya baxdı.

-Orda da təpələri bulduzerlərin qabağına verib düzəngaha çeviriblər. Qəbir daşlarını məhv etsələr də qəbirlərə toxunmayıblar, - Abdulla cavab verdi.

-Hə, demək Faiqin qəbrini axtaranda, problem olacaq. Bir də ki, gələcəkdə qəbrimizi kəndə köçürmək istəyi ola bilər. Arzunuza qarşı çıxa bilmərəm. Amma burda da qala bilər. Ora da Vətəndi, bura da Vətəndi. Vətənin başı-ayağı olmur. Faiqin qəbrindən bizim qəbrimizə torpaq gətirib səpsəniz, balamıza qovuşar, ruhumuz dincələr.

Quş qayasını keçən kimi Havalı-Zərnəli kəndlərinin xarabalıqlarını görüb, xoflanan kimi oldular. Sanki bayaqdan yol uzunu gəldikləri Füzuli, Cəbrayıł rayonlarının ərazilərində gördükləri vi-ranəliklər bunların yanında yalan imiş.

-İlahi, bu nədir? Bu vəhşiliyi, vandallığı törədənlər insan övladları ola bilməz. Elimizin-obamızın daşı daş üstə qalmayıb, - Şükufə xanım dilləndi.

-Ay bacı, düşmən məkrli, kinli, namərddir. Onlar gözəl bilirdilər ki, burada yaşamayacaqlar. Bu yerlərin sahibləri gələcək. Ona görə viran ediblər, - dilləndi Abdulla.

Maşını saxlatdırdılar. Ayaqlarını yerə qoyan kimi elə bil hər ikisi göydə uçmağa başladılar. Hər ikisi özünü quş kimi yüngül hiss edirdi. Səndələdiklərini hiss edib, bir-birinin qolundan tutdular.

-Can kəndim... səndən ötrü darixmişiq, - deyən Abdulla əyilib torpağı öpdü.

Evlərinin təxmini yerini müəyyən edib, getdilər. Bir azdan qardaş-bacı və polis nəfərinin müşayiəti ilə “evlərinə” yaxınlaşdılar. Olmayan evlərinə qonaq gəlmışdilər.

...Qardaş-bacı evlərinin xarabalıqlarında bayaqdan dolaşdırdılar. İtayı itən adamlar kimi elə hey axtarırdılar. Gözləri çəş qalmışdı xarabalığı ələk-vələk etməkdən. Bir azdan taqəti kəsilmış adamlar kimi üz-üzə durub, bir-birinə baxırdılar. Hər ikisi susurdu. Gözləri ilə danışındılar. Gözlər

bir-birinə deyirdi: "nə axtarırıq 28 illik xarabaliqdan?..."

Özlərinə verdikləri suallar cavabını çox gözlətmədi. Qeybdən bir səs gəldi: "Övladlarım, siz uşaqlıq illərinizin xatirələrini, doğmalarınızın daşə, torpağa hopmuş səslərini, izlərini, bir də itkin düşmüş illərinizi axtarırsınız"...

Şükufə xanım bir neçə addim evlərindən aralanıb əlini qışına qoyub, xaraba qalmış kəndlərini "seyr" etməyə başlamışdı ki, Abdulla sevincək:

-Şükü, bax, bax..., orağımızı tapdım, - deyib paslı orağı başı üstünə qaldırıb, - Dədəm (atalarına "dədə" deyirdilər) özü düzəltdiyi oraqdır. Tutacağı alminumdan olan orağı deyirəm.

Şükufə xanım qardaşına yaxınlaşıb orağı əlinə alıb, o üzünə, bu üzünə çevirdikdən sonra tutacağını sığallayıb öpdü:

-Dədəm kövşəndə dizlərini yerə qoyub ot biçdiyi günlər yadına düşdü. O da yadına düşdü ki, bir dəfə bağda ot biçən zaman kild düşmüş ilanı yaralamışdı. Yeddi yumurtasının hamısı sınmışdı. İlan qaçıb, gizlənmişdi. Dədəm yumurtaların sımasından məyus olmuşdu. Ha axtarsa da yaralı ilanı tapa bilməmişdi. Həmin ili payızə kimi dədəm bizi bağa girməyə qoymadı ki, ilan ziyanlıq törədər. İndi oraq həm mənə o günləri xatırlatdı. Həm də oraqdan dədəmin əllərinin hərarətini hiss etdim, Abı...

-Bax, bax, bu da evimizin divarındakı yeganə mişar daşıdır, - deyib Abdulla qurumuş otlar arasından mişar daşını üzə çıxarıb, - Usta Əziz dayı evimizi tikəndə mənim adımı mişar daşına oyub, kraska ilə rəngləyib divara hörmüşdü. Həmişə o yazını sizə göstərib deyirdim "evin sahibi mənəm, siz mənim kirayənişinimsiniz. İstəsəm sizi evdən çıxararam", -deyib sizi qorxudardım. Siz də ağlayanda gülərdim.

-Hə, o illərdə belə adət vardi. Kim ev tikdiridisə, oğlan övladının adını mişar daşına yazdırıb evin ön hissəsində hündür yerdən divara hördürərdi.

Bayaqdan dinib-danişmayan, polisin yanında duran taksi sürücüsü yaxınlaşıb:

-Sizin yerlərdə mişar daşından ev tikilmirdi? - Abdulladan soruşdu.

-Bizim evlər çay daşlarından tikilərdi. Yaz ayları yağışlar çox olduğundan dərələrdən sel

axırdı. Sel gələndə qabağına çıxan nə vardısa silib-süpürüb gətirirdi. Dərələrdə ən çox daşlar qalırdı ki, kənd əhli dərələrdən daşları yiğib ev tikirdilər..

Sürücü bir söz deməsə də eləcə dodaq büzdü.

Bayaqdan evlərinin xarabaliqlarında "eşələnirdilər". Evin otaqlar olan yerlərində tut, əncir, nar ağacları bitmişdi. Hətta nar ağacının üstündə meyvələri də yetişmək üzrəydi.

Tapdıqları çox az şey vardi. Evin daş-divarlarını, əşyaları ilə qarışq aparmışdilar. Bir də ki, 28 il az müddət deyil axı. Təbiət hadisələri də öz işini görmüşdü.

Polis nəfərinin axşam üstü olduğunu dedikdən sonra, maşına əyləşib üzü qəbirstantlıq tərəf yola düşdülər.

Əvvəlcə "Qiraq arx"dan özləri ilə gətirdikləri plastmast qabları su ilə doldurdular. Qəbirstantlığın girəcəyi deyilən yerdə qardaş-bacı ölülərin ruhuna "fatihə" oxuyub, salavat çevirdikdən sonra üzü yuxarı qalxdılar. Bütün qəbirstantlıq buldozerin ağızına verilib, düzəngaha çevrilmişdi. Qoyub gəldikləri qəbirstantlıqdan əsər-əlamət qalmamışdı. Sanki burada dəvə belini xatırladan təpələr olmamış, ölülərimizin dəfn olunduğu yer deyildi. Uçurulmuş, sökülmüş, sindirilmiş qəbir daşlarından bir parça da yox idi ki, deyəsən bura nə vaxtsa məzarlıq olub. Hətta Abdulla ünvanı düz gəlmədiyini zənn edib Həkəri çayına, Şerifan yallarına, Kümbəz tərəflərə baxıb, istiqamətin düz olduğunu tam yəqin etdi. Bəs Faiqin məzəri harda idi? Bayaqdan bu sualı özü-özünə dəfələrlə vermişdi.

Bura gəlməmişdən bir neçə gün əvvəl Abdulla yuxuda anasını gördü. Gördü ki, tanış olmayan qəbirstantlıqda qardaşının qəbrini ha gəzsə də tapa bilməyir. "Nakam taleli qardaş qəbri ilə təskinlik tapırıq, o da daha yoxdur", - deyib fəryad edir. Bu vaxt Xeyransa oğlu Abdullanın başı üstünü kəsdirib, "a bala, o tərəfi də eşələ", - deyərək əlini qarşıya tuşlayır...

Bayaqdan əsgər beliyə güməni gələn neçə yeri qazsa da qəbrin yerini tapmir. Onlardan bir ay önce buraya gələn bacısı oğlu Yaşar da əli boş qayıtmışdı. İndi Abdulla da o vəziyyətə düşmüştü.

Bir yandan da sürücü, polis nəfəri Abdullanın ümidi lərini az qala puça çıxaracaqdılar.

-A kişi, burada qəbirstantlıq olmayıb, - sürücü inadla dedi..

-Yəqin yerini səhv salıb, - polis də sürücünün dediklərini qüvvət verdi.

Abdulla hər ikisinə əyri-əyri baxıb dedi:

-Mən uşağam ki, yerini səhv salam? Maşallah, yaddaşım da hələ naxələflək etmir. Qardaşımı burada qəbirsantlıqda dəfn etmişik. İndi buranı düzlüyüblər deyin tapmaqda çətinlik çəkirəm. Mütləq...

Şükufə xanım da bir az o yanda qardaşının qəbrini gəzirdi. Abdulla bacısı olan istiqamətə azca getmişdi ki, ayağı nəyəsə toxundu. İnsan sümüyünün bud hissədi idi. Əyilib sümüyü götürüb baxmaq istədikdə yenilərini və insan kəlləsini də gördü. Özü də uşaq idi. Üzünü sürücüyə, polisə tərəf tutub:

-Burada uşaq qəbri vardı. Yadına gəlir, İmaməli dayının körpəsi burada dəfn olunmuşdu, - sonra nə fikirləşdi, - demək Faiqin qəbri arxada qaldı, - deyib geri çevrilib arxaya gedəndə polis:

-Ağsaqqal, gəlin o sümükləri bir yerə yığıb, basdırıq. Sonra işimizi davam etdirərik. - deyə ona müraciət etdi.

-Hə, yaxşı olar, - deyib Abdulla əsgər beliylə torpağı bir xeyli qazdı.

Özlərində olan sellofan torbaya sümükləri, kəlləni qoyub ağızını bağlayıb, qəbrə qoydular və üstünü torpaqladılar. Abdulla çaylaq daşı tapıb, gətirincə artıq sürücü "Quran" oxuyurdu. Quran bitən kimi çaylaq daşını baş daşı qoyub ətrafına xırda daşlar düzdülər ki, gələnlər bilsin ki, bura qəbirdir.

Abdulla dörd göz olub hər yanı axtarırdı. Sürücü, polis, Şükufə xanım da gəzirdilər.

Abdulla qan-tər içinde idi. Yayın bu istisində, havanın bürkülü vaxtı adam necə olmalıdır ki... Özləri ilə Bakıdan alıb gətirdikləri "Badamlı" sūyundan içdi. Sonra başını qaldırb, Zəngəzur dağlarına baxdı. Sandı ki, dağlar da onun gelişinə əl edir. Baş əyirdi ki, şəhid qəbrini ziyarət etməyə gəliblər. Günəş qüruba enir, bir azdan dağlar arxasında yox olacaq, şər qarışacaq və o, hələ də qardaşının qəbrini gəzir...

Bayaqkı kimi yenə ayağının ucu sərt bir şeyə

dəyib, baş barmağını ağrıldı. Əsgər beliylə ayağını ağrıdan yerin torpağını tərpətmüşdi ki, çəş-qınlıq halda "İlahi, sənə şükürler olsun!" deyib, sevincək halda:

-Tapdım, tapdım... Şükü bura gəl, tez ol bacı, - deyə əyilib, yerdən balaca daş götürüb, betonu döyəclədi.

Betonun alt hissəsi boş olduğundan eyniylə nağara səsi çıxartdı. Şükufə xanım, polis, sürücü maddim-maddim durub, Abdullanın etdiyi hərəkətlərə göz qoyurdular.

-Abı, nəylə subut edərsən ki, qaqaşın qəbri budur? - bacı həyacanla soruşdu.

Abdulla təhərini pozmadan, əminliklə dil-ləndi:

-Üzüm dirəklərindən...

-Bəlkə başqa qəbirlərin üstü də üzüm beton dirəklərlə örtülüb, - bacı narahatçılığını bildirdi.

Abdulla müəyyənləşdirmək istədiyini bildirdi:

-Əvvəlcə su töküm, görün qalacaq, yoxsa... Bəlkə daş səsi məni çasdırıb.

İki qab suyu tökdü. Su şirəltisi səsi gəldi. Beton dirəklərin üstünü bellə təmizləyə-təmizləyə:

-Şükü, bura yeddi ədəd beton üzüm dirəkləri qoymuşam. - dedi. - Bu beton dirəklərinin birinin üstünə qara rənglə "Bakı fəhləsi" kolxozu yazılmışdı.

Şükufə qardaşını qucaqlayıb, öpdü. Sonra qəbirin karşısındada diz çöküb, beton dirəkləri öpdü.

-Can, can qardaş, illərin həsrətindən sonra ziyatətinə gəlmişik...

Abdulla beton dirəklərin arasından qəbrin içində boylandı. Qaranlıq qəbirin içi sanki nura qərq olmuşdu. Abdullanın gözlərinə qardaşı diri göründü. Hətta Faiq oradan qardaşına baxıb gülümşəyirdi...

-Yat, şəhid qardaşım, yat. Narahat ruhun tox-taqlıq tapsın. İndən belə qəbrin ziyanət yerimiz olacaq.

Onlar Faiqin qəbrindən torpaq götürüb aralan-nada şər qarışırıdı.

Bakıya qayıdırıdalar. Sürücü maşının maqnito-fonuna qoysduğu "Ana, mən gedirəm Zəngilana" mahnısının həzin səsi Vətən çöllərinə yayılmışdı... Abdulla üç gün əvvəl aldığı qara qoçu qurban kəsməyə tələsirdi....

DAMAT SALMANOĞLU

NƏVƏSİYƏM MƏN

Əzəldən dərk etdim ilahi eşqin,
Dünyanın ən saleh bəndəsiyəm mən.
Torpaqdan yaranan insan oğluyam,
Adəmlə Həvvanın nəvəsiyəm mən.

Haqqı səcdə edib çağırın səsəm,
Qəlblərdə çağlayıb coşan həvəsəm.
Sevginin nurundan yaranmış kəsəm,
Bir ülvi məhəbbət nəgməsiyəm mən.

Sənə şükr edirəm, uca Yaradan,
Seçməyi öyrətdin ağı qaradan.
Soyum müqəddəsdir, deyil sıradan,
Bir köklü ağacın bəhrəsyəm mən.

27.08.2022

YAĞIŞ SAÇLARINA TUMAR ÇƏKİBDİR

Bir qadın tanıdım adı sirrimdi,
Qəlbində yaşayır iman pərisi.
Boy atıb ucalır, hər gün böyüyür,
Peyğəmbər sevgisi, Əli sevgisi.

Zamanla çox çəkib dünya yükünü,
Göz yaşı süzülüb yanaqlarına.
Ən gözəl rənglərlə naxış vurubdur,
"Çox şükür" kəlməsi dodaqlarına.

Onu çəkən rəssam üzünü nurlu,
qara gözlərini xumar çəkibdir.
Göylərdən ələnən yağış damcısı,
Xurmayı saçına tumar çəkibdir.

Qururlu qadına bir diləyim var,
Yaradan dayağın olsun həmişə.
Sevincin gül açısın ömür bağında,
Kədərin saralıb, solsun həmişə.

DOSTUM

(Şair dostum Arif Buzovnalının 50 illik yubileyinə)

Sən illər öncəsi, gənclik çağında
Bir bayraq ucaltdın sənət dağında.
Bol barlı, bəhrəli ömür bağında,
Əllinci baharın mübarək, dostum!

Qələm-kağız kimi yol yoldaşın var,
Silahı söz olan silahdaşın var,
Hələ payızın var, hələ qışın var,
Əllinci baharın mübarək, dostum!

Damət, arzu vaxtı, dilək vaxtıdır,
Qəlbin sevincindən kövrək vaxtıdır.
Arif, sənətinin çiçək vaxtıdır,
Əllinci baharın mübarək, dostum!

LAÇIN

Dolanbac yollarla zirvəyə qalxın,
Həyatın içində həyatdır Laçın.
Neçə illər boyu gözləyib bizi,
Daha əsir deyil, azaddır Laçın.

Füsünkar təbiət, gözəl mənzərə,
Həkəri, Xaçınçay çarpır nəzərə.
Vallah, vəfsi sığmır şeirə, qəzələ,
Necə də gözəldir, abaddır Laçın.

Dağları qürurla dayanıb qoşa,
Şuşa, Kəlbəcərlə verib baş-başa.
Tarixlər yazılıb hər qaya-daşa,
Qədim yurd yeridi, elatdı Laçın.

Qartallar qıy vurur dağ zirvəsində,
Çəməni naz edir bülbül səsində.
Cənnətin ətri var gül nəfəsində,
Xəstəyə ümidiir, nicatdır Laçın.

Qurbətdə qəddini əyən Məhəbbət,
Yurdunu həsrətlə öyən Məhəbbət,
"Laçının, Laçının" deyən Məhəbbət,
Ruhun rahat olsun, rahatdır Laçın.

ÇAVUŞOĞLU

Qardaş Türkiyəmin baş diplomi,
Dış işlər bakanı mərd Çavuşoğlu.
Neçə düşmənlərə meydan oxuyub,
Veribdir onlara dərd, Çavuşoğlu.

Ömrünü həsr edib türk millətinə,
Xalq üçün var olub, yaşıyan insan.
Getdiyi hər yerə özünlə birgə,
Haqqı, ədaləti daşıyan insan.

Qortal baxışınla, sərt duruşunla,
Neçə dinsizlərin dizini əydin.
Türkün torpağına göz dikənlərin,
Baxışını əydin, gözünü əydin.

Qürurla söylədin "Can Azərbaycan!"
Sözündən güc aldı Turan dünyası.
Sənə alqış deyir, ey Çavuşoğlu,
Müsəlman dünyası, Quran dünyası.

15.08.2022

EŞQİN PAYIZI

Aşıq olanlara dəli deyirlər,
Dəlilik insanın xisletindədir.
Sevgi qazanılmır var-dövlət ilə,
Məhəbbət taleyin qismətindədir.

Kimisi sevgiyə ötəri baxır,
Kimisi lap Məcnun sayağı sevir.
Kiminin qəlbində müqəddəsləşir,
Kimi qəlbi kimi bayağı sevir.

Aldanıb atılan çiçək leyvilər,
Kədərlə yaşayar bu şən həyatı.
Yaman soyuq olur eşqin payızı,
Xəzana döndərər gülşən həyatı.

04.09.2022

DƏNİZƏ BAXARKƏN

Ulduzlu gecədir, bir az küləkli,
Oxşayır saçımı mehi dənizin.
Götürüb ciynimdən kədər yükünü,
Yuyur dərdlərimi şəhi dənizin.

Kövrək xatırələr durub yan-yana,
Hərəsi bir sual verib ötüşür.
Dalgalar can atır sahilə sarı,
Qaya həsrətimi görüb ötüşür.

Mənə xatırladır gənclik çağımı,
Ləpələr yuduğu hər cığır, hər iz.
Qoynunda gizlədib gördüyü nə var,
Bir ömür sərrimin sirdəsi dəniz.

29.07.2022

ŞEH SAÇLARINA

Sənli xatırələrim dilə gəlibdir,
İzini axtarır ötən günlərin.
Sevincə tamarzı, vüsaldan uzaq,
Əlləri həsrətə yetən günlərin.

Bəlkə də, təzədən payız yağısı,
İncə tumar çəkir gur saçlarına.
Mənim əllərimin yerinə indi,
Endirir göylərdən nur saçlarına.

Kaş, yenə olaydın yanında mənim,
Nəfəsim dolaydı meh saçlarına.
Qurumuş dodağım toxunayı kaş,
Hər səhər oyanıb şəh saçlarına.

ARAZIM

Araz çayım!
Dağların qoynundan,
Billur çeşmələrdən
Anadolu əllərindən mənbəyini alırsan.
Türk torpaqlarının qan damarısan.
Əsrlərdir sınaırsan,
Şeirlərdə, qəzəllərdə qınarısan.

Başın nə bəlalar çəkib,
Üstünə qara buludlar çöküb.
O tayın, bu tayın əzbərisən dilinin,
Həsrətisən Azərbaycan elinin.
Vətəni bölmüsən ikiyə,
Güneyli, quzeyli deyə-deyə.
Elə bil ki, güc alırsan acıdan.
Ayırmışan, qardaşını bacıdan
Araz çayım
Gün gələcək bu sərhədlər itəcək,
Xudafərində...
Hicran sona yetəcək.
Qoy eşitsin bütün bəşər!
Bir gün zorla parçalanan,
Bir gün mütləq bütövləşər!...

SƏNSİZ DÜŞÜNCƏLƏRİM

Bilirsənmi nə düşündüm?
Sənsiz keçən zamanımı,
Həsrətinlə cılıklənən gümanımı.
Qurcaladım idrakımı.
Sənli olan arzu-dilək,
Sənsiz qalıb.
Dayanmadan ömür ötür,
Saatimin əqrəbitək.
Bilirsənmi, həyat zalım, həm mürəkkəb,
İstəyirsən mən söyləyim nədir səbəb?
Nəfsimizdir bizi hər an kölə edən.
İz qalmayıb izimizdə,
Eşq dəfn olub gözümüzdə,
İndi söylə, kimdə günah,
Zəmanədə, yoxsa bizdə?

SƏN GƏLMƏDİN

Yenə gəldim görüşünə,
Yenə açdım qollarımı.
Bu çiğində, bu yağışda,
Çox gözlədim yollarını,
Sən gəlmədin.

Ciblərimdə daldalanı,
Saçlarında gəzən əldi.
Bir-bir düşən yarpaqlardan,
Payızının ətri gəldi,
Sən gəlmədin.

Sənsiz qalan görüş yeri,
Bu gün məni necə sıxdı.
Səndən əvvəl asta-asta,
Həsrətin də gəldi çıxdı,
Sən gəlmədin.

Bilirəm ki, səni, gülüm,
İllər əvvəl itirmişəm.
Görüşünə son ümidi,
Həsrətini gətirmişəm,
Sən gəlmədin...

QOCALIQ

İstədim dünyada heç qocalmayım,
Arzumu yaridan böldü qocalıq.
Dəvətsiz qonaqtək gənclik evimə,
Əlində əsayla gəldi qocalıq...

Gülü solmasa da bağça-bağımin,
Başı qar olsa da sevgi dağımın,
Ömür təqvimindən bahar çağımın,
Sonuncu gününü sildi qocalıq.

Damətəm, gəncliyim getmədi hədər,
Yad oldu ömrümə qüssə, qəm-kədər.
Yaşadı qəlbimdə gələnə qədər,
Həyatı yarıya böldü qocalıq.

23.09.2022

NƏ DEYİM

Haqq işə pəl vuran qara qüvvəyə,
Söyləyin, axı mən ona nə deyim?
Elə söz deyin ki, dildən qopanda,
Param-parça olub sına, nə deyim?

Hər şərin altında onun adı var,
Danışır, sözündə zəhər dadı var,
Qəlbində sönməyən şeytan odu var,
İçindən alışb yana, nə deyim.

Göz yumub-açıncı girir min dona.
İnsan ki, həyatda özünü dana,
Yüz dəfə tənbeh et, yüz dəfə qına,
Çətin vərdişindən dönə, nə deyim.

18.09.2022

MƏRKƏZ ŞƏMKİRLİ

Mərkəz Kərəm oğlu Məmmədov 2 fevral 1940-ci ildə Azərbaycan Respublikası Şəmkir rayonunun Dəllər qəsəbəsində müəllim ailəsində anadan olub. Atası Məmmədov Kərəm Məstan oğlu Dəllər orta məktəbində hesab və riyaziyyat fənnindən dərs demişdir. Mərkəz müəllim 1947-ci ildə Dəllər orta məktəbinin birinci sinfinə daxil olmuş və 1957-ci ildə həmin məktəbi bitirmişdir.

1959-cu ildə Mərkəz Məmmədov V.İ.Lenin adına Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstututunun (indiki Nəsrəddin Tusi adına Universitetin) kimya-biologiya fakültəsinə daxil olmuş və 1964-cü ildə oranı bitirmişdir.

M.Məmmədov 1964-cü ildə təyinat ilə qurtardığı Dəllər orta məktəbinə müəllim təyin olunmuş və burada 1967-ci ilə kimi müəllim və tədris işləri üzrə direktor müavini vəzifəsində işləmişdir. O, 1967-ci ildə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının akademik Y.H.Məmmədəliyev adına Neft-Kimya Prosesləri İnstututunda əyani aspiranturaya daxil olmuşdur. Məmmədov M.K. 1973-cü ildə apardığı tədqiqatları yekunlaşdıraraq aldehidlərin asetilenlə vinilləşmə reaksiyası üzrə namizədlik dissertasiyası müdafiə etmiş, elmlər namizədi adı almışdır. O, aspiranturunu bitirdikdən sonra Neft-Kimya Prosesləri İnstututunda mühəndis, kiçik, böyük, aparıcı və baş elmi işçi vəzifələrində çalışmışdır. 1995-ci ildə Məmmədov M.K. uzun illər alitsiklik sırası mürəkkəb efirlərin sintezi sahəsində apardığı tədqiqatları doktorluq dissertasiyası şəkilində müdafiə edərək kimya elmləri doktoru alimlik dərəcəsi almışdır. 2014-cü ildə professor elmi adı almışdır.

Məmmədov M.K. tərəfindən aparılan elmi-tədqiqat işlərindən dihidroditiklopentadienil asetatin - ətirli maddə “Ditsilatın” sintezi prosesi sənaye üsulu ilə alınaraq, onun əsasında Ukraynanın Xarkov şəhərində “Effekt” parfumer-kosmetika fabrikində müxtəlif ətirli kompozisiyalar hazırlanmış və istehsalda tətbiq olunmuşdur. Onlara misal olaraq: “Komfort”, “Lesnoy aromat”, “Safari”, “Roza” adlı ətirləri vəodekolonları göstərmək olar.

Məmmədov M.K. 14 mart 1989-cu ildə SSR Ali Soveti tərəfindən “Əmək veterani” medalına, 30 sentyabr 2009-cu ildə isə “Tərəqqi” medalına layiq görülmüşdür. Elmi fəaliyyətindəki nailiyyətlərinə görə o, 3 mart 2010-cu ildə AMEA-nın Fəxri Fərmanı ilə təltif olunmuşdur.

Məmmədov M.K 1995-2002-ci illərdə Azərbaycan Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasında kimya elmləri bölməsində Ekspert Komissiyanın üzvü olmuşdur, həmçinin o işlədiyi tədqiqat institutunda baş elmi işçi vəzifəsində çalışmışdır.

2006-ci ildən Məmmədov M.K. Neft-Kimya Prosesləri İnstututunda “Alitsiklik funksional monomerlər” laboratoriyasının müdürü vəzifəsində çalışmış, apardığı elmi tədqiqat işləri əsasən alitsiklik mürəkkəb efirlərin alınması istiqamətində olmuşdur. Görülən tədqiqat işləri nəticəsində Məmmədov M.K. 300-ə yaxın elmi işin müəllifidir, onlardan 19-u SSRİ və Azərbaycan Respublikasının müəlliflik şəhadətnaməsinə və Patentinə layiq görülmüşdür.

Kimya elmlər doktoru, professor Məmmədov M.K. uzun illər ətirli maddələr sahəsində apardığı tətqiqat işlərini və əldə etdiyi nailiyyətləri ümumiləşdirərək 2006-ci ildə “Ətirli maddələr” monografiyasını Azərbaycan Elmlər Akademiyasının “Elm” nəşriyyatında nəşr etdirmişdir. Bununla bərabər onun 1999-cu ildə Mərkəz Şəmkirli Təxəllişü altında “Adı mənim, odu mənim” adlı şerlər kitabı nəşr olunmuşdur. Alim şair olmasa da, onun Vətənə, dostluğa, məhəbbətə ürəkdən axıb gələn şerləri bu kitabda cəmlənmışdır. O, öz yaradıcılığını davam etdirərək 450 səhifəlik “Məhəbbət təranələri” adlı şerlər toplusunu 2011-ci ildə nəşr etdirmişdir. Ona yaxın kimya üzrə fəlsəfə doktoru yetişdirmiş və dissertasiya işlərini uğurla müdafiə etmişlər.

Son zamanlar 2014-cü ildə onun birgə müəllifliyi ilə 480 səhifədən ibarət “Monomerlərin kimyası və texnologiyası” kitabı nəşr olunmuşdur.

“Xəzan” jurnalı şairin yaradıcılığından şeirlər təqdim edir.

MƏRKƏZ ŞƏMKİRLİ

GƏZİR, DOLAŞIR

Meydanda ucalan üç rəngli bayraq
Mənim qürurumdur, göydə sayrışır.
Məğrurla boylanır sahildə bu gün,
Sevinc ürəyimdə hey aşib-daşır.

Qəlbimə həkk olub bayrağın özü,
Ona xor baxanın kor olsun gözü.
Bayraq tanıtdırır millətimizi,
Odur qeyrətimiz, bizə yaraşır.

Ruhumuzu oxşar bayraq şöhrəti,
Xalqımın qeyrəti, həm məharəti.
Bizə qanad verir onun qüdrəti,
Mavi Xəzər kimi o culğalaşır.

Əlvən çıçəklidir bayrağın yolu,
İnsanların qəlb qürurla dolu.
Güllərə qəlb olub həm sağı-solu,
Şöhrəti dünyani gəzib-dolaşır.

DOĞULMUŞAM MƏN

Vətənə eşq ilə vurur ürəyim,
Yanıb, alovlanıb qovrulmuşam mən.
Ülvidir sədaqət arzum, diləyim,
Möhkəm dayaq üstə qurulmuşam mən.

İlahi qoruyur bizi nəzərdən,
Sonsuz ilham aldım mavi Xəzərdən.
Artıq qurtarmışam o pis üzlərdən,
Bulaq tək qaynayıb durulmuşam mən.

İllərlə-illərlə coşub çağladım,
Əhdimə, eşqimə peyman bağladım.
Qəlbimdə məhəbbət yandı, saxladım,
Xalqıma eşq üçün doğulmuşam mən.

Vətən şölələnir şəfəq, nur saçır,
Zülmət qaranlıqlar bizdən gen qaçıır.
Ölkəm gələcəyə xoşbəxt yol açır,
Onun mayasından yoğrulmuşam mən.

SAYILIR

Həyat qəribədir, ancaq fanidir,
Hər kəsə bir kərə verilir o da
İnsanın ömürü sanki anidir,
Xatırə qoymalı o bu dünyada.

Heç kimə qalmayıb bu fani dünya,
Kiminə şirindir, kiminə acı.
Kimsə həsrət qalır günəşə, aya,
Adam var çatışır başının tacı.

Kimlərsə qürurla zirvədə durur,
Yaşayır, ömr edir baxır, ayılır.
Nəbzi xalqı ilə əbədi vurur,
Vətənə layiqli oğul sayılır.

Qədrini bilirəm gözəl həyatın,
O bizə zər-ziba, həm də ki qürur.
İnsanlıq qüdrəti mənəviyyatın,
Həm də gözəlliyyin başında durur.

DOYMURAM

Gözüm gözlərinə baxır, hey baxır,
Saatlarla o baxışdan doymuram.

Görsəm ki, baxışlar kənara axır,
Paxıllıq edirəm, onu duymuram.

Sonsuz zövq alıram baxışlarından,
O qapqara çatma zil qaşlarından.
Sənə vurulmuşam gənc yaşlarımdan
Başqa gözəlliyyi gözəl saymırəm.

Tale bu sevgini bəxş edib mənə,
Durub saatlarla baxmaq hüsнünə.
Huri-mələkmisən deyirəm yenə,
Başqa gözəlliyyə heç vaxt uymırəm.

İçimdə qəhəri boğub durmuşam,
Kədərin ağızına kilid vurmuşam.
Məhəbbətə qəşəng heykəl qurmuşam,
Əl vurmağı ona belə qiymırəm.

CANİDİR DÜNYA

Əlvida, ey həyat, artıq gedirəm,
Bu nə xəstəlikdir, bilə bilmirəm.
Ətrafi ötəri mən seyr edirəm,
Susmuşam, danışıb gülə bilmirəm.

Həyat müvəqqəti, gələn gedərmiş,
Heç kimə qalmayırlar, fanidir dünya.
Elə bil arxamca düşüb güdürmüş,
Gözü ac, tamahkar, canidir dünya.

Gələni öldürür, tez yola salır,
Kimini saxlayır güllü bahara.
Başın sığallayır, canını alır,
Nəfəsin tez kəsir, qoymur yalvara.

Dünya məkirlidir, məkirli, sirli,
Bütün insanları düzür sıraya.
Qəddardır, aparır ikili, birli,
Baxmayır nə küyə, nə də haraya.

Əlvida deyirəm mən sənə, dünya,
Köçüb o dünyada məkan salacam.
Səni tərk edirəm mən yana-yana,
Pis üzlü şəxslərdən uzaq qalacam.

ÇARƏ BİLMİRƏM

Sənsiz çox əziyyət çəkirəm, gülüm
Otura bilmirəm, gülə bilmirəm.

Zülmətə çevrilib hər ayım, ilim,
Eşqin zəncirini qıra bilmirəm.

Bu qədər incitməz sevən-sevəni,
Söhbətə tutram gəlib gedəni.
Xəyallar qoynuna alıbdır məni,
Sürüyüb aparır hara, bilmirəm.

Köçəri quşlartək yox olub getdin,
Yoxsa da gizləndin, nə üçün itdin?
Əlçatmaz zirvədə baş alıb bitdin,
Düşmüşəm çovğuna, qara, bilmirəm.

Vurulmuşam sənə, mən saf ürəkdən,
Ülvi ilham aldım arzu, diləkdən.
Aradım, soruşdum güldən, çıçəkdən,
Tapılmadı dərdə çarə, bilmirəm.

SUYULAN ÇOXDUR

Məəttəl qalmışam bu insanlara,
Eşqi, məhəbbəti anlayan yoxdur.
Diqqət yetirirəm gah ona, buna,
Sərvətə, dövlətə suyulan çoxdur.

İnsanda məhəbbət olarsa belə,
Yaşayıb-yaradar, olar o mətin.
O çox sadıq qalar vətənə, elə,
Ürəyini verər xalqına bütün.

Məhəbbət qəlblərin şoləsi, aydır,
Əvəzsiz duyğudur bütün insana.
İlahi neməti mötəbər paydır,
Onun qüdrətilə gəlib cahana.

Məhəbbət insanın başının tacı,
Bu onun mənəvi yaraşığıdır.
O bütün dəndlərin yalnız əlacı,
Qəlblərin vüqarı, gur işığıdır.

Məhəbbət tanrıdan verilib bizə,
Onu gözümüzək gəlin qoruyaq.
Mənəvi zövqdür o ömrümüzə,
Həmçinin qüdrətdir, həmçinin dayaq.

QARALDI

Qəhər boğur məni, hardasan, gülüm?
Səni gözləməkdən səbrim daraldı.

Quruyub ağızında dodağım, dilim,
İztirab çəkməkdən gözüm qaraldı.

Saatlarla durub yollara baxdım,
Suyuldum, süzüldüm, selləndim, axdım.
Yaşıl yarpaqlartək soldum, saraldım,
Mavi göy üzünü bulud, çən aldı.

Qışın ortasında küçədə səni
Təsəlli almaqçun görün cœurəni.
Gəlmədin görüşə, sordum görəni,
Qəm-qüssə qəlbimə yığışdı, doldu.

Gözlədim, gəlmədin, qaranlıq düşdü,
Sevgililər artıq çıxdan görüşdü.
Könül nalə çəkdi, küsdü, barışdı,
Ümid ürəyimdə sindi, yox oldu.

Səni gözləməkdən soldu güllərim,
Bax, belə ötüşür ayım illərim.
Eşit məni, ay qız, nazlı dilbərim,
Ürəyim şüşətək, sindi, qırıldı.

Səni gözləməkdən səbrim daraldı,
Günəş batdı getdi, gözüm qaraldı.
Göyün üzünü də duman, çən aldı,
Gəlmədin ürəyim sindi, qırıldı.

GƏLİR

Mən cana doymuşam dərdin üzündən,
Başımı götürüb qaçmağım gəlir.
Gedib o dünyada tez köçənlərə,
Dərdimi, sərimi açmağım gəlir.

Adamın ağızından söz kəsənlərin,
Küləktək hər yana hey əsənlərin,
Xeyrinə deməsən, tez küsənlərin
Üzündən quş kimi uçmağım gəlir.

O tez-tez yerdə özün öyənin,
Çıxıb dağ başına gözün döyənin,
Hamidan çox bilən mənəm deyənin,
Əlindən baş alıb qaçmağım gəlir.

Eşqin atəşində alovlananın,
Sözü dərk eyləyib tezcə qananın,
Milləti, şərəfi, şanı sananın,
Yoluna şəfəq, nur saçmağım gəlir.

MƏHƏBBƏT

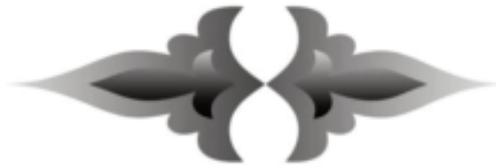
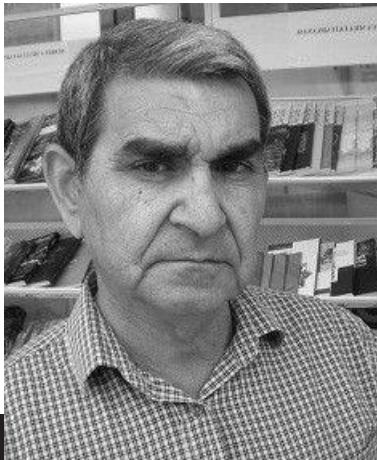
A mənim qəlbimdə boynunu büküb,
Yazılıq-yazılıq durub, baxan məhəbbət.
Gül üzlü nigarın üzünə baxıb,
Şimşəktək göylərdən çaxan məhəbbət.

İllərlə kükreyib bulaqtək axan,
Çiçəyi gözəlin telinə taxan,
Qəlbimi odlara yandırıb yaxan,
Şıdırğı sellərtək axan məhəbbət.

Oturub günlərlə xəyala dalan,
Yarın gözlərindən hədsiz zövq alan,
Məni çox əzazil hallara salan,
Qələmi odlara yaxan məhəbbət.

Mərkəz Şəmkirlini çeynəyib-didən,
Ondan üz döndərib hayana gedən,
Yoxsa o əlçatmaz zirvədə bitən
Məni məngənətək sıxan məhəbbət.

EYVAZ ZEYNALOV

PLASTİLİN PİŞİK

(uşaqlar üçün nağıl)

Günlərin bir günü Səlim qonşu qızın pişiyini pəncərədən anasına göstərib dedi:

-Ana, istəyirəm mənim də o cür qəşəng pişiyim olsun.

Anası mətbəxdə şam yeməyi hazırlayırı.

-Ele indi istəyirsən?

-Hə, indi istəyirəm!

-İndi olmaz, gərək axtaraq, soraqlaşaq. Bir-iKİ gün gözləməlisən.

-Yoox, mən indi istəyirəm!.. - Səlim ayaqlarını yerə döyüb kürlük elədi.

Anası dedi:

-Yaxşısı budu, plastilindən özünə bir pişik düzəlt. Axı, sən bunu bacarırsan. Yadımdadı, atanla plastilindən xoruz, toyuq, cüçə düzəltmişdin?..

-Yadımdadı, - Səlim dedi. - Sonra plastilindən tülükü düzəlddim. O da toyuq-cüçələri tutub yedi.

-Atan da tülükünü aparıb zooparka təhvıl verdi.

-Ana, deyirsən, plastilin pişik yaxşısı? - Səlim soruşdu.

-Hə, oğlum. Çalış, düzəlddiyin pişik qonşu qızın pişiyindən də qəşəng olsun.

Səlim plastilinlərini qabağına tökdü. Xeyli çalışıb, bir pişik düzəldti. Qonşu qızın pişiyi kimi zolaqlıydı. Ancaq ondan bir az yekəydi. Lap vəhşi çölpişiyinə oxşayırı. Di gəl nə qonşu qızın pişiyi kimi miyoldaya, nə də hərəkət eləyə bilirdi. Hara qoyurdusa, oradaca hərəkətsiz qalırdı.

Plastilin pişiyin bu halı Səlimi bərk əsəbləş-

dirdi. Ona dedi:

-Ay pişik, qonşu qızın pişiyi axşamacan onunla oynayır. Bəs sən mənimlə haçan oynayacaqsan?..

-Haçan istəyirsən! - Plastilin pişik bu sözə bənd imiş kimi o saat dil açdı.

Səlim plastilin pişiyin danışdığını görüb sevindi.

-Onda tez ol, gəl, oynayaq, mənim pələng pişiyim!

Onlar birlikdə oynamaya, şənlənməyə başladılar. Plastilin pişik bu zaman birdəncə quyruğunu qısılık künçə çəkildi. Səlim soruşdu:

-Niyə dayandın?

-Mən acmışam. - Pişik zəif səslə miyoldadı.

-Heç plastilin pişik də acarmı? - Səlim təccübələndi.

-Niyə acmır?! - Pişik dedi. - Əgər mən danışa, səninlə oynaya biliromsə, deməli, aca da bilərəm.

Səlimin deməyə sözü qalmadı. Plastilin pişik haqlıydı. Tez mətbəxə qaçırdı. Bir kasa süd gətirdi. Plastilin pişiyin qabağına qoymuşdu. O südə yaxın durmadı.

-Mən bu cür yeməkləri yemirəm.

-Bəs nə yeyirsən?

-Sən hələ bilmirsən ki, biz pişiklər siçan əti yeyirik?

-Bilirom, - Səlim dedi. - Amma bizim evdə siçan yoxdu.

-Heç nə eşitmək istəmirəm! - Plastilin pişik qəti şəkildə dedi. - Məni sən yaratmışsan, sən də necə

lazımdı, qayğıma qalmalı, yedirtməlisən.

Səlim çox baş sindirsa da, çıxış yolu tapmadı. Axırda yenə anasının köməyinə ehtiyac duydu.

-Nədi, oğlum, yenə nə olub? - Anası oğlunu kefsiz görüb əl-ayağa düdü.

-Ana, pişiyim siçan əti yemək istəyir.

-Neynək, qoy tutub yesin, - anası fikirləşmədən dedi.

-Axı, bizim evimizdə siçan yoxdu.

-Hə, düz deyirsən, - anası təsdiqlədi. Sonra fikrləşib əlavə etdi. - Yaxşı, oğlum, onda sən pişiyin üçün plastilindən siçan düzəlt, o da həmin siçanı tutub yesin.

Anasının fikri Səlimin xoşuna gəldi. Plastilin lərini təzədən ortaya tökdü. Pişik böyründə şöngüyüb gözləməyə başladı. Səbri çatmir, arabir Səlimi tələsdirirdi:

-Nə oldu, qurtar də! Axı, mən acıdan öldüm.

Nəhayət, Səlim işini başa çatdırıldı. Plastilindən düzəltdiyi balaca siçanı pişiyin qabağında yer qoydu.

Plastilin pişiyi görəndə plastilin siçanın rəngi sapsarı saraldı. Qorxusundan əsim-əsim əsməyə başladı. Siçana yazıçı gələn Səlim:

-Nəyi gözləyirsən? - dedi. - Qaç, canını qurtar!

Siçan o saat ciyildəyə-ciyildəyə evin ortasında o tərəf-bu tərəfə qaçmağa başladı. Plastilin pişik onun dalınca cumdu.

-Hə, di tut görüüm, tut də! - Səlim bu dəfə pişiyi qızışdırıldı.

Qəfildən stolun qığına toxunan plastilin siçan bürdəyib yıxıldı. Hətta, bir neçə dəfə dombalaq aşdı. Pişik az qaldı onu yaxalasın, ancaq gecikdi.

-Qaç, siçanım, imkan vermə səni tutub yesin! - Səlim həyəcanla qışqırıldı.

Plastilin siçan nə qədər cəhd etsə də, canını plastilin pişiyin caynağından qurtara bilmədi. Plastilin pişik onu xeyli qovub yorandan sonra tutdu. Hopp, eləyib uddu. Bığlarını burub, divanda xorhaxorla yatdı.

Plastilin pişik bir də siçanların ciyiltisinə oyandı. Səlim plastilindən ikinci, üçüncü, dördüncü, hətta, beşinci siçanı düzəltmişdi. Onlar evin ortasında qorxusuz-hürküsüz ciyildəşə-ciyildəşə o baş-bu başa qaçır, bir-biriynən oynasındı. Plastilin pişik pusa-pusa səssizcə onlara yaxınlaşdı. Birdən üstlərinə atıldı. Siçanlardan birini iti pəncəsinə keçirəs də, qalanı ciyildəşərək ətrafdakı yır-

tiq-deşiyə doldu. Amma plastilin pişik plastilin siçanların hamısını bir-bir tutub yedi. O indi lovğalığından yerə-göyə sığmırıldı.

-Baxın, dünyada mənim tayım-bərabərim yoxdu!.. Mən qonşu qızın pişiyindən də cəld, qoçağam! Mən daha pələng olmaq istəmirəm!

Səlim plastilin pişiyini zolaqlı pələngə oxşadır, ona "mənim pələngim", deyirdi.

-Bəs nə olmaq istəyirsən? - Səlim soruşdu.

-Şir! Mən şirəm! Heç bir siçan mənim əlimdən qaçib qurtara bilməz!

Səlim plastilin pişiyinin tələbi ilə onun zolaqlarını ləğv etdi, görkəmini dəyişdi. İndi o, doğrudan da, şirə oxşayırdı.

Günlərin bir günü Səlimgilin evində bir doğruçu, əsl siçan peydə oldu. Cox bic siçandı. Səlimin düzəldiyi plastilin siçanların tayı deyildi. Könlündən pələng əvəzinə, şir olmaq keçən plastilin pişik əsl siçanı nə qədər o tərəf-bu tərəfə qovdu, fənd işlətdi, neynədisə, tuta bilmədi. Siçan onu lap asanca aldadır, başına oyun açırdı.

Yorulub əldən-dildən düşən plastilin pişik bu qaçdı-qovdunun mənasız olduğunu anlayıb, siçanı tutmaqdən vaz keçdi.

-Eh, fərsizin biri, fərsiz! - Səlim dilini bir qarış çıxardaraq ləhləyən pişiyinə baxıb hirsləndi. - Sənin elə bircə plastilin siçanlara gücün çatırmış! Hələ bir lovğalanırsan da: mən şirəm, şir!..

-O siçan deyil, allahın bələsidi, - plastilin pişik dedi. - Mərc gelirəm ki, onu heç qonşu qızın tərifli pişiyi də tuta bilməz.

Səlim qonşu qızdan xahiş elədi. O da əsl siçanı tutmaq üçün əsl pişiyini götürüb onlara gəldi. Pişiyi evə buraxıb gözlədilər.

Nəhayət, əsl siçan gizləndiyi yerdən çıxb, hər şeydən xəbərsiz ortaçıqda lovğa-lovğa gəzisməyə başladı. Əlbəttə, qonşu qızın əsl pişiyini görürdü, amma elə bilirdi Səlimin plastilin pişiyinin bir tayıdı. Plastilin pişik onu qonşu qızın pişiyinə göstərib dedi:

-Tut görüüm, onu necə tutursan?

Əsl siçanın meydan oxuyurcasına saymazyana duruşunu, baxışını təəccübə izləyən qonşu qızın əsl pişiyi əməlli-başlı qəzəbləndi. Bircə həmləyə onu tutub yedi.

NƏRİMAN MAHMUD

QARABAĞ HARAYI

Ötən əsrin sonunda,
Huri-mələk donunda
İvanla Con bir olub,
Şeytanla əlbir olub
Süni ocaq çatdırılar,
Problem yaratdılar.
“Qara qızıl”dan ötrü
Var-yoxundan keçdilər,
Az-çoxundan keçdilər.
Yüz ölçüb, bir biçdilər -
Zəhrimər neftdən yana,
Dərin şırım açdırılar
Ulu yurdun başında.
("Ayının min oyunu,
Bir armudun başında!")
Neçə oğul, neçə qız,
On minlərlə günahsız
Keçdi şirin canından,
Qarabağ savaşında.
Fəqət vecinə deyil,
İngilisin, almanın,
Fransızın, ya rusun.
(Lap istəyir qırılsın
Bu dünyanın yarısı)
Axı bunlar nədir ki,
Kapital yarışında...
Heç ayıra bilmədik
Düşməni dostumuzdan.
Nehəng filin qulağı
Bizlərə yataq oldu.
Tənimadıq xaini, -
Sərvətə ortaq oldu.
Bada verdik illəri

Yada verdik elləri.
Problemin həllini
Ötürdük ildən-ilə,
Ötürdük əldən-ələ,
Ötürdük eldən-elə.
Qarabağın açarın,
Verdik öz əlimizlə
Parisə, Moskvaya.
Ax! O boyda torpağı
Etibar etdik Cona,
Alekseyə, Jordana -
Böyük, kiçik şeytana.
İnandıq Jak Şiraka,
Volodyaya, Baraka,
Reyqana, Klintonə -
ABŞ-a - Vaşinqtona,
Rusa, Firəngistana.
Onlar da xamelyontək
Girdilər dondan-dona.
Gah aranı qatdırılar,
Gah da “sülh” yaratdırılar.
Atəşkəs eylədilər,
Atəşkəsi pozdular.
Günahı ordumuzun
Ayağına yazdırılar.
Cəbhədən gəldi xəbər: -
“Filankəsi vurdular”.
Başları qatmaq üçün,
Vaxtı uzatmaq üçün
Tez-təcili yiğişib
Min bir oyun qurdular:
“Lissabondakı sammit,
Ki-Uest danışığı,
Madrid prinsipləri
Buxarest danışığı
Soçi, Paris görüşü,

Moskva anlaşması”.
Şuşada, Kəlbəcərdə,
Cəbrayılda, Laçında
Yurd saldı yağı düşmən.
Yalan çıxdı, fış çıxdı
ATƏT araşdırması.
BMT qətnaməsi
Biri 1 qəpik oldu.
“Nə sülh, nə müharibə”
Bizə arxadan dəyən
Güclü bir təpik oldu.
İnandıq zaman-zaman
BMT-yə, ATƏT-ə...
(Layiqdilər nifrətə)
Ağ Ev də, Kreml də,
Yelisey Sarayı da
Bir bezin qıraqıdır.
Arakelin, Arturun,
Aşotun, Xaçaturun,
Haykanuşun, Anuşun
Silvanın, Siranuşun,
Yanbızların, yanların,
Fahişə doğanların
Arxası, dayağdır...
Mənim mehriban xalqım,
Qəlbi bir ümman xalqım,
Zaman o zaman deyil
İndi qeyrət vaxtıdır.
Düşməni heyrətə sal,
İndi heyrət vaxtıdır.
İngilisə, urusa
Bir daha aldanmağın,
Bir daha inanmağın,
Boş-boş oyalanmağın
Vaxtı, zamanı deyil.
İndi, şükür Allaha,

Silah var silahdan çox.
Xəlil Ulutürk demiş:
“Silahsız dayanmağa
Bir qırıpım da haqqın yox”.

07.03. 2015

GÖZÜNÜ GÖZLƏ, SƏNƏM!

Gözlərin bir sevgi toxumu əkdi
qəlbimin dərinliyində,
Şumladı, tumladı qəlbimi.
Gözlərinin sırrı, sehri
Top mərmisitək
düşdü ürəyimə.
Suçum nəydisə bilmədim,
deşdi ürəyimi.
Səsi çıxmasa da,
mələtdi ürəyimi gözlərin...
Bir sevgi toxumu əkdin
ürəyimdə.
Əkdin, cüçərtdin,
amma...
Amma qoymadın boy atmağa,
boya-başa çatmağa,
kamin tamin dadmağa.
Bir sevgi toxumu əkdin
Bu kövrək, incə,
telləri sizlayan,
həsrətindən
gecə-gündüz ağlayan,
bozlayan ürəyimdə.
O sirlili, sehrlili gözlərinlə
bir sevgi toxumu
əkdin qəlbimdə.
Qoxlamağa qoymadın
ətrini.
Yaraladın, paraladın,
oxladın ürəyimi,
Gözlərinin eşqiylə
döyünməkdən saxladın ürəyimi.
Saxlaya bildinmi?
Yox, yox, yanıldım...
Bacarmazsan.
Amma...
Amma duymadın özümü,
duymadın sözümü,
Bəlkə sevdirə bilmədim
sənə özümü?
Nə bilim,

bəlkə də suçlu mənəm.
Amma yadında saxla:
Qürrələnmə sözünlə,
Mən də yaman sözlüyəm.
Qürrələnmə gözünlə,
Mən də yaman gözüyəm.
Sənin gözün ürəyi,
Mənimki daş çatlaşdır.
O daş sənin ürəyin,
O daş sənin özünsən,
Özünü gözlə, sənəm!
Gözünü gözlə, sənəm!

15 mart 2014

VƏTƏN SƏSİ - HAQQ SƏSİ*Qarabağ savaşının qəhrəmanlarına*

Ah! Gecələr yuxumda
Qılınc çekib səbrimə,
İnadım hücum eylər.
Mən ölümdən qorxmuram,
Ölüm mənə, de, neylər?!
Ünvan azma, ey əcəl,
Yol üstündə durmuşam.
Özümə bu yol üstə
Namus, qeyrət adında
Bir səngər də qurmuşam.
Heç gəlməyir eynimə
Nə səbir, nə də dözüm.
Qoy bilsin bütün aləm,
Eşidilsin haqq səsim.
Haqsızlıqlar içində
Axı mən necə susum?!
Bir də elə bu susmaq
Deyilmidir, zalim dost,
Bütövü yarı bölən?
Bölünüb neçə yerə,
Olmadıqmı biz kölə?
Mən ölümdən qorxmuram,
Ölüm mənə neyləyər?!
Duelə çağırıram
Mən ölümü özümlə!
İndi zaman başqadır,
Haqq tapmayır yerini
Səbir ilə, dözümlə,
Nə yalançı vədlərlə,
Nə də ki boş söz ilə.
Haqqı boğan əlləri
Qılınclamaq gərəkdir.

“Vətən səsi - haqq səsi!” -

Bu kəlmənin dalınca
Kəsilincə nəfəsi,
Getdi igid oğlanlar,
Getdi 37-yə.
- Bir kərə qalxan bayraq,
Bir daha enməz! - deyə
Getdi 37-yə.
Möhürləndi adına
“Xalq düşməni” damğası.
Qorxutmasın heç kəsi,
Ölümün bu forması.
Hələ... hələ öndədir
Erməni dığasıyla
Millətimin qovğası.
Xalqımızın Əlyarı,
Allahverdi Bağırı,
Asifi, Mübarizi,
Elsevəri, Şikarı,
Fəridi, Cəlili var.
Çoxdu igidi, mərdi,
Cəsuru, kamili var.
Mən ölümən qorxmuram,
Ölüm mənə neyləyər?
Azmı olubdur məgər,
Haqq yolunda ölənlər,
Ana Vətən yolunda
Ölməyi şan bilənlər?
Mən qorxmuram ölümdən,
Onsuz da zaman-zaman
Mənim müqəddəs haqqım
Alınıbdır əlimdən,
Alınıbdır əlimdən.
Bax, bunu bilə-bilə,
Gedirəm ölümə tuş,
Gedirəm gülə-gülə!

11.05. 2013

VƏFASIZ GÖZƏLƏ

Baxmadım kimsəyə səndən savayı -
Sən demə vermişəm ömrü havayı.
Dünya vəfasızdı, sən onun tayı,
Elə bu dünyanın adamışan sən.

Qəlbimdə bir sevgi toxumu əkdim,
İllərlə, aylarla nazını çəkdim.
Bilməzdim, ətirsiz süni çıçəkdim,
Elə bu dünyanın adamışan sən.

Hamıdan, hər kəsdən cəfa ummusan,
Cəfa çəkməsən də səfa ummusan,
Özün vəfasızsan vəfa ummusan,
Elə bu dünyanın adamışan sən.

Qoynunda dəfnimə gor da vermədin,
“Qışın ortasında qar da vermədin”,
Səndə, ay insafsız, ürək görmədim,
Elə bu dünyanın adamışan sən.

Əridi ürəyim gözünün altda,
İnsafın gizlənib sözünün altda,
Qatlayıb qoymusən dizinin altda,
Elə bu dünyanın adamışan sən.

Ağlımı başımdan alıb da getdin,
Vüsəlin halvasın çalıb da getdin,
Aramızda dava salıb da getdin,
Elə bu dünyanın adamışan sən.

31.05. 2013

GÖZLƏRİN

Xeyli müddətdir ki, əsirindəyəm,
Kəsibdi əhdimi qara gözlərin.
Elə bil düşməndi, durub qəsdimə,
Salıb varlığımı tora gözlərin.

Ömrün baharından, yayından çıxıb,
Eşqin harayından, hayından çıxıb,
Ox kimi sıvrilib yayından çıxıb,
Vurubdu sinəmə yara gözlərin.

Vüsala yetməyi gümana qoyub,
Sonu görünməyən zamana qoyub,
Canımın xanəsin virana qoyub,
Çəkibdi ruhumu dara gözlərin.

Ya öldür, canımın fərmanın da ver,
Ya da ki dirildib dövranın da ver,
Dərdini vermişən, dərmanın da ver,
Eyləsin dərdimə çarə gözlərin.

25 mart 2013

XALIQ AZADI

İSLAM DÜNYASINDA ELM VƏ TƏHSİL TƏRƏQQİDƏN TƏNƏZZÜLƏ

Eşitdiyimizi dərk edə bildiyimiz andan, ağlımız kəsəndən bəri ən çox eşitdiyimiz və özümüzün fəxrə söylədiyimiz bir ifadə var: "Biz müsəlmanıq! Dinimiz islam dinidir!" 23 ilə hissə-hisə nazıl olması və təhrifə məruz qalmaması ilə fəxr etdiyimiz "Qurani-Kərim"imiz ən müqəddəs kitabdır. Sayımız da nə az, nə çox - 1.8 mlrd-dır, yəni, az qala yer kürəsinin hər dörd nəfərindən biri. Yaxud, 24%.

Yaxşı, dünyanın 4\1-i olmaqla, başqa sahələrdə necəyik, payımız nədir? İslamin "dünəni" necə olub, bu günümüzə nə ilə gəlib çıxıb? Yolumuz hayanadır: tərəqqiyə, inkişafə, yaxud geriye?

Ondan başlayım ki, yarım əsrən çox yaşım olsa da, son iki ildə islam dünyasının tarixi barədə öyrəndiyim, tapıb mütaliə etdiyim sənədlər əvvəlki 50 ilindən əlli dəfə çox oldu. Çox maraqlı faktlar tapdım, çox suallar çıxdı ortaya. Bu işlərin meydana gelməsində və nəticə olaraq bu mövzuda müxtəlif elmi jurnallara göndərdiyim məqalələrin yaranmasında səbəbkarlardan biri, yaxud, birincisi Amerika alimi, astrofizik Neil deGrasse Tysonun bir mühəzirəsi oldu. Alim, tələbələr qarşısında çıxış edərkən, islamın Qızıl Dövrü, dinimizin yüz illərlə elm tərəqqini bayraq etdiyi, elmin-zəkanın lokomativi - daşıyıcısı olduğu barədə məlumat verərək, təəssüflə cəhalətin sonalar necə ayaq aldığı, dövrünün qabaqcıl alımları dərs dedikləri mədrəsələrdə dünyəvi elmlərin (cəbr, fizika, astronomiya...) dini mövzularla əvəz olundığını, bu işdə bir nəfərin əsas rol oynadığı barədə danışındı. N. G. Tyson islam dünyasının böyük alimi sayılan Əli-Qəzəlinin adını çəkdi. Bizə heç yerdə, heç bir molla-axund belə məlumat verməzdı. İnternet-saytları "ələk-vələk" etdim, islamı təbliğ edən saytlara saatlar itirdim. Tərif, təbliğ və xoş sözlərdən qeyri bir şey görmədim. Tənbəllik etmədim, götürüb bu alımə məktub yazdım. Xahiş etdim ki, bu gözəl alimin əl-Qəzali barədə dediklərini haradan götürdüyü b-

rədə, zəhmət deyilsə, mənə də məlumat versin. Və mister Tyson bizim yüz firildaqla alimlik "alan"larımızdan fərqli olaraq ...cavab verdi, sadəliklə! Mən də, Rusiyada tapa biləcəyim istinadlardan istifadə edərək, çox maraqlı tarixlə tanış oldum.

Əlbəttə, bir-iki məqalə yazımaqla, heç də islam dünyasının bu böyük problemini tam əhatə etməyi düşünmümişəm. Sadəcə olaraq, müsəlman dünyasının XII, XIII əsrlərə qədər keçdiyi şanlı yolu, dünyaya bağlılığı elmi-texniki inciləri yada salmaqla, bu günümüzdə hökm sürən dəhşətli geriliyə, cəhalətə qarşı etiraz səsi qaldıranlar sırasında olmaq istəmişəm. Elmi kəşflərin, fizikanın, riyaziyyatın, astronominin 500 ildən çox himayəçisi olmuş İslam dinini niyə indi elmi tərəqqidən, inkişafdan uzaq, elmin-zəkanın əleyhdarı kimi qələmə verirlər?

Bir neçə qorxu doğuran faktlara baxaq. Tək bir Harvard Universitetinin dərc etdiyi elmi işlərin sayı bütün ərəb ölkələrinin birlikdə etdiklərindən çox olub. (Spad musulğmanskoy kreativnostı: Vestnik Çerepovetkoqo QU-2014 № 6 C 27)

İraq alimi Əli Ə.Əlavı öz monoqrafiyasında qeyd edir ki, müsəlmanlar dünya əhalisinin 20%-ndən çoxdurlar. Bunun qabağında bütün müsəlman ölkələrinin dünyəvi elmi tədqiqat işlərində yeri 1,48% təşkil edir. Təkcə bir İspaniya dövlətinin elm dünyasında payı 1,17%-dir. İslam ölkəleri elmə milli gəlirin 0,8%-ni ayırdıqları halda, İsraildə bu 4,4%-dir. (İslam sivilizasiyasının böhrəni. Əli A. Əlevi. - Sarayev, 2012. S 259).

Digər, həyacanlı rəqəm: İslam Əməkdaşlıq Təşkilatında - İƏM, 60-a yaxın ölkə - hər min nəfərə orta hesabla 8,5 nəfər alım-mühəndis düşür. İnkışaf etmiş ölkələrdə bu göstərici ağrıla gəlməz dərəcədə fərqlidir: 139,3 nəfər!

“Qızıl dövr”

Dünyəvi elmlərin inkişaf tarixinin yolu qədimlərdən başlayır. Bu yolda müsəlman şərqiyyatı töhfələr dünya elm ərləri tərəfindən heç vaxt unudula bilməz. O dövrün İslam alimləri müasir elmin əsasını təşkil edən astronomiya, fəlsəfə, riyaziyyat, tibb, tarix və digər elmi sahələrdə ən zəngin bilik və baxışlara sahib idilər. Bir neçə tarixi şəxs adları çəkək. Aristotelden sonra "İkinci müəllim" sayılan əl-Fərabi; riyaziyyatçı, astronom, klassik cəbrin qurucusu, əl-Xorazmi; alim, filosof və həkim İbn Sina, onlarla başqa körkəmli elm "sütunları", islam dünyasının yetirdiyi alimlər...

Mərkəzləşmiş İslam dövlətinin qurulması sayesində o dövrün dünya elmi öz inkişafında güclü bir təkan aldı. Eramızın 7-ci əsrindən başlayaraq həmin dövrdəki müsəlman dünyası dünya elminin mərkəzinə çevrildi.

İslamda dini və hüquqi normalar, davranış qaydaları olan Hədiyyə uyğun gələrək, ilk günlərdən islam dünyasında elməzəkaya sahib olmaq həvəsi, bilik istəyi müsbət qarşılanırdı. Elmə, elmi əməkələ məşğul olan alimlərə himayə etmək, elm yolunda xərclər çəkmək hər bir imkanlı müsəlmanın şərəfli vəzifəsi sayılırdı. Çünkü, "Qurani-Kərim" belə buyururdu: "Hər bir insanın yeganə ləyaqətli yolu ziyadır, dərrakədir".^[1]

Məşhur isveçrəli şərqşünas, ərəbşünas, professor Adam Metz "Müsəlman İntibahı" adlı işində müsəlman zadəganlarının, hakim elitanın kitablara, əlyazmalara necə böyük hərəmətlə yanaşdıqlarını və necə qoruduqlarını ətraflı qeyd edir.

[2]

Doğrudan da imperatorlar - xəlifələr, çoxsaylı əmirlər, müsəlman imperiyasının müxtəlif saray məmurları həvəsə elmin və elmi işçilərin himayədarlarına çevrildilər. Alimlərin hər hansı bir təşəbbüsü maliyyələşdirərək, yüz minlərlə kitabı olan nəhəng kitabxanalar yaradıldı. Həmin kitabxanalar, öz növbəsində, elmi mərkəzlərə çevrildilər. Nəhəng kitabxanaları olan Bağdad, Şam, Qahirə, Kordova - Əl-Əndləüsün (İspaniya) paytaxtı, islam dünyası elminin, şeirinin və sənətinin mərkəzi idilər.

O dövrün elmi konsepsiyaları hakim dini dünyagörüşün və antik fəlsəfənin açıqlamaları əsasında qurulmuşdur. Elmi inkişaf dirlə six əlaqəli olaraq, öz yolumu dini siyasetin təsiri altında istiqamətləndirirdi.

İslam dininin bilavasitə təsiri və nəzarəti altında o dövrün elmi inkişafı "İslamın Qızıl Dövrü" (750-1258) adlanan fazaya daxil olaraq, ən yüksək inkişaf mərhələsinə çatdı. Əfsuslar, "Qızıl Dövr"ün sonu yetdi. Gündə bir elmi kəşfin vətəni olan İslam dünyasının dünyəvi liderliyinə, texniki avanqardlığına sanki, nöqtə qoyuldu. O dövrdən yüzilliliklər keçəsə də, sanki tarix donub qalıb XIII-XIV əsrlərdə.

Hazırda dünya şöhrəti görkəmli alimlər arasında, mühüm kəşvlər siyahısında İslam dünyasının nümayəndələrini görmürük, görsek də, müqayisə olunmayacaq qədər az.

Zəngin elmi və tarixi keçmişin fonunda təbii olaraq suallar çıxır ortaya. Axı, niyə belə oldu? Kimdir günahkar? Müsəlman ölkələrində elmin tənəzzülünə səbəb olan nədir?

Başlanğıcda bir az tarixi xatırlayaq.

7-ci əsr və 8-ci və birinci yarısında Ərəbistan yarımadasında nəhəng bir müsəlman dövləti - Ərəb Xilafeti quruldu. Çox qısa bir müddətdə xilafətin sərhədləri Ərəbistan yarımadasından kənara çıxdı. Şimali Afrikani fəth edən ərəblər, Cəbəllüttariq Boğazını keçərək bir neçə il ərzində, az qala, bütün İspaniyani fəth etdilər. Bu fəth Ərəb-müsəlman sin-kretik mədəniyyətinin Avropaya nüfuz etməsinə bir başlangıç verdi. Əl-Əndləüs (Pireney yarımadası) - "Müsəlman İspaniyası" bütün Avropa üçün elm və mədəniyyətin inkişaf mərkəzinə çevrildi. X əsrə Avropada yüzlərlə mədrəsələr açıldı. Təkcə Əmirliyin paytaxtı Kordova astronomiya, tibb və riyaziyyatın tədris olunduğu təxminən 30 mədrəsə var idi. Buradakı islam alimləri avropalılara yeni biliklər öyrədirdilər. Qeyd edək ki, indi primitiv görünən o dövrün bəzi yeniliklərini: yel dəyirmanlarının, su nasoslarının, kağızın, onlarla digər yeniliklərin nə olduğunu avropalılar ərəblərdən öyrəndilər. Müasir mənada başa düşülən hamamda cimmək kimi gözəl adəti islam orduzu görtirdi Avropaya.

Bütün bunlar, o dövrün elmi, texniki inkişafı bilavasitə, dinin himayədarlığı sayesində güclənirdi və inkişaf edirdi. Çünkü "Qurani-Kərim" "beşikdən qəbrə qədər elm axtarmağı" tövsiyə edirdi. Quran elmləri öyrənməyi duaları bilməklə eyni olduğunu əyan edirdi.

Alman şərqşünası F. Rosenthal, orta əsr İslamında elməzəkaya yetirilən diqqət fenomeninin öyrənilməsinə həsr etdiyi əsərində məhz biliyin müsəlman orta əsrlər mədəniyyətində əsas hakim qüvvə olduğunu qeyd etmişdir.^[3]

9-cu əsrin əvvəllərində Bağdad xəlifəsi əl-Məmun sərəyində böyük bir kitabxana, "Müdriklik Evi" yaratdı. Bu, o dövrün elmlər akademiyası idi. Bütün İslam dünyasının görkəmli alimləri buraya dəvət edildi. Müdriklik Evinə böyük alim əl-Xorazmi rəhbərlik edirdi. Bu dahi alimin riyaziyyata dair "Rəqəmlər və onlarla olan hərəkətlər haqqında", "Kitab əl-cəbr və mukabala" əsərləri bu gün də diqqət altındadırlar. Alimin kvadrat tənliklərin həlli metodu bu gün də istifadə olunur. Həm də əl-Xorazmi meridianın bir dərəcəsinin uzunluğunu hesablayan ilk alimdir.

XIII əsrə Marağə rəsədxanasında çalışan görkəmli Azərbaycan alimi, astronom, riyaziyyatçı, filosof, ilk kvadrantın (radius 6,5 m) müəllifi Nəsrəddin Tusinin əsərləri əvəzolunmazdır. Məhz onun sayesində trigonometriya birləşməsi astronomiyadan ayrıldı, müstəqil bir elm halına gəldi.^[4]

"İslamın Qızıl Dövrü"ndə danışarkən keçmişdə islam dünyasında elmin belə çəçəklənməsinə təkan verən səbəblərin nələr olduğunu düşünək. Əsasları seyək:

-Müsəlmanlarda fəth etdikləri xalqların mədəniyyətlərinə maraq və tolerantlıq

-“Qurani-Kərim”də bilik arxasında getmək çağırışı

-İslamın insanların coğrafiya və astronomiyada bilikli olmasını tələb edən yeganə din olmayı

Müsəlman harada olursa olsun, Məkkənin istiqamətini bilməlidir.

-Digər bir amil: ərəblər ölkələri fəth etdikcə, əllərinə

çoxsaylı qədim kitablar, elmi işlər keçdi və hamısı ərəb dilinə tərcümə edildi. Ən əsas amilsə, o dövrlərdə hakim elitanın, dini rəhbərliyin elm adamlarına - şairlərə, filosoflara, riyaziyyatçılara və digərlərinə birmənalı şəkildə himayəçiliyi idi. Xilafətin hər tərəfində hər birində məşhur alimlərin olduğu çoxsaylı məktəblər - mədrəsələr yaradıldı. İslam dini deyirdi: "Bilik üçün çalışmaq hər müsəlmanın borcudur".

Beləliklə, birdən-birə İslam dünyasında nə baş verdi ki, elm-tərəqqi yolunu tutmuş sivil inkişafın öündə olan böyük mədəniyyət XII-XIII əsrlərdən başlayaraq, abskurstizmin (qaranlıqlığın) qucağında ilişib qaldı? İnkışafa səsləyən elm və zəkanın yerinə dini radikalliq, dözümsüzlük, gerilik gəldi?

Bu gün elmi və texnoloji inkişafda Qərbədən müqayisə olunmayan qədər geri qalmış, hətta, bəzi suallarda acınacaqlı vəziyyəti yaşıyan müsəlman dünyasında minlərlə mütərəqqi beyinlərdə dolanan bircə sual var: "Nədən belə oldu?"

"Tənəzzül: səbəblər, axtarışlar"

Əlbəttə, bu suala cavabtək arenaya müxtəlif səbəblər atırlar. Burada monqol istiləri, salibçılərin yürüyü, nəhayət, İngiltərə-Fransız müdaxiləsi (XIX əsr) var. Bu variantların əleyhinə uzun müddət və faktlarla danışmaq olar. Dünyanın yarısına sahib olan islam imperiyasının - xəlifətlərinin, monqollara - qəniməti saymaqdan qeyri heç nə bacarmayan savadsız bir köçəri tayfaya möglüb olmasının bircə izahı ola bilər. Monqollar gələndə, artıq, islam dünyası tənəzzülünü yaşayırırdı.

Enişin, tənəzzülün əsas səbəbi səlibçilər də ola bilməzdi. Onlar kitabxanaları və tədqiqat mərkəzlərini məhv etmədilər. 1303-cü ildə isə şərqdən tam çəkilib getdilər. Üçüncü adı çəkilən səbəb də inandırıcı deyil. XIX əsrədə başlayan müstəmləkəçilik (İngiltərə-Fransız) nisbətən qısa müddətə, ikinci dünya savaşına qədər davam etdi. O vaxtdan təxminən 80 il keçir. Nə elmi irəliləyiş var, nə texniki kəşflər.

Başlıca səbəbə (mənim fikrimcə) hələlik toxunmayaraq, islam dünyasında elmin, inkişafın tənəzzül etməsinin səbəblərindən biri kimi, XII əsrədən başlayaraq, hakim elitanın elmə, onun maliyyələşdirilməsinə münasibətində köklü dəyişiklik olmasına göstərmək olar. İslam dünyasında elmin inkişafı homişə hakim elitanın dəstəyindən asılı olmuşdur (və indi də elədir). "Qızıl Dövr"-də xəlifələr, əmirlər alımları, elmi axtarışlara qəyyum idilər. Onlar elmi mərkəzləri maliyyələşdirildilər, alımlarə maaş ödənilirdi. Bəzi xəlifə və əyanların özləri də elmi işlə məşgül idilər. Ancaq elə ki, qızıl dövr keçdi, bu xəlifələrin, əmirlərin varisləri, sənətin, elmin himayədəri olmaqdan imtina etdilər. Daha elm adamlarına, elmə xərc çəkmək istəmirdilər. Artıq, beyinlərdə qızıl, qıymətli daş-qaş, var-dövlət yığmaq həvəsi üstünlük edirdi. Elmi-texniki tərəqqi xərc tələb etdiyi üçün elita özü elmin, tərəqqinin əleyhidarlarına çevrildilər. Son 800 ildə islam dünyasında aparıcı qüvvələrin düşüncəsində elmlə, biliklə bağlı nə qədər dəyişiklik olub (olubmu!)?

İslam dünyasının geridə qalmasının səbəblərini araşdırarkən, çox fərqli yanaşmalar da olur. Çox radikal baxışlar

çixır ortaya.

Bir çoxları, belə geriliyin, keçmiş şanlı tarixin itirilməsinin səbəbitək, hansısa "İslama qarşı bir sui-qəsd nəzəriyyəsi"ni dilə götürirlər. Bu "nəzəriyyənin" başında isə, guya Qərb, yəhudilər dururlar. Unudurlar ki, ilk yahudi dövləti 1949-da yaranıb...

Kimsə elmi və texniki geriliyin səbəblərini İslamin özündə görür. Bu cür mübahisələr nə dərəcədə doğrudur? İslam, yer üzərində bərqərar olduğu andan XII əsrə qədər dünya elminin inkişafı üçün böyük elmi baza yaratdı, elmin inkişafına islam özü böyük töhfələr verdi. O dövrlər, Vatikan fikir ayrılıqları olan elm adamlarını ocaqlarda yandırarkən, İslam elmdəki hər hansı bir köşvi, yeniliyi dəstekləyirdi. İlk 800 ildə İslam radikal deyildi. Yəhudi və xristian alımlar Xəlifətin istədikləri yerində müsəlmanlarla birlidə elmlə məşğul idilər. Heç kim onları təqib etmirdi, düşmən saymırıdı.

İslam dini, din olmaqla yanaşı, ailə və heyat tərzidir. Şəriətdə - hər bir fordi şəxs üçün - davranış və ailə prinsipləri barədə hər suala cavab var. Bir sözlə, hər bir müsəlman istədiyi suala Şəriətdə cavab axtarır. Burada meydana olduqca ciddi bir məsələ çıxır. Bəlkə də, bütün geriliyin, qaranlığın əsas səbəbi. Bu səbəb barədə müsəlman dünyasında danışmaq modda deyil. Hami bu sualdan yan keçir.

Qaranlığa aparan "işıq"

Rəqəmlərlə başlayaq: Nobel mükafatçıları sırasında 15 milyonluq yəhudi xalqının 209 nəfər, o cümlədən, dəqiq elmlər: fizika - 59 nəfər, tibb - 56, kimya 35 nəfər. 1 milyard 800 milyon müsəlmanın - ...3 nəfər! Pakistanlı fizik Abdus Salam. MARAQLI FAKT: 1974-cü ildə alimi günahlandıraqlı müsəlmanlıqlıdan çıxarıblar, qovublar. Gedib Oksforda. 1979-da mükafatçıdır. Amma yene, ölündə dəfn ediblər və tənində. Qəbir daşında isə yazıblar: "İlk müsəlman Nobel mükafatçısı Dr. Abdus Salam". 2-ci mükafatçı: Misir - Amerika alımı fizik Əhməd Zəvail və 3-cü, kimyaçı Aziz Sancar, türk.

Burada, yenidən qayıdırıam, Amerikalı alım, astrofizik Neil D. Tysonun tələbələr qarşısında "İslamın Qızıl Dövrü"ndən, onun elmi inkişafındaki rolundan bəhs edən çıxışına. O, İslam dünyasında elmin bugünkü inkişafı ilə orta əsrləri müqayisə edərək Şərqi Qərbədə geridə qalmasının səbəblərini təhlil etməyə çalışırıdı. Lektor bu mövzuda ilk növbədə görkəmli islam ilahiyyatçısı, alimi Məhəmməd Əl-Qazalının (1058-1112) adını çəkdi. N. Tysona görə, nüfuzlu alım-ilahiyyatçı Əl-Qazalı ilk dəfə olaraq, müsəlmanları tədris sistemində dünyəvi bilikdən imtina etməyə çağırıdı, müsəlman riyaziyyatçılarının dünyaya öyrətdikləri rəqəmləri belə, "şeytan qurğusu" (N. Tyson) adlandırdı.

Müsəlman dünyasında riyaziyyat, fizika, astronomiya, fəlsəfə, təbabət kimi elmlərin inkişafını dayandırmaqdə müstəsnə rolü olan görkəmli və olduqca nüfuzlu ruhani alım Əl-Qazalı barədə oxumaq çox maraqlıdır.

Əl-Qəzali yazılarını araşdırın alımlar arasında fikir ayrılığı var. Tədqiqatçıların bir hissəsi onu müsəlman dünyaya-

sında elm və tərəqqinin ən amansız əleyhidarı kimi tanır. Alimlərin başqa bir hissəsi isə əl-Qəzalini ortodoksallığın ən böyük müdafiəçisi hesab edirlər. Bir çox araşdırıcılar onun "Dini Elmlərin Dirçəlişi" kitabına istinad etdilər. Bu kitabdakı əsas fikir, İslamın təməllərini zədələyən təlimlərdən, elmi istiqamətlərdən dinin qorunması idi. "Dini Elmlərin Dirçəlişi" əsərinin konsepsiyası müasirliyin tələblərinə cavab vermirdi, əksinə, mədrəsələrdə tədqiq olunan elmi mövzuların azaldılmasını teklif edirdi. Əl-Qəzalının və onun tərəfdarlarının bu çağırışları açıq-aydın bir yenilik idi. Hətta, çox maddələr islamın keçdiyi 5-6 yüz illik parlaq inkişaf yoluna uyğun gəlməsə də, o dövrün bir çox din liderləri əl-Qəzalini islamın islahatçısı, dini saflığın ən böyük müdafiəçisi adlandırdılar.

Əl-Qəzali azad elmi düşüncəyə qarşı çıxdı. O, səbəblər və nəticələr arasındaki əlaqəni inkarlayaraq, onları hadisələrin sadə bir ardıcılığından başqa bir şey adlandırmadı. Əl-Qəzali, bu məsələnin - səbəbiyyət anlayışının din üçün əhəmiyyətini və təhlükəsini yaxşı başa düşürdü: səbəb varsa - nəticə var. İki varlıqdan biri (səbəb) digərinin yaranmasına (nəticə) gətirib çıxarırsa, bəs burada Tanrıının rolü nə olur? Səbəb və Nəticə varsa, necə demək olar: "Qismət budur", "Yaziya-pozu yoxdur", "Yaradanın işidir", və i.a. və s. Əl-Qəzali bunu gözəl anlayırdı.

Əl-Qəzali yaxşı biliirdi ki, "səbəb və nəticə" kimi sualın elmi təfsiri bir səbəb kimi ilahi qüvvənin rolunu inkar etməyə işarə ola bilər. Nəticəni səbəb yaradırsa, fövqəltəbii qüvvələrin müdaxiləsinə yer yoxdur. Bunları yaxşı anlayan əl-Qəzali və digər ruhani alımlar bütün güc və imkanlarını birinci olaraq, filosoflarla mübarizəyə yönəldilər. İlk tənqid obyektləri Yunan filosofu Aristotel və nüfuzlu alim, həkim, filosof İbn Sina idi.

Əl-Qəzali "Fəlsəfənin təkzibi" əsərində, öz fikrincə fəlsəfənin din üçün son dərəcə tehlükəli olan bütün suallarını müəyyənləşdirdi.

Bir vaxtlar, Malayziyanın keçmiş baş naziri Mahathir Mohamad demişdir ki, islam teoloqlarının (dini alımların) meydana çıxması ilə islam dünyasında elmi inkişaf qeybə çəkildi. Çünkü onların fikrincə elmin öyrənilməsi şəriətdən qıraqa çıxmamalıdır. Bu fikir məgər cavab vermirmi çox suallara!

Əl-Qəzali yazılarında təbiətdə baş verən hadisələri yalnız fövqəltəbii qüvvənin iradəsi sayır. Götürülən, yağış yağır - elmi izahı yoxdur, ilahi qüvvənin işidir. Ana bətnində oğuldur-qızdır, 9 ay sirrdir, yuxarıdan təyin olunacaq, qocalma bioloji proses ola bilməz, və i.a. və s. Onun fikrincə, belə normanın mövcudluğuna dair başqa bir fikir qəbul edilə bilməz.

Əl-Qəzali rasionalizmə qarşı mübarizədə əlindən gələni etdi, mədrəsələrdə öyrənilən fəlsəfəni dəyişdirdilər, onu müsəlman inancları sisteminə qoydular.

Dini mühafizəkarlıq, ortodoksallıq elm üzərində sarsıcı qələbə qazandı. Təhsil sistemləri ağır dəyişikliklərə məruz qaldı. İslam dünyasının bütün dövlətlərində tədris proqramları dəyişdi, dini mövzular qalmaqla, digər fənnlər yox olundular. Bir vaxtlar astronomların, fiziklərin, riyaziyyatçıların

məşğul olduqları və mühabizə oxuduqları mədrəsələrdə yalnız ərəb qrammatikası, teologiya, müsəlman hüququ qaldı. Hətta, Ərəbistanın xaricində əlavə olaraq, ərəb dilinin əsaslarını öyrətməyə başladılar. Avropaya elm-savad, tərəqqi gətirən müsəlman dünyasında elm ciddi bir zərbə aldı və İslam dünyası tənəzzülə uğramağa başlayaraq, hələ də sonu görünməyən qaranlığa üz qoydu.

Elmə, elmi və texnoloji tərəqqiyə tamamilə anlaşılmaz münasibət hökm sürür. Nədənsə, elmi "Qərb"ci sayırlar. Qorxurlar ki, elmi tərəqqi bu və ya digər şəkildə ənənəvi dini dəyərlərin zəifləməsinə, sərbəst düşüncəyə gotirib çıxarır. Bu isə, müəyyən suallar yaradır.

Bir faktdan da demək istərdim: ilahiyyat elmlərinin ən əsas bölməsi sayılan Təfsir barədə. Sadə dillə desək, Təfsir - bizlər göndərilən Qurani-Kərimdə olan ayələrdə Allah Təalanın məqsədinin nə olduğunu açıqlayıb ortaya qoymaq metodudur. Qurani-Kərimi təfsir edən şəxs gözəl dini savadı olmayı İlə bərabər, ərəb dilini və onun qrammatikasını ən yüksək səviyyədə bilməlidir. Hələ, bu azdır, hətta, təfsir edən şəxs köhnə ərəb dilini də gözəl bilməlidir. Onda, başa düşülməkdə çətinlik olan ayələrin mənasını müsəlman dəqiqlik və doğru qavrayacaq. Bu iş həmişə belədirmi? Əlbəttə, yox! Bəzən, xalq qarşısında, məclislərdə, məscidlərdə Qurani oxuyub xalqa izah edənlərin savadı, ən azından, ürəklərdə qəmənginlik yaradır. Ayələr düzgün anlaşılmır, radikallığı, kəskinliyə şərait yaranır. Ən humanist, ən gözəl və rəhmdil bəşəri din olan islam dinini qeyri-təbii tanıtdırmaqdır, radikallığın yuvası kimi qələmə verməkdə həmin "tərcüməçilər" və "təfsircilər" günahkar deyillərmi? Burada, görkəmli İraq alimi Əli Ələvinin məşhur sözlərini misal götirmək istəyirəm: "...Əgər islamın bu günü lügətinə baxsaq, düşünmək olar ki, indi islam dini müasir dünyada hamı İlə, hər şey ilə konfliktddir". (İslam sivilizasiyasının böhrəni . Əli A. Əlləvi. - Sarayev, 2012. S 47)

Bugünkü əsas çatışmazlıqlardan biri də İslam dünyasının zamanla ayaqlaşmaq istəməməsidir. Müasir dünyanın tələblərinə cavab verməyi, uyğunlaşmağı bacarmalıydıq.

Özümüzə tənqid-i yanaşmağı öyrənməliyik. Savadlı olmaq dini inkar deyil. Savadın, dərrakənin bilavasitə köməyi ilə insanlar dinin qanunlarını, aspektlərini daha yaxşı başa düşəcək, təhlil edəcəklər. Belə olan təqdirdə Allahan cəzasından qorxmaq lazımdır. Anlamadan rədd etmək yox, əsaslandıraraq dərk etmək lazımdır. İnsana anlamaq və düşünmək üçün ağıl verilir. Elm-savad yoxsa - qaranlıqdaşan, korsan. Həmişə güclülərə yol verəcəksən, arxaya addım atacaqsan.

1.Г. Баязитов. Ислам и прогресс. -С.Петербург, 1898. 16с

2.А. Мец. Мусульманский Ренессанс. Москва, 1973

3.Ф. Розенталь. Торжество знания: Концепция знания в средневековом исламе, Москва, 1978. С, (135, 177)

4.А. Н. Боголюбов. Математики. Механики. Биографический справочник. - Киев: 1983, с 341.

MƏTANƏT DUYĞULU

Polad ruhlu leytenant

Şəhid Qasımov Həmid Oruc oğlunun əziz xatirəsinə

Şəhid Qasımov Həmid Oruc oğlu 11 dekabr 1994-cü ildə Naxçıvan Muxtar respublikası Şərur rayon Qışqabbas kəndində dünyaya göz açmışdır. 2011-ci ildə doğduğu kənd orta məktəbinin birinci sinifinə qədəm qoymuş, 2004-cü ildən Kəngərli rayon Qabillı kəndində təhsilini davam etdirmişdir. Orta məktəbi müvəffəqiyyətlə bitirən Həmid 2009-cu ildə Heydər Əliyev adına Hərbi Liseyə qəbul olunur və 2012-ci ildə Liseyi müvəffəqiyyətlə bitirərək, Azərbaycan Ali Hərbi Məktəbinin müdavimləri sırasına qoşulur.

Oxuduğu dövrədə hörmət qazanan Həmid 2016-ci ildə təşəkkürname ilə AAHM-in məzunu olmuş, elə həmin ildən də Goranboy rayonunda döyük bölgəsində yerləşən N sayılı hərbi hissədə “leytenant” hərbi rütbəsində motoatıcı təqim komandiri vəzifəsində xidmətə başlamışdır. 2017-ci ildən Tərtər rayonunun N sayılı hərbi hissəsinin tabeçiliyində olan Milli Qəhrəman Mübariz İbrahimovun adına olan postda xidmetini davam etdirmişdir. 2019-cu ildə ordu komandanlığı tərəfindən göstərdiyi xidmətlər nəzərə alınaraq ilə mükafatlandırılmış, “baş leytenant” hərbi rütbəsi verilməklə motoatıcı bölük komandırı vəzifəsinə təyin edilmişdir. Xidmət etdiyi 5 il ərzində ordu komandanlığı tərəfindən 3 dəfə fəxri fərmanla mükafatlandırılmışdır. Həmid ona tapşırılan işlərin yüksək səviyyədə icrası ilə hər zaman seçilmiş və komandirləri tərəfindən təşəkkür almışdır. Doqquz yaşından atasız böyüyen Həmid tabeçiliyində olan əsgərlərə qardaş qayğısı göstermişdir. 27.09.2020-ci ildə başlanan Vətən müharibəsinə öz bölgüsünü ilə birgə qatılmış, böyük şücaət və qəhrəmanlıqla vuruşaraq döyük yoldaşları üçün nümunə olmuşdur.

Həmid Qasımov Tərtər, Suqovuşan, Taliş uğrunda

gedən döyuşlərdə savaşaraq, oktyabr ayının 3-də şəhədətə qovuşub. Şəhidimiz Kəngərli rayon Qabillı kəndində torpağa tapşırılıb.

Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün təmin edilməsi uğrunda döyük əməliyyatlarına qatılan və hərbi hissə qarşısında qoyulmuş tapşırıqların icrası zamanı vəzifə borcunu şərəflə yerinə yetirdiyi və döyuşlər zamanı şəxsi şücaət və ığidlik göstərdiyi üçün Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin müvafiq Sərəncamlarına əsasən Həmid Qasımov ölümündən sonra “Vətən uğrunda”, “İgidliyə görə”, “Suqovuşanın azad olunmasına görə” və “Laçının azad olunmasına görə” medalları ilə təltif edilib.

Baş leytenant Qasımov Həmid 2016-ci il aprel döyuşlərində qəhrəmancasına vuruşub düşmənə amansız zərbələr endirən döyükçülərimizdən biri olub. Milli Qəhrəman general-major Polad Həşimovun tabeçiliyində döyüşən Həmid, generalimizdən təlim görərək, ığidliyinin üstünə ığidlik gətirib. Hər zaman general-major Polad Həşimovu özünə nümunə götürən, vətənə olan borcunu layiqincə yerinə yetirən mərd və qəhrəman oğullardan biri olub.

Vətənimizin bütövlüyü və torpaqlarımızın azadlığı üçün canı-dildən hərbi vəzifələrini yerinə yetirən Həmid, 2-ci Qarabağ mühəribəsinə hazırlaşan zaman öz bölüyünü toplayaraq onlara belə deyir: “Getdiyimiz bu yol şərəf yoludur. İllərdir həsrətində olduğumuz torpaqlarımızın azadlığı və vətənimizin bütövlüyü uğrunda döyüşmək bizə də nəsib oldu. Döyük meydanında nə olursa-olsun əsla geri baxmayıñ. Böyük əzm və şücaətlə düşmənin üzərinə yeriñin. Çünkü biz, tarix olanlar deyil, tarix yazanlarıq.”

Döyüslərə qatılırkən Həmid çox gözəl bilirdi ki, getdiyi yolda şəhidlik də var. Geridə canından çox sevdiyi anası və canının yarısı olan nişanlısını gözü yaşlı qoysa da o, bu şərəflə yolu əzmlə addımladı. Çünkü o, gözəl bilirdi ki, anası da, nişanlısı da Həmidsiz yaşaya bilər amma vətənsiz əsla.

Döyüslərin başladığı gün ilk olaraq Həmid qardaşı Ümide zəng edir və ona bildirir ki, Vətən müharibəsi başlayıb. Ondan hərbi komisarlıqla gedib könüllü olaraq ordu sıralarına qatılmağı xahiş edib və “Mən olduğum yerdə Naxçıvana yol açaraq gələcəyəm, sən də Naxçıvandan Qarabağa yol aç”, - deyərək onu döyüslərə qatılmağa ruhlandırıb. Həmin an Ümud hərbi komisarlığı gedib könüllü orduya qatılmaq üçün ərizə verir. Hərbi komisarlıq isə ona, “lazım olan zaman çağıracayıq” deyərək yola salır.

Həmid torpaqlarımızın azadlığı uğrunda gedən qızgın döyüslər zamanı hər zaman öndə gedir, əsgərlərini isə ardınca aparırıd. Azad etdiyi hər bir qarış torpağın sevinci onun yorğun və yuxusuz gözlərini işiqlandırır, döyüşə yenidən qatılmağa ruhlandırırıdı.

Ertəsi gün yenə də döyüş başlayacaqdı. Şəhidliyin kendarında olduğunu hiss edən Həmid son dəfə evlərinə zəng edib sevdiklərindən halallıq almaq qərarına gəlir.

İlk olaraq yenə də qardaşı ilə danışır və ona əmanətlərini tapşıraraq deyir:

-Əgər mən bu döyüsdə şəhid olsam, anam da, nişanlım da sənə əmanətdir, qardaş. Haqqınızı halal edin. Əmin olun ki, bu döyüsdən sağ çıxsam da, şəhid olsam da vəzifəni şərəflə yerinə yetirmişəm.

Sonra anası ilə danışaraq, onun cənnət ətirli nəfəsini duymaq və şirin səsini eşitmək istədiyini bildirir:

-Salam, ana. Bağışla ki, yazdığını mesajlara cavab verə bilməmişəm. Burada işlərim çox olduğundan vaxt təpə bilmirəm”.

Tovuz ana: “Can bala, anan qurban olsun sənə. Nə iş görürsən postlarda? Yenə hara işiq çekib, hansı bölgəni nurlandırırsan?”

Həmid: “Yox, ana, yuxarılardan çox ağır tapşırığım var. Öhdəliyimdə olan tapşırıqları layiqincə yerinə yetirməliyəm. Amma narahat olma. Yaxında hər şey daha da yaxşı olacaq”.

Tovuz ana: “Anan qurban sənə, gözəl balam. Özündən müğayat ol. Vaxt tapan kimi yaz ki, mənim də ana ürəyim rahatlıq tapa bilsin”.

26 sentyabr, qaynar nöqtələrə yol alan gün, canının yarısı olan nişanlısı Nurənə xanımı zəng edərək onu sevdiyini və hər zaman sevəcəyini ürək dolusu deyir. Həmid onu da bildirir ki, telefonuna zəng çatmayacaq, nigaran qalması. Nurənə acı göz yaşlarına boğularaq, ondan ehtiyatlı olmayı və onun üçün geri dönməyi istəyir. Həmidin nişanlısına son sözləri bu olur: “Qəm yemə, sevgilim. Ya elə, ya belə qayıdacağam. Söylə görüm, işdi şəhid olsam, qərənfilim olarsanmı? Mən olmasam, mən istədiyim kimi yaşayarsan, yaxşımı? Allaha əmanət ol, sevdiyim!” deyərək telefonu söndürüb sinəsinə sıxır.

Qızgın döyüslər başlayır. Həmid şahin kimi düşməni üzərinə sıyıyrı, daha da irəli atılıraq, onlara qan uddurur. Amma zalim və xain düşmənin atdığı gülə nəticəsində Həmid qarın nahiyyəsində yaralanaraq yere yığılın. Döyüş yoldaşları nə qədər qışqıraraq “yerdə qal, komandir” desələr də Həmid düşmən güləsindən yara alıb yerdə qalmağı özünə sığışdırırı sanki. O, silahına söyklərək ayağa qalxır və əlindəki avtomatı yenidən düşmənə tərəf yönəldir. Yaralı halda yenə də döyüşür, geri çəkilməyərək düşmənin üstünə sıyıyrı. Bu dəfə isə düşmən snayperindən açılan gülə onun boğazından dəyir. Həmidi ağır yaralı görünən əsgərlərdən biri onu atəş altından kənar mövqelərə çəkir və qışqıraraq “bizimlə qal, komandir” desə də artıq gec olur. Həmid döyüş yoldaşının üzünə baxıb gülümşəyərək gözlərini əbədiyyən yumur.

Bu gün geridə qoyub getdiyi anası Tovuz xanım, nişanlısı Nurənə xanım və qardaşı Ümid Həmidi qürurla anırlar. Onlar yaxşı bilirlər ki, şəhidlər olmır, əbədi bir sevgiyə, tarixin xatırələrinə dönüşüb, milyonların ürəyində yaşayır.

Nurənə xanım canından artıq sevdiyi Həmid haqqında belə danışır:

-Mən Həmidi tanıyan gündən onun necə dürüst və vətənpərvər biri olduğunu bilirdim. O, hər söhbət əsnasında ya anasından, ya da işgal altında olan torpaqları mızdan danışardı. Anasının necə çətinliklərlə onları böyüdüyüünü dəfələrlə dilə gətirir, mənim ürəyimə Tovuz anaya qarşı sevgi toxumu əkərdi. Hələ o evin gəlini olmamışdan belə Tovuz anaya olan sevgim öz anama olan sevgimdən fərqlənmirdi. Mənə qarşı da çox diqqətli

idi Həmid. Yaxşı yadımdadır. Bir dəfə söhbət boyunbağından düşmüşdü. Mən ona dedim ki, elə bir boyunbağı istəyirəm, ikimizin də rəsmi həmin boyunbağıda bir ürəyin içərisində olsun. Həmid bu arzumu yaddaşının bir köşəsinə yazaraq ad günümədə sürpriz olaraq mənə hədiyyə etdi. Bu gün ondan mənə qalan həmin o boyunbağı, bir də onun xatirələridir. Həmid mənimcün kitab yazmaq istəyirdi, amma təssüf ki, özü yazılın kitabların səhifələrinə döndü. Sevgimiz isə həmin boyunbağı ilə birlikdə sinəmin üstündə mənimlə bərabər gəzir və bir ömür boyu da mənimlə yol yoldaşı olacaqdır bu boyunbağı.

Ölümündən sonra Həmidin döyüş yoldaşları və əsgərləri də onun yoxluğu ilə barışa bilmir, ondan ürək dolusu danışırlar. Zabit yoldaşı baş leytenant Fərid İsmayılovun dediklərindən:

-Baş leytenant Qasimov Həmid Oruc oğlu qeyrətlə, vətənpərvər bir insan idi. O, ordu sıralardında xidmət etdiyi müddət ərzində ona tapşırılan vəzifə borcunun və bütün çətinliklərin öhdəsindən layiqnicə gəlmışdır. Bir Azərbaycan zabitinə yaraşan bütün üstünlükler baş leytenant Qasimov Həmiddə cəmləşmiş idi. O, Vətənpərvər bir komandır, vətəndaş, dost, qardaş idi. Tabeçiliyində olan şəxsi heyətdə vətənpərvərlik ruhunu dərindən aşılamışdır. Baş leytenant Qasimov Həmid 27.09.2020-ci ildə başlanan Vətən Müharibəsi zamanı düşmənin güclü istehkamı, artilleriya qurğuları və canlı quvvəsinin üstün olduğu Mübariz İbrahimovun döyüş mövqeyindən öz bölgüsünün şəxsi heyəti ilə hücuma keçdi. 6 saat yaxın döyüşün gedisindən sonra düşmənin bütün istehkamı canlı qüvvəsi baş leytenant Qasimov Həmid və şəxsi heyəti tərəfindən sıradan çıxarıldı. Azərbaycan əsgərinin qarşısında dura bilməyən düşmən bir daha öz acizliyini və iradəsizliyini gösterdi, döyüş postundan kənardə yerləşən düşmən snayperinə tuş gələrək Milli Qəhrəman Mübariz İbrahimovun şəhadətə ucaldığı döyüş mövqeyində baş leytenant Qasimov Həmid Oruc oğlu qəhrəmancasına şəhadət zirvəsinə ucaldı. Şəhid baş leytenant Qasimov Həmid Oruc oğlunun ölüm yolu gələcək nəsillərə nümunə olaraq əbədi qalacaqdır. ALLAH BÜTÜN ŞƏHİDLƏRİMİZƏ RƏHMƏT ETSİN! AMİN!

Qasimov Həmidin tabeçiliyində olan əsgərlərdən biri, Əsədov Əliqulu İntizam oğlu da Həmidlə bağlı olan qısa xatirələrini öz komandirinin həyat səhifələrinə yazdırmaq istədi:

-Mənim komandirim Qasimov Həmid elə bir insan idi ki, o insana söz ola bilməzdi. Onunla bağlı çoxlu xatirələr vardır. Danişsam, bəlkə də bir kitaba sığmaz. Bunun üçün də qısa bir xatırəsini danışacağam. Komandirim bir dəfə məzuniyyət götürdü. Amma o, 1 ay evinə getmək əvəzinə bizim yanımızda, yəni əsgərlərinin yanında qaldı. Bir dəfə də məni qonşu postdan öz postu-

muza tək getməyə icazə vermədi, özü şəxsən apardı. Mənim xidmətde olduğum bir il altı

ay ərzində qarşıma gözəl insanlar çıxdı. Onlardan biri də Qasimov Həmid komandirim oldu. Mənim komandirim Qasimov Həmid bizə çox dəyər verirdi. O, bizi əsgəri kimi yox, öz doğma qardaşı kimi göründü. Komandirim çox qorxusuz biri idi. Onun varlığı demək olar ki, bizim rahatlığımız idı. Yadımdadır biz postda 4 saat çöldə növbə çəkirdik. Amma Həmid gəldi elə bir program qurdu ki, çox rahat olduq. 4 saat əvəzinə 2 saat qalırdıq. Çox gözəl insan olub bizə qarşı, həm də lap çox. Allah Rəhmət eləsin. Həmid Qasimov daima ürəyimizdə yaşayacaqdır.

Əsgər İbrahimli Elşad Mehdi oğlu da komandiri Həmiddən ürək dolusu danışdı. O, hər cümləsində komandirinin mehriban və mehriban olduğu kimi də tələbkeş və cəsur olduğunu vurgulayıb, onun döyüş taktikalarını xirdalıqlarına qədər anlatmağa çalışdı:

-Qəhrəmanlar heç zaman ölmür, onlar milyonların üzəyində yaşayıb, tarixin səhifələrinə adlarını qızıl hərf-lər yazırlar. Sən qələbə soraqlı bir tarix yazdın, ığid komandır. O tarixi ki, əsrlər boyu danışılıb, gələcək nəsillərə çatdırılacaqdır. O tarixi ki, dogma Azərbaycanımızın üzünü ağ edib, bayrağını yüksəklərə qaldırdı. Məqamın uca olsun, şəhidim.

Şəhid Həmid Qasimovun sevib-seçdiyi Nuranə xanımı ünvanladığı sözləri misralara düzənmək isə mənim borcum oldu. Ruhun şad olsun, şəhidim.

Söylə sən, ay mənim nazlı dilbərim,
Ruhumla baş-başa qalırsanmı heç?
Hər sabah dolanıb məzarım üstə,
Sevgidən bir cığır salırsanmı heç?

Sarılib əhdimə, düz ilqarima,
Dönüb yarım qalan növbəharıma.
Qoşulub limansız arzularıma,
Həsrətin saçını yolursanmı heç?

Qəlbini dərdinə eyləyib sipər,
Ruhunu kədərlə salıb dərbədər.
Şəhid nişanının sinəsində tər,
Qərənfil dəstəsi olursanmı heç?

Dönüb sevgimizin ötən çağına,
Fələk sindirdiği könül bağına.
Boynundan asılan boyunbağına,
Baxıb xəyallara dalırsanmı heç?

Qüssəni, kədəri qovub üzündən,
İlləm alırsanmı Həmid sözündən?
Öpərək əlindən, qəmli gözündən,
Anamın könlünü alırsanmı heç?

MİNARƏ SIXNAQ

MƏNİ

Şükür Tanrıma, yaratdı!
Pis-yaxşı, “sürüdü” məni.
Tez-tez də qara kölgələr,
Pis ruhlar büründü məni.

Nə haqqım var, yaman deyim,
Saf diləkli sağ cana mən?!
Sən də, ey divanə adam,
Çağır, gəlim bağçana mən.

Tanrı, hər dua etdikcə
Mənə söz də atdı, daş da...
Məğlub görüb, rahat olma,
Mən çoxdan başdayam, başda.

Kimə ki, pənah apardım,
Dost sandım, şeytan oldu, eh.
Dürüst bildiyim ocaqlar
Çoxuna meydan oldu, eh.

Pisliklə işim olmadı,
Əməlim ucaldı məni.
Ömrü borc verdiyim adam,
Gör, necə qocaltdı məni.

Geridə nə qalıb, baxım?
Necə deyim: Sev di, məni.
Bənde sevmədi, sevməsin,
Şükür, Allah sevdı məni!

20.7.2022

GÖRÜM

Dərd birdimi, çökəsən.
Axtarasan bir dərmanı.
Birin sürümək olar.
Bir döyül ha...
Yüzün çək görüm?!

Eşalonlara sızmır

Sürgünə də yolladım.
Yol da gedirson.
Toy-fason da edirsən.
Bir döyül ha...
Yüzü çək görüm?!

Azmiş kimi, əlavəsi də, olur.
Elə bilirlər səndə yox.
Demirlər çəkdikcə oldum tox.
Elə sürüyürəm dost dərdimi.
Bir döyül ha...
Yüzü çək görüm?!

Bəlkə yüzü çəkmək olur.
Biri, baş fırladır.
Qorxuram, dərdimə dərd qatalar.
Qara qəpiyə, satalar.
Bir döyül ha...
Yüzü çək görüm?!

Baxıram saga, sola.
Nə yaman çəşib dünya.
Əl də boş, cib də boş.
Nə var ki, xoş?
Bir döyül ha...
Yüzü çək, görüm?!

29.7.2022

DƏRMANIM

Dərman atdım ki, dərdimə əlac
Döndü zəhərə, zəhərlədi məni.
Səhərim açıldı tufana tuş,
Minarə vuruşdu ölüm-dirimlə.
Nələr çəkdiyimi bir Allah bildi,
Bu, nə sirdi, dərmanım tərsinə?
Saati tərsinə işləyən bəxtim kimi?
Bir gün ərzində yaman günə düşdüm.
Nədən belə, atılıb-tutuluram mən?
Günahım nədir, bilmirəm?
Belə döyüş, belə oyun olarmı?
Olmayıarı xərcləmək,
Ölüb dirilmək.
İlantəkin sürünmək

mənəməni qalıb?
Ölümü gördüm tez-təkəsik,
Öldüm, dirildim.
Bircə dəfə gəldiyim kimi,
Bircə dəfə də köçüb gedim.
Bircə dəfə seyr edim.
Olmazmı belə?
Məni dayaqsızmı görmüsən?
Atib-tutursan.
Hər oyunu açdın başıma.
Qara pişikmi çıxıb qarşıma?
Soğan qatırsan aşıma.
Bir anda çırpırsan yero.
Təzədən durunca ayağa.
Dəyirəm yero.
Bircə dəfəyə et bunu.
Bəsdir zülüm-zindan.
Mən də sənin bəndənəm.

DEYİRDİN*Şəhid məzarına*

Həmişə deyirdin sevirəm səni!
Hara getsəm, tez qayıdaram.
İllər ötdü, bəs niyə gəlmədin?
Həsrətin odlayıb yandırdı məni.
Başında ağır daşımı var?
Ora gedən qayıtmaz, bilirəm!
Məzarın xallı naxışa bənzəyir.
Güllərini yuyar buludlar.
Axşam-səhər çəkirəm qəhər!
Torpağa dönmüşüm mənim!
Cavanca ölmüşüm mənim!
Yarın qalıb aralarda, yar gəzir!
Dönüb Leyliyə, məzar gəzir.
Özü-özündən bezar, gəzir.

17.09.2022

Ürəkli ol, Şəhid anası.
Şəhid adına ucaldı, balan.

15.7.0020

BATIRAM

Dəryada, qərq olub gəmim.
Üzürəm, sahilə çıxa bilmirəm!
Qərq olmuşam, dalğalar, çırpır məni.
Dərya dərin, suyu sərin!

Üzməyə qalmadı taqətim!
Ay haray, mələklər köməyə gəlin!
Qərq oluram!
Küləklər tutsa əlimdən!
Göylər çağırısa...
Bəlkə azad olam, batmayam!

Olsaydım, azad quş kimi.
Mirvari dalğalar dolanır başıma.
Qərq olmuşam, batıram!
Dəniz laylasına yatıram!

08.08.2022

GƏL

Gəl, dərdimizi söyləyək, bir-birimizə.
Ayaqda gözəl ömür yaşayaq.
Dərd bizə od vurub odlandırıb.
Gəl, ömür yaşayaq, dərdin acığına.
Bize çəkdiyi dağ kimi, o da, yansın!
Qoy onun da qapısı bağlansın,
Vədəsiz, odlanmasın ömürlər.
Xəcalət içində yaşıtdı məni.
Quşlara dən kimi səpdi məni.
Elə dənləndim dən içində.
Gəl, ömür yaşayaq, onun acığına.
Bizə çəkdiyi dağ kimi, o da, yansın!
Sıxma- boğmalarla, yaşıtdı bizi.
Nakam ömürlər, öldürüdü bizi.
Allah saxlasın, hər ikimizi.
Gəl, ömrümün payız çağdı.
Gəl, ömür yaşayaq, onun acığına.
Bize çəkdiyi dağ kimi, o da yansın!

25.7.2021

ADAM ADAMIYAM

Mən söz adamıyam.
Nazlı, qəmzəli.
Şirin söz aşiqi.
Dünyanın məhvər
adamıyam.
Yad adamıyam.
Şad adamıyam.
Haqqın adamıyam.
Əvvələm, axıram.
Dağam, dərəyəm.

ŞƏHİDLƏR

Dönməsin, taleyimizin acıları
Ağlar Şəhidlərin bacıları.
Dizlərinə döyücəklər,
Şəhid deyin öyüncəklər.
Vətən yolunda getdi deyəcəklər.
Şəhid deyin, haray çəkəcəklər.
Vətənin, qurbanları Şəhidlər.
Analar ağlar, qara bağlar.
Şəhiddir, balası deyin.
Haray deyib, ağlar.
Gözü yaşlı, analar.
Oğlu, Vətən yolunda,
Şəhid oldu!
Zəhməti,
yuxusuz gecələri döndü heçə.
Əməyi zay, olan analar.
Bəh-bəhlə, baxdığın oğul,
Vətənçün Şəhid oldu.

Gözəllik mənzərəsiyəm.
 Bəxtin açılan
 pəncərəsiyəm.
 Qohum-əqrabə, yad.
 TANRINI, yeri-göyü sevirəm.
 Bəşəri sevirem.
 Məni sevməsələr də.
 Mən də, siz də,
 Dünyanın müvəqqəti
 adamıyıq.
 Görə-görə böyüdük.
 Gelişimlə, gedisin adamıyam.
 Enişin, yoxuşun adamıyam.
 Dünyanın köynəyi ağ rəngdə, əynimdədir.
 O da, qismətim olsa.
 Heç bəhs edən varmı?
 Dünyanın can adamıyam.
 Yağış tək səpələndim.
 Dolu döymüş dağ adamıyam.
 Buludlar böldü məni.
 Duman çisginə qatdı.
 Gizlətdi dərələrdə məni.
 Külek əsib apardı.
 Çaylarla axıtdı məni.
 Dolu döyüdü, özünü öydü.
 Dedi:
 Xırda qar dənəsiyəm.
 Sellər axıb gəlir, yuyub aparır.
 Axıb gedən sel adamıyam.
 Sərvətim beynimdə, insanam.
 Adam-adamıyam.
 Gecənin-gündüzün, Ayın, Günəşin;
 Yerin, gögün adamı.
 Yeddi qat adamıyam.
 Axırda adamlar yola salacaq.
 Çünkü, adam adamıyam!

20.6.2021

DƏYMƏ

Sevgidən doğulan bu şəkilləri.
 Cuşa gələr bunları görənlər.
 Görəsən, Allahım, bunlarda varmı?
 Təkmisi yaratdin, qoşa sevgini?
 Cuşa gəlib, yaşa sevgini.
 Allah almasın gözəl günləri.
 Xoş gətirsin, ayları, illəri.
 Var olsun, yarımin şirin dilləri.
 Allahım yaşat, bunlara dəymə.
 Dəymə, o yerə ki, qoca olsunlar.
 Hamidan uca olsunlar!
 Dəymə, Allahım, dəymə bunlara.
 Ürəyi böyük, qəlbə saf.
 Harda var de, gedim ora?
 Allahım, sal məni, bəyazlığın toruna.
 Özü-özünə yaraşır, sözü-sözünə.
 Allahım,
 mənim olan borcumu yarım ödəsin.
 Dəymə, Allahım, dəymə bu sevgiyə.
 Sevgi nədir, bilməzdim?
 Görüb sevindim.
 Uşaq kimi, şirin ağlına.
 Az qalırsan, qoyasan bağırna.
 Allahım, bu sevgiyə dəymə.
 Yük daşıyb, həmişə.
 Hərfələri, nöqtə, vergülləri,
 Yığsa başına nida, sualları.
 Min nəfərlik toy eylər.
 Şirindi, sevgimə dəymə.
 Uzun illər, ovçuluq edib.
 Hərdən, qalıq, vur-çix edib.
 Ovladığına, variyla o qulluq edib.
 Bu gücə, bu sevgiyə dəymə.
 Dəyəndə, yüzdə dəyərsən.

23.8.2012

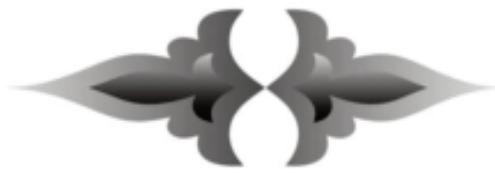
LAÇINA

Hər yalına əyiləm gərək!
 Çölündə ot olub göyərəm gərək!
 Sıldırırm qayası oylağım olsun!
 Tezliklə Laçına gedək!
 Nə olsun ki, yurd dağılıb.
 El ki, dözüb gözləyir bizi.
 Çayı-çəməni yerində.
 Kəkliyi qayasında səslənir.
 Tezliklə Laçına gedək!
 Qatarlanıb, düzülüb gedək.
 Yayında isinək, çayında çımək!
 Diz çöküb iməkləyək!
 Səmasında qartal olub süzək!
 Tezliklə Laçına gedək!
 Kedib beçəsini kəsib yiyeck!
 Cücəsi bal dadən elin.
 Niyyətimiz hasil oldu!
 Tezliklə, Laçına gedək!

12.06.2022

PAYIZA TƏRƏF

Parka çıxdım, gəzişim bir az,
 Yaşılıqlıq bir az qalıb.
 Hami gəzir sağa-sola.
 Ömür aşarın tapacaq deyə,
 Dolandım bir az havada.
 Bağlar solmuş, Gün batır kimi.
 Hami gəzişir...
 Həyat öz axarında, guya biz də!
 Zaman asaca keçir.
 Yaş üstə yaş golır!
 Yayın sonlarındayıq.
 Ömür də azalmaqdə!
 Hər yan gözəlliklə dolu.
 Oyuncaqlar dolu, uşاقlar oynar!
 Günlər gəlib keçir, beləcə.
 Ömürdən bir günü verdik getdi!
 Yayımdan payiza yetdi!

NAİBƏ YUSUBLU

GÖRÜŞ

hekayə

1992-ci ilin günəşli bir yaz səhəri bütün cazibəsi ilə Cavidin ruhunu ovsunlamışdı. "Nizami" klubunun qarşısında dayanıb avtobus gözləməsi də sanki yadından çıxmışdı. O, bir anlıq hündür şam ağaclarının yarpaqları arasından süzülən zərif şüaların fonunda möcüzə axtaran uşaqlıq illərinə qayıtmışdı. Tutmağa çalışdığı şüalar ovcundan qaçanda kövrələrək anasına siğindığı anlar da az olmamışdı. Ötənləri yada saldıqca Cavidin üzündə təbəssüm oynadı. Onun yanından keçən adamlarınsa bu təbəssüm, demək olar ki, eyninə deyildi. Doğrusu, yanından keçənlərin etinasızlığı heç Cavidi də maraqlandırmırıdı.

Şəhərərasi sarı rəngli PAZ markalı avtobus fislidayıb dayananda Cavid xəyallardan ayrıldı. Cikkiliyyə bənzər səs çıxararaq açılan qapıdan birtəhər içəri keçdi. Salonda bütün yerlər tutulmuşdu. Ayaq üstdə dayanan sərnişinlər tutacaqlardan, oturacaqlara vurulan dəmir dəstəklərdən yapışmışdılar. Cavid də kitab-dəftərlərini sağ qoltuğuna vurub səndələməmək üçün sol əli ilə girəcəkdəki nazik dəmir dirəkdən yapışdı. Salonda əyləşənlərin əksəriyyəti qadınlar idi. Geyimlərindən, yüklərindən o dəqiqə bilinirdi ki, onlar bazarda xırda-xuruş alveri eləyənlərdir. Bir səbət yumurtanı qucağında saxlayan şışman qadın arabir əylərək ayaqlarının arasındakı kağız torbadə çabalayan toyuqlara çımxırmağı da unutmurdu:

-Qoyduğum yerdə otur də, ay çərdəymış. Bircə bazara çatsaydım, dəyər-dəyməzinə verib sizdən

canımı qurtarardım.

Böyründə oturan qadın onun sözlərinə təbəssümlə cavab verdi:

-Dəyər-dəyməzinə satana qədər kəs, evdə uşaqlar doyun qarına yesinlər. Daha əziyyət niyə çekkirsən?

Şışman qadın halını da pozmadı:

-Ay Nurxanım, elə-belə sözgəliyi dedim də. Evdə bir uşağı var, onun da dişləri çıxmayıb.

Sarı qıvrım saçları kapron şərfinin altında ipəsapa yatmayan göygölü Şəfiqə heyrətləndi:

-Sən yaşda qadının kiçik uşağının neçə yaşı var ki?

Şışman qadın qəhqəhə çəkdi:

-Allah öyüni tiksin, neçə olacaq ki, düz yetmiş haxlayıb, qiyədən başqa ət yeməz.

Şəfiqə, deyəsən, sözü düz eşitmədi:

-Sən Allah, düz deyirsən, yüz yetmiş yaşı var?

Şışman qadın bu dəfə elə güldü ki, ətrafdakılar da piqqıldırlar:

-Hə, bu yaxınlarda elçi də gedəcəm. Yaxşı yerdən bir qız da tapmışam.

-Hardan?

-Hardan tapacam. Çılpxalıya gedəndə yolun sol tərəfində bir biçimli xudmani evlər var ha, o evlərdən birində qalır. Evinin üstü də aq mərmərdəndir.

Avtobusda oturanların gülüşü bir-birinə qarışdı. Sürücü də özünü saxlaya bilməyib qəh-qəhə ilə güldü.

-Sən Allah, ay Bibiş, bir eləsi rast düşəndə mənə də xəbər ver. İnidən yerini-yurdunu, kimlərdən olduğumu öyrənim ki, gədəm müharibədən gələn kimi evləndirim.

Yer-yerdən səslər eşidildi:

-İnşallah!

-Salamat gəlsin!

Şişman qadının - Bibişin üzü birdən ciddiləşdi:

-Şəfiqə, mən bilmirəm, sən bu ağıl-başnan necə alver eləyirsən? Aazz, indi yüz yetmiş yaşı ömür sürən var? Onların hamısı Çılpaxlıya gedən yoluñ sol tərəfində birdəfəlik yatıblar.

Şəfiqənin sarı simasına bir qırmızılıq çökdü, amma susmaq da istəmədi:

-Sənin mənim alverimlə nə işin? Bacarmasam, bir gün ayağımı o bazara qoymaram.

Avtobus növbəti dayanacaqda fisıldayıb dayananda yenə maşından düşən olmadı. Dayanacaqda dayanan üç-dörd adam içəri daxil olanda Bibişin dili dinc durmadı:

-Ay şofer, sənin maşının lap nömrəsiz corab kimir. Nə qədər adam istəsən, götürə bilirsən.

Sürücü gülərək başını bulayanda Nurxanım diləndi:

-Tək canına üç adəmin yerini tutmuşan, düşəndə bir nəfərin pulunu verirsən, bəs bu sürücü yazıq neyləməlidir? O da plan verir axı.

Bibiş ağını doldurub Nurxanımı susdurmağa hazırlaşındı ki, gözü dəfələrlə yer göstərilsə də, nəzakətlə təşəkkür edib heç kimə əziyyət verməyən aqsaqqal bir dayiya sataşdı. Çox zövqlə geyinmiş dayının əlində bahalı bir gül dəstəsi vardi, ətri bütün salonu bürümüşdü. Bibiş dodaqlarını büzdü:

-Mən də deyirəm, bu cənnət qoxusu haradan gəlir?

Dayı dillənmədi, üzündəki xoş ifadə də çəkilmədi. Bibiş hamının eşidəcəyi tərzdə sözünə davam etdi:

-Görəsən, hansı bəxtəvərin əllərini bəzəyəcək bu gullər? - o, kişinin cavab vermədiyini görüb bu dəfə ona səsləndi, - sənnənəm ey, aqsaqqal, yaman gülürsən. Deyəsən, işdərүn xod gedir. Bu nədi, əshi, birdən görüşə-zada gedərsən, xəbərimiz olmaz haaa... Hara belə?

Kişinin üzündən təbəssüm çəkilmədi, əksinə, siması daha da nurlandı, gülümsünərək:

-Bəli, görüşə gedirəm, - dedi.

Avtobusdakıların diqqəti indi də sıq geyimli dayiya yönəldi: damağını nırçıldıdanlar, dərindən içini çəkənlər, hətta "hm" edərək dodaq bütənlər

də oldu. Bibiş arvad qalib ədası ilə onun sözünü yarımçıq qoydu:

-Hə, bilirdim də, Şixeeb baba haqqı, hələ elə də bilirdim. Kimnən, harda görüşə gedəssən, əshi?

Maraq dolu gözlər bir anda dayının ağızına zilləndi. Amma dayının gülümsər siması birdən-birə xeyli ciddiləşdi, boğazını arıtladı, astadan dedi:

-Oğlumla... O, şəhiddir.

Bir anda elə bil hər tərəfə qaranlıq çökdü. "Ara qarışib məzhəb itən" adamı xatırladan avtobusa sükut hakim kəsildi. Bir neçə dəqiqə əvvəl müharibə gedən bir ölkənin vətəndaşı olduqlarını, hər gün küçələri dolduran ana fəryadlarına dözə bilmədiklərini unudan "ada"nın sakinlərinin üstünə elə bil qaynar su çıləndi. Hamı yerində donub qaldı. Bayaqdan deyib-gülən qadınların rəngi qaçıdı. Sürücü də nə edəcəyini bilmədi: avtobusu dayanağa çatmağa əlli-almış metr qalmış saxladı. Qapı cırıltı ilə açılar-açılmaz Cavid qapıdan özünü çölə atdı, tanımadığı istiqamətdə iti addımlarla irəlilədi. Uşaq olsa da, keçirdiyi daxili sarsıntıdan boğazına tıxanan qəhəri püskürmək, qışkırmək istədi, lakin səsi çıxmadı. Elə zənn etdi ki, günahkardır və onun qəbahətini bilən bütün adamlar bu anda qınaq dolu baxışlarla ona baxırlar. O, bu baxışlardan qaçmaq, qurtulmaq üçün addımlarını daha da yeyinlətdi, qarşidan gələn adamların üzünə baxmamağa çalışdı. Qolundan yapışan bir əl onu dayanmağa məcbur edəndə Cavid, doğrudan da, hamının təəccübə ona baxdığını gördü. Özü fərq etməsə də, yanaqlarını səssiz-səmirsiz yuyan göz yaşları ətrafdakılara qəribə gəlmişdi. Cavid yuxudan ayılan uşaqlar kimi döyükdü. Qoltuğunda sıxlığı dəftər-kitabını görəndə haraya gedəcəyi yadına düşdü. Əlinin arxası ilə gözlərini silib ətrafa baxdı. Harada olduğunu anlamağa çalışdı. Üstündə müxtəlif yerlərin adı yazılı avtobusları görəndə anladı ki, bura Əli Bayramlı - Salyan avtovağzalıdır, mənzil başına çatmağa isə hələ xeyli var. Cavid dərsə geciksə də, növbəti avtobusu gözlədi...

Günlər keçdi, amma yaşadığı həyəcan Cavidin günlərlə tərk etmədi. Sıq geyimli yaşılı dayı gözlərinin karşısından getmədi. Ona elə gəldi ki, öz dərdi ilə başqalarını yüksəlmək istəməyən, hamı ilə həmrəy olduğunu nümayiş etdirməyi bacaran, Şəhidinin görüşünə bahalı paltalarını geyinib məzar üstünə ən gözəl gulləri aparan və hamiya insanlıq dərsi keçən bu dayı nə Hüqonun, nə də Dostayevskinin qəhrəmanlarından geri qalır, əksinə, yeni president yaradır.

RAMİZ İSMAYIL

Gördüm

Abır-həya «kəfənində» yaşadım,
Bər-bəzəkli bu dünyani ağ gördüm.
Sadəliyim qaxıncı oldu başıma,
Əbləhindən, nadanından lağ gördüm.

Yerdən göyə yeddi qatdı bu dünya,
Xurafatdı, etiqaddı bu dünya.
Kim deyir ki, zarafatdı bu dünya
Ürəyimdə çalın-çarpaz dağ gördüm.

Viedanıma and içmədim yalandan,
Yola getdim ən zəhərli ilandan.
Yatıb qaldım - bostanüstü talannan,
Ayılanda uralanmış tağ gördüm.

Çox çəkmişəm bu həyatın qəhrini,
Bilməmişəm yönəmini, təhrini.
Yadlar gördü zəhmətimin bəhrini,
Mən Ramizəm, «gülü solan bağ» gördüm.

12.03.2022. Xirdalan şəhəri

Oğlanam

“Papaq altında yatan oğlanlar var imiş!”

Budaq Təhməz

Mənimki əzəldən belə götürüb,
Bəxti mürgüləyib yatan oğlanam.
Dəymədim xətrinə dostun, tanışın,
Demirəm ki, «vuran-tutan» oğlanam.

Ac oldum, tox oldum, haram yemədim,
Sinəmə döymədim, varam demədim.
Kasib idim, yoxdu param demədim,
Qürurumu əziz tutan oğlanam.

Dilimdə nə acı, nə bir yalan var,
Narazı qalan var, razı qalan var.
Xəzinə üstündə yatan oğlan var,
Mən «papaq altında yatan» oğlanam.

Enişli-yoxuşlu izlər görmüşəm,
Sırtılmış, sintəlmış üzlər görmüşəm.
Abırsız, həyasız gözlər görmüşəm,
Abrıma bükülüb batan oğlanam.

Qocalmışam, ahıl yaşa çatmamış,
Arzular göyərib başa çatmamış.
Mən Ramizəm, əlim aşa çatmamış,
Başı daşdan-daşa çatan oğlanam.

14.03.2022. Xirdalan şəhəri

DÜNYA

Varmı səndən razı qalan?
Hamı səndən küsdü, dünya.
Həm gerçəksən, həm də yalan,
Yalan-gerçək, düzdü dünya.

Biri sənə fanat deyib,
Biri quldur, canı deyib.
Süleyman da «ani» deyib,
Yaşı yeddi yüzdü, dünya.

Udan da var, uduzan da,
Quduran da, yol azan da.
«Qızıl teşə» qan qusan da,
Ümidini üzdü dünya.

Biri adil, əhli-dildi,
Biri qəddar, əzraildi.
Qan qoxuyur milyon ildi,
Yerin altı, üstü, dünya.

Doğma yurdı qurbət sanıb,
Zər-zibəni sərvət sanıb,
Zəhrimarı şərbət sanıb,
Badələrə süzdü dünya.

Min bir hədyan yaysalar da,
Yaxşı-yaman yozsalar da.
Nizamını pozsalar da -
Ramiz, yenə dözdü dünya!

05.01.2022. Xirdalan şəhəri

Axır ki...

Doqquz ay yol gəldim - gözüyumu, Ağlaya-ağlaya açdım axır ki...
Ağa bələdilər «oğul» dedilər, Ev-eşiyə işiq «saçdım» axır ki...

İməklədim, pillə-pillə böyüdüm, Əzizləndim, şirin dillə böyüdüm. Müxtəsəri ayla, illə böyüdüm, Yollar keçdim, dağlar aşdım axır ki...

Cox dedim kimsəyə xətər gəlməsin, Qəm qoşun çəkməsin, kədər gülməsin. Daha yolcusuyam gedər-gəlməzin, Axır mənziləcən qaçdım axır ki...

Qurtardı Ramizin nağılı belə, Dünyanın əvvəli, axırı belə. Geyinib beş arşın ağını belə, Haqqın qapısını açdım axır ki...

16.04.2022. Xirdalan şəhəri

Olmadı

Üzə çıxməq istədim, Üzümdə üz olmadı. Haqdan gələn söz dedim, Sözüm də düz olmadı.

Hər kəsdə bir naxış var, Bir nəzər var, baxış var. Önümde hər yoxuş var, Düzüm də düz olmadı.

Kimi qınayım, kimi, Taleymi, bəxtimi? Paslandı, sindi simi, Sazım da saz olmadı.

Ramiz belə yaşadı, Dərd ilə baş-başadı. Yönü qarlı qıсадı, Yazım da yaz olmadı.

21.04.2022. Xirdalan şəhəri.

Səndə, məndə

Aydan ari, sudan duru, Qəlbimizdə günəş nuru. Sımmayan şair qüruru, Səndə, məndə, Budaq Təhməz.

Var-dövlətə cummamışıq, Nahaqqə göz yummamışıq. Bir təmənna ummamışıq, Sən də, mən də, Budaq Təhməz.

Şan-şöhrətə can atmadiq, Könüll qırıb qanatmadıq. Duz-çörəyi unutmadıq, Sən də, mən də, Budaq Təhməz.

Mən Ramizəm, sən də Budaq, Sən gövdəsən, mənsə budaq. Ləyaqəti əziz tutaq - Səndə, məndə, Budaq Təhməz.

10 may, 2022. Xirdalan şəhəri

Səni

(01 iyun, 2022-ci ildə oğlum ailəsi ilə birləşdə Kanadaya köçdü)

Vətəndən ayrılib gedirsən oğlum, Taleyin yenə də sinadı səni. Eşidib dost-tanış, qohum-əqrəba, Bəlkə ürəyində qınadı səni.

Fərəhim, Bəyazım, Günelim gedir, Elə bil bir obam, bir elim gedir. Həm arxam, dayağım, həm belim gedir, Sanırdım arzumun qanadı səni.

Demirəm Vətəndə taxt-tacın qalır, Hansı bir şirinin, bir acın qalır. Qoca atan qalır, tək bacın qalır, Yuxuda görəcək Ana da səni.

Alın yazılıdır bu da bəlkə də, Qurdüğün xaniman qaldı Bilgəhdə. Sizi nə gözləyir qurbət ölkədə, Necə qarşılıyar Kanada səni.

Toronto möhtəşəm, qədim şəhərdi, Orda gecə düşür, burda səhərdi. Təzə mənzilimiz bəs nə təhərdi, Bir tanıyan varmı binada səni? Necə qarşılıdı Kanada səni?!

02.06.2022. Xirdalan şəhəri

Məni

Sözümüzün üstündə dura bilməsəm, Sözümüzün altında basdırın məni. Günahım çoxdursa dar ağacından Soyun, dabanımdan asdırın məni.

Çatmışam, yaşının ahıl vaxtıdır, Müdriklik çağıdır, ağıl vaxtıdır. Daha qocalmışam, nağıl vaxtıdır, Cənnət xülyasından azdırın məni.

Ramiz özür sürüb qüssəli, qəmli, Gah şirin, gah acı, dərdli-oləmli. Əzrayıl gələndə əli qələmli, Onun dəftərinə yazdırın məni.

07.07.2022. Xirdalan şəhəri

BUDAQ TƏHMƏZ,

Şair-publisist, Azərbaycan Yazarları Birliyinin üzvü,
“Qızıl qələm” və Məmməd Araz media mükafatları laureati

Naxçıvan şəhərinin gözüdü gözlərimdə

Qədimliyi yerində, cavanlaşır günbəgün,
Hər tərəfdə yenilik, hər tərəfdə toy-düyü.
Dünənki zibilliklər dönüb baxçaya, bağa,
Hər səhər bir gözəllik, ürəyin dönür dağa.

Universitet binaları düzülübdü yan-yana,
Baxdıqca fərəf verir, doğrudan da insana.
Sağamlıq ocaqları, binalar rəngbərəngdir,
Ətrafına sal nəzər, hər yanı gül-çiçəkdi.

Çıxsan Şahbuz yoluna, baxsan yol ayricina,
Köhnəlikdən əsər yox, çəkilibdi qınına.
Əzəmətlə ucalan o ticarət mərkəzi,
Heyran edir özünə yoldan keçən hər kəsi.

Qırmızı işıqlarla par-par yanır küçələr,
Çilçiraqlar içində nura dönür gecələr.
Dəyişir hər qarşı şəhərin gündən-günə,
Ay da həsrətlə baxır Naxçıvanın hüsnünə.

Nə qədər tikili var Sarvanlar məhləsində,
Sabaha bir inam var Naxçıvan kəlməsində.
“Böyükbağ”da əyləşib qələm götür, şeir yaz,
Bu şəhərdən nə qədər yazsan, ürəyin doymaz.

Qurtarmaz ürəyindən bu yerdə arzu, kamın,
Qartaltək bu şəhərdə qanad çalar ilhamın.
Məscidin yanına keç, köhnə dəyirman hanı?
Balaca “Göygöl”ümüz heyran edir insanı.

Nə qədər dəyişibdir doğma anam Naxçıvan,
Bunları seyr etdikcə coşur damarında qan.
Başdan-başa gözəllik, cinarlar qoşa-qoşa,
Get bir Seyrangaha bax, tamaşadı tamaşa.

Rəhbərimin büstü də ucalıbdı göylərə,
Elim dəyişməz onu milyon qızılı, zərə.
Vətənin dəndlərindən danışdı yana-yana,
Xoşbəxtliyi bəxş etdi anam Azərbaycana.

O kəsirdi yurdumdan tökülən qan izini,
Cəsarətlə car etdi dünyaya haqq sözünü.
Hələ “Qızlarbulağı” - gözəllik mənzərəsi,
Açıq səma altında muzeyim, haqqın səsi.

Onun səsi, sorağı yayılıbdı hər yana,
O mənim soykökümdü, tariximdən nişanə.
Naxçıvançay üstündə gözəl, möhkəm körpülər,
Qəlbini oxşayacaq keçsən üstdən hər səhər.

Təyyarə meydanı da zinyət verir şəhərə,
Qonaqlar yola salır neçə kəndə, şəhərə.
Gözəl şadlıq evləri buludlara baş vurur,
Naxçıvan bir inamla bu gün yaradır, qurur.

Hər yanda quruculuq, hər yanda bir yüksəliş,
Gecələr də, gündüz də şəhərdə dayanmır iş.
Misra-misra şeirimdir çiçəklənən diyarım,
Naxçıvan, doğma yurdum, əyilməsin vüqarın.
Naxçıvan şəhərlərin gözüdü gözlərimdə,
Əbədi yaşayacaq o şair sözlərində.

05.08.2022

KÖNÜLLƏRDƏ SÖZÜN QALSIN

Akademik Isa Həbibbəyliyə

*Sənin düşüncənə heyran olmuşam,
Misralar üstündə donub qalmışam.*

Hər kəlməndə bir məna var,
Sən əsrimin öz oğlusan.
Qəvvas olan dürr axtarar,
Hikmət dolu söz oğlusan.

Söz mülkündə zəkan dərin,
Yaradırsan zaman-zaman.
Bir incidir hər əsərin,
Yaradandı kamil insan.

Mirzə Cəlil sorağıyla,
Sən dolaşdırın diyar-diyar.
Sinən dolu bir ümmandı,
Dünya boyda arzular var.

Alim qardaş, yaz-yarat sən,
Tarixlərdə izin qalsın.
Səninlə fəxr etsin vətən,
Könüllərdə sözün qalsın.

20.09.2022, Bakı şəhəri

Demə bu dağlarda dəfn edin məni

Laçından məcburi köçküñ düşən şair Namiz Zamana

Kədərdən düşsə də saçlarına dən,
Yaz-yarat şeirini yenə ürəkdən.
Şair, bədbinləşmə, dözümlü ol sən,
Demə bu dağlarda dəfn edin məni.

Dağların seyrinə çıx səhər erkən,
Sən niyə ölümə qabaq gedirsən?

Dağlar da inan ki, inciyər səndən,
Demə bu dağlarda dəfn edin məni.

Namiq Zaman, şair dözər, ağlamaz,
Ağlayana gülər hər agli dayaz.
Darıxma, qış gedər, yenə gələr yaz,
Demə bu dağlarda dəfn edin məni.

Sən dağlar elinin bir şairisən,
Hər sözün müqəddəs, pir şairisən.
Ürəyin doludu, sərr şairisən,
Demə bu dağlarda dəfn edin məni.

Budaq da, Ramiz də sənə həyəndi,
O kövrək qəlbini hər an duyəndi.
Ağlama, qardaşım, ürəyim yandı,
Demə bu dağlarda dəfn edin məni.

15.07.2022, Bakı

Deyişmə

Budaq Təhməzin Ramiz İsmayılla deyişməsi

Ramiz İsmayıll
O nədir toxumu, dəni əkilmir?
Başını kəsirsən, qani tökülmür.
O nədir ki, beli sınır, bükülmür?
Dizləri qatdanıb qatbaqat olur.

Budaq Təhməz
Göbələkdir, toxum-dəni əkilmir,
Başını kəsirsən, qani tökülmür.
Çeyirtkənin beli sınır, bükülmür,
Dizləri qatdanıb qatbaqat olur.

Ramiz İsmayıll
Hansi bağdı, bağban bağa həsrətdi,
Hansi dağdı, başı qara həsrətdi?
Hansi ocaq oda, qora həsrətdi,
Hansında din-iman, etiqad olur?

Budaq Təhməz
Söyüd becərənlər bara həsrətdi,
Külli təpə qışda qara həsrətdi.
Haram ocaq oda, qora həsrətdi,
Halalda din-iman, etiqad olur.

Ramiz İsmayıll
Budaq Təhməz, sual verim, tap indi,
Şair varmı, olsun sənə bab indi?
Ramiz ədalətə, haqqə tapındı,
Tapanda sevinci yeddi qat olur.

Budaq Təhməz
Ramiz qağa, dünya qəlbi safındı,
Xəbis insan haqdan qaçı, sapındı.
Budaq Təhməz saza, sözə tapındı,
Sevinci bir olmur, yeddi qat olur.

Aprel, 2022, Xirdalan - Bakı

VAQİF OSMANOV

Qarğıdalı və qarpız

xatirə - yumoreska

Qəbrinin baş və sinə daşı həmişə tüpürcəkli mərhüm SSRİ-nin müxtəlif xarakterli, mədəniyyətli, mənəviyyatlı xalqları, etnik qrupları bir-biri nə peyvənd edib “xalqlar dostluğu” yetişdirdiyi, milli mənsubiyətimizi və ruhumuzu unutdurmaq üçün qan-tər tökdüyü illər idi. Aləm bir-birinə qarışmışdı. Fərmanlar Fedyalara, Vasiflər Vasyalara çevrilib Anyaların, Sonyaların əlində əsir-yesiriyilər. Fatmanisələr, Tükəzbanlar Urusetə can atırılar ki, qarabuğdayı sevgililərinə - uşaqların atalarına qovuşsunlar. Oraya çatanda göründülər ki, kişilər əl quzusuna dönüblər, Nataşaların işgali altındadırlar. Bir sözlə, ara qarışib, məzhəb itmişdi...

Ali və orta məktəblər təcrübə tarlasına bənzəyirdi. Maarif Nazirliyi təhsilə havadar çıxsayıdı, Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi onun gözlərini tökərdi, qaşlarını didib küləyin ixtiyarına verərdi ki, nə təhsil alə, beşilliyi üç ildə yerinə yetirməliyik, iri addimlarla irəliləməliyik. Sentyabrın 1-də məktəbə gedən şagirdlərin və tələbələrin yolu sentyabrın 2-3-dən dəyişərdi, tozlu-torpaqlı yollar onları tarlaya aparar, axşam qaş qaralanda evə gətirərdi. Sinif otaqlarını tarla əvəz edirdi. “Hamı tarlaya!” marşı ilə kommunizmə yola çıxan öyrənçilər və öyrətmənlər al günəş altında dili-doğası yana-yana pambıq, qarğıdalı, tüütün, findiq, alma yiğmaq “dərs”ləri keçirdilər. Kim çox iş-

ləsə, o, əlaçayıdı. Müəllimlərin, şagirdlərin, tələbələrin, məktəb rəhbərlərinin, hətta rayon Maarif şöbəsinin müdirinin müdürü koxoz sədriydi. Kim onun sözünə “baş üstə”dən başqa nəsə deyə bilərdi ki? Sədrin qılincının tiyəsinin hər iki tərəfi Həzrət Əlinin “Zülfüqar”ından itiydi.

Tanrı həmin illərdə öyrətmək həvəslə və enerjili öyrətmən olmayı mənim taleyimə, alnima qara və yağılı hərflərlə yazmışdı. Düşünməzdim ki, 21 yaşlı müəllimin həvəsini və enerjini ucsuz-bucaqsız tarlalar acıq timsahlar kimi ağızını açıb udacaqlar.

Müəllimlər və şagirdlər qızmar günəş altında “xariqə”lər yaratmaqdaydı. Məktəblər tarlalar uralanandan sonra - tarlada diş qurdalamağa çörçöp tapılmayanda - noyabrın 15-də doğmalarına “Xoş gəlmisiniz!” deyərdi. Noyabrın 15-ə qədər “Dilarənin üzü-gözü təbaşirə” yox, toz-torpağa bulaşardı, məktəb yolları şagirdlərin addımlarından ötrü darıxardı. O vaxt bizə hələ “Bilik günü” təyin etməmişdilər. Sonralar anladıq ki, bizə “Bilik günü” də lazımmış. Ancaq “Bilik günü”müzü bayram etməsək də biliyimiz də vardi, müəllim əməyinə, şəxsiyyətinə hörmətimiz də. Gördünüz, hörmət sözünü dırnaq arasında yazmadı, çünki o, həqiqi hörmət idi, ikibaşlı məna daşıymırdı. Tirən raykom və kolxoz sədləri məktəb, bilik, müəllim və şagirdlər üzərindəki

diktatorluqlarından müvəqqəti 5-6 aylıq “istefa” verərdilər. Niyə müvəqqəti? Çünkü yazda əlin-dəki toxası (kətmən) özündən boylu-buxunlu şagirdlər bitkilərin qulluğu üçün “könlüllü” dərslərə “bay-bay” deyəcəkdilər, yenidən kolxoz sədrlərinin əsarətinə düşəcəkdilər...

Biz müəllimlərsə əlimizə düşən 5-6 aylıq fürsəti fövtə verməyərək şagirdlərə 5-6 mövzunu birdən yükləyirdik ki, nə var, nə var dərs ilinin əvvəlində “Ana Yasa” hesab etdiyimiz tədris programından geri qalmışışq. Onda direktorun qınağından yaxa qurtarmazdıq. Axı indi də iki “kolxoz sədri”miz vərdi - direktor və onun tədris işləri üzrə müavini, el dilində desək, “zavuç”. “Tədris” sözünə kinayə ilə gülməyin...

Nə isə... Beşillik planları iki il yarıma ödəməkdəydi. İnəklərin, camışların, qoyun-keçinin ağızı nəydi ki, əkiz doğmasın. Kolxoz sədri baytarın, zootexnikin, ferma müdirlərinin, hətta mühəsibin üstünə çəmkirirdi ki, işinizin öhdəsindən yaxşı gəlmirsınız, heyvanlar əkiz doğmur, qarğılalı şaxının üstündə 5-6 qıça niyə olmur, rədd olun, sizin kimi işçilər mənə lazımdır.

Yadına bir tarixi əhvalat düşdü, bu lətifə deyil. Əhvalatı da kəlləmayallaq anlamayın. Yəqin səhbət qadının dünyaya övlad gətirməsindən gedir. Yoxsa zavod direktorunda Stalin dö-nəmində belə cürət tapılmazdı. Eh, nə fikirləşirsiniz, fikirləşin, bir “aforizm”i unutmayın: hər kəs pozulduğu qədər fikirləşməyə qadirdir. 1931-ci ildə SSRİ-nin ağır sənaye üzrə xalq komissarı Serqo Orconikidze zavod direktorlarının müşavirəsində bir direktoru ayağa qaldırıb kəskin şəkildə danlamığa başlayır. Pərt olmuş direktor nəhayət özündə cəsarət tapır:

-Yoldaş Orconikidze, fransızlarda belə bir məsəl var: hətta ən gözəl qadın belə özündə olduğundan artıq şey verə bilməz!

Orconikidze əlini stola cirparaq qışqırır:

-Qoy onda iki dəfə versin!..

...Bızsə səsimiz, musiqi zövqümüz olmasa belə mahnilər öyrənirdik və öyrədirdik, özümüz həm xormeyster idik, həm də solo oxuyurduq:

Canlanır hər qarış çöl Sumqayıtda,
Xariqələr yaradır el Sumqayıtda.

Oxuyurduq ki, “ölü zona”ya çevirdiyimiz gənclik şəhərində təmiz hava, yaşlılıq yaradaq. “Əməyimiz azad, diləyimiz azad” idi. Alma ya-naqlı, büllur buxaqlı, sədəf dəhanlı, ciyələk do-daqlı, ağappaq əndamlı, dərisi günəş şüasına həsrət əmək qəhrəmanlarımız “qol çırmayıb hər tarlaya çıxanda, səsi hər tərəfə yayılır”dı, vurduları ətir rəhbərləri bihuş edirdi. Bihuş olan rəhbərlər belə əmək “qəhrəman”larından deputat düzəldib Moskvaya, qurultaylar salonuna göndərildilər ki, baxın, görün bizim qəhrəmanlar necə də sizinkilərdən gözəgəlimlidir.

Hər tərəfdən eşidilən şən nəgmələr oxuyurduq, “qardaş”ımızın şəninə zile qalxıb zəngulə vururduq:

Kür, Araz, Ararat,
Gözəldir bu həyat.
Qardaş olub Hayastan,
Azərbaycan.

SSRİ adlı dövlətimizin Başçısının “mahni olarsa, çörək də olar” “müdrik”liyi hamını doydurdu. Çörək yaddan çıxmışdı. Mənəvi və maddi “tox”luğumuza dünya xalqları həsəd aparmadı. “Işıqli sabah”lar bizi səsləyirdi...

Deyəsən, nostalji, nisgilli, kəmşirin, yaddaşları işgal edən xatirələrlə yordum sizləri. Keçirəm yaddaş diskimin dodaqqacıran ikinci hissəsinə.

Keçən yüzilliyin 70-ci illərinin sonuna yaxın vaxtlar idi. Doğma məktəbimizdə təzə işə başlamış gənc müəllim kimi şagirdlərə biliklər öyrətmək, onların saf mənəvi dünyasını daha da saflaşdırmaq həvəsiylə çalışırdım. Coğrafiya kabinetinin qapısının yuxarısına öz xəttimlə bir plakat da yapışdışdım: “Müəllim şam kimidir, yanıb tükənərkən ətrafinı işıqlandırır. Mustafa Kamal Atatürk”. Mənə zillənən bilik təşnəli gözlərə işq vermək üçün bilik bankının qapılarını açmışdım.

Həmin dərs ilinin başlanğıcında bizim kənd-dən ən uzaqdakı bölgədən təyinatla bir rus dili müəllimi gəldi. İncəvara bir-birimizə tez isiniş-dik, dil tapdıq, doğmalaşdıq, ailəmizin də sevimi-li oldu. Firdovsi müəllim bizə gələndə anam mütləq bizim yerlərin mətbəxindən ikinci yemək

bisirərdi ki, qəribdi, qoy ağızına yeni dad gəlsin. Atam, anam onu bizdən ayırmadı, deyərdi ki, o da bizim doğmamızdı. Firdovsi müəllim atamlatəz dostlaşdı, söhbətləri tuturdu, bir-birinin erudiyasına, mütaliə zənginliyinə heyran qalmışdlar. İntellektli insanlar atamın gözünün işığıydı.

Firdovsi müəllim ünsiyyətcil, həm də qürurlu ydu. Qarayanız və qırıumsaçlıydı. Saçları Amazon cunqlılərindəki bir-birinə sarmaşan lianalar və kolluqlar kimi qatmaqarışq idi. Mən əminəm ki, darağın dişlərinin onun saçlarından zəndeyizəhləsi gedirdi. Dəqiq yadımda deyil ki, həmkarımın darağı mırıq idi, ya yox. Zamanın rüzgarı indi onun başına əlini çəkib...

Günlərin bir günü məktəbdən xeyli uzaq bir tarlada məktəblilər və müəllimlər əl-ələ verib qarğıdalı yiğirdiq. Günəş zenitdə (başımızın üstündə) olanda bizim yerlərdə sümükyandıran istilər nəfəs kəsir. Firdovsi müəllimə piçildədəm ki, yaxında Qara Məmmədəlinin bostanı var (bizim tərəflərdə qarpez əkilən sahəyə bostan deyirlər), gedək bizə çayın içində “çimən” bir qarpez kəssin, ürəyimiz sərinləşsin. Asta addımlarla qarğıdalı kollarının arası ilə sahədən aralandıq. Heç 15-20 addım atmamışdım ki, gördüm Qara Məmmədəliylə üz-üzəyik. Harda qarşımızda peyda olduğunu bilmədim. Firdovsi müəllimə xəbərdarlıq etməyə vaxt və macal qalmadı. Həm də bilirdim ki, dilli-dilavər, hamı ilə asan dil tapan həmkarım o kişi ilə də ünsiyyət quracaq. Həm də bir az macəra axtarmaq şakərim məni susdurdu. Hadisələri öz axarına buraxıb seyrçi olmayı qərrara aldım. Ürəyimə dammışdı ki, nəsə gülməli dialoq alınıcaq. Axı Qara Məmmədəli ilə Firdovsi müəllim ilk dəfəydi ki, bir-birini görürdüllər.

İnsafən insaflı və səxavətli kişiydi Qara Məmmədəli. Onun bostanına gedənlər heç vaxt əlibos qayıtmazdalar. Ömrü boyu torpaqla əlləşən, günəş şüalarının altında halal zəhmətiylə əkib-becərib ailəsini halal ruzisiylə dolandıran bostançının rəngi münbit qara torpaq çalarına bənzədiyindən kənddə ayaması “Qara” idi. Kəndimizdə eyni addan bir neçəsi olanda həmin adamların “fərqlənmə nişanı” olur ki, söhbətin kimdən getdiyini anladasan. Ancaq həmin adamlı

üz-üzə gələndə onu ayaması ilə çağırmaq etik sayılır.

Firdovsi müəllim bostançıya çatar-çatmaz diləndi:

-Salaməleyküm, ay dayı. Qara Məmmədəlinin bostan yeri haradadı?

Məmmədəli həm baməzə, həm də çox hazırlı avab kişiydi. Bunu yaxşı bilirdim. O da məni yaxşı tanıydı. Him-cimlə, gözünü qırpmaqla mənə xəbərdarlıq elədi ki, dinmə. Deyəsən, istəyimə çatmışdım, axtardığım sərgüzəştə üz-üzəydim.

Müsahibinin salamını almağa tələsmədi bostançı. Sifətindəki qeyri-adi ifadəni, təbəssümün mənasını sözə ifadə etməkdə acizəm. Ancaq bildim ki, həmkarımın xətrinə dəyməyəcək. O, Firdovsi müəllimin danışığından yerli olmadığını anlamışdı. Qarşısındaki gənci qonaqpərvər baxışlarla başdan ayağa süzərək sanki onun sifətində özünəoxşarlıq axtarırdı. Tapdı və hiyləgər təbəssümlə dilləndi:

-Öz aramızdı, cavan oğlan, sən heç də məndən ağ deyilsən ha.

Firdovsi müəllim udqundu. Deyəsən, boğazı qurmuşdu. Onu bu vəziyyətdən bostançı qurtardı. Tanış olmaq üçün səhradakı takırlar kimi cadar-cadar əlini irəli uzatdı:

-Qara Məmmədəli.

Həmkarımın qırışığı açıldı, utana-utana mızıldandı:

-Firdovsi müəllim.

Məmmədəli kişi söz baltasını işə saldı:

-Bəlkə Qara Firdovsi müəllim?...

Özümü sıxirdim ki, şaqqanaq çəkib gülməyim. Firdovsi müəllimin halını təsəvvür etmək çətin deyildi. Belə durumda kimin boğazından sərin qarpez keçər ki? Sanki susuzluğunuz bir anda keçdi.

Bostançı nə qədər dil-ağız eləsə də, talvarına qonaq aparmağa çalışsa da, həmin gün qarpez yeyəsi olmadıq...

25.11.2021

Möhtərəm Cavid əfəndinin (Hüseyin Cavidin) ruhu qarşısında böyük hörmət və ehtiramla baş əyir, onun dənizlər qədər dərin, göylər qədər sonsuz və nəhayətsiz ilhamı öündə çox ciliz olduğunu görüb sarsılır, o böyük insan haqqında söz demək cəsarətinə düşdüyümə görə vücudumu saran mübhəm qorxudan əsim-əsim əsir, yarpaq kimi titrəyirəm. Amma bitməz-tükənməz bir həvəs məni qələmə doğru itələyir və mən də müticəsinə əməl edir, ona sarılıram.

MƏZAHİR İSGƏNDƏR

AĞLAYAN MƏZAR

(poema)

(əvvəli ötən saylarda)

Gülün də siz dəli olana qədər,
Bilməyin soyuqdu, ya da ki isti.
Gülün də İblisin könlü açılsın,
Cün gülməyə, qəşş etməyə hərisdi!

Gülün ki İblisin könlü açılsın,
Bir baxsın, sizlərə min əhsən desin.
Girib də içinqə hər birinizin,
“Bir gülsən, bülbülsən, cəhcəhsən”, desin.

Gülün bəs deyincə sizlərə İblis,
Gülün yırtılınca lap qarnınız da!
Gülün də, eyləyin min bir təbriki
Əl sıxıb, öpüşüb öz aranızda...

Gülün yırtılınca lap qarnınız da,
Gülün fəryadlara, gülün ahlara.
Gülün də yol tapıb üzə çıxmayan,
Düşən üzüüstə intibahlara...

Gülün fəryadlara, gülün ahlara,
Gülün Nəsimiyə, Fəzlullaha da.
Gülün Füzuliyə, "Şəbu-hicran" a,
Gülün də istəsəz, bir Allaha da...

Gülün Nəsimiyə, Fəzlullaha da,
Qəşş edin haqqa da, ədalətə də.
Gülün də ulduza, aya, günəşə,
Əl çalın hökm edən kor ətalətə...

Gülün də ulduza, aya, günəşə,
Qəşş edin şairəm deyən kəsə də!
Gülün də, əl çalıb, min əhsən deyin
Bir şair qəhr edən filankəsə də...

Kiməm ki, nəyəm ki, edib dərd də siz,
Bir dönüb arxamca boylanasınız?
Xiffət çəkib, sıxıb xəlvət gözünü,
Mən gedən yollara boylanasınız?

Kiməm ki, nəyəm ki səbriniz daşa,
Od tutasız, alışanız, yanaszız?
Gecə də, gündüz də sorub göylərə,
Məni arayasız, məni anasız?..

Durun da, qəşş edin Allah eşqinə!
Kiməm ki, nəyəm ki sıxlirasınız?
Sınıxıb-soluxub öz dünyam kimi
Düşüb üzüüstə yixılasınız?

Kiməm ki, nəyəm ki diliniz yana?
Kiməm ki, nəyəm ki qalasınız çəş?
Kiməm ki, nəyəm ki bir də deyəsiz:
Fələyin bu çarxi dönməyəydi kaş!..

Kiməm ki, nəyəm ki qalasınız çəş?
Kiməm ki, nəyəm ki? - şair, xəyalat!
İçində sözlərlə qurulmuş qala,
İçində göyləri süzən qol-qanad!..

Kiməm ki, nəyəm ki? - şair, həqiqət!
Dabandan soyulmuş, dildən asılmış...
Gülün ki əzəldən, lap yaranışdan
Şair olanlara belə yazılmış...

Kiməm ki, nəyəm ki? - şair, cansipər!
Kəsilmiş... doğranmış... şışə düzülmüş.
Bir üzü od tutub alışib-yanan,
Bir üzü saxtadan donub-büzüşmüş...

Kiməm ki, nəyəm ki? - şair, dilkəbab!..
Canım da, ruhum da, varım da şeirim.
Alqıda-satqıda od-alov deyil,
Kül olan bazarda sizə nə xeyrim?

...Mənə ağlamayın, gülün oləndə,
Gülüş nə? - bilməyən nisgilimdi tər.
Tərsinə çəkdiyim siqaretimə,
Yarımçıq şeirimə ağlasaz, yetər!..

Ay Allah, şairə bu zül(ü)m nədi?
Ay Allah, dil nədən bu cür inlədi?
Yardı da bu sözlər qəlbimi dəldi,
Ay Allah, dünyanın sonumu gəldi?
Bu nədi, Cavid də inlərmiş, Allah!
Bilmədin inlədən kimlərmiş, Allah?
Elə bil gur çaya bir bənd qurdular,
Elə bil qartalı gözdən vurdular...
Elə bil dağ çökdü, uçdu-töküldü,
Bir qala alındı, dibdən söküldü...
Elə bil gülşənə yağıdı qəfil qar,
Elə bil kökləndi sarıda bir tar..
Elə bil qönçəsi açmadı gülün,
Elə bil alışdı bağrı bülbülün.
Elə bil kəsildi dağ şəlaləsi,
Olmadı günəşin, ayın haləsi...
Elə bil tələyə düşdü də əlik,
Pozuldu növraqı, itdi nəşəlik...
...

İnləyən şairdi, bir daş deyildi,
Qeyrət tapdalındı, namus yeyildi.
İnləyən təpə yox, bir uca dağdı,
Bu, solub-soluxan bar dolu bağdı.
İnləyən heysiyyət, şərəfdi, şəndi,
(Dağıl, ey zəmanə, bu da yaşamdı!..)
İnləyən qolları bağlı bir Haqdi,
Süzüb də bu halı, gülən nahaqdı...
İnləyən inamdı, imandı, dindi,
Bunu dansın, ya anlasın kim indi?
İnləyən qələmdi, sözdü, şeirdi,
Vətən deyən, Vətən oğlu şairdi!..

Şair bir millətin millət simvolu!..
Şair bir millətin şəfaət yolu!..
Şair bir millətin dini, imanı!..
Şair bir millətin andı-amani!..
Şair bir millətin damarı-qanı!..

Şair bir millətin şərəfi-şanı!..
Şair bir millətin fəxri-vüqarı!..
Şair bir millətin əhdi, ilqarı!..
Şair bir millətin ümid bağıdır!..
Şair ürək yağı, həm göz yağıdır!..
Şair bir millətin sənməz şamıdır,
Sair bir bitməyən söz gülşənidir!..
Şair bir millətin könül gözüdür!..
Şair bir millətin elə özüdür!..
Şair həm fərəh, sevinc qaynağı!..
Şairsiz bir millət özünə yağı!..
Şair bir millətin millət tanımı!..
(Bu axan qan, Allah, şair qanımı?)
Şairin ağladan millətə yazıq!..
Ağladlb-dağadan millətə yazıq!..

Şairləri ağlamağa qoymayın,
Yaman olar şairlərin göz yaşı!
Bir şair naləsi, bir şair ahı
Dünyani özünə edər başdaşı!...

Dünyanı özünə edər başdaşı
Bir şair naləsi, bir şair ahı.
Çiyinlər üstündə iki mələyin
Eşqindən yaratmış onu Allahı.

Eşqindən yaratmış onu Allahı
Çiyinlər üstündə iki mələyin.
Allaha yolunu onun saxlamaz
Fitnəsi, kələyi, feli fələyin.

Fitnəsi, kələyi, feli fələyin
Allaha yolunu onun saxlamaz.
Vicdanlar susmasa, haqq əzilməsə,
Kövrəlməz, göynəməz, şair ağlamaz.

Kövrəlməz, göynəməz, şair ağlamaz
Vicdanlar susmasa, haqq əzilməsə.
Şairlər Allahdan qəzəb istəməz,
Bəşərin qəlbində İblis gəzməsə...

Bəşərin qəlbində İblis gəzməsə,
Şairlər Allahdan qəzəb istəməz.
Bir şair ağlasa, ağlayar Allah,
Allahın qəzəbi bitməz-tükənməz!

Allahın qəzəbi bitməz-tükənməz,
Bir şair ağlasa, ağlayar Allah!
Şairləri ağlamağa qoymayın,
Şairin göz yaşı günahdan-günah!..

Günlər gələr, günlər keçər, bilinməz
Nə gecəsi, nə gündüzü şairin!

İçi yara, çölü qara olsa da,
Ağ olar ağdan da üzü şairin!

Bülbül olar, inildəyər gül üçün,
Verə ürəyini şirin dil üçün.
Ağlar Vətən üçün, ağlar el üçün,
Özünə ağlamaz gözü şairin!

Zamanı olsa da yamandan-yaman,
Əyilməz, əl açmaz, dilənməz aman,
İstəsə, yandırar dünyani tamam,
İstəsə söndürər sözü şairin!

Mil çekilər gözlərinə, oyular,
Kabab olar, köz üstünə qoyular,
Neşərlənər, diri-diriy soyular,
Titrəməz, bükülməz dizi şairin!

Dövran nə dövr, çağlar nə çağ olsa da,
Dağlar düzən, düzənlər dağ olsa da,
Sur çalınib, dünya tar-mar olsa da,
Silinməz, pozulmaz izi şairin!

Bu dünyada kim söylən, kim söyən,
Çoxalıbdır döyüləni min döyen,
Ey şeiri tərs ulağa mindirən,
Damağım-dilim də şeirdir mənim!

Qar altında bitən güləm, qoxlayın,
Kiməm, nəyəm?.. Qovun, tutun, yoxlayın,
İstər xəncərləyin, istər oxlayın,
Yandırın, külüm də şeirdir mənim!

Əllərimdə nəyim ki var, alın siz,
Lap dağ-daşa salın ayaqyalın siz,
Tar eyləyin, saz eyləyin çalın siz,
Bəmim də, zilim də şeirdir mənim!

Olsa ulduz sayı, olsa qum sayı,
Dünya malı bir samandan havayı,
Nəyim var ki bir qələmdən savayı?
İpəyim, tülüm də şeirdir mənim!

Od-alovam, əlinizi vurmayın,
Soyumaram, özünüüzü yormayın,
Bir də məndən "haralısan?" sormayın,
Vətənim, elim də şeirdir mənim!

Dünyanın bülbülü gül, bayquşu viranə dilər,
Şəm nədi, şəmdə yanın can nədi, pərvanə bilər!

Olmayan eşqi-əsir, bir biləməz zar da nədi,
Eşq(i) nə, zar da nədi, Məcnuni-divanə bilər!

Yanmayan bircə kərə, gur odu da güldü bilər,
Od nədi, kim ki çəkər od təki zəbanə, bilər!

Ey deyən dərd çəkənə: dərdini qov dərdin ilə,
Dərd nədi, bimar olub, yalvaran dərmanə, bilər!

Haqq dedi, haqq istədi, cün soydular Nəsimini,
Haqq nədi, nahaq nədi, pir olan piranə bilər!

Qanacaq dünya səni söylə nə vaxt, ey Məzahir?
Bunu da çərxi dönən gərdişi-zəmanə bilər!

YEDDİNCİ ƏRZİ-HAL

(yaxud şairin böhtançılara məktubu)

Ey böyük Tanrı, ey böyük Yaradan,
Hər qulun halı, fikri səncə əyan.
Məni Səndən gözəl bilən, tanıyan
Varmı, xaliqu-zəmini zaman?!?

Hüseyin Cavid

Salam, böhtançı qardaş!
Yoldaş!.. Sırdaş!.. Vətəndaş!
İçində küdurət, əldə sıvri daş
bu nə həmlə, nə hücum,
bu nə qavğa, nə savaş?
Yavaş!.. Yavaş!.. Yavaş!
Bu nə nifrət, bu nə kin?
Bu hökm edən axı, kim?
Bu nə inad, nə açıq?
Səbrini bas azacıq!
Qəzəbindən od geyib,
"anam mənə kor deyib,
gəl-gedəni vur deyib",
aşıb-daşıb kükrəmə.
Qərarında tələsmə!
Olub qara yel, əsmə!
Yetməz məni çəkməyə nə daşın, nə tərəzin,
Nə cin, şeytan, nə loğman bilməz nədi mərəzin.
Bu nə məzhab, təriqət?.. Bu nə iman, bu nə din?
Anladınmı barı sən, ünvanıma nə dedin?
Yox!.. Yox!.. Deyil qardaş, gözüm ac.
Bir düşünüb, bir qanıb gözlərini barı aç...
Deyil mənim istəyim nə cah-cəlal, nə şöhrət,
Təzə libas, nə alqış, nə də dünya sərvəti.
İstəmirəm mən qəti!
Günəş sənin olsun, ay sənin olsun...
Bahar sənin olsun, yay sənin olsun...
Qoyunlar-quzular, bol-bol tükənməz ruzular,
Ulduzlar... süd dolu hovuzlar,
qullar, kölələr, kənizlər, qızlar sənin olsun.
İpəklər, tullər, atlazlar...

Lələkləri ləl-almaz,
yumurtası qızıldan ördəklər,
qazlar sənin olsun.
Amma bir "dur, dayan" de mənlə olan bəhsinə,
Düşmə, Allah eşqinə, şairlik həvəsinə!
Şairlik divanəlik!
Şairlik qarlar üstə qan rəngli bir laləlik!..
Şairlik ağlaya-ağlaya gülüb,
gülə-gülə hönkürüb,
səssiz-küysüz, nəfəssiz, bəlirtisiz ağlamaq...
Qışda, qarda, boranda əynə oddan don geyib;
yayda əsib-titrəyib, donub da buz bağlamaq!..
Şairlik min əzabla, dərdlə, qəmlə, kədərlə;
Həsrət, özləm, intizar, ahla-zarla tanışmaq!
Çecələri al günəş, gündüzləri ay-ulduz ;
Xəyallarda, yuxuda doğulmamış-doğmamış;
Hələ eşqi, sevgini, məhəbbəti saxlamış
pərimisal bir qızla içindəki azarla;
başdaşına öz adı yazılmış bir məzarla
danışmaq...
Şairlik köz üstünə gündə yüz yol qoyulmaq...
Şairlik haqq söyləyib, diri-diri soyulmaq!..
Şairlik bir möcüzə, şair haqqın səsidir.
Bir dünyayla savaşda etiqadı, inamı,
Əhdi, andı, ilqarı, tək qələmi bəsidir!
Şairlik bir gülüstan, nə saralmaz, nə solmaz...
Dəli-dolu bir sevda, qətiyyət, eşq-məhəbbət,
Hörmət-izzət, etibar ürəyinə dolmasa,
şair, şair olammaz.
Şair həm od, həm atış, həmi də bir Səməndər!
Şair-dəniz, firtina, yelkən, qayıq, ümid, yol,-
"Ayineyi İsləndər".
Şair sözü yanılmaz, topuq vurmaz dili də,
Çaşsa, qənim kəsilər ona ayı, ili də...
Taniyar bir baxışdan şoru-loru, əyrini,
namərdi də, mərdi də.
Edə bilməz yoldan əzəmətli, vüqarlı,
möhtəşəm Çin səddi də.
Şairlik budur, qardaş!
İstər yağıdır başına bu dünyada nə var daş,
Yalvarmaz-yaxarmaz, nə can diləməz.
Kimsə baxıb gözünə zalım, qansız, amansız,
Bir zamansız ölümün, şair kimi güləmməz...
Nə qəzəblən, nə də coş, nə mən səmtə
atma daş,
Şairlik budur, qardaş!
Hər şey, hər şey, hər şey sənin olsun.
Sünbül dolu zəmilər, qızıl dolu gəmilər,
Dərdsiz-qəmsiz fərəhli günlər,
bitməz-tükənməz dəmlər,
dostlar, həmdəmlər sənin olsun...
Adamina adam, varına var çatmaz,
qalasını top dağıtmaz bililər,

xalalar, dayılar, əmiler sənin olsun!..
Amma bir "dur, dayan" de mənlə olan bəhsinə,
Düşmə, Allah eşqinə, şairlik həvəsinə!
Şairlik: qarlar üstə qan rəngli bir laləlik,
Şairlik: divanəlik!

Deyər mərdi-mərdanə
Şair olan sözünü.
Dönər olar Səməndər,
Atar oda özünü.

Şair olan laməkan,
Həmi ərşdi, həm ərzdi.
Şair olan ölümü
Bilməz nə qəsd-qərəzdi.

Şair olan gülüstan,
Həm güldü, həm gülə şəh.
Kim yanssa, kim alışsa,
Bir an olar sərin meh.

Şair olan qana yox,
Meyl eyləyər barışa.
Çıxar eşqi-sevgidə
Bir dünyayla yarışa.

Şair olan bir işiq,
Qiğılçımdı, şölədi.
Həm günəşin, həm ayın
Başında bir şölədi.

Şair olan bir körpə
Nəfəsider, səsider...
Son nəfəsdə xəstənin
Yaşamaq həvəsidir...

Şair olan bir bulaq...
Nə qurumaz, nə durmaz.
Yüz il, min il sonra da
İçən içər, yorulmaz.

Şair olan bir yol ki,
Keçər ondan zamanlar.
Şairdəki bu sırrı
Kim xoşbəxtidir, o anlar!

Şair olan nə bilməz
Kin-küdərət, xəyanət.
Göstər görüm kimdə var
Dilindəki bəlağət?

Şair olan biləmməz
Gecə, gündüz, nə səhər.

Gülər gözünün biri,
Biri çəkər qəm-qəhər.

Şair olan dilini
Bilər otun, çıçəyin.
Nə də gəlməz yuxusu
Bir gül töksə ləçəyin.

Şair olan verər can
Dağ-daşa da canından.
Alar lalə rəngini
Şairlərin qanından.

Şair olan nə kövrək!?
Toxunmayın, dəyməyin!
Durun, Tanrı eşqinə,
Sindirmayın, əyməyin!

Qurd ağızında dünyanın
Şair: çırpınan əlik.
Pərvanədən dərs alan
Şairlik divanəlik!

Bir gözü fərəhdən alışib yanar,
Bir gözü uşaqtək ağlar şairin.
Qurdalayıb yarasını eşməyin,
Yarasın mələklər bağlar şairin!

Şeirdi-sənətdi şirin röyası,
Var kədəri, var sevinci, var yası,
Misra-misra qurulubdu dünyası,
Sanmayın dünyası laxlar şairin!

Yağsa da başına leysan, qar, dolu,
Tapdalama, əzib keçməz bir kolu,
Bağlansa yolları, olar düz yolu
Dərələr-təpələr, dağlar şairin!

Bürmələməz, bir tikəsin tək yeməz,
"Bir mənəm, bir kor xəlifə" - söyləməz,
Ağı qara, qaranı ağ eyləməz,
Sözünü Allah da haqlar şairin!

Olsa da sağalmaz dərddə, yarada,
Çağır dara düşsən, olar orada,
Ölsə şair kimi, min il sonra da
Yasını el-oba saxlar şairin!

SƏKKİZİNCİ ƏRZİ-HAL (yaxud qəlbdəki üsyən)

Mən əbədi hürriyyətin
Sevdali bir cilvəsiyəm.

Anlaşılmaz bir xılqətin
Parlar, şonər şöləsiyim.

Hüseyin Cavid

Mənə üsyən edir içimdəki mən,
Ah, elə alovlu, elə odludur!
Bu nə işdir, nə möcüzə, ay Allah,
Bilmirəm bu olan mənəm, ya odur?

Bilmirəm bu olan mənəm, ya odur,
Bu nə işdir, nə müəmma, bu, nə sərr?
Özümdən-özümə uzanan əllər
Nəfəsimi kəsməyəmi tələsir?

Mənə üsyən edir içimdəki mən
Məğrur, iddialı, min-bir suallı...
Suallar, sorğular "Cəngi"nin üstə
Gedər də gözlərim içində yallı...

Suallar, sorğular qalxan-qılıncı
Qovar da, qısnayar məni divara.
Bu mənə tən edər içimdəki mən,
Deyər ki; sən mənəm, sən yox, avara!

Bu mənə tən edər içimdəki Mən,
"Nədi gözlərindən - deyər, - bu yağan?"
Bu qələm-dəftərə ilk sarılan gün
Deyildi nə kədər, nə qüssə ağan...

Deyər ki, məğrurdun ilhamında da,
Qələm nərə çəkər, çapardı atın.
Titrədərdi əsgər olan misralar
Yerin də, göyün də yeddinci qatın.

Qələm nərə çəkər, çapardı atın,
Bu cövlana dar olardı dünya da.
Nə iztirab, nə qəm-qüssə, nə kədər
Nə göz yaşı yoxuydu bu dünyada...

Nə umu bilərdin, nə də bir küsü,
Deyildi dünya da bu qədər hədər.
Dünyaya yalvarış, dünyadan giley
Səndən uzaq idi yerlə-göy qədər.

Bəs idi dünyaya zərrə işığın,
Səndün də külünə oldun bir kölə.
Yox!.. Sən mənəm!.. Bu olan sən deyilsən,
Üsyən bu süstlüyə!.. Üsyən bu külə!..

Üsyən göz yaşına, üsyən qüssəyə!
Üsyən iztiraba, dərdə, ələmə!
Üsyən əllərini qoyub dizinə
İnim-inim inildəyən qələmə!

Üsyan köləliyə!.. Üsyan qulluğa!
Üsyan içindəki mən olmayana!
Üsyan, kül içindən üfürüb közün,
Yanıb yana-yana şən olmayana!..

Üsyan gün üzündə ləkə gəzənə!
Üsyan qaranlığa!.. Üsyan zülmətə!
Üsyan, ürəklərdə olan hökmran
Hər cür cəhalətə, hər cür zillətə!

Üsyan hər cür əzginliyə, süstlüyə!
Üsyan hər zillətə, zülmə, qorxuya!
Üsyanlar ona ki, öz miliylə yox,
Başqa millər ona köynək toxuya!

...Özüm hakim, özüm müti müttəhim,
Özümdən-özümə suallar yağar.
Bir mən qürurunda dağdan da uca,
Bir mən buludları gözündən sağar.

Mən mənim önemdə kimsəsiz, naçar,
Mən mənim önemdə fağırdan-fağır...
Mən mənim hakimi... Mən mənim qulu,
Mən məni şışlərin gözünə taxır!..

Suallar önungdə laldı dilim də,
Qaçım hara bu mən o mən əlindən?
Bu nə qiyam-qiyamətdi, ay Allah?
Mənə üsyan edir içimdəki mən...

Mənə üsyan edir içimdəki mən,
Görüb də düşmüşəm, üsü üstəyəm.
Məndən mənə sualların cavabın,
Ay Allah, yalvarıb kimdən istəyəm!
Yixılmışam...
Hələ ki, qanı gözlərimdən şorun-şorun axan,
Ağrıdan-acıdan yanıb-yaxılan və...
Və taqəti, gücü, qüvvəti əllərindən alınıb,
zindanlara salınan dizlərimə siğinmişam.
Durmayın!.. Ötün-keçin!..
Sormayın yixılıb nədən, neçin?
Kim büdrəyər, sürüşər, kim yixılar mənimtək?..
Heç durmayın bir yaxın,
Beləcə də buraxın, sanıb sərxoş, tiryəki...
Qaldırmayıñ, özünüzə də aldırmayıñ...
Görməzcəsinə, tanımazcasına,
bilməzcəsinə ətrafimdə gəzin,
qaldırıb da nə axı alacaqsız əvəzin?
Axı... Axı nəyim var qeyri yazı-pozudan?
Durmayın!.. Ötün-keçin!..
Deyin-gülün!.. Yeyin-için...
Əllərimdən tutmayın.

Amma daş da atmayın...
Unutmayın!
Unutmayın on il, əlli il, yüz il,
min il, milyon il sonra
qəfil qalxacağımı...
Şimşək olub çaxacağımı;
qaranlığı, zülməti yandırıb-yaxacağımı;
Bir nur, bir işiq olub ürəklərə axacağımı;
Sözlərimi əsgər, misralarımı ordu edib,
dəniztək çalxalanacağımı;
Bir qul, bir əsir edib zülmətdən,
zələlətdən, cəhalətdən,
Zülmədən, əzabdan, işgəncədən, acıdan da;
Üzərinə qoyulub, diri-diri bişdiyim ocaqdan,
Oddan-alovdan, sacdan da bac alacağımı;
Dünyanın anasını dünyanın arxasında
qurd kimi uladacağımı;
Tapdanmış, çeynənmiş,
Əzilmiş, didilmiş haqqımı geri alacağımı
Unutmayın!..
Unutmayın!..
Unutmayın!..
Sözünüzü udmayıñ!

Dönəcəyəm yüz il, min il sonra da,
Dönəcəyəm soruşmağa halını.
Zalim dünya, elə bilmə yenildim,
Çox da soxma gözə Rüstəm-Zalını!

Dönəcəyəm soruşmağa halını,
Dönəcəyəm, görəcəksən bunu sən!
Görüb məni Məcnun, Fərhad havalı,
Yenə oddan geyəcəksən donu sən!

Dönəcəyəm, görəcəksən bunu sən!
Olacağam ya Qurbani, Ələsgər.
Bir amal uğruna, bir eşq uğruna
Sazım da, sözüm də, ruhum da əsgər!..

Bir amal uğruna, bir eşq uğruna
Olacağam ya Qərib, ya Kərəm mən.
Dönəcəyəm saz dindirib, söz deyib,
Hər bağçadan təptəzə gül dərəm mən.

Dönəcəyəm saz dindirib, söz deyib,
Haqq yolunda haqq aşığı olmağa.
Dönəcəyəm, susuz çöllər üstünə
Bulud olub boşalmağa, dolmağa...

Dönəcəyəm haqq aşığı olmağa,
Salam verib, istər salam vermə sən.
Dönəcəyəm, ayağımın altına
Ya xalı sər, ya da istər salma sən...

Bu dönüşüm başqa dönüş olacaq,
Bu dönüşüm sinənə dağ çəkəcək.
Şum eyləyib torpağını-daşını,
Zülm yerinə haqq-ədalət əkəcək.

Bu dönüşüm zülmünə dağ çəkəcək,
Pozulacaq qanlar üstə növraqın.
Öz kəndirin öz boynuna keçəcək,
Öz gözünə çəkiləcək öz dağın.

Bu dönüşüm dönüş günü alacaq
Nəsiminin, Fəzlullahın qisasın.
Ağlayacaq anan döyüb dizinə,
Ağlayacaq tutub sənin pis yasın...

...Zalim dünya, elə bilmə yenildim,
Söz bağımıda açacaq gül sonra da.
Bir başqa bədəndə, bir başqa canda
Dönəcəyəm yüz il, min il sonra da...

ŞAIRƏ TƏSƏLLİ MƏKTUBU

Möhtərəm şairim, gözəl şairim,
Ey solan gözündə nə var arzusu!
Görüb də atalar belə deyiblər:
Yenə gələr bu qurumuş arxa su...

Yenə gələr bu qurumuş arxa su,
Bir də yanmaz dil-dodağı bu arxin.
Bir gəlibəsə, bir də gələr deyiblər,
İstər uzaq olsun, istər də yaxın.

Yenə gələr bu qurumuş arxa su,
Sağ yanı da, sol yanı da açar gül.
Qurusuna dodaq büzüb gülənlər
Min yanar, olar da işləri müşküll.

Yenə gələr bu qurumuş arxa su,
O üzü də, bu üzü də canlanar.
Əl-üzünü yuyar qızlar-gəlinlər,
Qaş-gözü, işvəsi-nazı can alar...

Yenə gələr bu qurumuş arxa su,
Bəxti gülər, qışı dönər yaz olar.
Coşar sanki nəgmə dolu bir ürək,
Hər zərrəsi tarixlərə yazılar.

Yenə gələr bu qurumuş arxa su,
Həm ördəyi, qazı dönər yenə də.
Ceyranlar, cüyürələr salıb yolunu
İçib doyar, odu sənər yenə də.

Yenə gələr bu qurumuş arxa su,
Sularında çımər günəş, çımər ay.
Parıldayıb qəfil yanar ulduzu,
Bir də axıb, bir də çətin sənər day.

Parıldayıb qəfil yanar ulduzu,
Çiçəkləyib gül açar hər arzusu.
Bir gəlibəsə, bir də gələr deyiblər,
Yenə gələr bu qurumuş arxa su...

VƏ BAŞQA SƏSLƏR

Bilməz balın dadını
Dil-dodağı şor olan.
Hardan görsün günəşini
Könül gözü kor olan?

Mərd mərdə, söz qələmə,
Şər də şərə sığınar.
Xəbislikdən çor vuran
Safa gülər, uğunar.

Meyl eyləməz barışa
Şər əliylə yoğrulan.
Nə dən olar, nə toxum
Küdürütdən sovrulan.

Ümid var ki alışar
Kül içində qor olan.
Qarasan, ağ olmasan,
Min yol suda durulan.

Dünya gələ, uçulmaz
Haqq əliylə qurulan.
Tapmaz yolun-nicatın
Ədalətdən yorulan.

Yarasına tapmaz həb
Öz əliylə vurulan.
İnildəməz, sizlamaz
El diliylə sorulan.

Yetişəndə öz dadın
Bilər nədir, mor olan.
Nə gülməz, nə ağlamaz
Öz-özünə gor olan.

Ye qəzəbin, dayan, dur,
Ey zülmündə gur olan!
Bir gün səslər hesaba
Əllərində Sur olan!

Varmı dünyada, deyin, mənimtək bir mən doğulan?
Çölünə, həm içİNƏ, xislətinə tən doğulan?

Gah keçən çayları gur, gah da dənizlərdə üzən,
Gahi göz yaşı qədər damlada həm mən boğulan!

Mənəm ol şəxs ki gələ üz-üzə lap dünya ilə,
Həm zəfər marşı çala, həm deşilə min oxunan!

Külli-aləm yiğila, kəşf edəməz daxilimi,
Yazılıam, min pozulam, min də ki təzdən oxunam!

Başının üstə xəzan məncə gülüstən kim ola,
Kim ola ya ki xalı, mən kimi qəmdən toxuna?

Kim ola məncə daşa, vari tuta aləmi də,
Ya da mənimtək ola sidq ilə həmdəm yoxunan?

Məzahir, bəlkə səni anlaya da mində biri,
De ki bu bir də bəsim, var nə işim day, çoxunan?

PEYĞƏMBƏRİN ŞAIR QİYMƏTİ

"Göylərin altında bir xəzinə var ki, onun da açarı
şairlərdədir. O açar şairlərin dilidir!"

Məhəmməd peyğəmbər

Daha məhv etdi artıq istibdad,
Yaxdı zülm atəşinə canımızı.
Oldu hər bir hüququmuz bərbad,
Diləməz kimsə əlamənimizi.
Bu, nə dəhşətli haldır, ya Rəbb?
Biləməm ki nədir bu halə səbəb?

Hüseyin Cavid

"Göylərin altında bir xəzinə var,
Sehrlidir qapısının kilidi.
Dünyadan qiymətli o xəzinənin
Açarı da şairlərin dilidi".

Allahın Rəsulu belə buyurmuş,
Həm sözə, şairə etmiş ehtiram.
Demiş ki, qudurğan firtinaları
Bir şair istəsə, sözlə edər ram.

Şair hərarəti, şair nəfəsi
Ənbərdən ətirli, güllərdəndi tər.
Şairlər ortadan götürər qanı,
Min illik savaşa barış gətirər.

Şairlər qurumuş dodaqlara su,
Haqqın, ədalətin təcəssümüdür.
Şairlər dünyaya yenicə gəlmış
Günahsız bir körpə təbəssümüdür!

Şairlər füsunkar dağ şəlaləsi,
Şairlər nəğməkar bulaq gözüdür.
Şairlər saxtada bir ocaq daşı,
Ocaq alovudur, ocaq közüdür...

Şairlər solmayan bir gülüstanın
Eşq eyləyən bülbüldür, gülüdür.
Şairlər həsrətdən yanıb-sovralan
Məcnunların, Fərhadların külündür...

Şairlər yay günü söyüd kölgəsi,
Ruhları oxşayan həzincə mehdir.
Şairlər həm güller, çiçəklər üstə
Bir damla göz yaşı, şəbnəmdir, şəhdir...

Allahın Rəsulu şairi sevmiş,
Demiş: toxunmayın şair qəlbini.
Demiş ki, dünyada dünyadan uca
Bir şair sözündən daha qəlbi nə?

Allahın Rəsulu belə demişdi...
Allahın Rəsulun eşidən də kim?
Boğdurdular şairi öz qanında -
Ürəkdə ədavət, gözlərdə min kin!

Şeytanlar, iblislər gəldi üstünə,
Xıncım-xıncım haqq əzildi, basıldı.
Qandallandı, zəncirləndi birbəbir,
Söz boğazdan, şair dildən asıldı...

Fəzlullahın, Nəsiminin ruhu da
Haqq istəsin, kimə etsin xitabi?
Özün gör, necə də, ey Rəsul Allah,
Bağlandı söz dünyasının kitabı!..

Bağlandı söz dünyasının kitabı,
Şairlər zindanla oldu qol-boyun.
Kimi gullələndi, kimi kor oldu,
Tutdular qələmin başında toyun...

Tutdular qələmin başında toyun,
Elə bil, Kərbala müsibəti bu!
Allahın Rəsulu görən bildimi,
Ta qələm-dəftərin son qisməti bu?

Ta qələm-dəftərin son qisməti bu,
Haqq gəzib, atını çapmadı daha.
Qorxub diri-dirisi soyulmağından,
Şair doğulan da döndü məddaha...

Haqq olan atını çapmadı daha,
Tərifləndi kim ki, oldu iqtidar.

Kim ki, yazdı ürəyindən keçəni,
Xatırlatdı son nəğməsin ona dar...

Tərifləndi kim ki, oldu iqtidar,
Adına min şeir, nəğmə yazıldı.
Beləcə... beləcə küt alətlə də
Şairliyin məzarı da qazıldı...

Kim boyun əymədi, düşdü zindana,
Baş əyən ordenlər, medallar aldı.
Zülmətə alqışlar, zülmə alqışlar
Şairi şairlik taxtından saldı...

Zülmətə alqışlar, zülmə alqışlar
Şairə şairlik peşəsi oldu.
Ta gəlmədi şeirin ilham pərisi,
Qələm də, dəftər də saçını yoldu...

Şair doğulan da döndü məddaha,
Düz alçaldı, yalan gün-gün ucaldı.
Bu dövranın mayasına nə deyim?
Mürəkkəbdən, qələmdən də bac aldı.

Bu dövranın mayasına nə deyim?
Şairliyin əldən aldı şairin.
Pərvanədən, güldən üzün çevirdi,
Qarın üçün yazdı şair şeirin.

Qarın üçün yazdı şair şeirin,
Beyin acdan öldü, qarın oldu tox.
Qarınçın ağlayan tapıldisa da,
Beyinçün ağlayan, amma oldu yox...

Qarınçın ağlayan tapıldı min-min,
Beyinçün ağlayan mində biridi.
Yazdı ac ölü də, toxdan ölü də,
Bilinmədi kim ölüdü, diridi...

Allahın Rəsulu görən, bildimi
Min şair bir qulun qulu, köləsi?
Min şair yansa da zülmət qaçılmaz,
Nə odu bilinməz, nə də şöləsi.

Allahın Rəsulu görən, bildimi
Ta şair şairin gözünü silməz?
Yığılsa gölsə də bütün şairlər,
Bir qanı, qadanı durdurə bilməz.

Allahın Rəsulu görən, bildimi
Şairlər bazarda lordan aşağı?
Şairlər saraylar həndəvərində
Dolanıb-dolaşan bir əl usağı...

Allahın Rəsulu görən, bildimi
Şairdən şairə atilar min ox?
Deyib həqiqəti, düzü haqsıza,
Bir arxa duranı düz qələmin yox...

Allahın Rəsulu görən, bildimi
Qələm atdan düşüb, zəncirlənib təb?
Hava özgə hava, oyun özgəsi,
Sözə kül ələnin, dəyişibdi dəb...

Şairi sevəndə peyğəmbərimiz,
Şair şair idi, söz də söz idi.
Söz dünyaya Ayineyi-İsgəndər,
Şair qılı-qıldıdan seçən göz idi.

Mil çəkildi şairliyin gözünə,
Bilinmədi ki, göz nədir, gilə nə?
Çəkildi təbi də sanki göylərə,
Şair gəzdi söz dilənə-dilənə...

Şair gəzdi, orda-burda diləndi,
Bələndi də qəm-qüssəyə, ələmə.
Ay Allahın Rəsulunu sevənlər,
Yas saxlayın, ağlayın bu qələmə!

Ta yas tutun, ağlayın bu qələmə,
Ağlayın, yas tutun Cavidimə də!
Ağlayın söz də ki, qaldı yetim,
Ağlayın imana, həmi dinə də!

Ağlayın imana, həmi dinə də
Ki, oldu dinsizlər əlində əsir.
Ağlayın o kəsə, o şairə ki,
Haqq istəyib, haqq deməyə tələsir...

Şairlər göylərin yerlərə bəxşι,
Şairlər Allaha sevgi yoludu.
Şairlər bu fani dünyyanın deyil,
Bir sözün, misranın, beytin quludu.

Şairlər Allaha sevgi yoludu,
Tutub da bu yolu gedən yorulmaz.
Bu yolu üstündə qurub bənd-bərə,
“Kimsən, nəsən, yolu hara?” - sorulmaz.

Şairlər məkansız, ansız, zamansız,
Şairlər səbrin də aşağı qatı!
Şair şair olsa, təbi təb olsa,
Bir sözlə əyləyər, minər Qırati.

Şairlər gülərin ləçəyində şəh,
Şairlər olmasa, bahar-yaz olmaz.

Şairlər ruhları oxşar sərin meh,
Şairlər olmasa, rübab-saz olmaz.

Şairlər elə bir çeşmə ki, ondan
Bir icsən, gözünə gələr nur, işıq.
Şairlərə ağlayanda gülməyin,
Gülün güləndə ki, dəli olubdu...

Şairlər elə bir sərr ki, açarı
Asılıb cənnətin qapısı üstə.
Şairlərin son məkanı haradır?
Yol edib, cavabın Rizvandan istə.

Ağlamasın bülbül necə ki, onun
Güllər içərə bircə gülü solubdu?!
Şairlərə ağlayanda gülməyin,
Gülün güləndə ki, dəli olubdu!..

Yazılan yaddaşa həm, həm pozulan ad da şair!
Doğmadan, candan əziz, vah bu ki, həm yad da şair!

Keçibən qəm dərsini, bu fənni əzbər eyləyən,
Qəm çəkib qəlbi dələn ah ilə fəryad da şair!

Biləmməz bunca qədər zalimi-dövranda o kim?
Həmi dağ, həm də külüng, həm çapan Fərhad da şair!

Kim ola, ya nə ola, bir rəm atb, kim bilə ki?
Həmi imdadə yetən, həm soran imdad da şair!

Olalı əhli-qələm durmadı, sabit olmadı,
Həm şirin, həm də acı, turşa çalan dad da şair!

Bir gülüb min ağlayan, göz-görə viranə olan,
Rəbbidən can diləyən dil-dodağı çat da mənəm!

Məzahir, de ki, düşüb məhsərə, lap yanmadadı,
O da ki, min qat ola, lap olan üst qatda şair!

DÜNYADA İBLİSMİ HAKİMİ-MÜTLƏQ?

Heyhat! Ortalığı zülmətlər aldı,
Tale yarı yordan aralı saldı,
Öksüz ruhum didarə həsrət qaldı,
Qanatdı könlümü xain dırnaqlar!

Hüseyin Cavid

...İblisin fərmanı yerini tutdu,
Aldı Cavidimi ağuşa məhbəs.
Bir nurlu sabaha, işıqlı günə
Bu zülmətdə yol aramaq çox əbəs!

Aldı Cavidimi ağuşa məhbəs,
Sarıldı boynuna sanki bir ilan.
İnsani sevgidən yaratdırın, Allah,
İnsanın insana sevgisi yalan!

Allah, söylə, bu quşa bu qəfəs nə?
Çırpına-çırpına yoruldu fəqət.
Bumudur nəğməyə olan ehtiras,
Bumudur sözə də olan bir hörmət?

Bumudur insandan insana bəxşış,
Bumudur dünya da, bumudur xılqət?
Atdı məhəbbəti, düşmən kəsildi,
Yedi bir-birini bu bəşəriyyət.

Yedi bir-birini bu bəşəriyyət,
Bəşəri bəşərdən qurtar, ay Allah!
Bəşər də bəşəri edər bazarlıq,
Bəşər də bəşəri satar, ay Allah?

Bura hara iddi, cəhənnəm bumu?
Bura bir üfunət, bir qan qoxusu...
Deşilirdi qulaqlar da fəğandan,
Necə gəlsin burda gözün yuxusu?

Necə gəlsin burda gözün yuxusu,
Necə coşsun, burda bülbül oxusun?
Dünya, haqqın-ədalətin budursa,
Uçulsun, tökülsün, yansın, yox olsun!

Necə coşsun, burda bülbül oxusun?
Burda fikirlər də olub fikrə qərq.
Ay Allah, nə oldu bəs haqqə niyyət,
Dünyada İblismi hakimi-mütləq?

Dünyada İblismi hakimi-mütləq,
De, niyə olmadı bu zülmə bir sədd?
De, niyə din-iman şeytaniləşdi,
De, niyə İblisə verildi fürsət?

De, niyə İblisə verildi fürsət,
De, niyə haqq zülmü atdan salmadı?
De, niyə səbrin də dolub-daşmadı,
De, niyə İsrafil Surun çalmadı?

Allah, qoyma sualları cavabsız,
De, niyə gəlmədi Sahib Zaman da?
Günahlını yandırmadı günahı,
Günahsızca verilmədi aman da...

Günahkarı yandırmadı günahı,
Günahsızca çəkildi dağ üstə dağ.
Qarışıbdır, hər şey tərsə-mərsədi,
Bu nə dövran, bu nə zaman, bu nə çağ?

Bu nə dövran, bu nə zaman, bu nə çağ?
İtlər əzizlənib, at zəncirlənib...
Tülkülər şahənsah, aslanlar kölə,
Namərdlər fərmandar, mərd zəncirlənib!

Namərdlər fərmandar, mərd zəncirlənib,
Qanunlar zor zülmün tərəfindədi.
Qartallar qarğanın, bülbüllər sarın,
Tər gullər qanqalın tərəfindədi...

VƏ BAŞQA SƏSLƏR

Bu, nə ahəng, bu, nə mahni, bu, nə dil,
Nə potefon, bu, nə valdı, ay Allah?
Kim altından su yeridib hələ gör,
Kim bu taxtdan kimi saldı, ay Allah?

Leysan yağdı, dolu düşdü dağlara,
Yandı, qaldı bağ-bağban da ağlara,
Dövran sürüb, hökm edən bu çağlara
Ta şir deyil, çar-çaqqaldı, ay Allah!

Aldı nə var, nahaqq qatdı ırsinə,
Həsrət qaldı telli saz da bir simə,
Zəncirləndi, dillər düşdü tilsimə,
Alim də, şair də laldı, ay Allah!

Baş bədəndən, bədən oldu başından,
Yaralandı qardaş-qardaş daşından,
Üz çevirdi üzük yaqt qasıdan,
Aralandı... gör nə haldı, ay Allah!

Kim un oldu, kim ələdi ələyi,
Anlamadı dən əkən bu kələyi,
Nuhun firtinası, Hudun küləyi
Nağıl oldu, harda qaldı, ay Allah?

Bu nə cəngi, nə toranlıq, dumandı?
Bir yaz günü, bir dan üzü gümandı...
O ki hər an bir-birindən yamandı,
O günə vay, o aya vay, ilə vay!

Qarışıbdı təpə, yamac, dağ adı,
Zəncir vurub, namərd mərdə darğadı,
O bağa ki hakim qara qarğadı,
O bağa vay, bülbülbə vay, gülə vay!

Bu yayılan nə qoxudu, ətirdi?
İnsan yedi, insanlığı bitirdi,
O ağız ki öz dadını itirdi,
O dişə vay, damağa vay, dilə vay!

Bu, nə naxış, bu, nə toxuş, ilmədi?
Toxuduğun aşırmadı mil nədi...
O ki adam toxuduğun bilmədi,
O şeyə vay, o ipə vay, milə vay!

Sən ey qələm, day, nə sözün uzunu?
Sal aşının qormasını, uzunu,
O ki çəkə qurd divana quzunu,
O başa vay, ayağa vay, ələ vay!

Bu dünyanın işi gəldi-gedərdi,
Kimi gəldi, kimi getdi, nə dərdi?
Xətərimiz bir-birindən bətərdi,
Vay sənəmi, vay mənəmi, bilinməz!

Kim yeyib tox yatar, kimi ac yatar,
Kimi yeniş tutar, kim yoxuş tutar,
Yoxuşdakı enişdəkin unudar,
Vay sənəmi, vay mənəmi, bilinməz!

Kim ocaqdı, kim alovdu, kimi kül,
Kimi buta, kimi tikan, kimi gül,
Buna ağla, buna sızla, buna gül,
Vay sənəmi, vay mənəmi, bilinməz!

Hər atılan daş hər kişi bəyənməz,
Kim əyilər, kimi kimi əyənməz,
Nə sən məni, nə mən səni bəyənməz,
Vay sənəmi, vay mənəmi, bilinməz!

Dünya kimin yarasını sarısın?
Kimi qovar, kimi udar sarısın,
Qovulan, qovan da sorar Tanrisın,
Vay sənəmi, vay mənəmi, bilinməz!

Ər olu kimisi, ərtək qoydu ad,
Kim oldu arvaddan aşağı arvad,
Onu da, bunu da dişinə bir dad,
Vay sənəmi, vay mənəmi, bilinməz!

Nemət-izzət nə adladı, sanladı,
Yer samladı, namərd haqqı "dam"ladı,
Xoruz yumutladı, toyuq banladı,
Vay sənəmi, vay mənəmi, bilinməz!

Kimini eşq, kimi yıldır qərəzi,
Bilinmədi kimin nəydi mərəzi,
Qurulanda bir gün mizan-tərəzi,
Vay sənəmi, vay mənəmi, bilinməz!

CAVİD ZİNDANDA

... Bura hara idi, bu uğultu nə?
 Bura hara idi?..Hər yanda vəhşət!
 Qırırlıb cəhənnəm əzablarından,
 Od tutub zindan da yanırda...dəhşət!...

Od tutub zindan da yanırda, dəhşət!
 Səngiyib sönməyə ümid qalmamış.
 Görüb bu alovu-odu qısqanıb,
 Cəhənnəm də qaş-qabağın sallamış...

Burda seçməz gözü gözün işığı,
 Burda dəmir barmaqlıqlar açılmaz.
 Burda nəfəs yolları da tixalı,
 Burda dərddən, qəm-qüssədən qaçılmaz...

Burda əllər sinələrdən asılı,
 Burda gözlər bir-birindən suallı.
 Burda verib bir-birilə əl-ələ,
 Fikirlər, xəyallar gedər də yallı...

Fikirlər oxlanar, atından düşər,
 Fikirlər beyində laxtalanan da.
 Bəzən döner bir dəlisov kəlçəyə,
 Bəzən noxtalanar, axtalanar da...

Dəlisov fikirlər düşüb zindana,
 Qapısı möhkəmcə taxtalanıbdır.
 Çəkilib çarmixa, çəkilib dara,
 Yüz yerdən, min yerdən noxtalanıbdır...

Fikirlər çır-çıplaq, ayağıyalın,
 Gedər də sonuca, ünvana çatmaz.
 Fikirlər mehdən də donar, üzüyər,
 Anasız, laylasız körpədi, yatmaz...

Fikirlər divlərlə gələr üz-üzə,
 Silahın çəksə də mərmisi olmaz.
 Fikirlər asilar başısağdı-
 Soyular!..Kim deyər, fikir soyulmaz?

Fikirlər kədərli, fikirlər üzgün,
 Fikirlər soluxub, yazıqlaşıbdı.
 Fikr etməyən fikr edəni soymalar,
 Bu dünya necə də başqalaşıbdı?

Fikirlər oxlanar, atından düşər,
 Fikirlər damgılı kölə, qul olar.
 Bu, necə zəmanət, zəmanət, Allah,
 Fikrə də, beynə də tələ qurular?

Bu, necə zəmanət, nə hök(ü)m, Allah?
 Cavidim fikirlər əlində dustaq...
 Kimlər qıydı, kimlər vurdur qandalı,
 Saldı da zindana de, hansı küstax?

Cavidim fikirlər əlində dustaq,
 Cavidim pərişan...Cavidim dalğın...
 Aman, nədi içindəki bu kədər?
 Aman, nədi içindəki nu yanğın?

Cavidim pərişan...Cavidim dalğın,
 Cavidim nə üzgün, necə də kövrək?
 De, necə ram olsun, necə tablasın,
 Allah, iblis gülüşünü bu ürək?

Ay Allah, Cavidim necə də kövrək!?.
 Gəlir göz öünüə Ərtəgol, Turan.
 Eşib papirosun çəkir tərsinə...
 Hardasan, ay Aliah?..Hardasan, "Quran"?

Hardasan, ay Allah, hardasan, "Quran"!
 Qaralandı, zülm əyişdi söz ilə.
 Ta qələmin içindəki bu yanğı
 Nə soyumaz, nə də sönməz yüz ilə!

Qaralandı, zülm əyişdi söz ilə,
 Süzdün də, güldün də, ey gidi dünya!
 Qatdın qabağına, qovdun ov kimi
 Öz qara hökmünlə Cavidi, dünya...

VƏ BAŞQA SƏSLƏR

Şahlar gələr, şahlar gedər,
 Dünya elə o dünyadır!
 Nə dəyişməz əti-qanı,
 Nə bilinməz etiqadı,
 Dünya elə o dünyadı!

Yamandı hökm(ü)-fərمانı,
 Sarar xəyanət hər yani,
 Alp ərənlər, ərlər hanı?
 Unudular, gedər adı,
 Dünya elə o dünyadı!

Sən güldür də, o, ağladar,
 Şəkərinə zəhər qatar,
 Səni alar, səni satar,
 Bir tanımadostu, yadi,
 Dünya elə o dünyadı!

Mərdi acdı, namərdi tox,
 Nər-namərdi mərdindən çox,
 Əkən kimdir, ona dən yox,

Gözləri çəp bir meyardı,
Dünya elə o dünyadı!

Nə anadir, nə də bacı,
Mərd başına qoymaz tacı,
Bir gün şirin, bir gün acı...
Dadan bilər nədi dadi,
Dünya elə o dünyadı!

Ağ üzlərə qara yaxar,
Bir od vurar, diri yaxar,
Yaxdığına gəndən baxar,
Nə həmdəmdi, nə də yardı,
Dünya elə o dünyadı!

Bağbanına bağı qalmaz,
Qəlb odlanar, yağı qalmaz,
Belə ürək dağı olmaz!
Min illərə bir səyyardı,
Dünya elə o dünyadı!

Var başdadı, ağıl altda,
Şər atlanar, gəzər atda,
Xəyanəti vardı zatda,
Bir cadugər, bir əyyardı,
Dünya elə o dünyadı!

Sənə, mənə nə uymadı,
Nə eşitdi, nə duymadı,
Barışığa üz qoymadı,
Səni-məni soymaladı,
Dünya elə o dünyadı!

Yanıb fəğan edərik biz,
Kül içində itərik biz,
Belə gəlib-gedərik biz...
Açı, şirin bir röyadı,
Dünya elə o dünyadı!..

BİR AÇILMAZ BU ZİNDANIN QAPISI

Heç sorma halımı, yaralıyam mən,
Şən olmaz bir daha viranə könlüm.
Beynimi yaxan bir quru heçlikdən
Sanki bir şey sorar divanə könlüm.

İssiz bir yuvanın qoynunda daim,
Qərib bir quş kimi inlər mənliyim.
Pək küskünəm, bilməm nələr söylüyüm,
Qaldı hər sevgiyə biganə könlüm.

Hüseyin Cavid

...Bülbüller qəfəsdə atılıb-düşürdü,
Bülbüller qəfəsə salınmışdı...
Bir yanlarına su,
bir yanlarına dən qoyulmuşdu.
Qızıl suyuna salınmış,
Üstü min cürə naxışlanmış dəmir qəfəsə,
sərin suya ovxalanmış,
ovulmuş buğda dənələrinə baxa-baxa
ürəklərinin qabığı soyulmuşdu.
Yuxularında çəmən göründülər...
Yuxularında çiçək göründülər...
Yuxularında gül göründülər...
Yuxularında gül olmuşdular...
Yuxularında özləri idilər.
İçə bildikləri yerdən su içirdilər...
Yeyə bildikləri yerdən dən yeyirdilər...
Ax, necə də şəndilər!
Necə də xoşbəxtidilər!
Və...
Və o qəfəsdəki suyu,
o qəfəsdəki dəni dəyişənlərin
səsinə diksinirdilər, boyanırdilar...
Yanırdılar!.. Yanırdılar!.. Yanırdılar!..
Allah, Allah, ay Allah!
Hecə şirin, necə xoş, necə də şən yuxuydu?!
O yuxudan şirini,
o yuxudan gözəli, bir şəni də yoxuydu...
Kökslərini ötürürdülər.
Kirpikləri ilə oddan-od,
közdən köz götürürdülər.
Dimdiklərini bir-birinə sürtüb,
bir-birini qoxuyurdular...
Göz yaşları o suyun,
o buğda dənələrinin üstünə axa-axa,
bir dəmir qəfəsə,
bir də bir-birinin gözlərinə baxa-baxa
yanıqlı-yanıqlı, qəmli-qəmli,
kədərli-kədərli oxuyurdular:
"Yağdı məndən yağışlar,
Dərd-qəm məni naxışlar,
Alıb əldən gülümü,
Kimlər görən, qarğışlar?"
...Kimsə onlara baxıb, öyünürdü...
Kimsə ürəyi fərəhdən döyüñürdü...
Kimsə kədərlənirdi, kimsə qəhərlənirdi...
Fələyi də, onun çarxını da lənətləyirdilər.
Qarğaları, sağışanları söyürdülər.
Deyirdilər:
-Ah, necə də gözəl quşdular!..
-Sevincdən, fərəhdən bihuşdular!..
-Ah, necə də gözəl oxuyurlar!..
-Elə bil, xalı toxuyurlar...
-Afərin!..

-Əhsən!..

-Quşların birincisi sənsən!..

-Quş deyil ki, bir incisən!..

...Bayırda bayquşlar ulayırdı...

Bayırda qarğalar qarlıdayırdı...

Bayırda sağsağanlar səsini aləmə yayırdı.

Bülbüllər...

Ah, zavallı bülbüllər!..

Ah, gözəl səsli bülbüllər!..

Ah, gül nəfəsləi bülbüllər!..

Dəmir qəfəsə salınmış,

Qapısı qarğışlanmış və...

Və açarı göylərin yeddinci qatına atılmış
qəfəsdə başlarını bir-birinin çiyninə qoyurdular.
Quş olmaq üçün uyuyurdular.

Yuxularında çəmən görürdülər...

Yuxularında çıçək görürdülər...

Yuxularında gül görürdülər...

Yuxularında quş olmuşdular.

İçə bildikləri yerdən su içirdilər...

Yeyə bildikləri yerdən dən yeyirdilər...

Ax!.. Necə də şəndilər!?

Necə də xoşbəxdilər?!

Yox, qızıl üzüklü qəfəs deyildi

Cavidimin salındığı bu qəfəs.

Üstündü əzabda, od-alovunda

Cəhənnəmin lap yeddinci qatından.

Cavidimin salındığı bu qəfəs

Bülbülün düşdüyü qəfəs deyildi.

Nə dən dəndi, nə burda su suyuydu,

Alınan nəfəs də nəfəs deyildi...

...Cavidim zindanda fikirli, dalğın...

Qoyulmuş beynə də burda nəzarət.

Fikir də, xəyal da darmadağındı,

Ay Allah, ruha da burda xəsarət!

Fikir də, xəyal da darmadağındı,

Beyinə əsarət!.. Fikrə əsarət!

Ah, burada fəhmi, ağlı, idrakı

Kim edər ki səsləməyə cəsarət?

Burada ağıl da, fəhm də, idrak da

Bir bəlli qəliblə qəliblənibdi.

Həsrət qalib kirpiklər də qırkıma,

Gözlərdə yuxu da güllələnibdi...

Qoyulub beynə də burda nəzarət,

Fikir də, xəyal da zəncirli dustaq!

Solubdu yaşamaq eşqi, həvəsi,

Bənizlər pambıqdan olub ağappaq.

Burda aya, ulduza da nəzarət...

Günəş olub nağıla da üç alma.

Dur da görüm, döz də görüm, ah necə

Əzabında günə-aya ucalma...

Dikilibdi baxışlar bir-birinə,

Bu kədəri de, gözlərdən kim qovar?

Göz dağıdı elə bil ki, qapı da,

Hər qapıda bir üçbaşlı ilan var...

Hər qapıda durubdu bir qara div,

Əridər də Qaf dağını həniri.

Elə qəzəblidir, elə kinlidir,

Bir baxışa mum eyləyər dəmiri.

Hər qapının baş üstündə bir qılinc,

Hər qapıda nəzarəti İblisin.

Gündə min yol qarğışlanan bu qapı

Dərdin desin kimə, Allah, neyləsin?

Hər qapıda göz boydaca bir dəlik...

Burada hava da, su da satılıq.

Aman Allah, özün deynən, bu da nə,

Bu da nə quraqlıq, bu da nə qıtlıq?

Adamlar baliqtək ağızı açılı,

Adamlar bir udum nəfəsə möhtac!

Dodaqlar çat-çatdır, dil qabar-qabar,

Dodağa, dilə də qoyulubdur bac!..

Adamlar bir udum nəfəsə möhtac,

Dil ağızdan uzanıbdır bir qarış.

Ay Allah!.. Ay Allah, özün et əlac,

Gözlərdə yalvarış... dildə yalvarış...

Döz də görüm bu fələyin işinə,

Ol da görüm içdən gələn bir ahsız!

Yoğrulubdur, qarışib bir-birinə

Bu zindanda günahıyla günahsız.

Yox, qəfəs deyildi bu zindan, Allah,

Ondan dardı, ondan daha amansız.

Gözlər donub dikilibdi qapıya,

Günahlı da, günahsız da gümansız!

Gözlər donub dikilibdir qapıya,

Hər qapı açımı can işgəncəsi...

Hər qapı açımı ürək döyümü,

Hər qapı açımı ölüm müjdəsi...

Hər qapı açımı bir qara xəbər,

Hər qapı açımı ürək sıxımı.

Hər qapı açımı bir qan, fəlakət,
Hər qapı açımı bir ev yixımı...

Hər qapı açımı bir qan, fəlakət,
Hər qapı açımı bir gülə səsi.
Hər qapı açımı dolur içəri
İblis qəhqəhəsi, iblis nəfəsi.

Hər qapı açımı gəlir bir "qonaq",
Hər qapı açımı gedir birisi.
Gələn gəlir, di amma ki, gedənin
Ta bilinmir nə öldüsü-dirisi...

Hər qapı açımı firtına, tufan,
Hər qapı açımı bir bağ solumu.
Hər qapı açımı yağan başına
Biləmməzsən odmu, qarmı, dolumu?

Hər qapı açımı bir qorxu-hürkü,
Hər qapı açımı bayatı, ağı...
Hər qapı açımı haqqı gor-məzar,
Hər qapı açımı haqqı göz dağı!

Hər qapı açımı haqqı gor-məzar,
Hər qapı açımı millətə zərbə!
Olub da biganə, necə dözsən
Millətin millətə etdiyi hərbə?..

...Cavidim pəjmürdə, Cavidim üzgün,
Gülşəni soluxan bülbüldür sanki.
Ey çöllər, cəmənlər, dağlar, meşələr,
Bu müşkül işlərə dözmək asan ki?

Cavidim fikirlər əlində əsir,
Cavablar üstünə yağır qar, dolu.
Hər cavab bir məhşər odu-alovu,
Hər fikir bir fikrin başlangıç yolu...

Alib bu millətin üz ağlığın da,
Allah, kimdi salan qara bu günə?
Göz kor oldu, diz sindi, bel büküldü,
Necə dözsün bu dağ bunca yükünə?

Kim olsun da qəfil gələn bir ərən,
Kim olsun da, desin, bir dur ayağa?
Kim olsun da, gur səsini ucaltsın,
Desin: "Yetər, zülm deyildir ta, ağa!".

Kim olsun da varam deyib, əlinə
Bayraq alsın, etsin qeyrətliyini?
Alib zülmün, əsarətin əlindən,
Qaytarsın millətə milliyətini!

Kim olsun da zülmət qəlbə aq işiq?
Kim olsun da millətə Haqq çağrısı?
Kim olsun da təbib-dərman, bir nicat,
Ki, dursun, azalsın Haqqın ağrısı?

Kim olsun da millətə haqq çağrısı?
Kim olsun da sahib dursun millətə?
Kim olsun da bir çıxarsın aq günə,
Ki, dağ çəksin hər əzaba, zillətə?

Kim ola, kim yana, kimlər ağlaya
Vətənin ağızından çıxan bu cana?
Kim ola qanından damarına qan,
Canından can verə Azərbaycana?

Hani o qurduğun düzən?
Uçdu, dağın oldu düzən,
Yadlar baxıb dodaq bütən
Gözü yaşlı, ürəyi qan
Azərbaycan!.. Azərbaycan!

Yağmalandın, yada qaldın,
Bürməlindin oda qaldın,
Kim "can" dedi, sən inandın,
Bu halına qurbanı can,
Azərbaycan!.. Azərbaycan!

Lil oldu dürr bulağın da,
Kül oldu od qalağın da,
Ovlarıb öz oylagında,
Ürəyinə ox sancılan
Azərbaycan!.. Azərbaycan!

Alt-üst oldu yeddi qatın,
Kişnəmədi ta Qıratın,
Paramparça olub satin,
Yana-yana olan candan
Azərbaycan!.. Azərbaycan!

Bu, nə hava, bu, nə oyun?
Hani dünkü kökün, soyun?
Soymalanıb soyum-soyum
Bir üzünə doğmayan dan -
Azərbaycan!.. Azərbaycan!

Sinəsindən simlər keçən,
Dərələr yeyib, qəmlər içən,
Zillər deyil, bəmi seçən,
Enib düşən taxt-tacından -
Azərbaycan!.. Azərbaycan!

O torpağın, daşın hanı?
O əl-qolun, başın hanı?

Olan vətəndaşın hanı?
Ki, çıxarsın səni qandan -
Azərbaycan!.. Azərbaycan!

"Cəngi" üstə sazı çalaq,
Dağa-daşa haray salaq,
Yağıdan bu öcü alaq -
Sən bir yandan, mən bir yandan,
Azərbaycan!.. Azərbaycan!

İz qoymusan, izinə dön,
Ocağına, közünə dön,
Od ol, qurd ol, özünə dön,
Çix da qurtul bu zindandan,
Azərbaycan!.. Azərbaycan!

ZİNDAN ÖMRÜ

"Necəsən, ay şair, bu da nə fikir?
Yenə də ruhunu xəyallar sarmış.
Batsın belə dünya, belə zəmanə,
Dərd bağlayıb, şair də qan qusarmış!

Gəl eyləmə öz-özünə zülüm sən,
Min fikir bir borcu ödəyə bilməz.
At bir yana bu kədəri, bu qəmi,
Min xəyal gözünün yaşını silməz.

Danışırsan yuxuda da ucadan,
Səsləyirsən bir hey kimi isə sən.
Gah savaşıb inləyirsən, gah da ki,
Sanki sazin, tarın sarı simisən.

Onsuz da öz dərdin özünə bəsdi,
Bəs sənin dərdini mən necə çəkim?
Gecə də, gündüz də yuxularında
Kimdi səslədiyin?.. Axı kimdi?.. Kim?"

Soruşdu bir qoca Cavidən bunu,
Şair köks ötürdü, çəkdi içdən ah.
Dedi ki: ay ata, bilmirəm, ancaq
Deyəsən, olacaq bir gün intibah.

Haqq deyib hayqiran, batan səsimi
Eşidər, susar da doğan-doğulan.
Zülmətlər içində yuxularımda
Çapar mənə sarı Ağ atlı oğlan...

Çapar mənə sarı Ağ atlı oğlan,
Başının üstündə bir Simurq quşu.
Ah, ona yaraşır, necə yaraşır
Tanrı əzəməti, Tanrı duruşu!

Çapar şimşek kimi, çapar yel kimi,
Qılıncı şimşəkdən iti, kəsərlı!
Dur! - deyib, yolunu saxlaya bilməz
Zülmətlər, zülmətlər olsa yüz əlli.

Çapar mənə sarı... çapar, hey çapar,
Uzanan yollar da çaplıqca, ancaq.
Ay Allah, nə zaman gəlib yetəcək,
Nə zaman həsrətdən can qurtaracaq?

Capar mənə sarı, mən doğulandan,
Xəyallar, fikirlər məni parçalar.
O çapan yollarda qalar gözlərim,
Fikirlər göylərdən fikir borc alar.

Çapar mənə sarı Ağ atlı oğlan,
Qırxbəşli ilanlar yolunu kəsər.
Hər gecə, hər səhər, yuxularımdan
Kal durar, titrəyər, bədənim əsər.

Olar də bir dəli, çapar... hey çapar
Fikirlər başımda dəli at kimi.
Hardasan?.. Hardasan, Ağ atlı oğlan?
Yaladı bal kimi fəryad qəlbimi.

Haqq deyib hayqiran, batan səsimi
Eşidər, susar da batı, gündoğan.
Hər gecə, hər gündüz yuxularımda
Çapar mənə sarı Ağ atlı oğlan.

Bildimmi, ay ata, nədəndi fikrim,
Duydunmu içimdə qalan sözləri?
Yox, duyma! İstəməm! İstəməm ki, mən
Qalayam sinənə odlu közləri...

...Cavid istəmədi sarsılsın qoca,
Yox, deyildi bu Cavidin şüarı.
Qapıldı yenə də xəyallarına,
Öz-özünə piçıldadı bunları:

“Bilməz məni məndən qeyri,
Mən olmayan, məni bilməz!
Mən olmayan qəmi çəkməz,
Mən olan nəşəni bilməz!

Həmi dənəm, həmi zəmi,
Səpən, biçən, döyən həmi,
Görən sanar dəli məni,
Deyər: bir də bu düzəlməz!

Mənəm mənə olan qənim,
Mənəm mənim həm həmdəmim,
Mən həm qəbrim, həm kəfənim,
Mən məndən də can dilənməz!

VƏ BASQA SƏSLƏR

Həmi qönçə, həmi güləm,
Gül üstündə bir bülbüləm,
Odam, közəm, həmi küləm,
Üzərimə su çilənməz!

Bayatı mən, ağı mənəm,
Şeir-sənət bağı mənəm,
Həm göz, gilə, yağı mənəm,
Biri gülər, biri gülməz!

Mən həm mənli, həm mənsizəm,
Həm güvənlili, güvənsizəm,
Vətənliyəm, vətənsizəm,
Məntək kimsə silkələnməz!

Mən həm naşı, həmi mahir,
Həmi gizli, həmi zahir,
Bir səs deyər: döz, ay şair,
Bu yazını əl siləmməz!”

Cavidim fikirli, Cavidim dalğın,
Bu məhbəs necə də onu qocaltmış?
Amansız təhdidlər, böhtanlar, şərlər
Şairin altını üstünə qatmış...

Ay Allah, vəfası buymuş dünyanın,
Gör hələ kimlər də üzə durarmış?
Dost deyibən güvəndiyin adamlar
Altdan-altdan sənə tələ qurarmış...

Ay Allah, vəfası buymuş dünyanın,
Duz-çörək tapdandı, ləyaqət itdi.
Bu zəmi də sanki başqa zəmidi,
Nə səpdin, nə əkdin, xəyanət bitdi...

Ay Allah, üzünə duran adamlar
Bəs nədən gözünün içərinə baxmaz?
Nədən ürəkləri bumbuz, daş kimi,
Nədən başları da yuxarı qalxmaz?

Ay Allah, vəfası buymuş dünyanın,
İnam da, iman da zay oldu neçin?
Dostlar yoxa çıxdı, tanışlar itdi,
Bir qaşiq qan, bir də quru can üçün...

...Keçəcək on illər, sənələr bəlkə,
Arxivlər açılıb, sirlər qalxacaq.
Cavidin gözünə dik baxmayanlar
Tarixin gözünə necə baxacaq?...

Bir yalmandı, tülükü şiri tovladı,
Daldalandı, sar qartalı ovladı,
Şər zoğ atdı, zoğladıqca zoğladı,
Vay bizə ki, sən də, mən də günahkar!

Sar-sarmaşıq xan çinara sarındı,
Nə dən-darı, nə çət-ulaf arındı,
Ta bədəndə başda olan qarındı,
Vay bizə ki, sən də, mən də günahkar!

Nahaqq haqqın əl-qolunu bağladı,
Bulud ağlamadı, yağış yağımadı,
Tanrı dönüb, şikayətə baxmadı,
Vay bizə ki, sən də, mən də günahkar!

Kim ac öldü, kimi yedi, doymadı,
Dünya bunu bir yoluna qoymadı,
Yanan "Yanıq Kərəmi"yə oynadı,
Vay bizə ki, sən də, mən də günahkar!

Yoxdur haqdan, ədalətdən iz hələ,
Toparlanıb, bir gülməyib düz hələ,
Sənli-mənli dünya çətin düzələ,
Vay bizə ki, sən də, mən də günahkar!

Ürək sıxbı, ürək yixib-sindiran
Nəhs aylara, nəhs illərə nə deyim?
Qışı yaxıb, yazı-yayı dondurun
Dəyiş-düyüş fəsillərə nə deyim?

Dünya, sənin mal-mülkündə gözüm yox,
Mal-mülk üçün yalvarmağa lüzum yox,
Naxələfə, əslī zaya sözüm yox,
Qəlb sindiran əsillərə nə deyim?

Sən inandın, inanmadın, dinə nə?
Diş töküldü, dil lal oldu, dinənə?
Ağlayan dünənə, yanın dünənə,
Bu günə yad nəsillərə nə deyim?

Daş atanda bir düşünün, daşının,
Bir bitişməz yarası dəst daşının,
Yaxşı deyib boynuna bir yaxşının
İp keçirən pis əllərə nə deyim?

Əkdirim-tökđüm, nə bar gördüm, nə dərdim,
Mən yandıqca, dünya dedi nə dərdim?
Vallah-billah, bu gün köcüb gedərdim,
Gedə-gedə bəs ellərə nə deyim?

O ki, xoş gün dilədim, zəhr verib, əm dedilər,
Yaraşır çün sənə dərd, həm də nə var qəm, dedilər.

Şükr edib qismətimə, göyləri tutdum alqışa,
Göstərib barmaq ilə, meydən içib, dəm dedilər.

İçimə od qalayıb, səbrimi də çoxdu görüb,
Yandırıb cismimi də, gör nə gözəl şəm dedilər.

Gündüzüm an qədəri, hər gecəm bir əsrə yetər,
Hər olan sübhümə çox, hər gecəmə kəm dedilər.

Bir sözüb, güldü fələk, hər şeyim oldu tərsinə,
Yaşımı qupquru həm, həm quruma nəm dedilər.

Qaldırıb mən səsimi, sordum həqiqət hardadı?
Dinməyin ki, başına cinlər olub cəm, dedilər.

Dönməyib də gördülər Məzahiri inadından,
Nə dinin, nə dindirin, bəlli ki sərsəm! - dedilər.

MƏHBƏSDƏN-MƏHBƏSƏ

Uçurum: qaranlıq, çıxılmaz yolum,
Uçurum: uçurum həp sağım, solum.
Uçurum: duyduğum həqiqət, xəyal,
Uçurum: uçurum yıldızlı amal...
Uçurum: bu çirkin, bu alçaq həyat,
Uçurum: uçurum bütün kainat!..

Hüseyin Cavid

Bu nə dövran ki, görüb, çəkdi də nalə Cavidim?
Hələ bax bağrina bir, sanki də lalə Cavidim!

Yeridi dərdi-bəla həm gecə-gündüz üstünə,
Ah çəkib, fəryad edib düşdü min halə Cavidim!

Tükənib səbri-qərar, çeşmə olub gözləri də,
Gör ki nə vəlvələdə eşqi-piyalə Cavidim!?

Alıban ağuşa da ah, apardı bir qara yel,
Qaldı həsrət vətənə, əhli-əyalə Cavidim!

Olmadı vəсли həyan, yetmədi bir dost dediyi,
Tək qalıb, fikrə dalıb, getdi xəyalə Cavidim!

Söndü o atəşi-nur, aləmə san bir gün idi,
Qarğıdı kimlər ona, gəldi zəvalə Cavidim?

Getdi, ancaq qələmin, bir də o hökmün qisasın
Məzahir, bil ki, sənə etdi həvalə Çavidim!

Bu bir rəvayətmi, ya ki, həqiqət,
Bilmirəm, söyləsəm, desəm yeridi?
Eşidib, öyrənin bildiklərimdən
Yaddaşında olanlardan biridi...

Məğlub olub Napoleon qaçırmış,
Qaçırmış canını qurtarmaq üçün.
İtiribmiş əllərində nəyi var,
İtiribmiş son ümidi, son gücün.

Qaralayıb qovurmuş rus kazaklar,
Aralanıb qalıbmış o tənha, tek.
Gah buraya, gah oraya soxulub,
Qaçırmış it qabağında pişiktək.

Gözlərində hər şey bir dar ağacı,
Qulağında hər şey gülə səsiyim.
Dünən yollar gen olan bu adama
Gizlənməyə dar deşik də bəsiyim...

Son andaca, son nəfəsdə yalvarıb,
Ümidini bir kürkçüyə bağlayır.
"Qurtar məni, ey kəs, Allah eşqinə!" -
Deyib sonra zülüm-zülüm ağlayır.

Tanımır kimliyin, nə də kəsliyin,
Kürkünün gözünə duman, çən çökür.
Gəlib də yazığı, onu gizlədib,
Bir yiğin dərini üstünə tökür...

Kazaklar doluşub, girir içəri,
Görürlər kürkündən başqa kimsə yox.
Hər tərəf üfunət, hər tərəf qoxu,
Odu ki, dayanıb durmurlar da çox.

Nə kürkündən bir kəlmə söz soruşub,
Nə də ki, bir sual-cavab edirlər.
Süngüləyib dəriləri birbəbir,
Dəlik-deşik edib çıxıb gedirlər...

Kürkünün gözündə qorxu, vahimə
Elə titrəyirdi, elə əsirdi.
Elə bil son kərə deyib əlvida,
Bədəndən çıxmağa ruh tələsirdi.

"Ay Allah, bu adam ta ölmüş olar!
Ay Allah, özün de, indi nə edim?
Ah, nədən saxladım, onu gizlədim,
Ah, nədən yerini onun demədim?..."

Sonra dəriləri ehmalca, bir-bir
Götürüb adəmin üstündən atdı.
Bu da bir möcüzə, bu da bir sehr,
Ah, adam ölməmiş, sağ-salamatdı!..

Bu həmən adammı, ya ki başqası?
Qalmamış nə sandan, nə qandan əsər.
Buz olub dommuşdu baxışları da,
Ölməmiş, olmuşdu ondan canbəsər.

Bir ovuc su verdi adama kürkçü,
Dedi ki: çox şükür, hələ dirisən.
Sonra da soruşdu: "Süngülənərkən
De, hansı hissləri keçirdin də sən?"

Napoleon durub cavab ararkən
Gördü də qapıda öz əsgərlərin.
Bir anda dikəldi, qalxdı ayağa,
Sildi üz-gözündən ölüm tərlərin.

Bağırdı, çığırdı, coşdu da qəfil,
Dodağın dişlədi, dilin çeynədi.
Sonra da kürkçüdən qəzəblə sordu:
"Mən bir imperator! Bu sual nədi?"

Sonra da əmr etdi əsgərlərinə:
"Güllələyin, ona kiməm, qandırın!
Bir-bir atıb dəriləri üstünə,
Sümüyü də kül olunca yandırın!"

Dayadılar kürkünü bir divara,
Əmrlər dalbadal: "Düzlən!.. Nişan al!.."
Barmaqlar tətkidə... gözlər qiyıldı,
Qalmadı kürkçüdə nə nəfəs, nə hal.

Hələ də gəlməmiş "atəş aç" əmri,
Ayaqlar titrədi, dizlər büküdü.
Düşdü, sərələndi torpağa kürkçü,
Elə bil, bir divar uçu, töküldü.

Napoleon əlin qoydu ciyininə,
Dedi gülə-gülə: "Ayağa dur sən!
Üstündə dərilər süngülənərkən
Nə hisslər keçirdim, indi bilərsən!.."

Bu məsəli hər çəkdikcə, Ay Aliah,
Gözlərim öндə Cavid dayanır.
Hər sözün, kəlmənin, cümlənin üstən
Pak, müqəddəs, əziz bir ruh boyanır.

Nə qədər yansaq da, alışsaq da biz,
Cavidin yanğısı yanında sönük!
Cavidin kədəri, Cavidin qəmi,
Cavidin nisgili dağdan da böyük!

Cavid kədərini, Cavid qəmini
Cavid olmayanlar daşıya bilməz.

Mən də, sən də... Nə mən, nə sən kimilər
Ömrünü Cavidtək yaşaya bilməz!

Cavidlik elə bir zirvə... zirvə ki,
Qartalı qanadı qaldıra bilməz!
Yığılıb gəlsə də dünya üstünə,
Ayaqlar altınə saldırı bilməz!

Cavidlik elə bir zirvə... zirvə ki,
Ta ondan o yana Aydı, Günəşdi.
Qələmiylə, həm sözüylə basıldı
Kim ki, onla qurşaq tutdu, güləşdi!

Cavidlik elə bir zirvə... zirvə ki,
Nə səslər, xəyallar min ilə çatmaz.
Baş əyib, diz çöküb öндə yerə,
Bir başqa zirvələr səsin ucaltmaz.

Cavidlik elə bir zirvə... zirvə ki,
Kökü yerin lap yeddinci qatında.
Cavidlik dönyanın son möcüzəsi!
İstər sevin, istər min daş atın da!

Cavidlik elə bir zirvə... zirvə ki,
Orda durub inam, iman yanaşı.
Orda bitər gül-çiçək də daş üstə,
Orda olmaz "mənim-sənin" savaşı...

Cavidlik elə bir zirvə... zirvə ki,
Anmamaq günahdır, danmaq günahdır.
Bu möcüz zirvədən ucada ancaq,
Mələklərdir, peyğəmbərdir, Allahdır!..

CAVİDİN DİLİNDƏN

Bir sərgərdan dərviş mənəm,
Ev-eşiyim, yurdum olmaz.
Ehtiyatda loxma çörək,
İcməyə su udum olmaz.

Mənəm göy də, mənəm yer də,
Həm at, süvar, həm yəhər də...
An əvvəl olduğum yerdə
Bir an sonra kimsə bulmaz.

Mənəm dəniz, ləpələr də,
Qayıq, avar, həm lövbər də,
Ağlamasam hər dəm hərdən,
Dənizlər, dəryalar dolmaz.

Həm pərişan, həmi şən mən,
Həmi səhra, həm meşə mən,
Xəyal olan bir gülşənəm,
Həmi solar, həmi solmaz...

Gecə mənəm, gündüz mənəm,
Gecə-gündüz dinlənmənəm,
Mehəm, yeləm, həmi seləm,
Önümədə bənd-bərə durmaz!

Dərə-təpə, həm dağ mənəm,
Dərdə-qəmə ortaq mənəm,
Söz bitirən bir bağ mənəm,
Xəzan vurar, xəzan vurmaz...

Bir nəğməli, sazlı-sözlü ürəyəm,
Toxunmayın, əl dəyməyin, amandır!
Bir firtina, bir tufan var içimdə,
Vallah, Nuhun tufanından yamandır!

Öz dünyam var, öz dünyamı yaşaram,
Nə azaram, nə yolumu çəşaram,
Sel olaram, bənd-bərəni aşaram,
Deməyin ki: zaman sizin zamandır!

Zalım, sürmə üzərimə ta atı,
Zəhər etmə özünə bu həyatı,
Sağım qələm, solum qoşma-bayatı,
Arxam mənim sazdır, tardır, kamandır!

Şeirdi-sənətdi eşqin zirvəsi,
Dirmanar kim, vardı eşqi, həvəsi,
Mən Füzuli, mən Nəsimi nəvəsi,
Onlarla da adım durub qalandı!

Dünya, etdin niyə mənlə qəsdi, de,
Dur, mərdə mərd, nakəsə nakəsdi de,
Ey dil, sən də qismətinə bəsdi de,
Sözdən başqa nə var, hər şey yalandır!

Yananda üstümə od, donanda su çı�ayıñ!
Donanda isidib, yananda söndürməyin!
Yana-yana buza dönüb,
dona-dona mən yanmışam.
Yana-yana, dona-dona min uğunub,
Min illərdi yalnız əllə
kor fələklə mən döş-döşə dayanmışam.
Gülüşlərim göz yaşlarıñ,
Göz yaşlarıñ gülüşlərim olub...
Çiçəkləyib söz bağım, zaman-zaman solub,
Zaman-zaman yaz olub...
Doğulandan qismətə elə bu cür yazılıb.
Gülüşlərimi göz yaşlarıñ,
göz yaşlarıñ gülüşlərim bogub.
Anam məni ağlaya-ağlaya gülmək,
Gülə-gülə ağlamaq üçün doğub.
Min illər soyülmüşəm...

Min illər döyülmüşəm...
Min illər oyulmuşam...
Min illər soyulmuşam...
Ölüb, yenə olmuşam!
Haqqı deyən söyülər!
Haqqı deyən döyürlər!
Haqqı deyən oyular!
Haqqı deyən soyular!
Ölər, yenə doğular!
Yenə, yenə, yenə də haqqı sorub-sorgular.
Sormayın nədəndi, bu da nə işdi?
Yana-yana donmaq,
dona-dona yanmaq şairlərə vərdişdi!..

Kim ki, qəlbdən dinlər məni,
Bilər nəyəm, nə səsiyəm?
Həm bayati, həmi ağrı,
Həm gül-bülbül busəsiyəm!

Həm doluyam, həmi boşam,
Həm pərişan, həmi xoşam,
Həm ot-ələf, həmi yovşan,
Reyhan, mərzə dəstəsiyəm!

Həm kor quşam, susuz, dənsiz,
Həmi huşam dərdsiz-qəmsiz,
Üzeyirin bəlkə "Sənsiz",
"Şəbu-hicran" bəstəsiyəm?

Həm şam, həmi pərvanəsi,
Həm od, həmi zəbanəsi,
Şeir-sənət divanəsi,
Eşq-məhəbbət xəstəsiyəm!

Sən ey könül, bu nə dili?
Aç da, qatma bəmi-zili,
De, gedənin qəm-nisgili,
Gələnin də nəşəsiyəm!

MƏHBƏSDƏN-MƏHBƏSƏ

Təhdidlər, hədələr... Ay Allah, nə gün?!
Hər gün bir edamçı, hər gün də sürgün...
Hər anın üstündə yatar bir ilan,
Hər günün üstündə ejdaha, inan!
An-andan, gün-gündən daha ağırdı,
Yerdən də, göydən də zülm yağırdı.
Min imdad dilədi, yoruldu ta dil,
Beləcə, gəldi də keçdi iki il...

İki il ayrılıq, həsrət, intizar...
Ağladı qələm də, dəftər də zar-zar.
Hər gün dindirmələr, hər gün izahat,

Olmadı Cavidim heç bir az rahat.
Şər-böhtan nə ondu, nə də ki, yüzdü,
Şər qoşanlar mindillidi, minüzdü...
Bir qalmadı nə iman da, nə din də,
Durdular üzünə Cavidimin də.

Şər qudurdu, böhtan yağıdı yaman da,
Tapılmadı bir kimseyə güman da.
Kim üzə dururdu, şeytana yardı,
Nə ari, namusu, qeyrəti vardı.
Titrəyib-əsmirdi üzə duranlar,
Çəkicin gah nala, mixa vuranlar.
Şər-böhtan çinarı dibdən kəsirdi,
İblissə fərmana tez tələsirdi...

Cavidim parladı, gözlər oldu kor,
Ay Allah, de, varmı insantək nankor?
Axı, nəydi Cavidimin təqsiri,
Nədən oldu qara yelin əsiri?
Nədən yağmalandı, nədən dağıldı,
Bəlkə bu da bir əfsanə, nağıldı?
Günəşin gözünə çökdü qaranlıq,
Ah, nədən durmadı dünya bir anlıq?
De, nədən durmadı fələyin çarxı,
Zülmlər, əzablar nədəndir axı?

Milləti sevmək də demə günahmış,
Sevənin qisməti kədərmiş, ahmış!
Millətin sevənə milləti yağı,
Necə çəksin ta Cavidim bu dağı?
Adına nə qaldı ki qoşulmasın?
De, nədən bədəndə ruh quş olmasın?
Cavidin təqsiri, günahı nəydi?
Kim atdı bu daşı, başına dəydi?

Təqsiri: türk olmaq, türkcə danışmaq,
Əl uzadıb keçmişiyə tanışmaq...
Təqsiri: Vətənə, elə sayğısı,
Vətən məhəbbəti, vətən qayğısı!
Təqsiri: dərk edib özünü bilmək,
Türkcə olub, türkcənə də görünmək!
Təqsiri: müdriklik, nurluq, ziyalıq,
Anlayış, qavrayış, sonsuz duyarlıq!
Təqsiri: sevgini, eşqi danmamaq,
Qələmdən, dəftərdən aralanmamaq!..
Təqsiri: daş deyil, insan olması,
Sülmə, əsarətə üsyən olması!
Təqsiri: haqq deyib nahaqqı asmaq,
Töküb də içini, "İblis"i yazmaq!
Təqsiri: Mir Cəfəri, Stalini öyməmək,
Öz-özünü söyməmək, öz-özünü döyməmək!..
Təqsiri: yamanı, şəri daşlamaq,
"Yar" deyib dövrüylə ayaqlaşmamaq!..

Təqsiri: beşikdən şair olması,
Bir nəgmətək ürəklərə dolması!..
Təqsiri: məkansız, zamansızlığı,
Hər zaman, hər zaman günahsızlığı!..

Məhbəsdə yaşanan bu iki ildə
Şairə üç kərə divan quruldu.
Dözmədi böhtana, dözmədi şərə,
Ürək də yoruldu, dil də yoruldu.

Üç kərə məhkəmə, min yol çək-çevir...
İblis hakim oldu, Cavid müttəhim.
Bilinmədi bu divanda nə qanun,
Nə ədalət, nə mərhəmət, nə də rəhm.

Dindirmə, üzləşmə, hədə-qorxular...
Ah, nələr görmədi bu iki ildə?
Bu zülmət məhbəslər məngənəsində
Sanki bir əsrər keçən bir il də.

Keşlə də, Bayıl da sanki bir ac qurd,
Onun da, bunun da ağızı cənəsiz.
Orda da, burda da bir zülmət gecə
Orda da, burda da ömür səhərsiz...

Orda da, burda da haqq ayaq altda,
Orda da, burda da yollar duman, sis.
Orda da, burda da qanun qanunsuz,,
Orda da, burda da hökm edər İblis.

Orda da, burda da fəryadlar, ahlar,
Orda da, burda da mənfur ölüm, qan...
Orda da, burda da əzab, işgəncə,
Od tutar, alışar, yanar da hər yan...

Orda da, burda da zülmədə taxtda,
Orda da, burda da zülmə sitayış.
Orda da, burda da haqqə əsarət,
Özün de, ay Allah! Axı, bu, nə iş?..

Qovuldu gah ora, gah bura Cavid,
Fəqət dəyişmədi nə bir halı da.
Doğrandı, budandı ömür ağacı,
Silkələndi, töküldü lap kali da.

İtirdi gözlər də işığın hər an,
Dünyaya nur saçan günəş soluxdu.
Qartalları uçub gedən bu dağın
Qismətində daha nələr yoxuydu?

Məhbəsdən-məhbəsə yollar tükənməz,
Məhbəsdən-məhbəsə yol od qalağı.
Məhbəsdə nə günah, yolda nə günah,
Allah, deynən, kim qarğıdı bu dağı?

Allah, hanı nəğməsi,
Şəlaləsi bu dağın?
Açmaz gözün nərgizi,
Nə nanəsi bu dağın!

Hanı o bülbül səsi,
Kekliyin təranəsi?
Ətir saçmaz mərzəsi,
Nə nanəsi bu dağın!

Ovçu vurdu ahusun,
Görmədi göz yuxusun,
Nə desin, nə oxusun
Divanəsi bu dağın?

Nə deyəsən bu qana?
Kim anlaya, kim qana?
Kül oldu yana-yana
Pərvanəsi bu dağın!

Nə yalvardı, saldı hay,
Nə ah çəkdi, etdi vay,
Dağlara yazılar day,
Əfsanəsi bu dağın!

ƏKS-SƏDA

Bu dağ o dağ deyil ki, o dağı öldürdülər,
Kəsib səsin-nəfəsin, qurudub şəlaləsin,
Alıb əldən nəyi var,
qoymayıb bir dənəsin çıraqın söndürdülər...
O dağı qısqandılar.
O dağın əzəmətin, o dağın böyüklüyün,
O dağın dağlar içərə duruşunda təkliyin
durub çıyın-çıyınə,
durub nəfəs-nəfəsə dayananda qandılar.
Hiylə, yalan, iftira, kin-küdürü, xəyanət
Topalaşıb, cəmləşib, gəldilər bir sıraya,
Dağ alındı araya...
Özü boyda dağ çəkib o dağın sınaśinə,
dağlığından saldılar.
Salıb, min-min, milyon il varlığına güvənən
varlığını aldılar.
Qollarına qandal, ayaqlarına zəncir vuruldu...
Zamanı durduruldu...
Bir gün ayaqdan başa,
Bir gün başdan ayağa soyuldu.
Bir gün saca, bir gün hərraca qoyuldu...
Qoymadılar daş üstə qala bircə daşını,
Allah, üzük nə eylər, itirsə öz qaşını?
Aralındı min yerə, o dağ oldu sümük-ət...
Allah, nədən qopmadı o an qiyam-qiyamət?

Bu, nə dəhşət, bu, nə halət?
Ucalığın, sonu bumu, nəhayət?
Sümük bir tərəfdə, ət bir tərəfdə,
Əzab bir tərəfdə, dərd bir tərəfdə...
Bu dağın halına vay!
Daşına, salına vay!
İntiqamı, qisası
nə zaman alına, vay?!
Bu dağ o dağ deyil ki,
adını da o dağın özünü pozdurdułar.
Min illik, milyon illik kökü olan tarixin
Eyləyib ələk-vələk;
Qurub tələ, min kələk, tərsinə yozdurdułar.
Özünə söydürdülər...
Özünə döydürdülər...
Bu nə bəla, nə azar?
Qazdırıb qara məzar
O möhtəşəm, o uca, əzəmətli o dağı
özünə kömdürdülər...
Ağıl özgəsinin, əl özünükü...
Küllüng özgəsinin, bel özünükü...
Od olmuşkən soyudu, kül ələndi közünə,
Anbaan, zaman-zaman özgələşdi özünə.
Bu köz ocaq közümüz?
Kim tapar bu dözümü?
Bu dağ baxdı güzgüyə,
Tanimadı özünü...
Bu dağ o dağ deyil ki.
O möhtəşəm, o uca, əzəmətli o dağın
Od olub od doğuran,
Qurd olub qurd doğuran oğulları varıyıdı:
Dəli Domrul... Beyrək...
Qazan... Qaraca...
Daha sayım haraca?
Meydanlarda o dağın şimşəkgöz, yelqanadlı,
Fırtınadan, tufandan, qasırğadan inadlı
Qıratları kişnərdi.
Basıb mərə yağını o dağ alıb altınə,
kotan kimi eşərdi...
O dağa ta nəyyidi yağının bənd-bərəsi?
Külli-ərşə titrədib, göyləri də dələrdi
o dağın bir nərəsi.
O dağın Köroğlusu, xan Eyvazı varıyıdı,
Olub məkrin, nifrətin, xəyanətin qurbanı,
Göz qaşdan, əl biləkdən, bilək əldən ayrıldı.
Dağın dağ boyda qəlbə şər həmləyə yarıldı...
Eşələndi, töküldü yerə qartal gözləri,
Əsdi, əsdi... büküldü ta o dağın dizləri.
Göynədi göyüm-göyüm...
Süründü sürüm-sürüm...
Allah!.. Allah, nədəndir bir qəzəbi tutmadı
buna yerin, nə göyün?
Yağmalındı, talandı, o dağ oldu qul, kölə,

Göz yaşları sel oldu, axdı doldu min gölə...
 Bayrağının yerinə taxdı yadlar bayrağın,
 Ayaqlara atıldı öz bayrağı o dağın.
 Pasportuna möhür vurdu yad əllər,
 Neylər ana təbiət çəş-baş düşüb yerini
 dəyişsə ta fəsillər?
 Yazı, yayı, payızı, qışı da bilinmədi,
 Qaldı ağlar günlərə, göz yaşı silinmədi.
 Bu dağ nədən ağladı?
 Yolları buz bağladı...
 Kömüldü diri-dirisi,
 Yasını kim saxladı?
 Bu dağ o dağ deyil ki!
 O dağın bir gözündə qış, bir gözündə yazdı...
 O dağın çaldığı başqa saziydi...
 O saz "Cəngi" çalardı.
 O saz "Misri", "Divani", "Göycə gölü", "Şəruri",
 "Çuxur oba" çalardı.
 Toxunanda simlərə o sazin "təzənə"si,
 Yeri-göyü titrədib ürəyə od salardı...
 Nə təzənə, nə də saz, nə də simlər o deyil,
 Dəyişdi o zəmanə, o dəmlər də o deyil...
 Dəyişdi damaq da, dil də dadını,
 tam bilmədi bir də başqa acıdan,
 Saz da qaldı zarıncı, soldu rəngi-sifəti,
 Başqa hava bilmədi çaldığı "Zarıncı"dan.
 Bu saz nə, təzənə nə?
 Nə geyə, bəzənə nə?
 Yazı, qal da zarıncı,
 Od düşsün düzəninə!
 Bu dağ o dağ deyil ki
 Gözlərindən ağrı, acı, iztirab,
 Qüssə, kədər, dərd-ələm sağila-sağila,
 Parçalana-parçalana, bölünə-bölünə,
 Dağıla-dağıla o dağ döndü nağıla.
 Göydən üç alma düşdü o nağılin sonunda -
 Birin mən yedim...
 Birin sən yedin..
 Birin o yedi...
 Amma demədik:
 -Ay mənim gözəl balam!
 Ay mənim göyçək balam, o dağ nağıl deyildi!..

Bu dağ o dağ deyil ki!
 Bu dağ xəstə, yarıcan,
 Yatağında qan qusub, vərəmlə çarpışan can...
 O dağ uca, möhtəşəm, əzəmətli, vüqarlı,
 Olan bütöv, olan tam,
 Bir baş-bədən, bir də can -
 Azərbaycan!
 Azərbaycan!!
 Azərbaycan!!!

Bir çinardin, budandın sən,
 Qiymə-qiyimə doğrandın sən,
 Biz yad olduq, utandın sən,
 Bağıri olan qan vətənim,
 Can vətənim, can vətənim!

Dünkü əlin, qolun hanı?
 Yolun, sağıñ-solun hanı?
 Gülün soldu, kolun hanı?
 Olan lüt-üryan vətənim,
 Can vətənim, can vətənim!

Nə göz yumub nə dincələn,
 Süngülənib, xəncərlənən,
 Qandallanıb, zəncirlənən,
 Oduna büryan vətənim,
 Can vətənim, can vətənim!

Yadlar alıb yada satan,
 SİNƏSİNƏ min dərd çatan,
 ZARI qalıb, səsi batan,
 Gözləri giryān vətənim,
 Can, vətənim, can vətənim!

Ada, şöhrətə yetmədik,
 Nə ölmədik, nə itmədik,
 Vaylar bizə ki, etmədik
 Dərdinə dərman, vətənim,
 Can vətənim, can vətənim!

MƏHBƏSDƏN- MƏHBƏSƏ

...Cavidim müttəhim, hakimsə İblis!
 Zəncir də, qanun da İblis əlində.
 Di qurtulub al da görüm bəraət,
 Əfv etmək İblisin yox təməlində.

Zəncir də, qanun da İblis əlində,
 O, necə bəxtəvər, necə şəniydi?
 Onun qəhqəhindən, onun şənidən
 Soluxan şeirdi, söz gülşəniydi...

İblis qəhqəhindən, İblis şərindən
 Atıldı məhbəsdən-məhbəsə Cavid.
 Hər yuxu gələndə, gözün yumanda,
 Diksindi, ayıldı bu səsə Cavid.

Atıldı məhbəsdən-məhbəsə Cavid,
 Uçurdu göylərə hey xəyal quşun.
 Dikildi, gözləri qaldı qapıda,
 Gözlədi şər hökmün son oxunuşun.

Uçurdu göylərə o, xəyal quşun,
Bir ox dəydi o quşa da, qanadı.
Bir məhbəsdən bir məhbəsə yolda da
Şair qalan günlərini sanadı...

Bir məhbəsdən bir məhbəsə yolda da
İblis onu addım-addım izlədi.
Fəqət güldürmədi, ümid vermədi,
Məramını, niyyətini gizlədi...

...Keşlə də, Bayıl da İblis məkanı,
Ora da, bura da şairi üzdü.
Orda da, burda da olan divanda
Bilinmədi nə əyridi, nə düzdü?

Ora da, bura da şairi üzdü,
Hey qalmadı nə bədəndə, nə dildə.
Gözləyib hər anda bu idbar hökmü,
Şairim qocaldı bu iki ildə...

İDBAR DİLLƏ İDBAR HÖKM

Dəyişdi fəsillər yerini bir-bir,
Gün-günə qovuşdu, gəldi o gün də.
Hahaqq atın çapdı, haqq atdan düşdü,
Günəş də qaraldı, söndü o gündə.

O gündə haqq öldü, nahaqq tutdu toy,
O gündə mələklər gözünü sıxıdı.
O gündə qələmin beli bükündü,
Şeir-sənət dünyası da yixıldı...

O gündən bir şair beli bükündü,
O gündən yas tutdu, qələm ağladı.
O gündən başını qoydu dizinə,
İlhəm pərisi də qara bağladı.

O gündən qorxuya döndü şairlik,
O gündən qorxuya düşdü şeir də.
O gündən sarıb da gizli vahimə,
Neğmələri öz içindən yeyir də...

O gündən şair də, şeir də, söz də
Qovuldu əbədi öz dərgahından.
Ay Allah!.. Ay Allah, insan nə olar
Çevirsə üzünü qibləgahından?

O gün üzə oxundu da idbar hökm,
O gün oldu tarixin üz ləkəsi.
Kim ki, daş deyildi, kim ki, insandı,
O gün qaldı boğazında tikəsi...

...Oxundi hökm də iblis dilində,

Olmayaydı kaş o sabah, kaş o gün!
Necə də ağırdı bu hökm, Allah:
"Vətənə xəyanət... Vətəndən sürgün!"

Dinlədi sakitcə bu idbar hökmü,
Cavidin gözündə qaraldı dünya.
İtdi o əzəmet, o möhtəşəmlilik,
Bütüñlüdü, kiçildi, daraldı dünya...

"Vətənə xəyanət!.. Millət xaini!.."
Cavidim udqundu, gəlmədi nəfəs.
Ay Allah, iblisə bu da nə fürsət?
Ay Allah, hardadı varlığın da bəs?

"Vətənə xəyanət!.. Millət xaini!.."
Necə də gülünçdür bu hökmü-qərar?!
Bu hökmü eşidib duyan o andan
Cavidim əbədi oldu biqərar.

Necə də gülünçdür bu hökmü-qərar?!
Parçalandı şair qəlbə min yerə.
Tapdandı iman da, din də, məzhəb də,
Şər, yalan, iftira çıxdı minbərə.

"Vətənə xəyanət!.. Millət xaini!.."
Bu sözər necə də Cavidə yaddı?
Bu hökm necə də mənfurdan-mənfur,
Necə də qansızdı, çiydi, boyatdı?..

Cavid səntirlədi, nəfəs kəsildi,
Qəşş etdi, güldü də İblisin gözü.
Necə qəşş etməsin, necə gülməsin?
Həm verdi, oxudu hökmü də özü.

Şeir aləminin günəşi batdı,
Batırın sırixıb bir olmadı pis.
Oxudu ləzzətlə bu idbar hökmü,
"İblis"in qisasın aldı da İblis.

Parladı, güldü də İblisin gözü,
Verdiyi hökmədən rəngi duruldu.
Ay Allah, hardasan?.. Hardasan, Allah?
Şair qollarına qandal vuruldu!..

...Fürsət səninkidir, sevin də, İblis!
Sevin ki, sözünün üstündə durdu.
Əyriyə, yalana verib də fürsət,
Haqqın, ədalətin başını vurdun.

Fürsət səninkidir, sevin də, İblis!
Sevin ki, əlinlə uçuldu dağlar.
Sevin ki, Ərtoğrul sindi-sırixıdı,
Müşkünaz, Turan da ta zar-zar ağlar!

Fürsət səninkidir, sevin də, İblis!
Sevin ki, Cavidim fikirli, dalğın.
Sevin ki, qurdüğün bu zor misalda
Bir qalmadı nə kəsirin, qalığın.

Fürsət səninkidir, sevin də, İblis!
Sevin ki, Cavidlər uçuldu, çökdü.
Sevin ki, şeirin ilham pərisi
Yağdı, yağışları gözündən tökdü.

Fürsət səninkidir, sevin də, İblis!
Sevin ki, istəyin yerini tutdu.
Cavidin üzünə dirənən insan
İblisləşdi, insanlığın unutdu.

Fürsət səninkidir, sevin də, İblis!
Sevin ki, əməlin özünü söyməz.
Sənət dünyasında, şeir bağında
Min il sonra bir də Cavid görünməz...

Fürsət səninkidir, sevin də, İblis!
Sevin ki, qələmə xəncər siyirdin.
Aldın əllərindən gözün işığın,
Bir elin, millətin belini qırdlı.

Fürsət səninkidir, sevin də, İblis!..
Sevin ki, dağ çəkdi, qıydın bir cana.
Sevin ki, öz mili, öz əlləriyle
Göz dağı çəkdirdin Azərbaycana!

Sevin ki, nə qədər fürsət sənidir,
Məhşərdə min bətər sən yanacaqsan!
Batıb Cavidlərin günahına sən,
Yanıb kül olacaq, qıvrılacaqsan!..

VƏ BAŞQA SƏSLƏR

Əl uzadıb budağından bir gülü
Qönçə-qönçə üzənlərə nə deyim?
Sığal çəkib, əzizləyib qanqlı
Gül üstünə düzənlərə nə deyim?

Çalış ki, bax danışanda göz-gözə,
Alov olmaz qarışmasa köz-közə,
Bir məclisdə dodağını düz sözə
Yerli-yersiz büzənlərə nə deyim?

Kimin öyəni çox, kimin söyəni,
Kimin döyülni, kimin döyenı,
Nahaqqı pisləyib, haqqı deyəni
Pis-pis altdan sözənlərə nə deyim?

Kimi qovan, kim qovulan, yorulan,
Kimi sorğulayan, kimi sorulan,
Üzərində daşa tələ qurulan
Dərələrə, düzənlərə nə deyim?

Bu dediyim deyil ki, bi yalan da,
Kimi talar, kimi olar talan da,
Bir yetimin mədəsi zil çalanda,
Süd gölündə üzənlərə nə deyim?

Əgər ki, gün bir-birindən pis gələ,
Gecəsinə-gündüzünə nə deyim?
Pis əlində olan milin, ilmənin
Öyrisinə, ya düzünə nə deyim?

Nə tufani, nə də yeli meh sanın,
Nə göz yaşın tər güllərə şəh sanın,
Haqq-imana qənim olan insanın
Dinlisinə, dinsizinə nə deyim?

Öz adı var, öz yeri var hər ömrün,
Yaxşılıqla bar-bəhərin dər ömrün,
Xəyanətə heykəl yonan şər ömrün
Əllisinə, ya yüzünə nə deyim?

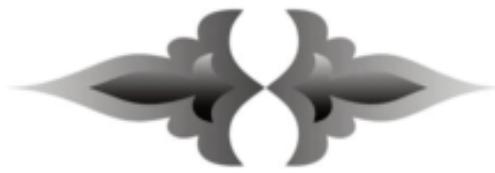
Nə düzürsüz düzün, amma düz düzün,
Aralayın, silin, pozun, düz düzün,
Əqidəsi bilinməyən yüz üzün
Bu üzünə, o üzünə nə deyim?

Sən ey dilim, de bilinsin azarın,
Tərəzisi düz olmaz hər bazarın,
Qarın üçün yazıb-pozan yazarın
Ünlüsünə, ünsüzünə nə deyim?

İki il bir ay Keşlə və Bayıl həbsxanalarında süründürüldükdən, çək-cevir edildikdən, say-sız-hesabsız dindirmələrdən, üzləşdirmələrdən, əzab və təhqirlərdən sonra 1939-cu il iyun ayının 9-dakı xüsusi müşavirədə H.Cavid heç bir əsaslı sübut olmadan "antisovet" təşkilatı üzvü adlandırılaraq, müsafatçı-pantürkist damğası ilə 8 il müddətə azadlıqdan məhrum edilir.

Və bu gün Mişkinazla Cavidin son görüşüdür.

(ardı var)

Zaur Ustac

Mələk

hekayə

Məktəb illərim çoxdan tarixə qovuşub, ancaq o günləri heç unutmuram. Dörsər sentyabrın biri başlayırdı, Bilik Günü kimi qeyd edirdik. Həmin gün - ilk dərs günü müəllimlərimiz böyük vətəni qorumaqdan, onu sevməkdən danışırılar. Orta məktəbin son siniflərində oxuyanda 10 il ərzində eşitdiklərimizin cəfəngiyyat olduğuna şahidlə etdim. Sonuncu sinifdə artıq, xüsusi ilə tarix fənnindən, kitablarda öyrənməyə mövzu qalmamışdı. Hiss olunurdu ki, bəzi müəllimlər sanki uzun müddət təkrar-təkrar bizə söyləyib, zorla əzbərlətdirdikləri mövzuların çoxuna görə xəcalət çəkirlər. Bax, belə bir təzadlı dövrə təsadüf edirdi mənim məktəb illərim.

Hələ lap aşağı siniflərdən qarşıma məqsəd qoymuşdum ki, böyüyəndə tarix müəllimi olacam. Məktəbi bitirəndə çox çətin seçim qarşısında qalsam da, fikrimi döyişmədim. Tarix müəllimi oldum...

Bu gün 29 sentyabr 2021-ci ildir. Yenə Bilik Günü - məktəblərdə ilk dərs günüdür. Dörsər sentyabrın 15-də başlamalı olsa da dünyada qəbul edilən pandemiya səbəbindən ilk dərs bu günə təsadüf edib. Artıq üçüncü il bir neçə tarix fənnindən dərs dediyim "VII A" sinfində Bilik Günü kimi qeyd etdiyimiz ilk dərsi mən aparmalıyam. İlk dərs günü şagirdlərimizə 44 günlük II Qarabağ Müharibəsindən, şanlı Zəfər Günümdən danışmalıyıq. Şagirdlərimin hamısı məni yaxşı tanır. Ötən tədris illərində demək olar ki, hər gün təmasda olduğumuzdan, xüsusilə onlayın dörsər zamanı, bütün günümüzü birlikdə keçirdiyimizdən şagirdlərimlə bir evli, lap ata-bala münasibəti qura bilməşəm. Şagirdlərim mənim həm Birinci, həm də ikinci Qarabağ Müharibələrinin iştirakçısı olduğumu, hətta uşaqlığımın, təhsil illərimin döyüş bölgəsində yerləşmiş sərhəd kəndində keçdiyindən də xəbərdardırlar. Çünkü həmişə onlara ucqarlıarda, təmirsiz, ucuq-sökük məktəblərdə heç bir şəraiti olmayan, hətta pəncərə şüşələrində, yazı taxtalarında, divarlarında gülə, qəlpə izləri olan sinif otaqlarında əla qiymətlərlə oxuyan şagirdləri misal çəkir, onların

belə gözəl şəraitli, yeni məktəblərdə daha yaxşı oxumağa borclu olduqlarını xatırladırdım. İndi, şanlı Zəfər Günümdən 1 illiyi ərəfəsində məğlubedilməz xalqın nümayəndəsi, qalib ölkənin vətəndaşı, müzəffər ordunun zabiti, təhsilimizin ən çətin və keşməkeşli günlərini həm şagird, həm tələbə, həm də müəllim kimi yaşamış təcrübəli şəxs, valideyn olaraq öz şagirdlərimlə tam yeni mövzuda, yeni ruhda səhbət aparmalı idim. Düzü, formal olaraq, Bilik Günündən ilk dərsinə hazır olsam da sinifə girənə qədər nə barədə, necə danışacağımı konkret bilmirdim.

Sinfə daxil olub, uşaqlarla salamlaşdım. Həm sinifdə yeni şagirdlər olduğuna, həm də pandemiya səbəbindən artıq uzun müddətdir onları görmədiyimə görə xahiş etdim ki, hamı bir neçə dəqiqəlik maskasını endirsin. Şagirdlər gül-çiçək kimi açmış rəngarəng maskalarını endirdilər. Uşaqlar yeniyetməlik çağlarını yaşadıqlarına görə xeyli dəyişilmişdilər. Sinfimizə bu ildən yeni gəlmış şagirdlərdən biri diqqətimi xüsusi cəlb etdi. Üzümü bu mələk simalı, uclarına ağ kəpənək formalı bantlar bağlanmış uzun hörükleri olan yeni şagirdimizə tutub soruşdum:

-Sənin adın nədir, qızım?

-Mələk Musalı, - yeni şagird qalxdı və özünü təqdim etdi.

-Çox gözəl! Otur, qızım! - bu sözləri dedim və xəyal məni həmin günə apardı...

Bir an düşündükdən sonra şagirdlərimlə bugünkü səhbəti necə quracağımı qərar verdim və səhbətə başladım. Onu qeyd edim ki, hər belə səhbətlərə başlamazdan əvvəl, vacib detalları özüm üçün götür-qoy edəndə şagirdlərimin məni necə diqqətlə dinlədiklərini təsəvvür etmək, səhbətin mənəvi əhəmiyyətindən, faydasından heç də az ləzzət eləmirdi mənə. İşimi sevə-sevə görür və bundan zövq alırdım. Hazırkı vəziyyətdən, məlum münaqişənin tarixinə qısa səyahətdən, 44 günlük müharibədən, şanlı Zəfər Günümdən, bu günlərə gəlib çatmağımızda Ümummülli Liderimiz Heydər Əliyevin, onun layiqli davamçısı Müzəff

fər Ali Baş Komandan, Möhtərəm Prezidentimiz cənab İlham Əliyevin xidmətlərindən danışdıqdan sonra bir az fasilə verib dedim:

-İndi sizə özümün gənc ikən şahidi olduğum maraqlı və iibrətamız bir əhvalat danışacam. Ancaq əhvalatı danışmazdan əvvəl bir məsələni də diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm ki, bu gün Müzəffər Ali Baş Komandan, Möhtərəm Prezidentimiz cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə çox mühüm bir nəticə əldə etmişik. Bu nəticəni qoruyub saxlamaq, inkişaf etdirmək, böyütmək, möhkəmləndirmək sizin işinizdir. Bu yurdun, bu ölkənin, bu xalqın gələcəyi sizin əllərinizdədir. Heç kim özünü kiçik, fəaliyyətini əhəmiyyətsiz saymamalı, sadəcə üzərində düşən işi şərəfle, vicdanla, ləyaqətlə yerinə yetirməlidir. İndi danışacağım əhvalat da məhz bu baxımdan sizin üçün faydalı ola bilər. Hami dələməyə hazırlır?

-Bəli!

-Başlayaqq?

-Başlayaqq!

-Deməli belə, mən artıq birinci kurs tələbəsi idim. Azərbaycan Pedoqoji İnstitutunun Şuşa filialının Tarix fakültəsində oxuyurdum. O vaxtlar bu İnstitut bizim rayonda, yəni, Ağcabədiddə yerləşirdi. Yeni gələnlər və unudanlar üçün deyim ki, mən Ağcabədi rayonunun Qiyaməddinli kəndindənəm. Sizin kimi belə şagird olanda Çapayev adına taxtadan tikilmiş köhnə, birmərtəbəli məktəbdə oxumuşam. Çapayev o dövrün əfsanəvi qəhrəmanlarından biri olmuşdur. Tam səmimi deyim ki, bəlkə, bu gün də belə bir qəhrəmanın adına olan məktəbdə təhsil almağımla qürur duyuram. Özümdən asılı deyil, hələ qanımdan çıxmayıb. Çünkü uzaq əllərin qəhrəmanı olan Çapayev o qədər məşhur idi ki, onun qəhrəmanlığından bəhs edən əhvalatlar, lətifələr hər yanda damışılır, sevilirdi. O vaxtlar vəziyyət belə idi. Hə, şübhəsiz ki, belə bir qəhrəmanın adına olan məktəbdə oxuyan uşaqlar da hamısı onun kimi qəhrəman olmaq arzusunda idi. Bizim kənd Ağcabədinin döyüş bölgəsinə tərəf sonuncu kəndi idi. Bizzən sonra Ağdam rayonunun Yusifcanlı kəndi gəldi. Mühərabə zamanı düşmənlər Yusifcanlı kəndinə iki dəfə həcum edib yandırmışdır. Kənddə artıq yaşayış yox idi. Kənd camaati bir müddət gecələr gəlib bizim və yaxın ətraf digər kəndlərdə qalıb gündüzlər öz kəndlərin qayıtsalar da 1993-cü ilin iyun ayının on ikisində sonuncu dəfə düşmən ağır texnikaların dəstəyi ilə həcuma keçərək kəndi tamam yandırib, dağıtdı. Bu gündən sonra demək olar ki, bizim kənd sərhəd kəndi oldu. Artıq bizim kənddə də köçmək barədə söz-söhbət dolaşmağa başlamışdı. Bir yandan da həmin günlərdə Gəncədə nəsə anlaşılmaz hadisələr baş verirdi. Həmin vaxt ölkənin prezidenti Əbülfəz Elçibəy idi. Deyilənə görə o da Bakıda deyildi. Heç kimə demədən harasa gizli bir yerə çəkilmüşdi. Bax, belə bir qarşıq vəziyyətdə mən birinci kursu bitirirdim. İnstitutda yay imtahanlarının ən qızığın vaxtı idi. Həmin günün tarixi dəqiq yadımda deyil. Ancaq iyun ayının son günləri idi. Çünkü kəndimizin sakinləri Yusifcanlıların başına gələn qəfil hadisənin şokundan hələ tam çıxa bilməmişdilər. Yadimdadır, həmin gün mənim Azərbaycan tarixi fənnindən imtahanım var idi. İmtahani verib Ağcabədiddən - rayon mərkəzindən kəndimizə qayıtdırdım. Günorta saat 1-2 olardı. Yolboyu qarşımıza bizim kənd tərəfdən gələn üstündə ev əşyaları ilə

dolu, insanlar olan yük maşınları çıxırdı. Əvvəl çoxunu tənimasam da son keçən maşınların üstündəkilərdən bir-iki-sini tanıdım. Kəndə çatmağımıza 10-15 dəqiqəlik yol qalmışdı. Çox heyəcanlanırdım. Bu qorxu deyil, həyacanı idi. Kəndimizə çatmağa tələsirdim. Çünkü mənimlə birlikdə Çapayev adına məktəbdə oxumuş sinif yoldaşlarım çoxu indi əsgər idi və əlində silah kəndimizin müdafiəsində postda dayanmışdır. Mən əsgər olmasam da hər gün institutdan gələn kimi onların yanına gedirdim. Düşmən hələ biz tərəfdə görünməsə də arada-sırada kəndin ərazisinə top, "qrad" mərmiləri düşürdü. Ancaq təhlükə həmişə var idi. Çünkü qonşu kənd olan Yusifcanlıya da məhz belə qəfil, həm də kənd camaatının gözləmədiyi tərəfdən həcum etmişdilər. Xain düşməndən nə desən gözləmək olardı. Belə fikir-xəyal içində kəndin mərkəzinə çatıb, maşından düşdü. Rayon mərkəzi ilə əlaqə saxlamaq ancaq "xaltursık" dediyimiz indiki deyimlə desək taksi xidməti göstərən şəxsi minik avtomobiləri ilə mümkün idi. Nə isə, maşından düşdü. Camaat toplaşan yer toz-dumanın içində idi. Ağız deyəni, qulaq eşitmir, hərə bir fərziyə irəli sürürdü. Bir az kənarda ağacların kölgəsində Bakıdan gəlmış boş yük maşınları dayanmışdı. Arvad-uşaq əllərinde boğcalarla yavaş-yavaş bu maşınların ətrafına toplanırdı. Yorulanlar çıxbıb yük yerində yerləşib otururdular. Qocalar birmənalı şəkildə, qəti olaraq bildirirdilər ki, burada ölürik, kənddən çıxmarıq. Gənclərin eksəriyyəti formalı-formasız əli silahlı postlarda idi. Orta yaşlıların isə, - "burada öləcəyik, kənddən çıxmayaçaq", - deyən qocalara qarşı yaxşı arqumentləri var idi: "A kişi, sənin prezidentin ölkəni qoyub, gedib oturub Kələkidə, sən də başlamışan kənd belə gəldi, kənd elə getdi..." Belə mübahisələrin birində Məmməd dayının Həsən Əmiyə verdiyi iibrətamız cavabı bu gün də olduğu kimi xatırlayıram: "A bala, sən indi deyirsən hamımız yığışaq gedək Bakıya. Əgər belə etsək bunun adı olacaq yurdunu-yuvasını qoyub qaçmaq. Amma o kişi neyləyib? - Bakını qoyub gedib, öz yurduna-yuvasına. Kim hara gedir getsin, mən heç yana getmirəm..." Elə bu vaxt Bakıdan gələn yüksək rütbəli generalın sürücüsü yaxınlaşdırıb ümumi camaata üz tutdu: "Mənim maşının dolub, kişilərdən də bir nəfər yanında olsun, hara deyirsiniz gedək". Məmməd dayı bu dəfə də ona tərəf dönbə təmkinini pozmadan: "A bala, qonaqsan, sən hələ bir soluqlan, görək başımıza nə gəlir...", demişdi ki, rayon mərkəzindən qayıdan Əhməd dayının "ağ 24-ü" gəlib düz camaatın yanında dayandı. Maşının yaratdığı toz-duman yatandan sonra içərisindən ağ köynəkli, qara kostuyumlu, qalstuklu, yanında da uzun hörükli balaca bir qız olan kişi düşdü. Toz-duman tamam çəkilən kimi bu adamı tanıdım. Bu Musa müəllim idi. Yanındakı da qızı Mələk. Musa müəllim bizim kənddən olsa da Bakıda yaşayır, universitetdə müəllim işləyirdi. Hami, xüsusi ilə ağsaqqallar hərə bir tərəfdən Musa müəllimin üstünə töküldürlər. Musa müəllim qızı Mələyi nənəsinin yanına göndərəndən sonra qocalı-cavanlı orada olan hər kəslə bir-bir əl tutub görüşdü. Yaxın və doğmaları ilə qucaqlaşdı. Hal-əhval səhbətleri bitəndən sonra yenə Məmməd dayı özünü saxlaya bilmədi:

-Bala, başına dönüm, nə yaxşı gəlmisən! Səni "O kişi" özü göndərib buraya, - əlini şəstlə gəyə tərəf uzadaraq, dedi və indicə verdiyi sualın cavabını da özü tapdıği üçün uşaq kimi sevcdən gözləri yaşardı... - Özün gəlmisən. Xoş gəlib,

səfa gətirmisən. Bəs o tifili niyə yanına salıb gətirmisən? Bu başsız camaata bir söz de! Bu millət neyləsin? Bakıda nə var, nə yox? Bu deyilənlər doğrudurmu? Deyirlər, ölkə başsız qalıb...

-Hər şey yaxşıdır! Heç narahat olmayıñ. Yayıd də, mən həmişəki kimi anama baş çəkməyə gəlirdim, Mələk ağladı ki, mən də nənəmə getmək istəyirəm. Onu da gətirdim. Biz yay tötülinə, kəndə dincəlməyə gəlmışık.

-Ay başına dönüm, sən buradakı vəziyyəti görmürsən? Nə dincəlmək? Nə tətil? Ölkə qalıb başsız...

-Narahat olmayıñ. Ölkə başsız, filan deyil. Belə sözlərinanmayın. Bu xalqın Heydər Əliyev kimi oğlu var! Hər şey öz qaydasına düşəcək!

-Ay onun adına qurban olum. Allah mənim ömründən kəsib onun ömrünə calasın... Əliyev bu işə qol qoyubsa, düzələcək. Xoş gəlmisən, bala! Yol yorğunusan, get dincəl. Bir az soluqlan. Siz də dağılışın evinize. Ayıbdı, heç olmasa o tifildən utanın! Bakıdan durub gəlib bura, siz də getmək isteyirsiniz Bakıya.. Ayıbdı, vallah, ayıbdı...

Məmməd dayı sözünü bitirib, dəryazını da çıynıñə atıb evinin yolunu aldı. Maşınlara minmiş arvad-uşaq artıq çoxdan tökülsüb, Mələyin başına yiğmişdilar. Yaşlıları onun geyim-keçiminə maraqla baxır, nənəsi şirin-şirin sorğu-sual edir, diger böyükler isə sanki onun başına siğal çəkmək müqəddəs bir borcmuş kimi bir-bir saçını sığallayıb gedirdilər. Musa müəllim sanki heç nə olmayıbmış kimi təmkiniñ pozmadan qızı Mələyi və anasını götürüb öz ata ocağına getdi. O, gedən kimi bütün digər oraya toplanmış insanlar da yavaş-yavaş hərə çəkilib öz evinə getdi. Axşama tərəf Bakıdan gələn yüksək maşınları da çıxıb getdilər və bir daha bizim kəndə gəlmədirələr. Həmin ili Musa müəllim qızı Mələklə düz oktyabr ayına qədər kənddə qaldı. Yay imtahanları bitən günü mən də könüllü orduya yazıldım. Məni öz sinif yoldaşlarımı komandır təyin etdilər. Bu işdə nə onlar, nə də mənim üçün heç bir yenilik yox idi. Çünkü, hələ məktəbdə oxuyanda da “İbtidai hərbi hazırlıq” dərslərində hərbi rəhbər məni komandır təyin etmişdi. Məktəbi qurtarana qədər iki il onların komandiri olmuşdum. İndi öyrəndiklərimizi həyata keçirmək vaxtı idi. Digər tağımların əsgərlərindən postda yatan olsa da bizim tağımdan heç vaxt, heç kim posta yatmadı. Biz sirada dayanmağı, postda durmağı, müxtəlif mövqelərdə vəzifələrimizi hələ məktəbdə oxuyanda yaxşı öyrənmişdik. Bütün yayı demək olar ki, Musa müəllim hər gün bizim yanımıza gəlir, maraqlı söhbətlər edir, gəncləri ruhlandırdı. Maraqlısı o idi ki, Musa müəllim dedikləri hamısı düz çıxırdı. Heydər Əliyev xalqın çağırışı ilə hökümtədə idarəciliyi ələ alandan sonra yavaş-yavaş vəziyyət düzəlməyə başlamışdı. Musa müəllimin və qızı Mələyin kənddə olması camaat üçün böyük toxtaqlıq idi. Musa müəllim atasının ocağında oturubsa, kəndə heç nə olmaz. Musa müəllim kənddədi, elə bil kənddə bir ordu var. Bax, vəziyyət belə idi. Musa müəllim də bunu yaxşı başa düşdüyüñə görə dərslər başlasa da Bakıya qayıtmırı. Vəziyyətin tam düzəlməsini gözleyirdi. Oktyabrda demək olar ki, vəziyyət stabilşədi. Orduya çoxlu yeni hazırlıqlı əsgərlər gəldi. Könüllüləri tərxis eləməye başladılar. Tezliklə Musa müəllim də qızını götürüb Bakıya qayıtdı. Mən də təhsilimi davam etdirməyə başladım...

27 sentyabr 2020-ci il İkinci Qarabağ Müharibəsi başlayana qədər bizim kənddə çox hadisələr baş versə də heç

kim kəndi tərk etmədi. Əksinə, yandırılıb, dağıdılıb işgal olunmuş yaxın kəndlərin uzağa getmək istəməyən sakinlərindən də bəziləri bizim kənddə və onun ətrafında məskunlaşdırılar. Bizim kəndi keçilməz səngər edib, qəti döyüş gününü gözlədilər.

O gün gəldi və Müzəffər Ali Baş Komandan, Möhtərəm Prezidentimiz cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə xalq, ordu, rəhbər birliyi qələbə qazandı. İndi bizim tarixdə 44 günlük şərəfli Vətən Müharibəmiz, 8 noyabr kimi şanlı qələbə günümüz, Zəfər Günüñ var! İndi bütün çətinliklərin arxada qaldığı gündə mən uzun illər kəndimizi dağılmaqdan, yüz illərdir yanınata ocaqlarını sönməkdən qoruyan Musa müəllimlə onun xilaskar qızı, kəndimizin qoruyucu mələyi olan Mələk xanımı əbəs yerə xatırlamadım. Mənim bu gün də heç şübhəm yoxdur ki, əgər həmin gün, həmin məqamda Musa müəllim və qızı Mələk kəndə gəlməsəydi, indi bizim kənd də yerində olmazdı. Buradan nə nəticə çıxarmalıyıq? Bütün mövcud vasitələrdən istifadə edib yaxşı oxumalıyıq. Sinif otaqlarımızı, əyani vəsaitləri göz bəbəyimiz kimi qorunmalıyıq. Gələcəkdə hansı peşənin sahibi olmağımızdan asılı olmayaraq, ziyalı, vətənpərvər, qətiyyətli, hər zaman təmkinli olmalıdır. Bütün bu sadaladığım keyfiyyətlərə ancaq yaxşı oxumaq və öyrənməkla nail olmaq olar. Yeni tədris ilində hamınıza uğurlar arzu edirəm! Yeni dərs ilimiz mübarək olsun! Öz doğma evinizə, ocağıñiza xoş gəlmisiniz!

-Kimin nə suali var? - deyə, sonda sinifə müraciət etdim.

-Olar, müəllim? - deyə, yeni şagirdimiz Mələk Musalı müraciət elədi.

-Buyur, Mələk. Buyur, qızım.

-Müəllim, bəs sizin adınız nədir?

-Üzr isteyirəm, gərək dərsə başlayanda sinfimizə yeni gələn şagirdlər üçün özümüz təqdim edəydim. Unutmuşam. Mənim adım Hüseyn Məmmədov.

-Çox sağlam, müəllim. Maraqlı əhvalat idı. Müəllim, mənim babamın da adı Musadır. O da müəllim işləyib. İndi təqaüdüdür. Qələbəmizə çox sevinirdi. Lap çox. 44 günlük mühərbi vaxtı hər axşam televizorun qarşısında oturub Prezidentimizin çıxışını gözləyirdi. Hər kənd alındıqca, sevincdən ağlayırdı...

-Çox gözəl, mənim ağıllı qızım. Hamımız bax belə Musa müəllimlər kimi vətənpərvər, Mələklər kimi cəsur, qorxmaz, dəyanətli olmalıdır! - dedim və dərsi yekunlaşdırırdım.

Uşaqlarla sağıllaşış sinif otağından çıxdım. Yeni şagirdimiz Mələk Musalı 30 il əvvəlki Musa müəllimin qızı Mələye çox oxşayırırdı. Hələ hörükleri, kəpənək formalı banti. Heç ağlıma gəlməzdə ki, indiki zamanda da şagirdin belə bantlı uzun hörüyü olar. Ən azından son illər heç rast gəlməmişdim. Beynimdə düşünürdüm ki, görün bu Mələklə o Mələyin arasında bir əlaqə varmı? Bəlkə, elə bu qızın babası o Musa müəllimdir? Birdən uşaq gedib əhvalatı evdə danışar? Tez də: “Danişsa nə olar ki, hər şeyi olduğu kimi demişəm. Həm də yaxşı olar təki yeni şagirdimizin babası Musa müəllim elə o Musa müəllim olaydı... Bu günləri o da görəydi... Bu lap ola olardı...”, - bu fikirlər beynimdə dolaşa-dolaşa müəllimlər otağına baş çəkib məktəbdən çıxdım. 2021-22 tədris ilimiz də belə başladı.

Son

17.01.2022, Bakı

GÜLŞƏN AYDINQIZI

UŞAQ ŞEİRLƏRİ

Əsma

Əsma kitaba baxıb
Pişiyə əl elədi.
Sonra balaca itə
Gülüb: "Gəl, gəl", - elədi.

Ağappaq bir dovşanı
Sığallamaq istədi.
Gah almanı qopartmaq,
Gah tullamaq istədi.

Götürməyə çalışdı,
Bacarmadı onları.
Birdən vərəq örtüldü,
Kitab uddu onları.

Şirin, şux qəh-qəhələr
Otağa şölə saçdı.
Lacivərd gözlərində
Elə bil gullər açdı.

Güldü Günəş çöhrəsi
Nənə baxıb sevindi.
Eva bir dünya işiq,
Şəfəq, sevgi ələndi.

Gizlənqac

Məhin barmaqlarını
Tez-tez sayıb boylandı.
Bir, iki, üç, dörd, beş...
Cəld də geri firlandı.

Nənə, sən mətbəxdəsən,
Bunu yaxşı bilirəm.
Baba qəzet oxuyur,
Burdan baxıb görürəm.

Dayı yan otaqqadır,
Telefonla danışır.
Anamsa atam üçün
Tort yapmağa çalışır.

Bir an Günəş buludun
Gizləndi arxasında.
Sonra qızı göz vurdı
Yarpağın arasında.

Məhin səmaya baxıb
Günəşə gülümsədi.
Ana və nənəsini
Tez həyətə səslədi:

-Bax Günəş də bizimlə
"Gizlənqac" oynayacaq.
Mən Günəşlə danişdim,
Amma ki, saymayacaq.

Balaca Mətin

Qoçaq oğlundır
Balaca Mətin.
Onu aldatmaq
Çətindir, çətin.

Nənə qocalıb
Müsküldür qaçmaq.
Mətin isə heç
Bilmir dayanmaq.

Tutub əlindən
Dartır nənəni.
Nənə çox sevir
Əziz nəvəni.

Görsə kitabda
Rəngli şəkillər,
Mətin onları
Diqqətlə izlər.

Artıq tanırı
Xallı pişiyi.
Ördək, xoruzu
Gülü, əmziyi.

Çörək, soğanı,
Narı, almanı,
Qələm, dəftəri,
İti, dovşanı.

Şəkildə görüb
Yaxşıca baxar.
Sonra əslini
Axtarış tapar.

Çox mehribandır
Mənim gül balam.
Gözləri gülər
Şirindil balam.

Baxışı iti,
Fikri dərindir.
Mənim Mətinim
Baldan şirindir.

Göy qurşağı

Ana kitab oxuyur,
Zəriş qulaq asındı.
Sara qələm götürüb
Ağ kağızı yazırı.

Məstan Saraya baxıb
Ahəstə miyoldadı.
Tükərini qabardıb
Bişlərini yaladı.

-Nə var? Nə isteyirsən?
Ay alagöz Qaraca.
Gəl, bir şəklini çəkim,
Tez yaxın gəl, balaca.

İşə düşdü kağızda
Karandaşlar rəngbərəng.
Ancaq pişik yerinə
Göründü rəngli ahəng.

-Bir bura bax, ay ana,
Sən çəkdiyimi tanı.
Gör, necə yaratmışam
Şıltaq, dəcəl Məstani.

Ana gülüb dilləndi,
Tumarladı uşağı:
-Sən Məstan əvəzinə
Çəkmisən göy qurşağı.

Dəcəl Toplan

Gülər açıb əlini
Oynamaga başladı.
Toplan gəlib yavaşça
Barmağını dişlədi.

Dodaqlarını büzüb
Başladı ağlamağa.
Yumşaq tüklü Toplansa
Şöngüdü yalvarmağa.

Hoppanaraq fırlanıb
Quyruğunu buladı.
Güləri sığallayıb
Əllərini iyldədi.

Göyçək qız, dəcəl Toplan
Dostlaşış barışdır.
Bir-birinə sarılıb
Gülüb qucaqlaşdır.

Balaca Ayan

Balaca Ayan
Çalışqan qızdır.
Rəqsi, nəgməsi
Güneşli yazdır.

Dərzi işləyir
Öz evciyində.
İşvə, naz gəzir
Gəlinciyində.

Baxıb parçaya
Seçir rəngini.
Kəsir kağızdan
Kiçik ülgünü.

Qələm götürüb
Şəklini çekir.
Gəlinciyinə
Təzə don tikir.

Dovşanım

Gödəkdir ayaqları,
Uzun qulaqları var.
Cəld qaçıb gözdən itər,
Özünə yem axtarar.

Yaman qarınquludu
Bax bu dəcəl balaca.
Yerkökünü, kələmi
Aşırır bir andaca.

Kəpənək

Uç, ay xallı kəpənək,
Bəzəyi çiçək- çiçək.
Qon nazlanan güllərə,
Yoldaş ol bülbüllərə.

Xalların qoşa-qoşa,
Yaraşığın tamaşa.
Zərifən, əl vurmaram,
Qanadını qırmaram.

Səni güllər yaşıdır,
Amma ömrün qıсадır.
Bahara, qonaqsan sən,
Çəmənə xoş gelmişən.

Tapmacalar

Əlində var bal küpü,
Pəncələri əyridir.
Sevər dəymış armudu,
Tapın görmüm, o nədir?

(Ayı)

Dırmasıbdır ağaca,
Bir şələ quyruğu var.
Yeyir küknar qozası,
Qışa azuqə yiğar.

Gözləri muncuq kimi,
Səs gələndə səksənir.
Deyin, bilək bu göyçək
Meşə heyvanı nədir?

(Dələ)

Bir qəribə maşındır,
Yanında siçanı var.
Bircə anın içində
Hər yerdən xəbər tutar.

Düyməsini basanda
Açılır pəncərəsi.
Bəzən uşaqlar ondan
Oxuya bilir dərsi.

(Kompyuter)

Sapsarı ulduz,
Bir ucaboy qız.
Kəsibdir yolu
Tabağdı dolu.
Gecə utanar,
Gündüz uzanar.
Günə boylanar.

(Günəbaxan)

QARDAS XALQLAR ƏDƏBİYYATI

TÜRKMƏN (İRaq) ƏDƏBİYYATI

CASİM BABAOĞLU

Irəq, Telafer

Azər boylu, Türkmen soylu şair

Azərbaycan dilinə uyğunlaşdırıldı: Gülnarə İSRAFİL

Casim Baba oğlu İraqın Mosul bölgəsində Telafer şəhərində Kürd Əlinin məhəlləsində dünyaya gəlib. Orta təhsilini Telaferdə oxuyub. 2003-cü ildə Mosul Universitetini başa vurub.

2014-cü ildə ailəsi ilə birlikdə Nəcəfəl-Əşrəf şəhərinə köçüb.

Azərbaycan, Türk, İraq (ərəb) dillərini bilir. Hər üç ölkədə şeirləri çap olunur.

İLİMİZDİ BU

Bahar gəlib, rəngin geyibdi dağlar,
Yağışlı teneffüli ilimizdi bu.
Al-yaşıl açıbdı bağçalar, bağlar,
Qırmızı cəhrayı gülümüzdü bu.

Suyu axa-axa gedər çöllərə,
Bülbülləri qonar nazlı gullərə.
Karvanlar buradan gedər illərə,
Könüllər səhbətli yolumuzdu bu.

Sərçələr ötüşür ağaç başında,
Qocalmaz Telafer bir gənc yaşında.
Ləli-mərcan gördüm kirəc daşında,
Əkini yaşırmış çölümüzdü bu.

Ozanları gördüm könlü səfali,
Aprel ayı gözəl, sərin havalı.
Bütün insanların canı sevdalı,
Hər kəsi sevərik halımızdı bu.

Toy-düyünü olsa zurna çalınır,
Dörd ətrafdan buna toplum gəlinir.
Aşıqların dərdi onda alınır,
Aşıqlar elində telimizdi bu.

Gecə əyləncəsi məhəbbət olur,
Atalar sözləri könülə dolur.

Xəstələr canına dərmani bulur,
Haqq üçün içilən dolumuzu bu.

Günəş doğmuş ilə şükrülər olsun,
Şad olsun ürekələr üzləri gülsün.
Babaoğlu bu gün murazın bulsun,
Təmizləndi sular selimizdi bu.

DOSTA BİR NAMƏ

Yadıma düşərkən fikrimə coşdu,
Qələm alıb sənə yazdım sözləri.
Pərvaz olub könül xəyalda uçdu,
Hey oxuyub ağlar iki gözlərim.

Bir rüzgar əsərkən vurdı başıma,
Fələk zəhər qatdı şirin aşımı.
Xəzan düşdү açan bu gənc yaşıma,
Durmayır ayağım, titrər dizlərim.

Hər gün axşam olar, gözlərəm yolu,
Solub, saralıbdı baxçamın gülü.
Xəbərin almadım sağsan, ya ölü,
Uzaqlığın açdı örtülü razalarım.

Çox məktublar yazdım, sən yaz birini,
Ürəyimi şad et, bildir yerini.
Saxlaram ürekədə, açmam sırrını,
Sən gedəli yorğun, çalmaz sazlarım.

Ölkələr dolanıb qapılar döydüm,
Həsrötin ürekədə, göz yaşı tökdüm.
Köhnə yaraları bir daha sökdüm,
Qurudu göllərim, küsdü qazlarım.

İllər keçdi, səndən xəbər duymadım,
Sən gedəli, dostum, lalam, sormadım.
Dedilər ölübü, mən inanmadım,
Sənə yetirən yox bu avazlarım.

Babaoğlu dərdli, son namə yazdı,
Dostdan çəkdiyi qəm sinəsin qazdı.

Yolçudan soruşub çölləri gəzdi,
Səndən ayrılanı gülməz üzlərim.

GƏTİRMİŞ

Bu axşam dışimdə gəlməmişdi yarım,
Könlümü görməyə çıraq gətirmiş.
Ürəkdən sevdaya vermişəm sərim,
Özünü yanına qonaq gətirmiş.

Gözü gözümdədi, danişırıq söz,
Günəş kimi parlaq, ay kimidir üz.
Hilal kimi qaşlar, bu qaradı göz,
Alma qırmızısı yanaq gətirmiş.

Camalın görərkən dilim lal oldu,
Ürəyim səfali yarını buldu.
Könül içəridən eşq ilə doldu,
Eşq şərabın içək, bardaq gətirmiş.

Qoydum ciyinənə bu qərib başım,
Eşqinə vurğunam axdi göz yaşım.
Məraza yetişdim qoyulsun daşım,
Sevdəmin üstünə alaq gətirmiş.

Doğruydu, ya xəyal başımı çaldı,
Bu sözlər ömrümün yarısın aldı.
Sevgili yar məni bu eşqə saldı,
Zülfünün telinən daraq gətirmiş.

Eşqinə düşəli məni çox yordu,
Nazlı xəyal kimi qarşında durdu.
Babaoğlu dışində yarını gördü,
Yar əlində mənə qaymaq gətirmiş.

Oyandım yuxudan nazlı yar yoxdu,
Tutduğum zülfünün telləri oxdu.
Bu sevdanın dərdi qəlbimdə çoxdu,
Bu diş ürəyimə qorxmaq gətirmiş.

DARİXDİM

Xəyal oldu sevdəm, quş kimi uçdun,
Ömrüm bitdi getdi, dönməz darixdim.
Köz kimi yanaram, ilimdən köcdün,
Dənub kəndə ildə qonmaz, darixdim.

Uzatma, ayrılıq bir dala qonaq,
Məhəbbəti sürək, bir daha dönək.
Eşqin şərabını əl-ələ sunaq,
Bu düşgün halima yanmaz, darixdim.

Gözümüzdə yaş dolu, belə başladı,
Hicrət belim qirdi, ağır bəladır.
Mənim nazlı yarımla gözü aladır,
Qorxuram sevdəmi sanmaz, darixdim.

Bağça çiçəklərim bayramda bitdi
Bu Məcnun eşimiz talandı, itdi.
Yar basın alıban qurbətə getdi,
Mənə bir gül nişan sunmaz, darixdim.

Hicranı uzatdı, istəmir gələ,
Gedən günlər kimi əlimi ala.
Həyatı keçirək, yanında qala,
Yanımdan ki, keçər enməz, darixdim.

Babaoğlu, sevdən getsə boşuna,
Açmaram bu sırrı canda daşına.
Gecələr gəl, bax sən gözüm yaşına,
Belə sadiq eşqə qanmaz, darixdim.
Dal - budaq
Sunaq - hədiyyə edək

IZZƏTDİR VƏTƏN

Əsən yellər könlüm açar hər zaman,
Qəlbimin seyranı söhbətdir, vətən.
Tapmaram onuntək bir yerde aman,
Kiçiyə, böyüyə izzətdir vətən.

Deyərsəm ruhumdur canım içinde,
Məhəbbəti buyur qanım içinde.
Atəşi yandırsa, yanım içinde,
Hər nə olsa olsun, cənnətdir vətən

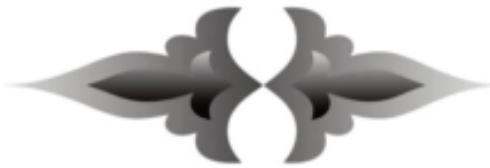
Milləti yaşarsa qardaşla bacı,
Bir olar könüllər qalmazdı acı.
Satmayın vətəni, satmayın tacı,
İnsana hər yerdə heybətdir vətən.

Vətən sevgin daşı ürəkdə qalsın,
Yolçular, karvanlar səndən dərs alsın.
Masalın oxunsun, sazını çalsın
Qılincin, qalxanın qüvvətdir vətən

Savaşında duran igidlər vardır,
Darlıqla olursan, o sənə yardımır.
Qurbətə, möhnətə, dərdə çaradır,
Ətin, kəmiklərin yaradır vətən.

Ötən bülbülmədir, ötən quşumdur,
Bayramımdır, çörəyimdir, aşımızdır.
Dünyadan köç etsəm, məzar daşımızdır,
Qınamayıñ məni, həyatdır vətən.

Babaoğlu yazdı dərdini sözün,
Uşaq kimi dikmiş elinə gözün.
Nə dərddər çökərsə, çevirməz üzün,
Mövlədan yazılın sünnətdir vətən.
Kəmik - sümük

ƏLİ BƏY AZƏRİ

Adsız döyüş

roman

(əvvəli ötən saylarda)

Əsgərlər yaxınlaşır, növbə ilə yuyunur, su içirdilər. Dağların qoynunda, səhər-səhər yol gəlib, bu gözəl günəşli havada, bulaq başında yuyunmaq, yüngülvari qəlyanaltı yemək nəyə desən dəyər. İştah nə qədər desən var. İndi burda isti fətir, qoyun pendiri ilə yeyib üstündən də bir ovuc su içməkdən ləzzətli heç nə ola bilməz. Əsgərlərin bəzilərinin xəyalından keçəsə də deyib yoldaşlarını umsuq etmək istəmirdilər.

-Bəlkə yüngülvari yeməyimizi yeyək. - Danışanda həmişə dilini sürüyən Əhməd nəsə ortalığa bir söz atdı ki, görsün yoldaşlarının reaksiyası necə olacaq.

-Məsləhət olsaydı, özləri deyərdilər. -Şumer Qurbanov ucadan cavab verdi ki, hamı eşitsin.

Şumerin gözəl səsi vardı, bəlkə də onu kiçik komandir seçəndə səsini nəzərə almışdır. Səsində yanğı, qürur da vardi, hərdən yoldaşları bir ağız oxumağı xahiş edirdilər. İndi də bulaq üstündə əl-üzlərini yuyub, ovuc-ovuc saf su içən əsgərlərin kefi durulurdu. “Arife bir işarə bəsdi”, deyiblər, Şumer göydə tutdu silahdaşlarının istəyini. Əlini qu-lağının dibinə qoyub üzünü dağlara tutdu:

Keçdi xəyalımdan öz gözəl yurdum,
Dumanlı dağların başında durdum.
Dumanдан özümə bir xeymə qurdum,
Dumanlar başında dastana döndüm.

Adil asta avazla oxunan mahnını eşidib dayandı. Elə bircə bəndlilik mahnını dinleyib soruşdu:

-Soltanov, kefdəyik ki. Mahnı oxuyanımız da var.

-Rəhmətlik Xudayarın mahnısındı. Uşaqlar onu belə xatırlayırlar.

-Xudayar? Hə, dünən komandir nəsə dedi. Deyəsən, şəhid olub?

-Xudayar bizimlə bərabər döyüşlər keçən sərhədçilər-

dən idi. Gecələr bir yerə yiğışanda, ya sübh çağı döyüşə yollanmadan əvvəl xahiş edərdik ki, bir ağız oxusun. O da döyüşçüləri belə ruhlandırırdı. Allah rəhmət eləsin, şəhid olub. İndi döyüşçülər onu belə yad edirlər, hərdən mahnısını oxuyurlar. Adına da “Xudayar təsnifi” deyirlər.

-Düz eləyirlər. Özü burda olmasa da ruhu göylərdə dolasıır, qoy ruhu şad olsun.

-Amin! - Soltanovla Bəyim ikisi də bir ağızdan dillənərək Xudayarın ruhuna bir salavat çevirdilər.

-Get, gör, aralarında dindar varsa, gəlib pirdə namazlarını qılışınlar. - Adil təklif etdi.

-Hə, var. - Soltanov bunu deyəndə Bəyim artıq gedirdi.

Şumer təcəcə oxuyub dayanmışdı ki, Bəyim onların yanına qayıtdı.

-Aranızda namaz qılan varmı? - deyə soruşdu.

Əsgərlər bir-birlərinə baxdılardı. Yəni, “bu nə yönəmsiz sualdı, guya baş leytenant Soltanov bilmir ki, tağımda kim namaz qılır?”

-Komandir deyir, namaz qılanlar gəlib namazlarını qılışınlar, gedək. - Bəyim onların intizarına son qoydu.

Bu zaman Adil tikiliyə yaxınlaşdı.

-Sən beş-altı metr arxada qal, bir şey olsa da, mənə olsun. - deyə baş leytenanta tövsiyyə verdi.

Soltanov acı-acı gülümsündü, ürəyindən nələr keçirdi, bunu bir özü bilirdi, bir də gözəgörünməz Yaradan, ancaq özünü boğub saxlayırdı, heç nə demirdi. Hələ ki, heç nə demirdi... bir məqamda döze bilməyəcəkdi, partlayacaqdı, nəyi var vulkan kimi Adilin üstünə püskürəcəkdi. Adil bunu bilirdi, özü də gözəl bilirdi, lakin özünü o yerə qoymurdu. Hələlik, öz ampulasındaydı, kefinə, ovqatına xələl gətirəcək heç nə düşünmək istemirdi. Taleyin qismətindən arzuları çin olmuşdu, xəyalları gerçekləşmişdi. Bir anın içində gəlib çıxmışdı doğma ərazilərinə. Örüşündə gəzirdi, suyundan içirdi, indi əlləri ilə pirin divarlarına toxunur, ziyanatını edirdi. Bundan böyük xoşbəxtlik vardımı?

Nə olsun ki, döyüş onların üstünlüyü ilə gedir? Lap on- on beş günə torpaqlar tamamilə azad olundu, onlara bura gəlməyə kim icazə verəcəkdi, kim? Ərazilər minalardan təmizlənə, tikinti-quruculuq işləri başa çata, yenidən gətirib məskunlaşdırılalar... gör necə aylar keçəcəkdi, bəlkə də il, ya iki il... Sonra da əraziyə çıxmağa qorx ki, bəlkə minalardan hardasa biri gözdən yayınib qalıb... Allah sənə qəni-qəni rəhmət eləsin, ay Dilqəm. Gör cavan canın ilə nə böyük savab işlər qazandın... Sən olmasaydın, mən buralara necə gəlib çıxardım? Sənə and verirəm o müqəddəs ruhuna, and verirəm Allahın allahlığına, yerde ərənlərdən bizə nişanə qoyduğu bu pirə, kömək elə, bu cavanları aparib çıxardım oralara, düşməndən qisasımızı alaq, torpaqlarımızı azad edək, bunların heç birinin də burnu qanamasın, nə olsa da, mənə olsun. Evdən çıxanda, sənin ruhuna and içib çıxmışam. O ada çıxmışam ki, daha mənim yanımıda şəhid olmasın.

Adil öz aləmindəydi, əlini divara sürtə-sürtə özlüyündə danişa-danişa, vicdanıyla dərdləşə-dərdləşə pirin qapısına doğru irəliləyirdi.

-Dur! - Komandırın əmri onu dayandıranda əlini cəftəyə uzadırdı. - Dur, Adil kişi, nə edirsən?

-Heç... - Adil fikir-xəyaldan ayıldı. - Heç nə olmaz. Bura pirdir.

-Ermənilər binanı tamamilə uçurtmayıblarsa, bu o demək deyil ki, qapiya içəridən mina, qumbara bağlamayıblar...

-Nə olsa, qoy mənə olsun, təki uşaqlara bir şey olmasın.

-Ə kişi, sən nə danışırsan? Bəs bizi kim aparacaq qabağa?

-Yaxşı, mən təslim. - Adil əllərini qabağa uzadıb bir az da yuxarı qaldırdı. - Nə yaxşı ki, binanı tam dağıtmayıblar. Yoxsa, inamım tamam itərdi. Bəlkə heç binanı görməyiblər? Buralara gəlib çıxmayıblar. Ola bilməz. Yerli ermənilər buraları yaxşı tanıydırlar. Piri dağıtmayıblarsa, mütləq burda bir hikmət var. Bəlkə, doğrudan qapiya qumbara bağlayıblar? Burda ehtiyatsızlıq etmək olmaz.

Bu vaxt Bəyim qayıdib gəldi, baş leytenantın iki-üç adımlığında dayandı, arxasında əsgərlərdən də gələnlər vardi. Adil isə davam edirdi:

-Şükür səni yaradana! Uzun illər bizim ümid yerimiz olmusan. Əcdadlarımızdan babalarımıza, dədələrimizə, onlardan da bizə əmanət olmusan. Biz qoruya bilmədik səni, çıxbı getdik. Səni Yaradan özü qorudu. İndi güc toplayıb yenidən qayıtdıq. Bizə ümid ver ki, həmişə belə güclü olaq, gücümüz, qüvvətimiz heç vaxt üzülməsin, bir daha buralardan çıxbı heç yərə getməyək. Qoruyaq buraları, göz bəbəyimizi qoruduğumuz kimi... gələcək nəsillərə ötürə bilək.

Bəyimlə baş leytenant tilsimlənmiş kimi dayanıb mənzərəni seyr edirdi.

-Siz əvvəldən bir-birinizi tanıydınız? - Baş leytenant Soltanov Bəyimdən soruşdu.

-Yox, yolda tanış olduq. Necə ki? - Bəyim cavab verdi.

-Həm qəribə adamdır, həm də çox mehbənsiniz.

Bəyimin yanağı allandı, bir az da utanankimi oldu.

-Evdən çıxanda söz verdim özümə, qarşıma çıxan ilk adama qoşulub gedəcəm cəbhəyə, dedim. Adil kişi çıxdı

qarşımı, o, götürdü məni. Adamdır də, mehbəban adamdır, mənim burda ondan başqa kimim var, sizi də təzə-təzə görürom. - Bəyim sözünü dəyişmək istədi. - Deyirsiniz qəribə adamdır. Qəribəliy nədir onun?

-Müsəlman kimi hərəkət edir, ancaq namaz qılmır. Pir dediyinə əlini sürtür, o biriləri kimi divarların küncünü öpmür. Fikir verirəm, Allah, Tanrı əvəzinə daha çox Ulu Yaradan, Xudaya Pərvərdigara, Gözəgörünməz, Qibleyi-Aləm ifadələrini işlədir.

-Bu adlar da Allaha məxsusdur. Deyilənə görə, yüz adı var, bu adlar da onlardandır. - Bəyim gülümsündü. - İnsandır də... hərə bir cür insandır. Hər halda dünya görmüş adama oxşayır, ondan ziyan gəlməz.

Beləliklə, Adil kişinin Pir adlandırdığı tikili ziyarət olundu, namaz qılan əsgərlər namazını qıldı, bulaq üstündəkilər yuyunub su içdilər.

-Gedək. - Yenə də Adil qabağa düşdü.

Baş leytenant Soltanov səhər yeməyi barədə nəsə demək istədişə də demədi, vaxt ortadaydı, səhərlə günorta arasında... Dəstəyə hərəkət işarəsi verib Adilin arxasında getdi.

Üzüyuxarı yol aldılar.

-Şələni qarında daşımaq beldə daşımaqdan çotindir. - Adil ona yaxınlaşmaqdə olan baş leytenanta bildirdi, nə istədiyini gözlərindən oxumuşdu, indi ardınca addımlayırdı. - Yoxşun başında uşaqlar yeməklərini yeyərlər. Burda yeyəsi olsalar, yoxuşu qalxmaqdə çətinlik çəkərlər.

Qabaqda iki nəfər göndərmişdilər. Gözlə görünən məsafədə irəliləyən əsgərlər, hər ehtimala qarşı ətrafi gözdən keçirir, şübhəli görünən kolluğa baxır, mümkün qədər ol işarəsi ilə işarə verirdilər. Dəstə onların işarəsinə uyğun hərəkət edirdi. Çox da sıx olmayan meşə zolağını keçirdilər. Üzüyuxarı qalxmaq çətin idi. Bu yerin də üzüyuxarısı sərt yoxuşluqdan ibarətdi. Bəlkə də meşə zolağı olmasayı yağan leysan yağışları yamacları çoxdan yuyub aparmış, keçilməz yarğanlar, uçurumlar əmələ götirmişdi.

-Yanından keçib gəldiyimiz Bartaz Azərbaycanın ən qədim kəndlərindən biridir, tarixlərin yadigarıdır. Əsl adı Urtaz olub, əsrlərlə dildə diffuziyaya uğrayaraq Burtaz, Bortaz formalarından keçərək günümüzə Bartaz formasında gəlib çatıb. Desəm ki, yaşı beş min ildən çoxdur, tə-əccübənməyin. Bizim dayaz məlumatlı cılız alımlar bütün yaşayış məntəqələrinin yaranma tarixini sonuncu minillikdə axtarırlar. Elə buna görə də tariximizi təhrif etmiş olurlar, cılızlaşdırırlar. Mənbələrlə işləmir, sonuncu ya-zılan tariximizdən bəhrələnirlər. Sonuncu tariximiz isə rus, erməni akademiklərinin nəzarəti və redaktəsi ilə yazıldıqdan orda təhriflər çoxdur. Baxın, Şumer dönyanın ən qədim mədəniyyətidir. Biz bu mədəniyyətin varisliyik, daşıyıcılarıyız. Cəfərqulu babamdan mükəmməl dərs almış rəhmətlik nənəm - biz anamıza nənə deyərdik - həmişə belə bir ifadə işlədərdi: "Əgər bunu belə eləməsəm, heç Şumerin qızı deyiləm!" Atasının adını çəkməzdə, əcdadımızın adını deyərdi. Şumer, yeni düzgün, ədalətli, haqqın tərəfində olan, sözübütvər, verdiyin vədə sadiq - nənəmiz bunu bize aşılıyırıdı, əməl etmək vərdişi yaratdırırdı. Çünkü qanımızda, iliyimizdə əcdadlarımızın kodunu daşıyırırdı.

Bu, insan üçün böyük hikmətdir. Mənbələrdə göstərilir ki, Sumerin paytaxtı Ur şəhəri olub. İndiki Ordubad şəhərinin yerində, yaxınlığında yerləşib. Bizim pulla ad alan alımlar isə Ur şəhərini keçmiş Mesopotomiyada, indiki Yaxın Şərqdə, İraq ərazilərində, Dəclə və Fərat çayları vadilərində axtarmaqla, əslində iz azdırılmış olurlar. Bartaz kənd camaatının qəribə danişq tərzi var, onlar o ilə deyil, u ilə danişirlər, Bortaz yox, Burtaz deyirlər. Yəni, B-UR-TAZ, UR-a TAZ yaşayış məntəqəsi. Görürsünüzüm, əcdadlarımız yaşadığı kəndin adını necə formalasdırıblar. Bir vaxt gələcək, siz fəxr edəcəksiniz ki, erməni işğalından Azərbaycanın ən qədim yaşayış məntəqələrindən birini - Bartaz kəndini azad etmisiniz.

Adil kişinin belə deməsi onun yaxınlığında addımlayan döyüşülərin xoşuna gəldi, bir neçəsinin çöhrəsinə gülüş qondu. Dərindən gülə, sevinə bilmirdilər. Nə qədər döyüş yolu keçmişdilər, nə qədər şəhid vermişdilər, yaralı itirmişdilər, canbir qəlbədə olan döyüşü yoldaşları yanlarında, gözlərinin qabağında, dizlərinin üstündə, qucaqlarında bu işqli dünyaya əbədi göz yumub canlarını tapşırımsıdı. Ürek-dən sevinə, qəşş eliyib gülə, qəhqəhə çəkib uğuna bilərdilərmi? Üreklerindən süzülüb gələn göz yaşı gözlərindən kənara çıxa bilmirdi, qayıdır daxili əzalarına axaraq artıq laxtalanmışdı, keyimişdi onlar, nə qədər cəhd etsələr də ruhən qırışları açılmırdı.

“Ölümə də gülə-gülə getmək lazımdır”, deyə düşündü Adil.

-Komandır, işarə ver, avanqard dayansın, meşədən çıxmasın, - Üzünü Soltanova tutub səslenəndi. - Bir azdan meşə zolağı bitəcək, biz açıq sahəyə çıxacaqıq. Oranı sürətlə keçmək üçün uşaqlar bir az dincini alsın.

O, bunu deyib yerə oturdu. Döyüşülər də yaxınlıqda oturdular.

Baş leytenant qabaqda gedən əsgərlərə dayanmaq işə rəsi vermək istəyirdi. Gözləyirdi ki, onlardan hansı birisə dənəb geriyə baxsı. Bu zaman öndə gedən əsgər dayandı, əlini yuxarı qaldırıb durdu. Müqəvvaya çevrildi, nə geri döndü, nə irəli getdi, nə də bir söz dedi. İkinci əsgər də dayandı. Beləcə, quruyub qaldılar. Baş leytenant durbini gözünə qaldırıb baxdı, ancaq bir şey anlamadı. Yeyin-yeyin irəli getdi. Onların bu hərəkətləri Adilin də gözündə yaxınmadı, gözlədi ki, görsün nə məsələdir.

Baş leytenant gəlib çatanda öndəki əsgər yan-yörəni axtarındı. Soltanovun yaxınlaşdığını görən kimi yuxarıdan keçən jılıkanı göstərdi.

-Komandır, bircə budur, qumbara asıblar, ucaboylu biri keçən kimi ilişib partladacaq. Ətraf təmizdir.

-Deməli, köpəyuşağı bizim gələcəyimizi bilirmişlər. Bu boyda boy ancaq bizdə, xüsusitəyinatlarda olur.

-Zərərsizləşdirəkmi?

-Lazım deyil. Bəlkə buralarda məxfi postları var. Gəlib yoxlayacaqlar, yerində olmasa, biləcəklər ki, biz burdan keçmişik. Bizim keçidimiz məxfi saxlanılmalıdır.

Ermənilərin ağaclar arasında dar kecidə jılıka ilə qumbara asmışdlarsa, deməli buralarda olmuşdular. Buralarda olublarsa, bir yer ilə kifayətlənməzlər, mütləq bir neçə yeri

mundarlayıblar. İndi kimin qismətinə çıxa, çıxa... Hər bir döyüşü beynində yalnız bunu düşünürdü.

-Buralar Babəkin oylağı olub - Babək Xürrəmidin. - Adil sükütu pozdu, narahatçılığı aradan qaldırmağa çalışdı. Kimsə sual vermək istədi.

-Sual verməyin. Söz soruşmayın. Xahiş edirəm. Bildiklərimi danişacağam. Sonda, imkan olarsa, soruşarsınız. Sizin qarşınızda olanda Beynəlxalq Universitetdə müəllim işlədiyim vaxtlar yadına düşür. Düzdür, universitetin adını sonra bədnam çıxardılar, ancaq yaxşı təhsil ocağıydı. Tüfeyli, avara uşaqlarla bərabər savadlı tələbələr də az deyildi. İmkansızlıqdan hazırlaşa bilməyib, dövlət universitetinə düşə bilməyən o qədər kasib balası orda təhsil alırdı ki... Mən də hər dəfə yeni məlumatlarla auditoriyaya girirdim. Tələbələr sorğu-suala tutmaqdən doymurdular, bilişdilər ki, bilmədikləri çoxlu maraqlı məlumatlarla gəlmışəm...

Nə isə fikirləşdi, baş leytenantə göz dikdi ki, görsün, o, nə deyir...

-Komandır, nəsə narahatsan, sözlü adama oxşayırsan...

-Heeç... söhbətinizi müxtəsər eyləyin, tərpənək.

-Ermənilərin sürprizləri hər yerdə ola bilər. Burda nəsə bir həngamə varsa, bir az səbr elə, tezliklə üzə çıxar. Yox, yoxdusa, narahat olma, indi keçib gedəcəyik.

Adil döyüşülərə göz gəzdirdi, hamı maraqla onun Babəkdən nə danişacağını gözləyirdi. Bunu üzlərindən, gözlərindən oxudu.

-Babəki sizə necə tanıtdırlıbsa, mənə də elə tanıtdırlılar, ancaq yarımcıq tanıdırlılar. Babək sadə bir tayfanın bazasında böyük bir ölkə - Aran adı ilə ölkəmizi yenidən yaşatmayı bacarıb. Astaradan tutmuş Naxçıvanadək, Zəngəzurdan tutmuş Həmədanadək Babək ölkəsinin hüdudları olub. Babək böyük və güclü bir ordu yaradıb, iyirmi il işğalçılıq, talançılıq siyaseti yürüdən Xilafət ordusuna qarşı vuruşub, onları dəfələrlə darmadağın edib, çökdürüb. Özünüz fikirləşin, bunu bir tayfa başçısı öz tayfası ilə edə bilərdimi? Ordunu yeməklə, silahla, döyüş geyimi ilə, atla, yəhər-yüyənlə, qoşqyla, arabayla, atları yedirtmək üçün otla, arpa ilə təmin etmək asandırmı? Bu, iqtisadiyyati güclü olan bir ölkənin, yəni pəpə deyəndən, məmə yeyənədək hamının gecə-gündüz yorulmadan çalışdığı bir ölkədə mümkündür.

Bu yerdə Adil dayandı, nəzərini döyüşülərin üzərində gəzdirdi. Baxışlar ona dikilmişdi, hamı diqqətlə dinləyirdi. Beş-altı nəfər bir az aralıda oturmuşdu deyə yaxşı eşidə bilərdilər. Neyləmeliydi, qışqıra-qışqıra danişa bilməzdi ki...

-Yəqin sizi Babəkin kimliyi də maraqlandırır!

Başlarının hərəkəti ilə “hə” dedilər.

-Babəkin anası Taygöz Bərumənd bu əraziləri mal-heyvan saxlamaq, əkin əkmək üçün satın almış ərəb feodalı Vəcnə-Ər-Rəvvadin sarayında qulluqçu işləyirmiş. Sağıcıymış, mal tövləsi kürütürmüş, feodalın paltar-palazını yurmuş, ya yemək bişirirmiş, bilmirəm, hər nəyimişsə, buyruğa baxırmış. Ərgən qızılıymış, göz problemi olduğundan alan olmayıb. Əslən Həmədanдан olan Mədrəs adında ərgən bir kişi də yağ sata-sata məmləkəti dolaşırıbmış. Gəlib bu yerə çatanda qış fəsl olduğundan bərk qar yağır, yoluna

davam edə, qayıdış gedə bilmir, qalır feodalın karvansarayaında. Feodal da onun cəsurluğuna, mərdliyinə aşiq olur, sarayında saxlamaq qərarına gəlir. Taygöz Bəruməndi ona ərə verir. Baxın, bu ərazilər onun örüş, biçənək, otlaq yerləriymiş.

-Bunları siz hansı mənbələrdən bilirsınız? Bəlkə hansısa bədii kitabdan oxumusunuz? - Daha maraqla dinləyən baş leytenant soruşdu. - Bizə keçirilən dərsliklərdə fərqlidir, belə deyil.

-Bəli, dərsliklər mənbələrdə olduğu kimi deyil, siyasi hakimiyyətə sərf etdiyi kimi tərtib olunub. Rusiyaya Azərbaycanın qədim Aran dövlətinin mövcudluğu, qüdrətli və şərəfli tarixi lazımidim? Babək kimi sərkərdə və hökmədarın təbliğinə imkan verirdim? Gizlədə bilmirdi deyə cılızlaşdırıb tayfa başçısı kimi təbliğinə icazə vermişdi. Heykəlini də son illərdə ucaldıblar, kinosunu çəkiblər. Rusiya özü bir dövlət kimi ilk dəfə onuncu əsrə yaradılib. Rusiyadan əvvəl hansısa ölkənin, o da ola ki, dövrün ən güclüsü sayılan Ərəb xilafəti ilə döş-döşə gələn Azərbaycan Aran dövlətinin mövcudluğunu şovinist rus akademikləri həzm edə bilərdilərmi? Əlbəttə, yox. Mənim bu dediklərimi qonşu Nüvədi kəndindən olan fransız dilin müəllimi Həmzə Vəli otuz il müddətində araşdırıb, bu dağları qarış-qarış gəzərək ərsəyə gətirib.

-Nüvədi kəndi? - Kimsə soruşdu.

-Hə. Nüvədi kəndi bizdən, hardasa, iyirmi kilometr o tərəfdər. - deyib saatına baxdı. - Babalar yaxşı deyib, nağıl dananı qurda verər. Danışib başınızı qatdım. Gedək!

Qalxıb yollarına davam etdilər.

Adil yenə də qabaqda gedirdi.

Məşədən çıxar-çıxmaz istiqamətlərini bir az sağdan götürdülər, til yuxarı qalxacaqdılar. Orda həm süxur möhkəm idi, həm də ara-sıra palıd ağacları vardı. Tilin alt tərəfi isə tamamilə meşəlik idi.

Danışmadan dabanqırma irəlilədlər. Dikin başına çatanda qabaqda gedən əsgərlər dayanıb onları gözləyirdi.

-Niyə dayandınız? - Baş leytenant soruşdu.

-Qabaqda dəmir tikili görünür. - Əsgərlərdən biri asta-dan piçıldı.

-Ətrafında nə isə müşahidə etdinizmi?

-Yox, heç nə görmədik. Ətraf sakitçilikdir.

-Narahat olmayın. İki vaqon-otaq olmalıdır. - İndi Adilin yadına düşdü. - Həmin vaqonları o vaxt, 1992-ci ilin martında bizim əsgərlər bartazlı Qubadın buldozerinə qoşub buraya qaldırıblar. Ancaq hər ehtimala qarşı ətrafi bir də müşahidə etsəydik, pis olmazdı. İnsan marağını hamı bilir, nəsə gördü, yaxınlaşmaq istəyəcək. Vaqonların yanında mina da ola bilər, qumbara da, başqa sürpriz də... Ehtiyatlı olmalıdır. Yaxud, kənardə məxfi post qurub buranı müşahidə altında da saxlaya bilərlər. Elə ki, hamımız bir yerə toplaşdıq, bir minaatan mərmisi ilə hamımızı... o məsələ... Allah eləməmiş...

-Bəlkə heç vaqonlar tərəfə getməyək. - Soltanov şübhəsinə bürüzə verdi. - Nəyimizə lazımdır.

Vaqonlar tərəfə getmədilər. İki nəfər müşahidəçi qoyub nahar eləmək qərarına gəldilər. Baş leytenant tapşırığını

verdi.

-İki-bir, üç-bir qruplarla bir-birinizi addım məsafədə yeməyinizə başlayın.

Hava günəşliydi, oktyabrın son ongönlüyündə belə hava göydəndi.

Döyüçülər əşya çantalarından konserv qablarını çıxardılar, çörəklər bölündüb paylandı. Marçamurç ətrafi büründü. Sərin yaylaq havası yaxşı iştah gətirmişdi, ağızlar avtomat kimi işləyirdi.

-O vaxt bir komandirimiz vardi. - Adil nə isə xatırladı.

-Rəhmətlik deyirdi ki, yeyəndə də canavar kimi yeyəsən, vuruşanda da canavar olasan gərək.

Üçü də bir-birinə yaxın oturmışdular, onlar da konserv ləşdirilmiş buğda sıyığından yeyir, arabir danışındılar.

-Aşağıda ziyarət etdiyimiz Xanazor piri adlanır, tehrif formasında camaat Xənəzir piri deyir. Bəlkə də Xan Əziz, Xan Azin, Xan Azir... Heç kim dəqiqini bilmir. Həmzə Vəlinin mənbələrə əsasən araşdırığına görə, burada hansıa əmmaməli ərəb dəfn olunmayıb. Pirin içindəki qəbir Babəkin sərkərdələrindən birinə məxsusdur, adı ya Əziz, ya Əzin, ya da Azin olub. Həmin vaxtı çox yerə ərəb əmmaməliləri dediyi kimi ad qoyarmışlar. Onlara uyğun camaat buranı Xanazor adlandırıb. Yəni, Zorun - böyükün, ən güclünün xanası - evi, gorgahı. Nəticədə yerli əhalinin dilində belə qalıb, təhrif olunsa da müqəddəsləşərək bizim vaxtımıza Xənəzir piri kimi gəlib çatıb. Mənim ziyarətimə döyüçülərin bəziləri birtəhər baxırdı. Başa düşürem, biz müsəlman olsaq da, müsəlman ölkəsi deyil, dünyəvi ölkəyik. Aramızda hər türlü təriqəti var, bu normaldır. On əsasi odur ki, bütün bu təriqət, inanc sahibləri mehriban şəkildə yaşadığı yeganə ölkə Azərbaycandır və biz bu ölkənin xoşbəxt vətəndaşlarıyız. Mən ulu əcdadımızın, döyüçü, sərkərdə əcdadımızın qəbrini ziyarət etdim, hansı ki, bu qəbri vaxtında dədəm də ziyarət edib, babam da... Pirdən bir az yuxarıda gördükümüz qəbiristanlıq da döyüşdə şəhid olanların qəbirleriyydi. Qəbirstanlığının üst tərəfindəki cəviz ağacları... gördünüz ha...

-Hə... - baş leytenant maraqla təsdiqlədi.

-Bax, həmin cəviz ağacının dibində çıxan suyun bir hissəsi pirin yanındakı borudan axır. Yuyunub, doyunca içdiyimiz su həmin bulağın suyuştur. Bir hissəsi isə yerin altı ilə qədimdə çəkilən saxsı borularla bax, o daşın - əli ilə cənub istiqamətində yerləşən əraziləri göstərdi, sol qurta-racağında yaşayış yerinə axırmış. Həmin yaşayış yeri, görünür lap qədim olub ki, adına Daşkənd deyiblər. Kəndin aşağıından isə, su, deyilənə görə, həm də Qala daşının başındakı Qız qalasına gedirmiş. Bu barədə bizdə nağıllar, rəvayətlər də var, kəndin yaşlı adamları balacalara danışardılar. Eee, ay komandır, bu yerlərin hər daşı bir əfsanədir, dastandır, hansını danışan. Danışmaqla qurtaran deyil. Vaxt gələcək, bu əfsanəvi diyarı xatırlayacaqsınız, özünüz də nağıllar quraşdırıb nəvə-nəticələrinizə danışacaqsınız...

Adil tələsirmiş kimi yeməyini qaşıqlayıb ayağa durdu.

-Siz burada bir az dincəlin. O tayları müşahidə edin - oralar Qafan rayonu əraziləridir, kəndləri var. Mən isə iki-üç nəfərlə bax - üzünü əks tərəfə çevirib əli ilə ağacların

arxasından boy verən kəmərəliyi göstərdi - o daşın başına gedib, ətrafi nəzərdən keçirim. Burdan elə görünməyinə baxma, o tərəfdən baxanda çox hündürdür, Bürünc qayası adlanır, kənd onun aşağısındadır, iki-üç kilometrliyində. Dündür, düşünmürəm ki, kənddə erməni olsun, ancaq hər ehtimala qarşı ərazini nəzərdən keçirib gələk.

Baş leytenant istəməsə də qeyri-ixtiyari razılaşdı, Adil onun gözlərində bir nigarançılıq gördü. Hiss olunurdu ki, tapşırığın tezliklə yerinə yetirilməsindən narahatdı.

-Hələ yolumuz uzaqdır, tezliklə mənzil başına gedib çata bilmərik. Həm də dağlarda hərəkət istədiyin kimi deyil, şəraitə uyğun olmalıdır. Tapşırığı yerinə yetirmək üçün ürəkli olmalısan. Ürəkli olmaq üçün isə hər tərəfdən məlumat toplamalısan.

Baş leytenant üzünü döyüşçülərə tutdu:

-Əhməd, bir də Məhəmməd, siz də Adil kişi ilə gedin.

Bəyim də əşya çantasını yiğisdirdi.

-Mən də sizinlə gedirəm.

-Yolumuz uzaqdı, bir də qayalıqdı, cəzirəlikdi, yorulaqsan.

-Heç nə olmaz, dözərəm.

Bir-birindən on-on beş addım aralı Adilin göstərdiyi Bürünc qayası istiqamətinə tərəf yol aldılar.

Qayanın başına çatmağa az qalmış palid-zinc qarışığı meşə başlayırdı. Çox da six olmayan meşəni keçmək asan deyildi. İri qaya parçaları da maneçilik törədirdi.

-Deyəsən, bu qaya bir az da hündür olub. - Bəyim Adil kişiyyə lap yaxın golədi. - Nə vaxtsa uçub töküllüb.

-Ola bilər. - Adil iri bir daş parçasının üstündən keçməyə çətinlik çəkən Bəyimə əl uzatdı. Bəyim onun əlindən tutub yuxarı qalxdı və daşın üstündən ön tərəfə adlayıb keçdi. - Təbiət yarananda necə olub, bilinmir. Yüz milyon illər keçib. Əlbətə ki, bu qədər uzun dövr ərzində min cür təbiət hadisəsi baş verib. Hündür qayalar parçalanıb dağlıb. Elə bu ayaqlayıb keçdiyimiz daşlardan görünür ki, hər biri Bürünc qayasının bir parçasıdır, sən deyən kimi, nə vaxtsa uçub dağılib. Ya zəlzələdən, ya ildırım vurmasından, ya da təsəvvür etmədiyimiz hansısa başqa bir təbiət hadisəsinə... Qayanın ön tərəfində də belə böyük qaya parçaları var. Hətta elələri var ki, çox nəhəngdir, ev boyda, evdən də böyük...

Adil baxdı ki, Bəyim yenə ilişib qalıb, öyri zinc ağacının böyründəki qaya parçasının üstünə çıxbı aşa bilmir.

-Ağacdan tut, tullanıb keçməyə cəhd elə.

-Alınmadı.

Adil ona tərəf bir neçə addım atdı, əlini uzatdı. Bəyim cəld onun əlindən yapışdı və qıvraqlıqla yuxarı dırmanın qaya parçasının üstündən aşib keçdi.

-Bax, belə. - Adil onu alqışladı.

-Adil dayı, - Bəyim müraciət etdi. - Sizdən xahiş edirəm, hara getsəniz, harda olsanız, məni özünüzlə götürün, yük olmaram.

-Götürməyinə götürüm, bir söz demirəm, ancaq görürsənmi buraları keçmək necə çətindir. Sənə dedim axı... gərək orda qalıb dincələrdir. Hələ çox yolumuz qalıb.

Bəyim dinmədi.

Beləliklə, gəlib qayanın başına dırmandılar. Qayanın başına dırmanmaq qaya parçaları dağılmış qarışık meşəliyi keçməkdən asan oldu. Buradan ətraf ovuc içi kimi aydın görünürdü, göz önungdə böyük mənzərə canlanırdı. Əvvəlcə dönüb geriyə baxdı, yerini bilməsəydi öz döyüşçüləri oturan talanı görməyəcəkdi. Tilin o tərəfindəydi dəyə görünmürdülər.

Adil bir xeyli ətrafa göz gəzdirdi, sonra Əhməddən durbini alıb baxdı. Diqqətlə baxdı. Sonra durbini gözündən aralayıb üzüshağı baxmaqda ilişib qaldı. Üç dərənin qovuşanında kəndin xarabaliqları göz dağlayırdı. Bu kənd Vejnəli kəndiydi - Adilin doğulub boy-a-başa çatdığı kənd. Ermənilərin dağdırıb xarabaya çevirdiyi kəndin xarabaliqlarında Adilin uşaqlıq və yeniyetməlik xatirələri dolu bir dünyası itib-batmaqdı. İki damcı yaş gözündən ayrılb sıfətini islatdı.

-Qalıb yaşamayaqdınız, niyə buraları işgal edirdiniz, ay naməndlər! - Özünü saxlaya bilmədi, ucadan hayqırıldı, səsi əks-səda verib qayaları lərzəyə göttirdi.

Əhmədlə Məhəmməd tez silahlarına əl atıldı, indicə hardansa ermənilərin çıxbı onları gülle yağışına tutacaqlarını zənn etdi.

-Özünüüz ələ alın, Adil dayı. - Bəyimi də qorxutmuşdu bu qışkıraq.

Ətrafdan bir səs çıxmadığını görən Əhmədlə Məhəmməd Adil kişinin lap yaxınına gəldilər. Təsəlliverici bir söz deyə bilmədilər, eləcə durub onun baxdığı istiqaməti seyr etdi.

-Baxın! - Adil əli ilə sol tərəfdən qarşidakı ən uca qayanı göstərdi. - O qaya indi biz durduğumuz yerdən hündürdür, adına Movlu daşı deyirlər. Bəlkə də Novlu daş olub, sonradan diffuziyaya uğrayaraq təhrif olunub, bizə belə gəlib çatıb. Sinəsində çoxlu yerlər var ki, üstünə yağış suları yığılır. Ovçular dağ keçisi, cüyür ovlayanlardır orda. Sağ tərəfi - yol aşan yeri görürsünüz mü? Oranın adı Xaçamış yalıdır. Xaçamış yalında topxanamız vardı.

-Topxana? - Əhməd təəccübləndi. - Topxana Şuşada deyilmə?

-Orada bir top qoyulmuşdu, bizi müdafiə etmək üçün, doludağdan topu. Qalmaq üçün tikili də tikmişdilər, yemək bişirmək, yatmaq üçün şərait yaratmışdılər. Sovet vaxtı üzümlük rayonlarında belə toplar çox idi, göyə bulud gələn kimi atub dağıdırlar ki, üzümə ziyan dəyməsin. Ermənlərlə ara qarışanda həmin toplardan birini götürüb qoymuşdular orda. Üç milis nəfəri yolaşanı qoruyurdu. Topun da ştatlı işçiləri vardı, erməni texnika ilə gəlsəydi, vurmaları. Kəndin könüllüləri də əvvəlcə məktəb binasına yiğisər, kəndə gələn yola nəzarət edərdilər. Gündüzlər hər kəs öz işində olardı, gecə növbə çəkərdilər. Sonra onlar da topxanaya köçdülər və beləliklə, özünü müdafiə dəstəsi forma-laşdı. O aşağıda - dağın ətəyində gördüyüñiz qızıl zavodudur, bunu mənə oğlum Babək göstərib, internetlə axtarıb tapıb, babamın ot biçənəyində tikiblər. Həmin yer Dərə zəmi adlanır.

-Dərə zəmi? - Bu dəfə Məhəmməd təəccübünü gizləmədi.

-Heç mən də bu ada əvvəllər diqqət yetirməmişdim.

Niyə Zəmi dərəsi yox, Dərə zəmi? İndi fikirləşirəm ki, niyə şəhərdə açılan obyektlərin çoxuna belə kolantay adlar qoyurlar. Laçın kafesi əvəzinə hara baxırsan “Kafe Laçın” yazılıb. Nə isə... Görünür bu məsələnin kökündə bir kolantaylıq var imiş ki, indi də üzə çıxıb. O vaxt bir Dərə zəmi yeri var imiş deyə fikir vermirmişlər, indi yüzlərlə belə adlı obyektlər yaradıldılarından natarazlıq üzə çıxıb.

Adıl sözünə ara verib yenə də ətrafa göz gəzdirdi, sanki narahatdı ki, kimsə kənardan onları izləyir, danışıqlarına qulaq asır.

-Bəlkə mən yaxşı görmürəm, siz də yaxşı-yaxşı baxın. Ermənilər harda ola bilərlər? Heç gözə görünümlər... Oradarda - əli ilə qarşısındakı dağları göstərdi - mütləq olmalıdır. Bölgədə döyüş gedir, qızıl zavodunu işlədirirlər. Ola bilməz ki, siçovul kimi qaçıb yerin altına girsinlər, görünməsinlər...

-Ermənilər belədir, siçan kimi gizlənirlər, sakitcilik yananda üzə çıxırlar. - Əhməd bildirdi.

Durbin əldən-ələ ötürüldü, bir xeyli baxdılar. Gözləri ilə də bütün əraziləri süzdülər, nəzərləri dönə-dönə təpələri, dərələri dolaşdı.

-Bax, orda. - Əhməd əli ilə yolaşamı göstərdi və durbini uzatdı. - Yolaşanda...

-Hə, gördüm. - Adıl durbini alıb baxdı. - Mən də təxmin etmişdim. Deməli, oranı özlərin qərargah seçiblər. Niyə də seçməsinlər? Hər iki tərəf üçün ən əlverişli mövqedə. İstəyir Araz boyu hücum olsun, istərsə də bu dərə yuxarı. Müşahidəçilər Qala daşından və Movlu daşından koordinatları verəcək, Yolaşandan yüz iyirmilik minomyotla vur getsin. Gərək komandırınızı də götürərdik, öz gözləri ilə götürərdi, bir plan qurardıq. Eybi yoxdur, mənə diqqətlə qulaq asın, ərazini yaxşı yadda saxlayın. Orda qruplara bölünəsi olsaq, hərəniz bir qrupla gedərsiniz.

-Heç bir problem yoxdur. Təki tezliklə düşmənin başını əzib oraları götürək. - Məhəmməd dilləndi.

-Onlar bizi aşağıdan, özü də hər iki tərəfdən gözləyirlər, bircə yuxarıdan gözləmirlər. Biz dərinlikdəki mövqeni götürəndən sonra iki qrupa bölünəcəyik.

-Dərinlikdə də mövqeləri var? - Əhməd soruşdu. - Bunu siz hardan bilirsiniz?

-Bilmirəm, ehtimal edirəm. Yuxarıda iş gedir, qızıl çıxardırlar, maşınlar yüksəlib zavoda daşınır. Sizcə orda mühafizə olmamalıdır? - Adıl ehtimalını izah etməyə çələşdi.

-Olmalıdır. - Əhməd təsdiqlədi.

-Olmalıdırsa, deməli, mütləq var. Həm də adı mühafizə yox, baza, böyük bir hərbi qüvvə. Qızılı təkcə bızdən yox, həm də öz banditlərindən qorumaq üçün orda onların güclü mühafizəsi olmalıdır. Yəqin ki, elədir. Bizim əsas tapşırığımız həmin bazanı darmadağın edəndən sonra iki qrupa bölünərək üzüşağı hücumu keçməkdir. Birinci qrup, baxaq gərək komandırınız kimləri bölcək, on nəfərdən az olmamalıdır, bəlkə də on iki-on beş nəfər. Çünkü baxın və yadda saxlayın, bu qrup hər yerde o dağların beli ilə sürətlə Yolaşana doğru irəliləməli və qərargahi məhv eləməlidir. Biz qərargahda nə qədər qüvvə olduğunu bilmirik. Güman edi ki, ən azi iki minaatan tağım və mühafizə qrupu ola

bilər. Bu da otuz nəfər silahlı döyüşü deməkdir. Əhməd, sən həmin qrupa bələdçilik edərsən, yerləri yaxşı yadda saxla. Bir də diqqətlə bax. Çılpaq təpəni orientir olaraq yadda saxla, ora çıxmağın yolunu göstərəcəm. Gerisini başa düşdünmü?

-Başa düşdüm.

-Soltanov həmin qrupa rəhbərliyi öz üzərinə götürsə, yaxşı olar, götürməsə, gərək özüm gedəm. Topxananın lap yaxın məsafəsinə kimi gizlincə gəlmək lazımdır. Ermənilər o tərəflərdən qəti heç kimi gözləmirlər. Ancaq birinci mövqedəki döyüslərimizdən xəbərdar olsalar, onlar da təcili silaha sarılacaqlar.

Adıl nəyi isə beynində götür-qoy elədi.

-İkinci dəstə yol aşağı sürətlə irəliləməlidir. Zavodun yanındaki mühafizəni məhv etməli və sonuncu məntəqəyə doğru hərəkət etməlidir. Zavodun yanında və Yolaşanda əməliyyat uğurlu alınsa, özümüzküklərə xəbər verə bilərik. Onlar dərhal hücumu keçib biza doğru gələcəklər. Kahanın yanındaki müdafiəni yarmaq asan olacaq. Çünkü o vaxta kimi minaatanlar zərərsizləşdirəcək. Başlıca tapşırıq onların əsas qüvvələrini məhv etməkdir. Bunu da birlikdə edəcəyik.

Bəyimlə Məhəmməd, elə Əhmədin özü də Adilin sözünə diqqətlə qulaq asırdılar. Adil elə bil onları ovsunlaşmışdı. Birdən Məhəmməd qayıtdı ki:

-Bəs əsas qüvvələri harda ola bilər? Biz bayraqı harda qaldırıb Ali Baş Komandana məruzə edəcəyik?

-Hələ ki, ehtimal etdiyim bircə yer var - Şütürü dərəsi. Elə ora gedəcəyik. Gedək. Bayraqı isə indiyə kimi harda qaldırırdınız? Kəndlərdə, şəhərlərdə. Kəndi də gördünüz, xarabaya çeviriblər. Bayraq bu xarabalığın harasına yaraşır?

Adıl bunu deyib irəlilədi. Beş-altı addımdan sonra nə fikirləşdi, dayanıb geriyə döndü. Onunla gələnlər yerlərindən tərəpənməmişdilər, dayanıb bir-birlərinə baxırdılar. “Nə dayanırsınız, gedək” demək istəyirdi ki, Əhməd kitelinin düyməsini açdı və qoynunda gizlətdiyi üçrəngli bayraqı çıxartdı. Məhəmməd lap yaxınlığında zinc ağacının şax budağını əli ilə bir göz qırıpında əyib şaqqlıtlı ilə qırdı.

-Siz nə etmək istəyirsiniz?

Adıl soruştusa da Əhmədlə Məhəmməd əhəmiyyət vermədilər, Bəyim isə matı-qutu qurmuş halda dayanıb baxa-baxa ciyinlərini çəkdi. Məhəmməd əlinəkəi budaqla Əhmədə yaxınlaşdı, onlar köməkləşib bayraqı budağa keçirtmək istədilər.

-Əhməd, Məhəmməd... - Adıl bir də səsləndi.

-Nə olar, Adıl dayı... - Əhməd cibindəki telefonu çıxardı batareykasını taxmaq istədi. - Siz də gəlin bizim yanımıza. Bayraqı qaldıraq, Bəyim bacı da lentə alsın.

-Olma. - Adıl onlara tərəf yeridi. - Telefonu işə salan kimi yerimizi biləcəklər.

-Heç olmasa, bircə dənənə şəkil çəkdirək. Bura ərazinin ən hündür zirvəsidir. - Məhəmməd acızanə xahiş etdi. - Al-lahın lütfünə şükür ki, gəlib bura çıxmışıq. Xatirə üçün, bircə şəkil...

-Fərqi nədir, şəkil, ya video-çəkiliş? Telefon işə salınısa, ermənilərin lokatları yerimizi müəyyənləşdirəcək. Mehridən, ya Qafandan qalxan vertolyot on beş dəqiqədən

sonra cücə görmüş qırğı kimi başımızın üstünü alacaq. Burdan birimizi də salamat buraxmazlar.

-Adil dayı... - Əhməd yalvardı.

-Nə olar... - Məhəmməd boynunu bükdü. - Vallah, bilməyəcəklər. Biz yol boyu bir neçə yerdə şəkil, video çəkmişik.

-Yola baxma. Ermənilər bilirdi ki, siz hückum edərək üzü bu tərəfə irəlileyirsiz. Lakin indi darduğumuz yer, keçdiyimiz marşrut onların ağlına gəlməz.

-Bəs biz bayraqı nə vaxt qaldırıb şəkil çəkdirəcəyik?

-Ya qismət!

Onlar silahdaşlarının yanına gəlib çatanda günortadan xeyli keçmişdi. Baş leytenantın pərtliyi üzündən görünürdü, sanki cilov gəmirirdi.

-Hərdasınız? - Ortalığa bir sual atdı, qeyri-ixtiyari açıqlı soruşturduğu bəlliyydi.

Əhmədlə Məhəmməd dillənəmədi.

-Az məsafə deyil. - Adil isə astadan cavab verdi. - Burdan yaxın görünməyinə baxmayın.

-Adil dayı, səyahət çıxmamışıq. - Baş leytenant acığını bürüzə verdi. - Tapşırığa göndərilmişik.

-Boyy... olmazdı şəxsi heyətin, bir də Bəyim... cavabını verərdim. - Adil təmkinini pozmadan dedi.

-Bizi əməliyyata göndəriblər, yoxsa gün keçirməyə? Aşağıda bəlkə də, döyüş gedir. Kimsə yaralanır, kimsə şəhid olur. Biz isə...

-Aşağıda gurlayan pulemyotun səsini mən də eşidirdim, kar deyiləm. - Adil ciddiləşdi. - Dişimi-dişimə qıçayıb, bu yolu elə bu gün aparardım sizi, gedib çıxardıq mənzil başına. Görüm savaşmağa gücünüz qalacaqdı, ya yox. Mən Vahab komandiro hamisini demişəm, yerli-yataqlı məlumat vermişəm, məsləhətləşmişik. Bu gün yol gedəcəyik, ərazidə keşfiyyatımızı aparacaqıq, özü də hərtərəfli. Hələ bilmək olmaz ki, qarşıda bizi nə gözləyir. Sabah isə düşmənin başını əzəcəyik, buna heç şübhəniz olmasın. Sonra da öz qoşunumuzla temas qurmağa çalışacaqıq.

Adil qəsdən görüyüü erməni postu barədə məlumat verəndi. İstəmədi ki, dəstədə xof yaransın.

-Birdən alınmasa...

-Alınacaq! - Adil bunu tam qətiyyətiylə bildirdi. - Bura mənim vətonimdır, döyüş də bizim qələbəmizlə başa çatmalıdır. Yox, əgər nəs getirsək, alınmasa... onda... son nəfərimizdək vuruşub şəhid olacaqıq. Arxadan gözləyəsi köməyimiz yox, ehtiyatımız yox... Bunumu məndən eşitmək istəyirdiniz?

-Mən elə söz dedim? - Tərs-tərs Adili süzdü. - Dediynizdən elə çıxdı... Mən buna imkan verə bilmərəm. Çünkü burda şəxsi heyətə də, əməliyyata da cavabdeh mənəm.

-Bəs mən? Elə bilirsən mən cavabdehlik daşımırəm? Vahab komandırə söz vermişəm. O, mənə inanmasayıd, əməliyyata da icazə verməzdı. İnanıbsa, deməli, boynu-muza götürdüyüümüz tapşırığı canla-başla yerinə yetirməliyik. Məxfiliyi tam qorumaqla... Çalışmamışq ki, itkilərimiz az olsun. İndiyə kimi verdiyimiz itkilər yetər...

-Nə isə... belə əməliyyatdan mənim heç başım çıx-

madı...

-Bəlkə geri qayıtməq fikrinə düşmüsünüz? Mənə verdiyiniz, Bəyimə verdiyiniz silahları da almaq isteyirsiniz? - Əl atıb qoltuğundakı TT markalı tapançاسını çıxartdı, parpar parıldayırdı, nikellənmişdi. - Mənə öz silahım da yetər, nazirdən öz adıma hədiyyədi, ölünen kimi mənimlədi, patronum da kifayət qədərdi. Əməliyyata sızsız də gedərdim. Qısamızı da alardıq. Siz də mənsiz döyüşürdünüz də... Gəldim ki, köməyimi əsirgəməyim, itkiləriniz az olsun. Soruş əsgərlərindən, ermənilər minaatanları harada yerləşdiriblər? Arazboyu hückumun da qarşısını alacaqlar, bu biri dərə yuxarı da... Aşağıdan bir tağım yox, bir tabor olaraq gəlsəniz də onların yanına çata bilməzsınız, hamınızı qrib çatarlar. Bir taborun vuruşub keçə bilməyəcəyi ərazini mənim sayəmdə bir tağımla həyata keçirəcəyik. Görəcəksiniz... Səbrli olun. Döyüşülərin həyatını səndən az düşünmürəm. Haydi, cəmləşin! Bura Şükürataz yaylaş adlanır, yadınızda saxlayın, bölgənin ən yüksək ərazisidir. Deməli, hakim yüksəklikdəyik. Əməliyyat şəraitində üstünlük bizdədir. - TT tapançاسını qaytarıb yerinə qoydu. - Yolumuza davam edirik. Hər yerdə tilin sağ tərəfi ilə, mümkün qədər palıdıığın içi ilə gedəcəyik, açıqlığa çıxmayaçaqıq. Sol tərəfdə, dağların başında durbinli erməni gözötçiləri ola bilər, bizi görərlər. Elə sağ tərəfdə də... Qarşidakı kəndlər-dən izləyə bilərlər. Meşədə də... məxfi postları ola bilər. Ayaqlarımızı da ehmal qoymalıyıq.

Adil əşa çantasını götürüb ciyinən keçirdi, düşdü qabağa, Bəyim də onun arxasında. Baş leytenant qısa göstərişlərini verdi, dəstə yola düzəldi. Səfər yürüşü davam etdirildi. Soltanov özü Əhməd və Məhəmmədə yürüşün sonunda yer aldı. Onlardan hara getdikləri ilə maraqlandı, nə gördüklərini soruştı.

-Qarşida, yüksəklikdə erməni postu gördük. Torpaq ağarırdı, durbinlə baxdıq, təzə eşilmişdi. Çox güman ki, orda erməni əsgərləri var.

-Bəs nə yaxşı Adil kişi bir söz demədi?

-Deməyə imkan olmadı. Təkcə sizə deyəcəkdi, hələlik əsgərlər bilməsin, dedi, təşvişə düşməsinlər.

-Həc nə baş açmadım bu işdən.

-Adil kişi deyir ki, əsas tapşırığımız yerinə yetirməliyik. Yolda ilişib qala, döyüşə girə bilmərik.

-Yaxşı. Nə deyirəm ki... - Soltanov bu qərarla razılaşmalı oldu.

Hər yerdə yayılanın sağ tərəfi ilə, palıdılı meşənin içiyə gedirdilər. Uzaqda kəndlər görünürdü. Bəyime maraqlı gəldi, könlündən keçdi ki, həmin kəndlər barədə Adildən soruştun, amma soruşturmadı, “məsləhət olsa, özü deyər”, düşündü.

Dayanmadan bir xeyli yol getdilər. “Payızın gündüzü, kasıbin sözü” deyiblər, günəş qüruba doğru əyilmişdi. Baş leytenantı fikir götürmüştü. Adilin hərəkətlərinə lap mat qalmışdı. “Bu qədər manevr etməkmi olar? Biz axı Vejnəli qızıl yatağı deyilən ərazinin müdafiəçiləri ilə üzbeüz idik. İndi bu kişi bizi hara götürüb çıxarıb? Bundan sonra hara aparır? Bəlkə də Ermənistan ərazilərinin dərinliklərinə gəlib çatmışq? Bəs Vahab komandır deyirdi ki, ordan Ordubada qədər qırx iki kilometr yol qalıb, aranı götürə bil-

sək, Naxçıvanla birləşərik. Adil kişi bizi aldadıb aparıb Naxçıvana çıxartmasın ki?" Öz düşüncələrinə özünün də gülməyi gəlirdi Soltanovun.

Adil hiss etdi ki, bir az yeyin gəlib, döyüçülərdən qabağa gedib. Oturub gözlədi, dəstənin qabağında olanlar gəlib çatdırılar. Əli ilə əyləşib dincəlmək işarəsi verdi. Qayda üzrə bir-birindən aralı yerə çökdürlər, baxan deyərdi ki, min ilin yorğunudurlar. Nahardan sonra yerimək çətin idi. Baş leytenant Soltanov da gəlib çatdı. Adil onun üzündən hələ də çekilməyən narahatçılığını oxudu.

-Komandır, indi gəlib çatdıq Bartaz yaylağı deyilən əraziyə. O yanından keçdiyimiz xarabalığını gördüyüünüz kəndin adamları düzün düz vaxtında yayda buraya köçür, alaçıqlar qurur, həm özləri dincəlir, həm mal-heyvanlarını bəsləyir, həm də qış azuqəsi tuturdular. Erməni kopəyüşəqləri buraları alıb, nə özləri yaşayıb, nə də mal-heyvan bəsləyiblər. Yol boyu bir qoyun qığına rast gəlmədik.

"Mən nə düşünürəm, Adil kişi nə deyir?" Baş leytenant nəsə demək istədisə də "puffff" eləyib ovurdlarını şişirdib boşaltmaqla sözünü ürəyində boğdu, demədi.

-Bura qədər tam təhlükəsizlik şəraitində gəlib çıxmışıq. - Adil astadan sözüne davam etdi. - Ümidvaram ki, erməni bizi görməyib, qarşıda da görməyəcək. Burdan sonra da gizlinəcə hərəkət etməliyik. İndi keçəcəyimiz ərazini ermənilər tanıyor. Onlar buralarda həmişə ayı, qaban ovlayıblar. Ehtiyatlı olmaq lazımdır. Ermənilər tor, tələ qura bilərlər. Bizim üçün deyil, ov məqsədiylə. Qarşidakı təpələrdə müşahidə postları da ola bilər.

-Ola bilər, yoxsa var?

-Ola bilər.

-Bəs...

-Çox ehtimal ki, var. - Adil başa düşdü ki, Məhəmmədlə Əhməd xəbəri komandirlərinə çatdırıblar, odur ki, əminliklə bildirdi. - Nə fikirləşirsən? Həmin ərazini indi keçək, yoxsa qaranlıq düşməsini gözləyək?

-Siz necə məsləhət bilirsiniz? İndi keçsək yaxşıdır, yoxsa qaranlıq düşəndən sonra? - Baş leytenant suala sualla cavab verdi.

-İndi keçsək, qarşidakı təpələrdə müşahidəçilər varsa, bizi görə bilərlər. Gecəyə qalsaq, görməzlər, ancaq gecənin də öz çətinliyi var, başqa sürprizlərlə qarşılaşarıq. Ərazi kol-kosluqdur, cəzirədir, rahat keçiləsi ciğri yoxdur. Həm də cələ qura biləcəklərindən, ağaclarla qumbara bağlayacaqlarından ehtiyatlanıram.

Adil bunu deyib ayağa durdu.

-Gecənin xeyrindənə, gündüzün şəri yaxşıdır, deyiblər. Hələ bir durbini götür, gəl, qarşı tərəflərə baxaq.

Hər ikisi açıq talaya çıxdılar. Buradan qarşidakı təpələr aydın görünürdü. Di gəl ki, günəş batmaq üzrəydi, təpələrin kölgəsi bəri səmtə əyilmişdi, heç nə seçmək olmurdu.

-Heç nə seçmək olmur, ağsaqqal, yəqin onlar da o təpələrdən buralarda bizi görməzlər. - Baş leytenant fikrini bildirdi.

-Bu, sənə elə gəlir. Bura yayladır, dağın belidir. Günəş batana kimi buraları aydınca müşahidə etmək olur. Üç-beş nəfər deyilik ki, görsələr də fikir verməsinlər, yolcu, ovçu zənn etsinlər, böyük bir dəstəylə keçirik.

Bir yerdə oturub qarşı təpələri durbinlədilər. Soldan sağa, sağdan sola, hər yerə nəzər saldılar. Gözlərinə bir inni-cinni görünmədi.

-Bax, o selavi görürsənmi? - Adil soruşdu.

-Görürəm.

-O selavin bəri tayı meşəlikdir. Mən ora gedirəm. Sən döyüçülərini bir-bir göndər, gəlsinlər. Hər yerdə selavin bu tayı ilə gedəcəyik. Ehtiyatlı hərəkət etmək lazımdır. Ayağımızın altından daş dığırlanıb səs salmasın. Təlimat-landır uşaqları...

Beləliklə, yollarına davam etdilər.

Hər yerdə selavin sol sahili ilə, bəzi yerlərdə sürüş-sürüşə, ağaclarдан tuta-tuta üzüñaşığı göldilər. Bu yerlərdə üzüyxərə getmək üzünaşığı qayıtmadın xeyli asandı.

-Nəhayət ki, gəlib çatdıq. - Adil döyüçüleri sevindirdi.

Onlar Adil kişinin nəzərdə tutduğu yerə gəlib çatanda artıq qaranlıq düşmüşdü. Dayanmadan gəlmışdılər deyə gözləri havanın vəziyyətinə uyğunlaşmışdı, ancaq buralar sıx ağaçlı idil və yarpaqları hələ tam tökülməmişdi. Dərənin içi, xüsüsən də sıx yarpaqları olan cəviz ağacları bitən ərazi daha qaranlıq idil.

-Bura Naxırçı cəvizi deyilən yerdə. Üzü Təkə daşına tərəf olan yer var, dayanmayıñ, gəlin, ora gedək. - Adil dəstəni dediyi səmtə çəkdi.

Həmin yer çox da uzaqda deyildi. Təxminən bir neçə dəqiqədən sonra artıq həmin yerdəyidilər.

-Baxın, indi gecədir deyə yaxşı görməyə bilərsiniz. Bura Oba yeri, Yurd yeri də deyirlər. Nə vaxtsa ulu baba-larımızın məskəni olub. Təhlükəsiz yerdə. Burda rahatca çörəyimizi yeyib gecələyəcəyik. Səhər obaşdan yolumuza davam edəcəyik. Qoy, bu gecə babalarımızın ruhu bizi qorunusun, səhər tezdəndən isə güc versin, haqq işimizdə köməyimizdə dursun.

Babək rəisindən xidməti maşınını istəyəndə polkovnik-leytenant Hacıyev nəsə şübhələndi.

-Hara getmək fikrindəsən?

-Hacıkəndə gedəcəm. Orda köhnə monastr var, ora baxasıym. Bir də Toğanalıya gedib psixoloq zabit dostumla görüşməliyəm. Ona psixoloji vəsaitlər söz vermişəm, çatdırımlıyam.

-Xeyirdimi monastra baxmaqdə?

-Atam tapşırıb.

-Monastr atanın nəyinə lazımdır? - Polkovnik-leytenant Hacıyev hiss etdi ki, Babək gedəcəyi yeri ona demək istəmir, gizlədir, ancaq üstünü vurmadi. "Bəlkə, doğru deyir, atasından da xəbəri yoxdur, bir müddət əvvəl xahiş edibmiş..."

-Nə bilim. Mən məzuniyyətdə olanda demişdi, arada heç imkan olmadı gedəm. Deyirdi xristian abidələri ilə bağlı dəyirmi masa keçiriləcək. Atam da orda məruzə etməlidir.

-Bilirsən də Hacıkəndə iki xristian məbədi var.

-Bilirəm.

-Bax, getməyinə bir söz demirəm, ancaq qarnizondan çıxmağına mən icazə verməmişəm. Hacıkəndəki monastr bax, məndən olsa, dağa çıxmağına dəyməz, indi orala-

rın yolu çox sürüskəndir, başqa vaxt gedərsən.

-Vəziyyətə baxaram. Mənim maşının qalır burda. Açırı sürücüyü vermişəm, bir yero getmək lazımlı olsa, deyərsiniz.

-Di yaxşı yol, get. Qayıdanda, məlumat verərsən.

Babək ağızını doldurdu desin ki, gec qayıdacağam, zabit dostumla oturub çörək yeyəcəyik, ancaq demədi. Pandemi yaya görə hansı restoran, kafe işləyirdi ki, oturub kabab yeməsən. Belə getsə, adamlar kababın dadını da unudacaqlar.

Polkovnik-leytenant Hacıyevə bircə o aydın oldu ki, Babək hər hara gedirsə, oraya yüngül maşınla getmək mümkün deyil. Bir fikrindən keçdi ki, elə onun öz maşını ilə izləsin, lakin fikrini qətiləşdirmədi. "Onsuz da bir neçə gündən sonra özü deyəcək", deyə arxayınladı.

Babək şəhərdən çıxanda Zabirin nömrəsini yiğdi. "Bu nömrəyə zəng çatmir..." Sonra anasına zeng elədi, telefonla danışmağı xoşlayırdı, xüsusən də yol gedəndə, kiminləsə danışsın, başı qarışsın. Xumara dərhal cavab verdi. Səsində bir narahatlıq vardı, həyəcanlıydı, sənki ülgüt üstdə oturmuşdu.

-Nolub? Niyə həyəcanlısan?

-Atan səninlə də əlaqə yaratmayıb? - Suala sualla cavab verdi. - Bəlkə sən bir şey bilirsən, məndən gizlədirsin?

-Yooxx!!!

-Nədənsə çox narahatam.

-Narahat olma.

-Onda sən də narahat olma. Ona heç nə olmaz.

-Özün deyirsən ki, neçə ilin hərbçisidi, tanımadığı döyüş bölgəsi yoxdu. Bu dünyanın hər sərrini bilir.

-Eee, ay Babək. Atanın ağılı gedib doxsanların mühərbişinə. İndi başqa cürdür. Adına "Ulduz mührəbəsi" deyirlər. Muradverdi quşu tut ağacının üstünə şığıyan kimi mərmilər də göydən yerə elə yağır. Mərmi yağışı altında tərpənməyə macəl tapmırısan, o ki, qaldı qaçıb gizlənəsən, siğınacağa girəsən.

-Nə isə... Hamisini Allah qorusun. Gör nə deyirəm. Atamın Daşkəsəndəki dostunun adı Teymur idi, eləmi?

-Hə, Teymur. Meşəbəyi Teymur.

-Zabir adam göndəribmiş, deyir Teymur kişi yoxdur, rəhmətə gedib.

-Qəbri nurunan dolsun, atan ondan çox razılıq edirdi. Yəqin oğlanlarından kimse çirağını yandırır. Neynirdin ki?

-Lazım idi. Deyir oğlu da yarpaq qıranda palid ağacından yuxılıb, sıkəst olub, yarımcandır. O işlə bağlı orda bize kim kömək edə bilər?

-Kənd həyatının da belə işləri olmaya. - Xumara heyfsləndi. - Nə bilim, ay oğul. Niyə kəlbəcərlilərlə danışmadın?

-Burda şəhərdə məskunlaşanlar arasında oraları yaxşı tanıyan birisini tapa bilmədim. Həm də bunlarla dil tapmaq olmur. Bir şey bildilər ha, İsgəndərin zurnasını çalan kimi el-aləmə car çəkirlər. İndi hər adama söz demək olur?

-Orası elədir. Kənd adəmi başqadır. Yəqin bunlar şəhərə gələndən sonra dəyişiblər. Hə, bir də atan bir adəmin adını çəkirdi, Tatra deyirdi. Day, arvaddı, kişidi, bilmirəm, deməyib. Deyirdi o dağları beş barmağı kimi tanırı, pəhləvan kimi bir adəmdı. Bir dəfə əsgərlərdən ikisi tara batıb qalıbmış, həmin Tatra gedib xilas edib, dərtib qarın içindən

çıxdırdıb.

-Tatra adıdır, yoxsa ayamasıdır?

-Atan Tatra deyirdi. Day bilmirəm, adı, ayaması, ləqəbidi, nəyidi... Birdən adı Tatra olmaz, deyərsən, xətrinə dəyər.

-İndi sən özün təsəvvür elə. Gedirəm ora, qabağıma çıxan ilk adamdan soruşuram ki, bu kənddə Tatra kimdir? O da elə həmin adəmin özü olur.

-Gör o vaxtdan neçə il keçib. İndiyə kimi qulağına çatmamış olmaz ki, el arasında ona Tatra ayaması qoyublar, inciməz.

-Yaxşı, hələlik. Mən getdim, Zabir də ora gələsidi.

-Yaxşı yol, sağ-salamat get-qayıt. Yolun açıq olsun.

Kərpicksən bölgəsinin Alxançallı kəndinə çatanda şor qarışmışdı. Babək göy rəngli NIVAnı asta-asta sürür, Teymur kişinin evini necə tapacağını, oğlu ilə nə danışacağını fikirləşirdi. Elə kəndin giriçeyində yola tərəf uzanmış saldaşın bərabərinə çatanda qəflətən daşın dalından bir adam çıxdı. Elə qəfil oldu ki, Babək cəld əyləci basib maşını dayandırdı. Zabir tez qapını açıb maşına oturdu.

-Gəl çıx də... - Zabir onu qabaqladı, ağızını açmağa imkan vermədi. - Gözləməkdən gözüm mazol oldu.

-Az qala qorxutmuşdun məni. - Babək özünü cəmləşdirib dilləndi. - Cin-şəyətin kimi yolu ortasında peyda olursan - maşının qabağına tullanırsan. Adam kimi yolu qıraqında dayanıb gözləyə bilməzdin?

-Nə vecinədi. Oturmusan isti maşında, havadan xəbərin yoxdu. Buranın soyuğu adəmin iliyinə işləyir. Yarımca saat dur yolu qıraqında, gözəl görüm. Çayın sazağı adəmi buz qırcanağı kimi kəsir.

Dayıoğlu bibioğlu öz atmacaları ilə zarafatlaşdır mehribancasına görüşdülər, qısa hal-əhval tutdular.

-Day niyə dayanmışıq? - Babək əhvallaşmaya son qoymaq istədi. - Gedək, görək nə edə bilərik. Heç olmasa Teymur kişinin evinin yerini öyrənmisənmi?

-Təxminini bilirəm, gedək. - Zabir arxayıncı cavab verdi.

-Qonşulardan soruşmaq istəmirəm. Bilirsən də... bu kənd camaati bir az söz gəzdirən olur. Bilsələr ki, Teymurun evinə qonaq gəlib, bu gecə yuxularını qarışdıracaqlar. Gecə ikən simsiz telefonla bir-birinə ölürcəklər. Səhər tezdən arvadlar bir yana, kişilər qeybətə başlayacaq. Həə... İş yox, güc yox, başqa nə işlə məşğul olsunlar? Bir sicil-ləmə şər-şəbədə, dedi-qodu örökən kimi kəndi üç dəfə dolanmasa, yaxşıdır. Görəsən, ərgən qızı, cavan gəlini yoxdu ki?

-Onları niyə soruştursan? Heç ayıb deyil? Beş yüz minlik şəhəri qoyub gəlib kənddə cavan qız-gəlin soraqlayırsan.

-Ay monqol. Bəs elə kənd-kəsəkde söz-söhbətə səbəb olan da cavan qız-gəlindir, dayna... Şəhərdə kimin nə işinədir kim kiminlə göründü, səhbətləşdi, nə bilim, parka gəzməyə getdi. Guya ki, bilmirdin...

Babək maşını çəpərlərin arasına ilə əyilib-burulan yollarla asta-asta süründü. Kənd arası yol, elə məhəllə yolları da bərbəd gündəydi. Yüklə dolu böyük maşınlar yağışlı-palçıqlı günlərdə yolu qazıb xəndəyə döndərmisdilər.

Birinci döngəni keçmişdilər ki, yol çay ilə lap yaxın-

laşdı. Bu il də yağınlıq olduğundan su sahili yuya-yuya yolun qırğını yarğana çevirmişdi.

-Bir yüklü KAMAZ varıb keçsə, torpaq təkərin altından qaçar, maşını çaya salar. - Zabir dilləndi.

-Lap elə adı maşın keçəndə də yol uça bilər. Çay o qədər döyəcləyib ki, yolun alt badındakı torpağı isladıb, yumşaldıb.

-Qabaqdan sağa dön. - Zabir istiqamət göstərdi.

Babək sürəti bir az da azaldıb sükanı sağa hərlədi. Maşın ağır-agır çəpərlərin arası ilə üzüyuxarı qalxmağa başladı. Bir xeyli beləcə getdilər.

-Day denən Teymur kişinin evi dağın başındaymış...

-Yox, bir az aşağıdadı. Onun evindən də yuxarıda iki-üç ev var.

Babək Zabir göstərdiyi həyətə dönüb maşını saxladı.

-Sən burda olmusan?

-Hə. Bayaq gəldim, görüşdüm, ancaq oturmadım. Çıxdımdən səni qarşılıamağa. Bilmədim ki, belə gec gələrsən.

-Belə de. - Azacıq pauza verdi. - Bilsəydi ki, gec gələcəm, rahat oturub çaylamışdım?

-Həm də isti yerdə olardım. Day yolun qırığında büzüşüb üşüməzdəm.

Maşının səsinə qırıq-beş yaş arası enlikürək, ucaboy bir kişi əlindəki əsaya söykənə-söykənə eyvana çıxdı.

-Axşamınız xeyir. - Babək Zabirdən əvvəl salamladı onu.

-Axşamınız xeyir.

Kişi yaxınlaşıb əl uzatdı, görüşdülər.

-Təbriz.

-Babək.

-Gəlin içəri.

Qabaqda Təbriz, arxasında da onlar pilləkənlərlə eyvana qalxdılar. Ayaqqabılarını çıxardıb içəri keçdilər.

-Xoş gəlmisiniz. - Girişdə enli iikikamerəli odun sobasının yanında dayanan yetmiş-yetmiş beş yaşlı nuranı bir qadın onları qarşıladı. - Keçin içəri.

Kəlağayılı qadının xoş çöhrəsinin səmimiyyəti ilə bərabər onları sobanın istisi də qarsdı, xoş əhval-ruhiyyə yaratdı.

Sağdakı otağa keçdilər. Bura daha çox qonaq otağına oxşayırırdı, qapı xeyli müddət bağlı qaldığından rütubətin kəfiyi hiss olunurdu. Divarboyu yorğan-döşək yükü yığılmışdı. Otağın bir küncündəki masanın ətrafında öyləşdilər.

-Necə gəlib tapdınız buraları? - Təbriz xəbər aldı.

-Pis gəlmədim. - Babək cavab verdi. - Soruşa-soruşa gəlib çıxdım. Kənd yollarının NİVAdı, UAZdı. JİQULİ, VOLQA, xarici maşınlar buralıq deyil.

Qapı astaca açıldı və bayaqkı qadın podnosda çay gətirdi. Masanın üstünə qoyub çıxdı. Təbriz çayları qonaqların qabağına, qənddanı ortaya qoydu.

-Təbriz, uzatmağın yeri yoxdur. - Babək çayından bir qurtum alıb dedi. - Köməyimi bizdən əsirgəmə. Burda səndən başqa tanışığımız, gümanımız gələn başqa adam yoxdur.

-Bilirəm. Dünən də əsgəriniz gəlmİŞdi. Bayaq Zabir də dedi. Ancaq mənim size heç bir köməkliyim dəyməyəcək.

-Nə fikirləşdişə təəssüfləndi. - Axi sizə kim deyib ki, mən

kömək edə bilərəm?

-Atam deyib. - Babək dərhal cavab verdi. - Atam həmişə Teymur əmidən danışardı, ağızdolusu danışardı.

-Atanın adı nədir?

-Adil.

-Tanımiram. Burda hərbçilər arasında belə bir komandır, özü də atamla dostluq edən bir adam tanımiram. Mikayıł olub, Yusif olub, Hüseyin olub, ancaq Adil olmayıb. Bəlkə başqa adı da var?

-Atam burada xidmət keçməyib, Toğanalıda daha böyük vəzifədə olub. Briqada komandirinin müavini kimi buralara taborun döyüş hazırlığını, müdafiə qabiliyyətini yoxlamağa gəlib-gedmiş.

-Bir dəqiqə dur! - Təbriz ayağa qalxıb qapiya getdi. - Ana, zəhmət olmasa, bizim yanımıza gel.

Bayaq çay gətirən qadın yenidən otağa gəldi. Təbriz yanındaki stulu ona tərəf itələdi.

-Əyləş! - dedi.

Qadın nə isə çox vacib iş verdiyini zənn edib təlaş içinde əyləşdi, təşvişlə hərbçiləri süzdü.

-Ana, atamın hərbçi dostları arasında Adil adlı birisini tanıyırsanmı?

-Adil, Adil... - Qadın yaddasını işə salmağa çalışdı, başını buladı. - Yox, oğul. Adil adlı birisini tanımiram, xatırlamıram.

-Kişi heç deməyib ki, durub hərbçilərin yanına gedirəm, Adil gəlib? - Babək soruşdu.

-Yox, belə bir şey olmayıb.

-Atam hər adamlı dost olan deyildi. Adamları öyrənər, sonra yoldaşlıq edərdi. Dəfələrlə bizi deyib ki, elə bilin Alixançallıda Teymur adlı əminiz var, mükəmməl adamdır.

- Babək aydınlıq gətirdi. - O tərəflərdə nə çətinliyiniz olarsa, ona, ailəsinə, övladlarına müraciət edə bilərsiniz.

-Atan sağdır? İndi hardadır? - Qadın soruşdu. - Yenə özü gəlsəydi, baxardım, bəlkə tanıdım, bəlkə nəsə yadına düşdü...

-Sağ olmasına, sağdır, ancaq burda deyil. Özü bura gələ bilsəydi, nə dərdimiz vardı. İndi özü işimizi yoluna qoyardı, heç sizi də narahat etməzdik.

-Bəs hardadı? - Qadın təşviş içinde soruşdu. - Ermənilərə əsir düşüb?

-Yox! Allah eləməsin! - Babək özü də həyəcanlandı, bu sözdən narahatlılıq keçirdi. - Gecənin birində məhəlləyə şəhid gətiriblər. O da şəhid gətirən maşına minib, çıxıb gedib cəbhəyə. Anama da heç nə deməyib. Heç deməyib ki, hara, hansı cəbhəyə, hansı istiqamətə gedib. Gedəndən də heç birimizlə əlaqə saxlamayıb.

-Allah köməyi olsun!

-Atam sizdə olub. Nə bilim, deyirdi axırıncı dəfə Teymur kişi heyvan kəsdi, nə bilim fevral ayıydı, gecə bərk qar yağıdı. - Babək nələrisə xatırlatmağa çalışdı.

-Həə... yadına düşdü. - Qadın dərhal səhbətə davam etdi. - Belə bir şey olmuşdu. Soyuq bir fevral günüydü, şaxta adamin iliyinə işləyirdi. İki paqonlu hərbçini Teymur evə gətirdi. Biri ucaboy, enlikürək, danışığında da ötkəm idi, o birisi alçaqboyuydu, başının tükü de tökülmüşdü. Teymur tez bir toğlu kəsdi, kişi hər adama toğlu, quzu kəs-

məzdi. Çox adamı evdə olanınan yola salardıq. O kimiydisə Teymur gecə yarıyadək səhbətləşdi. Bəlkə o imiş sənin atan?

-Həə... Yəqin ki, elədir.

-Səhərisi günü də qar-qiyamət oldu. Onlardan nigaran qaldıq. Gedib çıxdıqlarını öyrənmək üçün Teymur üç dəfə qərargaha gedib maraqlandı.

Arvad bunu deyib ayağa qalxdı. Oğluna üz tutdu.

-Nə oturmusən? Tez dur Çil xoruzu kəs, uşaqlara əməlli yemək hazırlayıım.

Təbriz ayağa qalxmaq istədi, Babək qoymadı.

-Elə fərz edin ki, kəsmisiniz, biz də yemişik. Narahat olmayın. Mən bu evi özümə doğma bılıb üz tutmuşam. Fikirləşin görək, bizə necə kömək edə bilərsiniz?

Arvad heç nə demədən otaqdan çıxdı.

-Mən istəsəm belə size kömək edə bilməyəcəyəm. - Təbriz təessüfləndi. - Yayda palid yarpağı qırırdım, qışa hazırlıq görürdüm, ayağım sırdı, özümü saxlaya bilmədim, ağacdan yixıldım, belim sərpdı.

-Şükür elə ki, yaxşı qurtarmışan. - Zabir təskinlik verdi.

-Kənd yerinin də bu işləri olmaya.

-Kənd yerininki də budur də... - Babək təessüfləndi.

-Odur ki, uzağa gedə bilmirəm.

-Onda tanıldıqlarınızdan kim bizə kömək edə bilər?

-Mən nə deyim? Burda dağ-dərəni hamı tanıyor. Ancaq kimə nə deyəsən? İndi hamının ağızı dibi deşik çuvaldır, burdan bir söz deyirsən, sehər baxırsan ki, gecəynən bütün kəndə yayılıb. Sizin də iş herbi işdir, görək çox adam xəbər tutmasın. - Təbriz gözlerini Babəkin gözlerinə zillədi. - Bunu sən məndən yaxşı bilərsən. Adilin oğlusansa, bilməlisən. Düşmən yatmayıb, oyaqdır. Səhər açılmadan xəbər gedib oturacaq erməninin ovcunda. İnsan ciy süd əmib, ondan nə desən, gözləmək olar. Odur ki, görək sərrini heç kimə verməyəsən.

-Ona qalsa, görək heç nə eləməyişən. - Babək davam etdi. - Atam, burdan başqa bir adəmin da adını çəkib. Ancaq biz hələ ona heç nə deyə bilmərik. Yenə məsləhətdirsə, siz deyin.

-Kimdir o adam? - Zabir nəsə bir sərrin üstünün açıla-cağını gözləyirmiş kimi qəfildən soruşdu, sanki demək istəyirdi ki, Babək, bunu məndən niyə gizlətmisən.

-Tatra. - İndi də Babək diqqətlə Təbrizin gözüünüñ içində baxdı.

-Elə mən də onu fikirləşirəm. - Təbriz razılaşdı.

Qapı açıldı, Təbrizin anası podnosda, sobada qızdırılmış fətir, qatıq qaymağı, təzə yağış-şor götürdü.

-Vallah, heç nəyə ehtiyac yoxdu. - Babək dönə-dönə təşkkürünü bildirdi.

-Ana, Rəfiqəni çağırmaq lazımdır.

-Gəlinlə gədəni indi göndərərəm, gedib çağırarlar. Siz yeməyinizi yeyin, təzə fətirdi, sobada isitmişəm, soyumasın. - Qadın bunu deyib çıxdı.

Babək çörək kəsdi, Təbrizlə Zabir də ona qosuldular. Hərəsi iki-üç tıkə yeyib çəkildi.

-Siz Allah, yaxşı yeyin, utanmayın. - Təbriz israr etdi.

-Allah var eləsin. - Zabir dedi.

-Allah ruzinizi bol eləsin. - Babək dilləndi. - Təbriz, hər

şey qaydasındadı. Bircə bizim bu işimiz alınsayıdı...

Bir az da ordan-burdan səhbətləşmişdilər ki, qapı açıldı. Təbrizin anası qapıda göründü.

-Rəfiqə gəldi.

-Gəlsin.

Təbrizin ağızından söz çıxar-çıxmaz dolu bədənli, orta boylu bir qadın içəri keçdi.

-Axşamınız xeyir! - Çox kobud da səsi vardi, üzünü gör-məsyədin, qadın-kişi olduğunu bəlli edə bilməzdin.

Çox yaşlı görünüşü vardı, bədən quruluşu heç bir ölçüyə uyğun gəlməzdi. Atası dediyi kimi ciyinləri çox enliydi, heç ştanq qaldıran idmaçıların, kulturistlərin ciyini bu enlilikdə olmazdı, kənd yeri ydi də, görünür ağır kötükər, yekə gir-dinlər qaldırıb ciyinino. Ayaqları da qəribəydi, içəri əyil-mişdi. Dəqiq, Tatradır ki, var. Qadın kənd həyatının ağır yükünü daşımaqdan qadınlıqdan çıxıb, bu günə düşüb.

-Rəfiqə, - Təbriz vəziyyəti ona izah etməyə başladı. - Otuz nəfərlik bir qrup itgin düşüb. Onları xilas etmək la-zımdır.

-Harda? Neçə gündür? - Rəfiqə dedikləri adam heç tükü tərpənmədən soruşdu, elə bil ki, öz əli ilə qoyub, indi yerin dəqiqləşdirən kimi gedib götürəcək.

-Bu gecə altı gündür. - Zabir bildirdi.

-Rəhmətliyin nəvəsi, altı günə itiy qalar. Çoxdan qurd-quş basıb yeyib. - Təbrizin göstərdiyi kətili bir az kənara çəkib əyləşdi.

-Rəfiqə, dana-buzov deyil e... qurd-quş basıb yeyə... - Təbriz ciddiləşdi. - Əli silahlı əsgərdir.

-Mən də başa düşürəm... ancaq altı günə ac-susuz, bu soyuqda kim duruş götürə bilər? Ya əsir düşüblər, ya da donub ölüblər.

Babəki isti tər bürüdü, həyəcanlandı, bilmədi neyləsin. Demək olar ki, hamısını tanıyırdı, hər biri ilə ayrı-ayrılıqla səhbət aparmışdı, ailə vəziyyəti ilə maraqlanmışdı. Maraqlandıqca da doğmalaşmışdı. Gündüz hərbi hissənin ərazi-sində görüşəndə ona hörmətlə yanaşırıldılar, təkcə hərbi salam verib keçmir, həm də kefini soruştular. Bəzən bölmənin digər zabitləri bunu qısqanlıqla qarşılıyırdı, “niyə səninlə xüsusi olaraq görüşürələr”, deyə replika atırdılar. Babək isə “bu hörməti qazanmaq lazımdı, ciyinə kapitan, mayor ulduzları düzəmkələ deyil”, deyib, asanlıqla cavablarını verirdi.

-Yanvar-fevral deyil e... donub ölələr. - Zabir müdaxilə etdi. - Biz də növbə çəkirik. Donmuruq ki?

-Kəlbəcərə qar sentyabrdan yağıb. Ərazi ermənilərlə doludur, müharibə başlayandan da lap çoxalıblar. O qədər nayomnik yiğib götürüblər ki, meşələrə girməli deyil. Mən tekbaşına gedib onları harda axtarasıyam?

-Siz tək getməyəcəksiniz. - Babək dilləndi. - Tək niyə gedirsiniz, Zabir də sizinlə gedəcək, başqa bir-iKİ döyüşü də götürəcək.

-Mən? - Zabir yuxudan ayılırmış kimi soruşdu.

-Zabir, başqa çıxış yolu yoxdur. Komandanlığın heç və-cinə də deyil. Deyirəm camaatın çəpişi örüşdən gəlmir, gecə yarıyadək ailəliklə qalırlar cöllərdə, axtarırlar. Altı gündür qrup göndərmişik, gedib itiblər, nədirse, əlaqəyə çıxmırlar. Onlardan heç bir xəbər yoxdur, heç axtaran, ma-

raqlanan da yoxdur. Mənim yazığım gəlir, çünki tanıyıram, çünki onları döyüşə mən yola salmışam.

-Hardan göndərmişiniz? Onlar hara getməliyidilər? - Rəfiq soruşdu.

-Onları bələdçi "Şeytanbaşı" yüksəkliyindən o tərəfə keçirib. Gedib Yanşaq - Lev yolunu kəsməliyidilər. Bizimkilər Murov yüksəkliyindən hücuma keçməliyidilər. Üzbəüz yüksəkliklərdə möhkəmlənmış düşməni darmadağın edən zaman Lev tərəfdən gələn köməyin qarşısını kəsmək əsas tapşırıqlarıydı. İş elə gətirdi ki, Murov istiqamətində hücum alınmadı.

-Bəs niyə geri qayıtmadılar?

-Bu, çox çətin sualdı. Bizdə "Irəli get" komandası verilir, "geri çəkil" yox.

-Qəribədir. Sizcə o dəstə orda neyləməlidir?

-Haqlısınız. Ancaq bu sualın cavabını birincidən başqa heç kim bilmir. Ondan soruşturmağa isə heç kimin cürəti çatmaz. İndiki vəziyyətdə heç inanmırıam ki, onlar birincinin yadına düşsün. Cünki hər gün, hər saat əməliyyat şəraiti yenilənir, cəbhədə vəziyyət dəyişir.

-Bəs siz niyə narahatsınız? Onların arasında qohumlarınızdan kimsə var?

-Bayaq dedim axı... hamısı mənim doğmamdır, qohumdur. Onlar mənim növbəmdə gediblər. Zabirdən onları o tərəfə keçirmək xahişini mən etmişəm. Geriyə də mən qaytarımlıyam.

-Komandırınızın xəbəri var? - Bunu Təbriz soruşdu. - Bəs o, nə deyir?

-Komandır heç nə demir. Nə desin? - Babək köks ötürdü, təəssüfləndiyini bürüzə verdi. - Gündüz yanına getdim, xatırlatdım. O da bilmir neyləsin. Deyir mən Komandanə nə deyim? Necə deyim ki, icazə ver, dəstəni geriyə çıxardım? Ali Baş Komandan "ancaq irəli" dediyi halda biz dəstəmizi necə geriyə çəkə bilərik? Deyəcəm, deyəcək gözləsinlər, bu gün olmasa da sabah o istiqamətdə hücumu keçəcəyik. Allahın sabahı da ha çox...

-Axır sözü nə oldu komandırın?

-Dedi, gözdə-qulaqda olun, görək nə edə bilirik.

-Hə... ayındır. - Rəfiq bir anlıq nəsə düşündü. - Heç əlaqə saxlaya bilmisinizmi? Onlar gedəndən sonra nələr olub?

-Bir gün sonra efirə çıxdılar ki, bələdçilərini vurublar, özləri də azıblar. Hansısa mağaraya gedib çıxıblar. Komandanlıq dedi, gözləsinlər. Həmin axşam yenə də mən növbədəydim, zabit çatışmadığından bir gündən bir növbədə oluram, əksəriyyəti döyüşə göndərilib, qalanlar da pandemiya ilə bağlı komendant saatının nəzarətinə cəlb olunurlar. Mənimlə danışdılar, komandanlığın tapşırığını çatdırırdı. Başqa nə deyə bilərdim? Cəmi üç günlük konservləri, süxarılırı vardi. Gecə saat on ikidə efirə çıxacaqlar. Zaryadka batareyaları ya tutma, ya tutmaya. Onlara təcili kömək etməliyik. Yoxsa düşmənin əlinə düşməsələr də acıdan ölürlər.

-Nə deyirəm ki... onda vaxt itirməyək, gedək. - Rəfiq ayağa qalxdı.

-Sizə hazırlıq üçün nə qədər vaxt lazımdır? - Zabir soruşdu.

-Heeç... əynimi dəyişəcəm, bir də tüfəngimi götürəcəm. -Ata bilsəydiniz, avtomat verərdik.

-Avtomati özünüzə saxlayın, mənə öz qoşalüləm yaxşıdır.

-Zabir, mən təcili şəhərə qayıdırıam. Siz yuxarıya qalxin. Əlaqə dediyimiz vaxtda... Allah amanında...

Elo otaqdaca sağollaşıb ayrıldılar.

Bir neçə dəqiqədən sonra Babək gəldiyi yolla sürətlə geriyə qayıdırı, elo bər yağışdan donqarı çıxmış yolları kimsə gözəgörünməz qreyderi ilə hamarlamışdı...

Xumara kompüterin qarşısında oturmuşdu, gözləri monitordaydı. Fasebookdakı səhifəsini aşağı-yuxarı fırladı, qarşısına çıxan şəkillərə, statuslara, röylərə baxırdı. Birdən qarşısına sosial şəbəkədən şifahi tanıdığı bir qadın profili çıxdı, şəkili təzələnmişdi. Bəyənmə vurub keçmək isteyirdi ki, status diqqətini çəkdi. Qadın yazırı: "Dörd ay vərdi sacılarımı boyamirdim. Ag-qara saclarımı cox bəyənirdim. Tənianınlar məni görən kimi üstümə hücumu keçirdilər:

-Niyə sacını boyamırsan?

-Hər şey qaydasındadır?

-Rəhmətə gedəniniz var?

Buna bənzər sualları eşitməkdən yoruldum.

Hec kim ölməyib, hər şey qaydasındadır.

Getdim gözəllik salonuna, saçımı boyatdım. Bu da təzə şəkilim, di gedin, sakitleşin.

Görəsən, biz niyə ürəyimiz istədiyi kimi hərəkət edə bilmirik, niyə hər kəs öz işi-gücü ilə məşğul olmur, başqları ilə maraqlanır!?"

-Bilmirsən bu duruma güləsən, ya agliyasan. - Xumara öz-özünə deyindi. - Heç dəxli var? Kimə nə saçımı boyadıram, ya boyatmiram. Ölkədə müharibə gedir, şəhidlərimiz var. İndi saç boyatmaq vaxtıdır?

"Dostlar" sırasında Adilin adını tapdı, düyməsini vurub onun səhifəsinə keçdi.

15 iyul 2020

Hər kəs öz həyatını yaşamalıdı, doğru bildiyi tərzdə yaşamalıdı, başqlarının həyat tərzinə zərər vermədən yaşamalıdı. Sevdiyi işlə məşğul olmalı, məşğul olduğu işi zövqlə, yüksək peşəkarlıqla yerinə yetirməlidi. Bir sözlə, AZAD İNSAN olmalıdır. Əks halda, başqlarına görə yaşayınlar heç vaxt şəxsiyyət kimi formalasın, lider ola bilirlər. YALTAQLIQ, SATQINLIQ, XAİN və XUDPƏSƏNDLİK... qisməti olur özü olmayanların.

16 iyul 2020

"Deyəsən, xiyanə yenə əyri bitir!" Xıdır Həsənli
Xiyar niyə və necə əyri bitir?

Ötən əsrin inqilab havalı 89-cu ilində rayonların birində katib öz kabinetində rayonun baş həkimi olan dostu ilə oturub çay içmiş. Bir də pəncərədən baxıb görülər ki, meydanda mitinqdir. Katib baş həkimə zarafatıyanı deyir: "Dur, get qonaqlarını yola sal!" Baş həkim eyhamı başa düşmür, gülür: "Qonaqlar sənin qapına gəlib, mən niyə yola salmayıam?" Katib: "Yaxşı, indi öyrənim görüm, sənin qonaqla-

rindi, ya mənim" deyir və təlimatçılarından birini çağırtdırır.

-Gedin qoşulun mitinqə. Yaxşı da çıxış eləyin! - Baş həkimi işara verir.

Bəş dəqiqə keçməmiş meydani təlimatçının səsi götürür başına:

-Ay camaat! Biz də sizinləyik. Katib deyir ki, xalqın köməyi olmasa biz kök salmış manqurtlardan təmizlənə bil-məyəcəyik. Biri elə rayonun baş həkimi, on beş ildir vəzifədədir, heç kimi saya salır. Səhərdən gələn xəstələr hələ də dəhlizdədirlər, yaxıxlara baxan yoxdur. İndi biz elə ora gedirdik, sizi görüb qoşulduq. Gedək, görək vəziyyət nə yerdədi.

-Baş həkimə İSTEFA!!! - Bunu gözləyirmişlər kimi yerbəyerdən qışqırışırlar, sonra da təlimatçının arxasında üz tuturlar rayon mərkəzi xəstəxanasına...

Katib bunu görən kimi dostuna deyir:

-Arxa qapıdan çıx, tez özünü yetir xəstəxanaya. Sənə dedim axı... get, qonaqlarını yola sal.

Heç bilmədim bu məsələnin xiyanın əyri bitməsinə bir aidiyyatı oldu, ya yox?!

21 sentyabr 2020

Əhalisi 27 ildir ölkənin müxtəlif yerlərinə səpələnərək məskunlaşan bir məmləkət vardı. Orada bir-birinə çox oxşar olanlara "kopya özüdür, filankəsdir" deyirdilər. İndi həmin söz nadir hallarda işlənir. Əvəzine "kopya" sözü dilimizə pərçim olub. Oxşatmaqdımı, üzünü köçürütməkdəmə, hər nədisə, bu söz çoxlarının saqqızını oğurlayıb. Adam var, kopyalamaga o qədər aludə olub ki, bütün əsərlərinini ordan-burdan kopyalayır. Maraqlıdır ki, əsərləri əsasında şidirgi seriallar çəkilir. Hansı kanalı çevirirsən, onun kopyaladığı seriallardır. Hətta öz əsərindən də kopyaladığı hissələr var. Yenə Türkiyədən, Avropadan, Amerikadan, Kanadadan kopyaladıqlarını birtəhər başa düşmək olardı, Hindistandan, "Amaci"dən kopyaladığı heç uyğun gölmər, axı bizim ailə modelimiz bambaşqadır. Bu kopya bəzilərinin ağlını başından çıxardıb. Yaman...

21 sentyabr 2020

Qoy, bu gün niyyət gecəsi olsun! 2020-ci ilin ikinci gecə-gündüz bərabərliyidir. Hamımız "Zəfər, Qələbə" niyyəti tutaq ki, bəlkə haqq səsimiz eşidilə... (21 sentyabr gecə 22 sentyabr gündüzə bərabərdirdir.)

22 sentyabr 2020

ADAM bir çıxış elədi, ötən əsrin DOXSANLARINI xatırlayanlar o dəqiqə başa düşdü ki, hərif elə ilişib qalıb həmin illərdə. Deyir ki, türk qardaşlarımız o tərəfdə yığışib Ermənistanla sərhədə, qorxma-qorxma deyir. Cənublu qardaşlarımız da Qarabağa hücumumuzu gözləyir, elə ki, biz Tovuzdan basıb Qarabağa girdik, cənubdan 4 milyon Arazi adlayıb Zəngəzuru azad edəcək, biz gedib çatınca torpağı şumlayıb yonca, qarğıdalı, küncüt, çəltik, bugda, nə desən əkəcəklər. Hələ Naxçıvanı demirəm, elə silahları var ki, 80 kilometrlik məsafədən İrəvanı yandırıb külə çevirəcək. Deyirəm, bəlkə, adamı beşcə günlüyə Zakir Həsənovun kürsüsünə oturdalar? Bacarmazsa, Yusif Sərrac kimi o mə-

sələ... Haqq bizim, divan bizim...

23 sentyabr 2020

Azərbaycan - Türkiyə mənəvi birliyi dünyaya bir sülh çağırışıdır. Hər bir ölkə özünükünə sahib olsun! Heç kimin gözü başqasının ərazisində qalmasın! Bütün ölkələr bir-biri ilə normal qonşuluq münasibətində, sülh və əmin-amanlıq şəraitində yaşasınlar!

24 sentyabr 2020

Televiziyyada yüksək vəzifəli bir nəfər danışır. Bilmirəm, bunlar niyə vətənə bu qədər xəyanət edirlər? Deyir ki, Zəngəzur mahalında türklər on dördüncü əsrənən sonra məskunlaşmışlar. İndi erməni bunun dediyindən istifadə etsin, etməsin? Adama bir deyən yoxdu ki, altı min illik tarixi olan Azərin və onun böyük oğlu olan türkün min illə boyu Zəngəzurda yaşamadı? Ramiz Rövşən?

25 sentyabr 2020

Ramiz Rövşənin "İlan balası" adında bir şeiri var. Məhəmməd Əli həmin şeirə bir nəzirə yazıb.

Eyvaz Zeynalov "İlan balası" adlı bir hekayə yazıb.

Vaqif İsaqoğlu da "İlan balası" adında bir hekayə yazıb.

Mənçə, hər biri özünə uyğun əsər yaradıb. Sonuncunun personajı araşı çappa ilə içirtməsindən bildim. İnanmırıñıza, tapıb oxuyun!

Ermənilərdən, onların bəd əməllərindən bəhs olunur hekayələrdə.

26 sentyabr 2020

Ramiz Duyğunun "Bir oğul istəyir Vətən" poeması hər kəsi Vətənə əsl oğul olmağa səsləyir....

"Xincim-xincim, tikə-tikə, qıça-qıça Azərbaycan" yazır Ramiz Duyğun.

"Arxamız, dayağımız,

Hər bir yerdən üzülüb,

Hər bir yerdən kəsilib.

Çürüük sap tək nəzilib.

Özündə qüvvətin, özündə qüvvən!

Özünə arxalan, özünə güvən!

İndi söz silahındır!

İndi söz Allahındır!

Qohuma, yadlara göz dikmək olmaz!

Vaxtdır! Ayağa qalx!

Gecikmək olmaz!

27 sentyabr 2022 (təkrar paylaşım)

22 noyabr 2014

Kəlbəcər - dağlar qoynunda qərib diyar! Biz mütləq qaydacaqıq! Erməni ayağını Kəlbəcərdən kəsəcəyik! Kəlbəcər döyüşülləri ilə bir gün mütləq dogma diyarı azad

etməyə yollanacaq! Qoy o məqamı Ulu Yaradan özü müəyyənləşdirsin!

“Niye məhz Kəlbəcər?!”

Adilin səhifəsindən çıxıb öz profilinə qayıtdı, aşağı-yuxarı son məlumatları izləməyə başladı.

Ovanes Tumanyan, erməni yazıçısı. “Biz dünyada ən bədbəxt tayfayıq. Çünkü siyasi cəhətdən heç vaxt müstəqil ola bilmədik. Özümüzdən vasitə, qadınlarımızdan fahişə kimi istifadə elədilər... həmişə...”

Semen Baqdasarov, Orta Asiya Araşdırma Mərkəzinin rəhbəri, siyasi və hərbi analistik...

“Azərbaycan ordu komandanlığında Nəcməddin Sadıqov kimi təcrübəli şəxslər türk qüvvələri ilə işləməkdən imtina etdikləri üçün öz vəzifelərindən gedirlər. Yaxın gələcəkdə Azərbaycan ordusunda Rusiyaya loyal olan bir çox şəxsi itirə bilərik, bu insanlar ordu quruculuğu sahəsində rus-azərbaycan ittifaqının maraqlarına xidmət edən insanlardır. Bu məsələ ilə bağlı narahatlılığını Azərbaycan hökümətinə çatdırılmalıdır...”

Hiss elədi ki, yuxu gözlərindən töküldür. İndi yatmasa bir an sonra yuxusu qaçacaq, səhərə kimi yerində eşərlənsə də yata bilməyəcək. Tez kompüterin arxasından durub yerinə qaçıdı. Kompüteri söndürmədi. Heç əynini də soyundmadı, elə pallı-paltarlı girdi yorğanın altına. Otağın işığı da yanılı qaldı.

Babək hərbi hissəyə çatanda gecə idi, saatı baxmasayı əqrəblərin gecə yarıya doğru sonuncu saatı geridə qoymağın başlamalarını bilməyəcəkdi. “Off! Vaxt necə də sürətlə gedir”, deyib NİVA NBM-in qarşısında saxladı, maşından düşdü. Rəisi deməşdi ki, gələndə məlumat versin, istədi zəng vursun. Yadına düşdü ki, gecə yarıya yaxınlaşır, indi zəng etməyin mənası yoxdur. Yox, əgər rəis çox narahat olub maraqlansa, NBM növbətçisi məlumat verər. Bir də zəng etsəydi, rəis mütləq sorğu-suala tutacaqdı. Hara getdin? Necə getdin? Nə gördün? Kimi gördün? Sualların sonu yox, gəl indi bunları cavablandır. Rəisdən yaxa qurtarmaq çətin işdi, qurtaranda da iş-işdən keçmiş olacaqdı. İti addimlarla içəri keçdi. Başı ilə NBM növbətçisini salamladı ki, saymamazlıq kimi görünməsin. Birbaş qərargah binasının arxasına - döyük əməliyyatları başlayan gündən də iki gün əvvəldən qurulan Əməliyyat qərargahına yollandı. Geniş isti çadırda növbətçi telefonda oturan qərargah mizəsindən başqa heç kim yox idi.

-Növbətçi özü hardadır? - Dilucu soruşdu.

-Getdi qərargaha, indilərdə qayıdar. - Mirzə cəld ayağa qalxıb cavab verdi.

Babək daha heç nə demədən çadırda çıxdı və beş adımlıqla dayanan Komanda - Qərargah Maşınının (KQM) yanına geldi. Pilləkənlərə ayağını qoyan kimi əl atıb rabitəçi kabinetinin qapısını açdı. Radist onu görən kimi ayağa qalxdı. Babək cəld kabinetə girib qapını örtdü.

-Əyləş! - Rabitəçiye dedi. - Təzə nə xəbər?

-Sakitçilikdir, cənab baş leytenant! - Radist qısa məlumat verdi.

-Komandir bir söz deməyib ki?

-Komandir məni çağırmışdı yanına. Yaman narahatdı. Dedi ki, bir xəbər olsa, dərhal onun özüne məlumat verim. Mobil telefonunun nömrəsini də yazıb verib.

-Bir xəbər öyrənə bildin?

-Hələ ki, xeyr. - Rabitəçi günahkar uşaqlar kimi başını aşağı saldı.

KQM yalnız Şimal cəbhəsi istiqamətinə göndərilmiş döyüşçülərlə və şəhərlə birlikdə ətrafdakı yeddi rayonda pandemiya ilə əlaqədər yaradılmış komendant postlarına nəzarət edən növbətçi hissələrlə rabitə saxlamaq üçün təyinat almışdı. Mərkəz, Cənub cəbhəsi istiqamətləri ilə əlaqə saxlayan KQM başqayıdı. Maşınlar gecə-gündüz iş rejimindəydi, cəbhədə baş verən bütün xəbərləri izləyir, öz qoşun növündən göndərilən döyüşçülərin hərəkət manevr-lərini nəzarətdə saxlayırdı.

Əsas narahatlıq da Kərpickəsən üzərindən düşmən müdafiə xəttinin dərinliklərinə sızdırılan otuz nəfərlik xüsusiyyətinə malik mobil qrupdan idi. Eləcə birinci gecə əlaqəyə çıxdıqlarıydı. Ondan sonra öldürləri, qaldıları, əsir düşdükleri bəlli deyildi. Bircə onu bilirdilər ki, bələdçi onları gecə ilə aparıb hara isə çatdırıb. Sonra ətrafi gəzərkən ermənilər onu görmüş, qaçıb yaxasını qurtarmaq istəyərkən gülə ilə vurub öldürmüşlər. Vəssalam! Heç kim komandir-dən bundan əlavə nəsə soruşturma da cürət etmirdi. Komandir özü də heç nə demir, demək olar ki, “yoxa çıxmış” qrupla maraqlanmırıdı. Bu, nə demək idi, heç kim bir şey anlamırıdı. Gizlin-gizlin şayiələr dolaşırdı. Gah deyirdilər, arxa cəbhədə diversiya hərəkətləri ilə məşğuldur, gah da deyirdilər Anna Akopyanın gözələlərini tutmağa gediblər. Harda olsalar, bu gün-sabah xəbərləri çıxacaq. Beləliklə, günlər bir-birini əvəzləyir, gedənlərdən bir xəbər çıxmırıdı. Yalnız bir dəfə - o da həmin gecə dəstə qərargahla əlaqə saxlamışdı. Həmin gün də hərbi hissə idarə heyətində Babəkin növbətçiliyiyydi. O da qrafik üzrə yox, sərf təsadüfdən. İndi Babəkin ürəyi qalmışdı onların yanında. Ölüblərmi? Qalıqlarımı? Nə tapıb yeyirlər? Bütün günü fikri-zikri ancaq buyudu.

Bu gün altıncı gün idi ki, başibələli dəstədən xəbər yoxdu. Əməliyyat şəraitinə görə Şimal qrupuna daxil olan qüvvələr Əmər aşırımını hücumla alıb Kəlbəcərin Lev kəndi istiqamətində irəliləməliyidilər. Bu zaman Lev kəndindən ermənilərə köməyə gələn qüvvələrin qarşısını həmin mobil dəstə kəsməli və məhv etməliydi. Əmər aşırımından sonra irəliyə atılan əsas qüvvələr Lev kəndinə qədər rahatlıqla irəliləməli, mövqə tutub möhkəmlənməli, ehtiyat qüvvələr, əlavə sursat, yanacaq daşınandan sonra Kəlbəcər istiqamətində hücumu davam etdirməliyidilər. Lev kəndində Kərpickəsəndən gələn yiğma tabor da onlara qoşulmayıdı ki, Kəlbəcər ərazisində genişmiyyaslı hücum əməliyyatı həyata keçirilsin. Babək belə bir döyük planından xəbərdardı. Lakin bölgədə aviasiyanın, iricəpli artilleriyanın mövcudluğu şəraitində döyüslərin niyə dayandırıldıq, davam etdirilmədiyi ona çatmadı. “Bəlkə, gözləyirlər ki, ermənilər burdan hücum əməliyyatları həyata keçirilmədiyini görüb qüvvələrini başqa cəbhələrə köməyə aparsın, sonra asanlıqla hücumu keçib buraları azad

etsinlər? Sərkərdələrin döyüş taktikasından nə baş açmaq olur?" deyə düşünürdü, ancaq yeni bir şey anlamadı. Ən əsası da Şimal cəbhəsində döyüşün dayandırıldığı bir vaxtda həmin xüsusi təyinatlı dəstənin varlığının unudulduğu, geriyə çıxarılmadığı Babəki daha çox narahat edirdi. Təkbaşına çabalayır və bir tərəfə çıxa bilmirdi. Öz planlarını da kiməsə deməyə ehtiyat edirdi.

Satqınlar, xainlər haqqında gəzən şayınlardan də lap bezmişdi. "Gah deyirdilər generallardan, yüksək rütbəli zabitlərdən kiminsə cibində "cprs" aparıcı tutublar, başına torba geydirib aparıblar Bakıya, gah da deyirdilər mülki əhali, xüsusən də çobanlar ermənilərə işləyir... əsgərlərin yerini deyir, hara texnika, qoşun cəmləşdiyini xəbər verir..." Bunların heç biri Babəkin beynine batmirdi. General rütbəsinədək qalxasan, sonra da dövlətə, millətə xəyanət edəsən. Yox e... qəti mümkün deyil. O ki, qaldı cobanlara... bu heç inandırıcı görünmür. Hansı əsrədə yaşayırıq, neçə cür texniki vasitələr var, kəşfiyyat elə çobanın ötürücəyi məlumatımı möhtac qalıb..?

-Aha, komandır, komandır! - Rabitəçinin həyəcanlı səsi Babəki xəyallardan ayırdı.

-Hə, nə oldu?

-Komandır, bəlkə radiostansiyalarının batareyaları tam zəifləyib, deyə efirə çıxa bilmirlər?

-Batareyalar neçə günlükdür?

-İşlətməsələr, altı-yeddi gün zaryadka saxlaya bilər. Ancaq onların batareyaları həm təzə deyildi, həm də oralar dağlıq ərazidir, soyuqdur, bəlkə qar da yağır. Şaxtada lap tez sıradan çıxa bilər.

-Birçə əlaqəyə çıxsayırlar...

-Aha, komandır, yenidən qoşuldular.

Babək tez radistən başa geyilən şəlemi alıb öz başına geydi və əlindəki tangentin düyməsini basdı.

-Çalağan, Çalağan, mən Şahinəm, qəbul.

Qarşı tərəfdən heç bir səs gəlmədi. Tangentin basıldığı, xışıldadığı güclə hiss olurdu. Babək yenidən tangentin düyməsini basdı.

-Çalağan, danışma, ancaq məni dinlə. Bu gecə Tatra gələcək, diqqətlə olun, Tatra, Tatra...

Ekranda bağlılı görüntüsü itdi, əlaqə yox idi. Eşitdi-lərmi, eşitmədilərmi, Babək bilmədi, ancaq canında bir rəhatçılıq tapdı. İnanırdı, ümidiydi ki, eşidiblər. Gözləyəcəklər, elə bu gecə hər şey həll olunacaq.

-Siz rabitəçiləri də heç başa düşmək olmur. Əməliyyata gedənə də köhnə batareyaka verərlər...

Başındakını çıxardıb radistə verdi.

-Diqqətli ol. Onlar efirə çıxsalar, çox danışdırma, yerlərini bildirməsinlər. Eləcə də ki, Tatra gələcək. Vəssalam! Leytenant Orucov başa düşməlidir.

Babək kabinədən çıxıb pilləkənlərlə maşından düşüb getdi.

-Camaatı mühasirədən vertolyotla gedib çıxarırlar, bizimkiləri də Tatrayla. Qəribədir. - Radist Babəkin arxasında əllərini yellədi.

Babək maşından on-on beş addım aralanmışdı ki, telefonuna zəng gəldi. Tez cibindən çıxardıb baxdı, gizli nömrəydi. Bildi ki, Zabirdəndi. Düyməni basıb qulağına

yaxınlaşdırıldı.

-Hə...

-Biz hazır, ordan nə xəbər?

-Xəbər ötürüldü, Tatranı gözləyəcəklər.

-Aydındır.

-Alınsa, gecə ilə həll edin, sabaha qalmasın. Ehtiyatlı olun, jut, piramidal götürmək yaddan çıxmasın, hər ehtimala qarşı...

-Rəhmətliyin nəvəsi, elə danışırsan ki, elə bil cüyür ovuna gedirik, tutub ayaqlarını jutla bağlayacağıq ki, qaçmasın. Sonra da alıb ciyinizə götürüb götürəcəyik.

-Hər şey ola bilər. Qabağınıza cüyür, keçi də çıxsa, gətirin.

-Elə bil əlimizlə qoymuşuq, gecəynən gedib götürüb qayıdaqıq.

-Daha gerisi sənlikdi. Neçə ildir forma əynindədi, indi məharətini göstər. Çok danışmayaq. Sağ gedib, salamat qayıdin. Sözünün arasında cüyür yaddan çıxmasın. Allah amanın...

Onlar dayanmışdı, Zabirin telefonla danışandan sonra qayıdış nə deyəcəyini gözləyirdilər. Bura qədər xeyli yol gəlməmişdilər, kəndlə durduqları mövqenin arası çox da yaxın deyildi. Qaranlıqdə, özü də soyuq, ayzaklı-şaxtalı sərt qışa bənzər bir payız gecəsində harasa getmək üzərkərindən olmasa da hərəkətdəyidilər. Sazaq sıfətlərini ala-göy edirdi. Küləyin viyiltisi hər dəfə qulaqlarının dibini yalayıb ötəndə indicə Əzrayilla qarşılaşacaqlarını göz altına alırdılar. Ayaqları torpaq bad əvəzinə daşın üstünə düşüb azacıq da olsa sürüşəndə özlərini bir an sonra dərənin dibində zənn edəcəklərini düşündürdülər. Baxıb görəndə ki, cəmi bir qarış sürüşübələr, toxtatırdılar. Nə qədər çətin, üzüctü olsa da addım-addım gedirdilər, cünki getmeliyidilər, vicdanları getməməyə imkan vermir. Orada, bilmədikləri bir yerdə otuz nəfər döyüşü yoldaşları, silahdaşları ölümlə üzüyədi. Düşmən təhlükəsi ikinci dərəcəliydi, adamlar cəmi üç günlük quru ərzəq ehtiyatı ilə yola çıxmışdilar. Nə qədər qənaət etmiş olsalar da uzağı dörd-beş günə çatardı. Bu gün isə altı gün idi getmişdilər. Bu altı günü hardaydılars, necəyidilər, bəlli deyildi. Acliq, susuzluq, nəmişli şəraitdə mağarada olsalar belə şaxtalı dağ havası onları indiyə kimi birtəhər eləməmiş olmazdı. Bəlkə də bəziləri donub ölüblər.

-Dayanmaq, durmaq olmaz. Getmək lazımdır. - Zabir yalnız bunu dedi.

-Əlaqəyə çıxdılar mı? Nə dedilər? Heç olmasa yerlərini nişan verə bildilərmi? - Rəfiqə maraqlandı.

-Əlaqəyə çıxmaga iki dəfə cəhd göstəriblər, alınmayıb. Çok güman ki, sərt şaxtalı havada radiostansiyaların batareyaları tutumunu tamamilə itirib.

-İndi nə edəcəyik? - Gizir İmanov soruşdu.

-Başqa nə edə bilərik? - Zabir əsəbi halda dilləndi. - Gedəcəyik, axtaracaqıq. Biz yola salmışıq, biz də arxalarınca getməliyik. Onlar bizi tanımlıdırılar.

Zabir sığınacağa girdi, əşya çantasını, silahını götürüb qayıtdı.

-Hazırınız? - Telefonla danışmağa gedəndə "hazır

olun” demişdi, biliirdi ki, hazırlıdalar, ancaq yenə də soruşdu.

-Hazırıq. - Gizar ruh yüksəkliyi ilə cavab verdi, könülsüz danişmağı xoşlamırdı.

-Siz naħaq hərbi forma geyinmədiniz. - Zabir Rəfiqəyə təəssüfləndiyini bildirdi. - Belə çətin olacaq.

-Belə yaxşıdır. Ciynimdə tir aparmıram ki... boş-boşuna yol gedirəm də... - Rəfiqə çox soyuqqanlı cavab verdi. - Bəlkə ermənilər mülki formada görüb vurmalar, yazıqları gəldi. Əsir götürsələr də bir şey eləməzlər, yaşı qadınam. Bundan sonra kimin mənimlə nə işi var.

-Ermənilər ha... ağızında deyirsən erməni... Onlar üçün nə uşaqlar, nə qadın, nə qoca... O biri dəstənin bələdçisi də mülki geyimdəymiş, görən kimi vurublar.

-Onda siz ikiniz bir yerdə addımlayın, mən sizdən ayrı gedim.

-Birincisi, bir-birimizdən çox da aralı düşə bilmərik. Gecədir. İkinci də erməni görüb bir az müşahidə aparsa, biləcək ki, üçümüz bir dəstəyik. - Zabir izahat verdi. - Qəfələtən erməni ilə qarşılaşsanız, gücünüz çatacaqmış?

-İkisini yixib yerə dizləyərəm, üçünə söz verə bilmərəm. - Rəfiqə çox arxayınlıqla izahat verdi.

-Xala yaman diri-diri damışır. - Gizar gülümsündü.

-Nə? Xala? - Rəfiqə qımışdı. - Kimdi xala? Mən hələ heç ərə də getməmişəm.

-Yaxşı. - Zabir yekun vurmaq istədi. - Nağıl dananı qurda verər, deyiblər. Bir az da danışsaq, donub yerə qaynaqlanacağıq. Haydi, yolcu yolda gərək.

Rəfiqə qabaqda, Zabirlə gizir İmanov arxasında yola düşdülər.

Bir-birindən təxminən üç-beş addım məsafədə irəliləyirdilər. Dağın zirvəsinə qalxdıqca şaxta bir az da şiddetlənir, lap buz çarpanağı kimi kəsirdi. Sonuncu dəfə bir neçə gün əvvəl yağan qar artıq bərkimişdi. Zabir biliirdi ki, indiki halda yollara düzülmüş minaların qorxusunu yoxdu. Yer səthi bərk don bağladıqından, həm də üstünə yağan qarın bərkiliyib kristallaşdıqından insan ağırlığı minaya təsir eləmir.

Yaxınlaşqa cəmi bir erməni postu vardı, o da gecə vaxtı nadir hallarda səngərdə qarovalı çəkirdilər. Axşamdan gəlib bir-iki trasser - işıqsاقan güllə viyildadırdılar havaya, yəni ki, burdayıq, sonra da çıxıb gedirdilər sığınacaqlarına, səhərə qədər dana kimi xorhaxorla yatişirdilər. Zabir bunu mövqedə keşik çəkən əsgərlərindən eşitmışdı, özü də bir yox, bir neçə dəfə. Briqadadan göndərilən kəşfiyyatçılar da bunu təsdiqləmişdilər. Ermənilər kimə arxayındı, nəyə arxayında, Zabir bilmirdi. Erməni əsgərlərin arxayıncılığı onu təəccübləndirirdi.

Döyüş əməliyyatları başlayandan sonra isə taktikalarını dəyişmişdilər. İndi daha güllə atıb yerlərini bəlli etmir, səngərdə, ya da lap yaxınlaşqa mövqe tutub şikarını güdən yırtıcı kimi gözləyirdilər. Üç-bir, beş-bir olmaqla hər saat növbəni dəyişir, kirimişcə hücum olacağı anı gözləyirdilər. Zabir əsgərlərdən eşitdiyinə rəğmən, öz müşahidələri ilə də bunun şahidi olmuşdur. Başqa cür ola da bilməzdi, necə deyərlər, nəhayət ki, ermənilər gözlədiyi bəla gəlməkdəydi.

Zabir mümkün qədər Rəfiqəni qabağa buraxırdı, arxasında gələn gizirlə də müəyyən ara məsafəsi saxlayırdı. Ça-

lışirdi ki, heç birini gözdən qoyması, həm də ətrafi, nəzarətdə saxlaya bilsin. Necə deyərlər, indi dördgöz olmaq gərəkdi. Gecə vaxtı bu, çox çətin alındı. Ancaq nə etməli? Gecənin qaranlığından istifadə etməkdən başqa çarə yox idi.

Ermənilərin mövqeyini arxada qoymuşdular. İndi rahat-rahat addımlayırdılar. Zabir hərdən Rəfiqə ilə bərabərləşib səhbət də edirdi. Bu ortayaşlı qadının arxayın hərəkəti ona güc verirdi.

Gizir İmanov isə arxadan, təxminən on beş addımlıqda məsafədən gəlir, ətrafi nəzarətdə saxlamağa çalışır. Ərazi təkəmseyrək ardıc ağacları ilə bol bəzənsə də yağan qarın ağılığı nəticəsində çox yeri aydın görmək olurdu. Çalışırdılar ki, ardıdan ardıca qədər irəliləsinlər, mümkün qədər açıqlığa çıxıb iz buraxmasınlar. Zabir ermənilərin gecəgörmə cihazlarından istifadələri barədə yayın əvvəlində keçirilən toplantıda eşitmışdı.

Rəfiqə birdən nə düşündüsə, nə qərara gəldisə dedi:

-Bəlkə arxa sığınacaqdə qarovalı çəkən ermənilərdən birini tutaq?

-Arxa sığınacaq? - Zabir təəccübünü gizlətmədi. - Bir də gəldiyimiz yolu geri qaydaq?

-Yox. - Rəfiqə astadan piçıldadı. - Sizdə necə deyirlər, ikinci, üçüncü sostav...

-Eşalon.

-Hə, eşalon. Orda olanlar nə isə bilməmiş olmazlar.

-Qətiyyən! - Zabir etiraz elədi. - Səs-küy düşə bilər. Üç nəfər ehtiyatda duran otuz-qırx ermənin qabağında nə edə bilərik? Bu, göz görə-görə ölümə getmək deməkdir. Lap hay-küy düşməsə belə erməni onların yerini tanımaz. Tənisa da xoşhəxəluqla deməz. Bir də tanışdırlar, bizim dəstənin burda mövcudluğundan xəbər tutsayırlar, çoxdan əsir götürmiş, ya da məhv etmişdilər.

Beləcə, yollarına davam etdilər.

Düşmən mövqelərindən xeyli aralanmışdilar. İndi Kəlbəcər rayonu ərazisindəyidilər, ehtiyatla irəliləyirdilər.

Daha nə vaxta baxırdılar, nə əraziyə, eləcə başlarını aşağı salıb gedirdilər. Dəhşətli şaxta onları sıxırıldı, dayansayırlar, dona bilərdilər. Bu il qış nə tez gəlmışdı dağlara? Düzəndə, dağ rayonlarında belə bir deyim vardi; payızın son ayı qışdı, amma hələ payızın son ayına da nə qədər vaxt vardi...

Kəlbəcərin erkən gəlmış sərt qışı Zabirə Arktika kimi görünürdü. Ona elə gəlirdi ki, on günün ac canavarı da belə şaxtalı havada ova çıxmazdı, o ki, qaldı ermənilərə...

Zabir dayısından onlar haqqında çox eşitmışdı. Cəbhə mövqeyində xidmət keçdiyi dövrdə müşahidələri də dayısının dediyi ile üst-üstə düşürdü. Erməni canına korluq verən millət deyildi. Əllərində əlac olsayıdı, təpənin başına da yol çəkdirir, maşınla gedib-gələrdilər. Ancaq hayana dönsə, düşmən düşməndir. Az qalırdı ki, döyüslərin başladığı bir ay olsun. Bu müddət ərzində onların gecəli-gündüzlü ayıq-sayıq keşik çəkmədikləri gün qeydə alınmadı, xüsusən də öz müdafiə rayonu dərinliyində məxfi postların qoyulmaması mümkünsüzdü. Müharibənin keşfiyyat xidməti var, diversiyası qaçılmazdır. Ha çox da

cinayətkar ünsürler... onlar da döyüslər başlayan kimi fəal-laşırlar. Silah əldə etməyin ən asan yolu müharibədir. Fərəq etməz, öz əsgərlərinin başından vur, silahını əlindən al, ya düşmən əsgərinin...

Rəfiqə Zabirdən xeyli aralanmışdı, elə olurdu ki, bir-birlərini görmürdülər. Onda ya Rəfiqə dayanıb gözləyir, ya da Zabir durub işarə gözləyirdi. Gizir İmanov arxadan gəldiyindən yalnız Zabirin hərəkətlərini izləyir, hərdən də imkan düşdükçə ətrafa göz qoya bilirdi.

Rəfiqə qəflətən gözdən itdi. Zabir tez yaxınlıqdakı ardıcın dibində yerə çöküb işarə gözlədi. Bunu görən gizir İmanov da ağaclarдан birinin yanına qıslıdı. Dəqiqələr keçdi, qabaqdan işarə görünmədi, heç bir tərpəniş yox idi. Artıq soyuğunu daha çox hiss etməyə başladılar. Zabirin dişləri sizildədi. Birdən qarşidakı tərpənin lap başındaki ağacdə tərpəniş oldu, Rəfiqə ağacın içindən çıxaraq irəlilədi.

“O, niyə dayanmışdı? Bəs gözdən necə yayılmışdı?” Zabiri fikir götürdü və o, bunu fikirləşməkdə ikən yerindən tərpənmədi. “Burda nə isə bir əngel var...”

Rəfiqə əllərini yelləyirdi, bu, işarə vermək deyil, daha çox havalanmış qadının hərəkətlərinə bənzəyirdi. Hərdən bir səsi də eşidilirdi: “Oğlum, heyyy...” “Bunun artistliyi də varmış...” Zabir gülümsündü.

Rəfiqənin səsi gur idi, istəsəydi, ucadan hayqırıb gecənin canına vəlvələ salar, dağ-daşı lərzəyə gətirərdi. Zabir buna bələddi. Ancaq indi sanki, hıçqırırdı, elə bil səs telləri qırılmışdı, donmuşdu, ya da günlərlə ağlayıb-ağlayıb haldan düşmüşdü. Nə baş verirdi? Zabirin mati-qutu qurumuşdu.

Elə bu zaman iyirmi-otuz addımlıqdakı kəpirlilikdən bir qaraltı aralanıb Rəfiqəyə təref hərəkət gəldi. Zabir səs sal-mamaq üçün çox ehtiyatla avtomatin qoruyucusunu açdı. Düzdür, soyuq havada səs bir o qədər də yayılmır, Zabir bunu yaxşı bilirdi, bununla belə ehtiyati əldən vermək olmazdı. Bir də o var ki, dağlıq ərazilər səsi çekir, dağın başında oturub dərənin dibindəki şıqqıltını da eşitmək olur.

Qaraltı yaxınlaşdıqca Rəfiqə də ona təref gedirdi. Zabir indi təxmin etdi ki, ermənilərin pusqusuna düşüblər. Ermənilər müdafiə rayonunun dərinliyində məxfi post qoyublar. Bəlkə də, otuz nəfərə bələdçilik edən adam da onların tələsinə düşüb. Ehtiyatsızlıq ucbatından həyatını itirib. Elə isə itmiş dəstə hardasa, buralarda olmalıdır. Ermənilər bələdçini - mülki şəxsi tutublarsa, öldürüb尔斯ə, mütləq hərbi dəstənin mövcudluğundan xəbərdardılar. Nə vaxtsa, arxalarınca gələcəklərindən şübhələnirlər. Odur ki, məxfi post qurub gözləyirlər. Beləcə, öz ayağımızla gəlib düşdük pus-qularına. İndi burdan çıx, Zabir, görüm necə çıxırsan. Rəfiqəni də gətirib ermənilərə peşkəş edirsən. Onlar neçə nəfərdilər? Yaxınlıqda sığınacaqları varmı?

Dayısının sözləri yadına düşdü...

Adətən yol üstündə, meşə kənarında, üç-dörd nəfərdən ibarət məxfi post quraşdırılır, elə yerdə ki, gəliş-gediş olan yolu nəzarətdə saxlaya biləsən. Onlar gəliş-gedişə müdaxilə eləmir, sadəcə, müşahidə edib məlumat ötürürərlər.

Bəs onda niyə bələdçini dərhal vurub öldürüb'lər? Rəfiqəni isə tutdular?

Zabir əli ilə işarə verib giziri yanına çağırıldı. İmanov ayaqlarının ucunda yeriyərək onun yanına gəlmək istədi,

ancaq ayaqları tutulurdu, qic olurdu, sanki yerə yapışib qalmışdı. Bir ardıcıraq məsaflədə Zabir səsləndi:

-Gördünmü?

-Nəyi? - Gizir təşvişlə cavab verdi.

-Pusquya düşmüşük, gizir. Rəfiqəni apardılar.

Ayağa qalxmaq istəyən gizir yenidən yerə çökdü, çöməlib əli ilə sıfətini ovuşdurdu.

Gecədən xeyli keçməsinə baxmayaraq Bəyimin gözünə yuxu getmirdi. Bəyim xəyallara dalmışdı: “Məni bura gətirən nədir? Ərimə olan sevgimi, eşqmi? Yoxta erməniyə olan qəzəb, nifrətmi? Mən ermənimini tanıydım? Deməli, ərimə olan eşq məni bura gətirib. Bəs eşq özü nədir? Nə vaxt yaranıb, harda yaranıb? Baxışların toqquşmasından ürəkdə yaranan bir qığılçımı? Yoxta, eşq ağılın ürək qarşısında sözünün bitdiyi andır? Bəlkə, dilin lal olub bəzən şirin, bəzən acı sözlərin sevgi dolu gözlərdə izhar etməsidir?

Eşq nədir? Nədir eşq?

Həsrətlə vusalın mübarizəsim? Bəkə də, eşq elə həsrətə uzanan bir yoldur, o yol ki, mən çıxmışam. Bəlkə ona gorə eşq vüsala çata bilmir? Mən də bilə-bilə ki, vusalıma heç vaxt çatmayacağam, ancaq yenə də bu yola çıxmışam. Axı, “hər şeyin bir sonu var”, deyirlər. Bəlkə vusal da eşqin sonudur, fərq etməz ən faciəli olsa belə?

Axı eşq nədir?

Nağıla dönen Leyli və Məcnun, Əsli və Kərəm, Məryəm və Mahmud, Sona və Bahadur, Əli və Ninonun sevdası? Niyə bunların arasında bircə nəfər Azəri, Azərbaycanlı qızı yoxdur? Bəlkə biz həqiqətən eşqin nə olduğunu bilməmişik, bilmirik və əsrlər keçəcək, heç bilməyəcəyik də...

Onların hamisinin nakam eşqi nağıllara döndü.

Nağıl isə həyat deyil.

Bəlkə, eşq uğrunda Bisutun dağını yarmağı ilə mübarizəsinə göstərən Fərhadın Şirinə olan sevgisidir? Yox! Bu da bir nağıldır. Həm də sonu olmayan bir nağıl... həm də təkcə Fərhadın sevgisi, qarşılığını Şirindən ala bilmədiyi nakam sevgi...

Bəs əsl eşq nədir?

Bir zaman xəyalımda qurdugum əzəmətli “Məhəbbət sarayı” vardı. Bu sarayı sultani çox güclüydü mənim gözüməndə. Onu güclü edən mənə olan sevgisiydim, yoxta vətənə bağlılığıydı? Bax, bunu heç vaxt bilməmişəm. Görəsən, bilsəydim onu vətənə qısqanardımmı?

Yox, onu güclü edən öz eşqi idi. Bu eşq sədləri yarib keçirdi. Mənim xəyallarımın Eşq sarayının sultanı nə Məcnun kimi səhrada gəzir, nə də ki, çarəni dagları yaradıqda görürdü. Çünkü mənim sultanım həsrətin ürəyinə vüsal qılıncını vura bilməşdi... Çünkü bu eşq həsrətə qalib gəlib vusal şərqisin oxuya bilməşdi... O ülvi eşqdə ulu yaradana da, vətənə də, doğmalara da, mənə də; bir sözlə, həmiya, saflığa, insaniyyətə yer var idi.

Mənim Eşq sarayının bağçası solmaz, deyirdim.... Ürəyimdə bir düşüncəm vardı. Sevən eşqin uğrunda oddan, alovdan belə keçər... Sevən sevgisi uğrunda mübarizədən çəkiləməz... Sevən kəs eşqi uğrunda ölən yox, onu yaşadan-

dir. Hetta Leylinin, Şirinin eşqini qnadı... nağıla dönmələrini qnadı...

Aylar, illər keçdi... Nəhayət, həyatımın ən xoşbəxt anında bir gün həsrət mənim də eşq sarayımin qapısını döydü... bunu heç gözləməzdim. Zamanında ürəyinə vurduğumuz xəncəri artıq kürəyimə saplamışdı...

Eşq bumu?

Bəli, eşq budur demək. Anladım ki, eşqin ürəyində həsrət yuva salıb...

Anladım ki, eşq həsrətdə boğulan bir nağılmış!"

Nə vaxt yuxuya getdiyindən xəbəri olmadı.

Adil gecənin bir aləmində yuxudan ayıldı. Zülmət qaranlıq idi, necə deyərlər göz-gözü görmürdü. Bütün bədəni ağrıyırı, son vaxtlar heç belə olmamışdı, elə bil bir maşın daş yüklemişdi. Harda olduğunu xatırladı. Ətrafi dinşədi. Bir az yuxarıdan güclə eşidiləcək səs gəlirdi, iki nəfər nə barədəsə söhbətləşirdilər. Bir az da diqqət yetirdi, keşk çəkən əsgərləriydi, piçilti ilə danışıldır, arxayınlasdı. Gecə meşədə piçilti ilə danışığı da eşimək mümkündü, təbiətin bu cür sakitçiliyinə yaşıllar belə deyərdilər: qulaq quqquldayır... Yəni ətrafdan heç bir səs-səmir eşidilmirsə, qulaq öz səsini eşidir...

Sağ böyrü üstə uzanmışdı. Çinqılın iri daşları ciyinini əzmışdı. Çevriləmək istədi, baxdı ki, Bəyim ona sığınib, kürəyi sinəsinə söykənib, tərpənse ayılacaq. "İlahi, sən özün Bəyimə kömək ol! Yazix elə bil heç vaxt isti münasibət görməyib. Məni babasımı, əmisimi, dayisimi yerində görür?" Beləcə bir müddət gözlədi. Bəyim ya yuxu görür, ya da saçıqlayırı. Piçilti ilə öz-özünə danışındı: "Baba, kim? Arxa, dayaq? Allahdan... başqa... heç... kim?" Kürəyini bir az da Adilin sinəsinə sixdi. Deyəsən, o da üzüyürdü. "Ondan başqa... heç kim... heç... kim..."

"İlahi, sən özün dada yet!" Adil dərindən bir köks ötürdü və qeyri-ixtiyari lap asta hərəkətlə yavaş-yavaş sola dönərək arxası üstə çevrildi. Sağ böyrü ilə Bəyimin kürəyini tutmuşdu. İliq bir payız gecəsi olsa da soyuq özünü göstərirdi. Buralar müləyim iqlim qurşaqlı yerlərdi, xüsusən də külək tutmayan dərələr. Sanki təbiətin də rəhmi gəlirdi döyüşülərə. Həm də isti geyinmişdilər deyə soyuğa dözürdülər.

Hardansa Babək yadına düşdü. "Görəsən, indi nə eləyir? Döyük bölgəsinə gediblərmi? O qrupun taleyi necə oldu? Mühasirəyə düşübələr deyirdi, çıxa bildilərmi? Yoxsa, ermənilərə əsir düşdülər? Allah eləməsin, birce bu olmasın!" Bədəni çımcəşdi. Papağının altından başını ovxaladı, fikrini dağıtmaq istədi. Alınmadı.

"Babəkin bir ümidi mənə idi, deməsə də inanırdı ki, gedəcəm... o qrupun dalınca gedəcəm... Kərpickəsəni, Kəlbəcəri ovcumun içi kimi tanıyıram... kəndlərdə ovçulardan, məşəbəylərdən tanışlarımla da az deyil... Gedəcəm, qrupu da tapıb mühasirədən sağ-salamat çıxarıcam. Babək mənə inanırdı. Mən isə nə etdim? Beynimin qurdu çöndü, heç kimə bir söz demədən, aradan çıxdım. Düzmü etdim, səhvə etdim, bilmirəm. Hansı yaşda olursa olsun, insan bəzən atlığı addımlın fərqində olmur. Bircə peşmançılıq olmasın, sonra hamısı yoluna qoyulacaq. Bu, səhvə ettim, yoxsa

düzmü? Görəsən, Babək indi nə düşünür? Bir çıxış yolu axtarırı? Yoxsa o da döyükə dostlarını bəzi soyuqqanlı komandirlər kimi taleyin hökmüne buraxıb? Yox! Babək belə ola bilməz! Babək mütləq bir çarə axtaracaq... tapmasa belə, axtaracaq... İlahi, sən özün kömək ol!"

"Mühəribə! Çox amansız bir oyundur. Kiçiklər böyüklərin əlində əsirdilər. Kiçik millətləri böyük millətlər xoruz döyüdürlər kimi döyüdürlər həzz alırlar. Kiçik insanlar özlərini unudurlar, itaetkar olurlar, haraya, nəyə getdiklərini düşünmürlər, düşünə bilmirlər. Bir namus qəhəri boğur onları, Vətən dərdi qabaqlarını kəsir... Böyükələr isə ancaq əmr verməyi bacarırlar: İrlə! Bəs irəli getmək alınmása? Bunun yan-yörəsi, gerisi olmurmu? "Getdiyiniz yerdə, tutduğunuz mövqedə ölü, qalın orda, ancaq geriyə qayitmayın!" Əmrə bir bax! Başqa variantlar düşünülməyibmi? Axx, mühəribə, mühəribə..."

-Batdıq! - deyə gizir öz-özünə piçildədi.

Cöməlib dibində oturduğu ardıc ağaçına qıslıdı. Ağacın tikanları onun sıfətini iynələdi. Bir müddət ağaçca qıslıb qaldı, nəfəsini dərib toxladı. Dayanmaq, vaxt itirmək olmazdı, nəsə etmək lazımdı. Qaz yeri ilə Zabirə tərəf irəlilədi. İki-üç addım atmışdı ki, gördü gedə bilmir, qıçları şaxtanın təsirindən qıç olur. Dizlərini ovxaladı. Gücünü toplayıb ayağa qalxdı, əyilə-əyile irəlilədi. Gecənin soyuğunda sancılan şaxta iynəciklerinin hər biri ona dikilən göz təsiri bağışlayırdı. Giziə elə gəlirdi ki, indi onlarla erməni döyüküsü silahlarının gecə görüntülü nişangahlarından onu izləyir. Çox keçməz ki, totiklər çəkilər və bir anın içinde ruhsuz bədən yero düşüb qalar. Ancaq bu ana qədər yaşamaq lazımdı, bəlkə gedib Zabirin yanına çatdı? Bəlkə, nəsə edə bildilər...

Zabir də bir başqa ardıc ağaçının dibinə sığınib qalmışdı. Giziə Zabirə çatanda erməni keşikçisi göründü. Bayaq Rəfiqə ilə yoxa çıxdığı yerdən ehmal-ehmal geri qayıdırı.

-Giziə, mən onun başını qatacam, sən arxadan yaxınlaş.

-Zabir piçildədi. - Səs salmaq olmaz.

-Aydındır. - Giziə ardıcın arxa tərəfinə çəkiləb səmtini dəyişdi.

Zabir ayağa qalxbı asta addımlarla erməni keşikçisinə tərəf getdi.

Erməni keşikçinin ayaq səsləri bir an sonra kəsildi. Gözləri zəif lampa işığı ilə işıqlandıran yarımqaranlıq qazmaya öyrəşən Rəfiqə yəqin etdi ki, o sığınacaqdən uzaqlaşış bayaqqı yerinə gedəcək. Mütləq gedəcək. Erməni ondan başqa heç kimi görməsə də gecənin bu vaxtı, ayaklı-saxtalı ərazidə tək qadının peyda olmasına heç vaxt inanmaz.

Sığınacaqda daha iki erməni döyüküsü vardı, biri yatacq kimi düzəldikləri yerdə uzanılı vəziyyətdəydi, o birisi isə onun ayaq tərəfində oturmuşdu. Yaşlarına görə əsgərə oxşamırdılar. İçərini güclə işıqlandıran lampa divardan asılıydı, ermənilərin sıfətini Rəfiqə görə bilirdi. Uzunsov badyaya oxşar dəmirdən soba düzəltmişdilər, asta-asta yanındı. Həm də sobanın barmaq boyda coxsayılı deşiklərindən sığınacaq işq düşür, oranı karnaval gecəsinin cilçirağı

kimi bəzəyirdi. Rəfiqə karnaval gecəsinin nə olduğunu ancaq ekranlarda görmüşdü.

Rəfiqəni gətirən erməni dərhal onun tüfəngini almışdı. Yerdə uzanan erməniyə göstərib onun baş tərəfində divara söykədi. Uzun-uzadı nəsə danışdilar. Sonra yerdə uzanan erməni keşikçini çöl çıxmaga tələsdirdi. Rəfiqə erməni dilində bilməsə də bunu əl və ağız hərəkətlərindən başa düşürdü.

Ona nəsə deyir, təkrarlayır, çox da ucadan olmayan səslə üstünə qışqırıldılarsa da, Rəfiqə əhəmiyyət vermirdi. Əsas diqqəti tüfəngində idi, onu necə götürəcəyini fikirləşirdi. Tüfəngi götürmək çətin deyildi, Rəfiqə ikicə addım atıb cəld hərəkətlə tüfəngi götürə bilərdi. Ancaq yatacağın aşağı tərəfində oturan əli silahlı erməni buna imkan verərdim?

Növbəti dəfə nəsə soruşanda Rəfiqənin susqunluğu yerdə oturan ermənini özündən çıxardı. O, cəld ayağa qalxıb Rəfiqənin qolundan tutdu və yatağa tərəf çəkməyə çalışdı. Rəfiqə on illik palid ağaç kimi durduğu yerdən tərpənmədi, bununla da erməninin gücünü yoxladı. Rəfiqəni yatağa çəkməyə gücü çatmayan erməni cəld əlini onun yaxasına atdı. Ermənini güclə özündən aralayaraq voleybol oyunu zamanı kəsmə vurulmuş topu aşağıdan qarşılamağa hazırlaşmış kimi əllərini cütləşdirib erməninin boynunun ardına bir zərbə vurdu. Erməni zərbənin təsirindən “bu il ölmüşən, ya bildir”, deyib tirtap yerə yixildi. Yataqda uzanan ikinci erməni dərhal yanındaki avtomati götürüb ona tuşladı. Tuşlamağı ilə zatvorusu geri çəkib patronu lüleyə itələməyi bir oldu. Daha tərpənməyin yeri yox idi, ani hərəkətdən sonra gullələr Rəfiqəni deşik-deşik edəcəkdi.

Heç nə düşünmədən Rəfiqə yaxasını dartıb açdı, bu, o qədər cəld alındı ki, erməni nə baş verdiyini anlamadı. Erməni sanki yuxu göründü, əli ilə gözünün qarşısını tutdu, sonra yavaş-yavaş əlini aşağı saldı.

-Mina!

Rəfiqənin asta səsi belə ermənini diksindirdi. Bundan ürəklənərək ona tərəf bir addım atdı.

-Orujiye! - deyib əlini qabağa uzatdı.

Erməni tez silahı yerə qoydu. Rəfiqə ayağı ilə silahı kənaraya itələdi.

-Ruki! - Rəfiqə bir az da ürəklənib komanda verdi.

Erməni əllərini qaldırdı, ayağa qalxmaq istədi.

-Nazad! - Rəfiqə əli ilə itələyib onu yerində oturtdı. Cəld hərəkətlə avtomati yerdən götürüb qundağı ilə yandan boynuna bir zərbə vurdu.

Erməni: “ay mama” deyib yatağına düşdü. Rəfiqə cəld cibindən ot bağlamaq üçün istifadə etdiyi ipi çıxartdı, “hər ehtimala qarşı lazım olar”, deyib götürmüştü. Ermənilərin hər ikisinin əllərini və ayaqlarını bağladı. Yerdə uzanan erməni tərpənib özünə gəlməyə başlayırdı deyə yatacağın üstündən əski parçası tapıb onun ağızına tixadı ki, səs salmasın. Ehmalca çıxməq istəyirdi ki, çöldə bir bağırı eşitdi. Tüfəngini çıynınə saldı, ermənilərin avtomatlarını da götürüb çıxdı.

Zabirə başı qarışan ermənini gizir bir zərbə ilə vurub yerə sərmişdi. Əllərini tutub avtomatdan ayırmaga çalışır-

dalar ki, atəş açmasın. Atəş açılsayıdı, yaxında, uzaqda eşidən ermənilər “həyəcan” siqnalı ilə silaha sarılıb köməyə gələcəkdilər. Erməni bunu yaxşı bilirdi deyə, var gücü ilə bağırrı, onların əlindən çıxmaga çalışırdı. Rəfiqəni görçək bir az da ürəkləndi, elə bildi ki, sığınacaqdakı yoldaşları da səs eşidib köməyə gəliblər. Səsini kesdi, Zabirə gizirin əlindən çıxməq üçün vurnuxsa da dayandı. Rəfiqə özünü saxlaya bilmədi, qəzəblə onun ağızına bir təpik ilişirdi. Erməni finxirib tüpürdü.

Zabir Rəfiqəni görçək sevincindən bilmirdi neyləsin. Ermənini buraxıb ayağa qalxdı, nəsə soruşmaq, demək istəyirdi, ancaq soruşa bilmirdi. Gizir cəld erməninin əllərini arxadan bağlayıb onu ayağa qaldırdı.

-Qde naşı? - Rəfiqə ermənidən soruşdu.

-Neznayu. - Erməni ikinci dəfə finxirib yerə tüpürdü.

-Vremya neto. İli pokajış, ili umryos...

Erməni sanki indi gördü ki, tüfəng də, iki avtomat da bu qadının ciyindədir. Təpiyini yediyi qadın indi ona bədhey-bət biri kimi görünürdü.

-Oni tam... - erməni mızıldandı.

-Qde?

-Poydyom, pokaju. - Erməni qabağa getmək istədisə də, gizir tutub saxladı.

-Bunlardan nə desən çıxar. - Zabir dilləndi. - Bizi aparıb pusquya salar.

-Başqa variantımız var? - Rəfiqə soruşdu.

-Bir şey fikirləşmək lazımdır. - Zabir nəsə düşünürüm kimi bildirdi. - Hə, əvvəlcə de görüm, bu səni hara aparmışdı? Ordan necə qurtardın? Ciyindəki silahlar kimindir?

-İndi bunun yeri deyil. - Rəfiqə cavab vermək istəmədi.

-Əsl yeridi. - Rəfiqənin hərəkəti Zabiri şübhələndirdi.

-Orda daha kim var? Bu erməni burda tək ola bilməz.

-Orda daha iki erməni vardı. - Rəfiqə baxdı ki, Zabir əl çəkməyəcək, danişdi. - Məni aparıb onlara töhvəl verdi.

-Onlar da səni belə asanlıqla buraxdırı? Üstündə də mükafat olaraq iki silah verdilər?

-Buraxmadılar.

-Bəs necə oldu?

-Gedək, göstərim. Sizə demişdim axı... Mən bu dağların qızıymam, qabağıma çıxan erməninin ikisini yerə yixib dizleyərəm.

-Bəs bu qabağına çıxan diğəni niyə dizləmədin? - Zabir acıqlı-acıqlı soruşdu.

-Aralıdaydı, silahı da mənənə tuşlamışdı. Başqa hərəkət etsəydim, mən də o biri bələdçinin dalınca getməli olacaqdım.

-Bəs o elədiyin hərəkət nə idi?

-Oğlunu axtarmaqdan başı xarab olmuş, havalanmış ananı yamsılamağa çalışırdım ki, inandırıcı görünüşün.

Gülüşdülər.

-Aforin sənə. Təhsil naziri olsaydım İncəsənətin diplomunu verib dram teatrlarının birinə işə düzəldərdim, lap bədii rəhbər təyin edərdim. Di, yeri, görüm.

Rəfiqə qabaqda, Zabir arxasında sığınacağa tərəf getdi-lər.

Gizir bilmədi neyləsin, ermənini də götürüb arxalarınca getsin, yoxsa burda gözləsin. Erməninin avtomatını da

götürüb ciyinə saldı. Hər ehtimala qarşı öz avtomatını hazır vəziyyətdə tutub ətrafi dinşədi. Gecənin sakitliyi qulaq deşirdi, sazaq da day deyiləsi deyildi, süngü bıçağı kimi iliya işləyirdi.

Bir az sonra geri qayıtdılar.

-Ara, tı znayəş naşı qde? - Bu dəfə Zabir soruşdu.

-Mı ix karaulim.

-Mojeş pokazat?

Erməni dinmədi.

-Eslı pokajeş, mı tebya otpustum.

-Toçno on znayet. - Erməni başı ilə siğınacağa tərəf işarə elədi.

-Kto on?

-Naş komandır.

-Komandira uje net. - Zabir təəssüfləndiyini bürüzə verməyə çalışdı. - Seyças tı komandır. Pokajeş, mı ix zabyrom, uyydyom. Ne pokajeş, tebya toje kak komandira tvoyeqo, zadüşim.

-Pokaju, pokaju...

-Bax, belə...

Dayanmaq olmazdı, hərəkət etmək lazımdı. Soyuqdan dişləri bir-birinə dəyir, şaqqlıdayırdı.

-Bu biebala bizi aparıb tələyə salacaq. - Bu dəfə gizir inamsızlığını bildirdi.

-Jit xoçəş? - Zabir ermənidən soruşdu.

-Da.

-Uçti, esli ti nas obmanış, mı i tam tebya zastrelim. Ponyal?

-Ponyal.

Erməni göstərdiyi istiqamətdə irəlilədilər.

Qabaqda erməni ilə Zabir gedirdi. Onlardan on beş-iyirmi addımlıqda gizir, bir bu qədər məsaflədə arxadan da Rəfiqə addımlayırdı. Bir-birlərini gözdən qoymamağa çalışırdılar. Maşın yolunu keçib qarşısındakı təpəyə tərəf yön aldılar. Yavaş-yavaş qırışqları açılırdı. Hərəkət etdikcə isinməyə başlamışdılar. Erməni elə gedirdi ki, sanki bu yerdə anadan olub, boy-a-başa çatıb, hər cığırına, rizinə bəlləddi. Heç ayağı da sürüşmürdü.

-Tı otkuda? - Zabir astadan soruşdu.

-İz Zanqezura. - Erməni xüsusi ruh yüksəkliyi ilə cavab verdi.

-Hmm. Zanqezur xoroşix viraşivayet...

-Vi znayete Zanqezura? - Erməni sevincək soruşdu.

-Sçitay çto tebe povezlo. - Zabir az qala paçıldadı. - No, nikomu ne skaji. Mı zemlyaki.

-Xoroşo.

-Molça idi.

Təpənin başına çatmağa az qalmış erməni dayandı.

-Vot, tam oni... doljni bit... - Əli ilə qabağı göstərdi.

Təpə qurtaran yerdən bir az qabaqda dağ başlayırdı. Sanki təpə dağın qoynuna qıslırmışdı. Aydın heç nə görünməsə də gecənin qaranlığına gözləri öyrəşmişdi deyə belə təsəvvür edə bilirdi Zabir. Ha diqqətlə baxırdısa da, bir şey anlamadı. Fikirləşə-fikirləşə qalmışdı.

-Vi tam stoyali. Qovoriş çto oni zdes. Ottuda kak moqli karaulili? - Soruşdu.

-Oni po toy doroqi prişli. Mı ix videli. Poetomu tam karaulili.

-Zaçem karaulili?

-Neznayu. - Erməni qəfil sualdan duruxdu. - Nam tak skazali.

Gizir yaxınlaşdı.

-Komandir, niyə dayandınız?

-Bu deyir ki, ordadırlar. Mən də ha baxıram, heç nə görə bilmirəm.

-Bəlkə mən gedim baxım.

-Yox. Onlar indi yatmış olar. Keşikçilər hər şaqqlıtiya güllə ata bilərlər. Ehtiyatlı olmalıdır. Qaş düzəltməyə gəlmisik, vurub gözü də çıxardıraq.

-Arxayın olun, atmazlar. Onlar öz yerlərini niyə nişan versinlər ki?

-Onlar bizi gözləmir. Kimsə gəlibəsə, deməli, yerlərini bilib gəlib.

-Durub səhərədək gözləməyəcəyik ha?

-Yaxşı, get bax, ancaq çox yaxınlaşma. Bax, qayıt gəl, görək nə eliyirik, necə eliyirik.

-Tam peşero. - Erməni dilləndi.

-Peşero? - Zabir soruşdu və ermənidən cavab gözləmədən dedi. - Yaxşısı budur, özüm gedim. Əgər bir şey olsa, bunun başına çaxıb aradan çıxarsınız.

-Deyirsən, yəni zasada ola bilər? - Gizir soruşdu.

-Hər şey ola bilər.

-Erməni danışqlarından başa düşdü ki, hələ də ona inanımlılar.

-Klyanus materi. - dedi və dayandı, nə fikirləşdisə, azərbaycanca davam etdi. - Allah haqqı.

Erməninin bu sözünə gülüşdülər.

-Dəyyus bizim dili də bilirmiş.

Zabir silahı əlinə alıb erməninin göstərdiyi səmtə doğru getdi. Cığır düşüb bir xeyli irəlilədi. Ayın işığı gecənin qaranlığını necə yarmışdısa, hər yer kölgə kimi görünürdü.

Adıl üstündə ağırlıq hiss edib oyandı. Bəyim idi, üzüqöyli sinəsinin bir tərəfinə düşməndü. Başını sağ ciyindən bir az aşağıya qoymuşdu. Sağ əlini də ürəyinin üstüne sərmişdi. "Yazıq gəlin, uff!" öz aləmində yalnız bunu düşünə bildi Adil. Tərpətmək istəmədi, tərpətsə ayılaçqdı. Ayılsayıdı, bir də çətin yuxuya gedərdi. Soyuq yer, çıñqlılar da adamı əzir. Elə on rahat yer tapıb sərilmış, yuxulamışdı.

Fikri dərinlərə, keçmişlərə getdi, yaşadığı bir ömrü ələk-fələk elədi. Övladlarının körpəliyi Əvvəlki Qarabağ savaşı dövrünə düşməndü. Bəzən aylarla doğmalarını görə bilmirdi. Elə olurdu ki, evə gələndə qızı onu tanımadı, çox vaxt şəkili ilə səhbətləşmişlər. Gələn kimi də maaşını yoldaşına verib, paltalarını dəyişib çıxıb gedirmiş. Nadir hallarda bir gün qala bilirmiş. Bir gün də nədi ki..? Övlad adamı görə, isinisi... vaxt getdi. Müharibə belədi, qanmazdı; nə qanır, nə qandırır. Amansızdı; nə böyük tanıyır, nə uşaq... Müharibə vahimədir, təşvişdir, ağırlıqdır. Bu həyatda hər nə pis şey var, müharibə onların hamısıdır...

Eh, müharibə, müharibə...

Fikirləşə-fikirləşə nə vaxt yuxuya getdiyindən xəbəri olmadı. Bir də hıçkırtıya ayıldı. Əvvəl elə bildi ki, yenə yuxudadır, yuxu görür. Ya da huşdadır, xəyallara dalıb, kimisə

düşünür, kiminsə halına acıyır, onun acılarını yaşayır deyə qulağına səs gəlir.

Gözlərini açıb baxdı, göy üzü aydınlaşdırıldı, axşamkı zülmətdən, qara buludlardan əsər-əlamət qalmamışdı. Bəyim ondan hardasa, bir qarış, bəlkə də dörd barmaq aralıda, üzü ona tərəf uzanıb hiçqırırdı. Əlləri ilə üzünü bağlamışdı.

-Bəyim! - Adil astadan səsləndisə də Bəyimdən səs çıxmadı. - Niyə ağlayırsan, qızım?

Böyrüt üstə çevrilib Bəyimlə üz-üzə uzandı. Əlini uzadıb onun ciyinini ehmaldan silkəldədi.

-Qızım, sənə noldu? - Lap astadan piçıldadı. - Niyə ağlayırsan?

Bəyim dillənmədi.

Adil gözlədi, gözledi, daha heç nə demədi. Bəyim hıçqırı-hıçqırı boğdu qəhərini, sakitləşirdi, elə bil enerjisi tükənirdi. Birdən qayıtdı ki:

-Adil dayı...

-Hə, qızım...

Sözünün gerisini gətirəmmədi Bəyim, dərindən bir də hiçqırı, nəfəsi ilə sanki iç-icəlatını dərtib boğazına gətirdi.

-Uşaqlarımı yadına düşüb? Möhkəm dur, yaman günün ömrü az olar. Tezliklə qisasını alıb sakitləşər, körpələrinin yanına dönərsən. İndi onların sənə çox, lap çox ehtiyacları var...

-Adil dayı, mən niyə burdayam?

-Deməli, belə lazımdır, Bəyim. Bizi yaradan belə məsləhət bilib. Səbərlə ol. Sən çox düz eləmisən ki, gəlmisən.

-Adil dayı, mən, cavan gelin, hələ ərinin, qardaşının qırxi çıxmayan bir qadın, bilmədiyi bir yerdə, çölü-biya-banda, tanımadığı kişilərin arasında... El-oba mənə tüpürməzmi? Məni daş-qalaq eləməzmi?

-Qızım, özünü ələ al. Burdakıların hamısı sənin, həyat yoldaşının, qardaşının dostları, silahdaşları, döyüş qardaşları. Onlar yalnız vətəni sevər, öz doğmalarına hörmət bəslədikləri kimi sənə, mənə, ölkəmizdə tanıdlıqları, tanımadıqları hər kim varsa, hamısına xoş rəftarla yanaşarlar. Onlar pislik nədi bilməzler, qəlblərində yalnız Vətən sevgisi hakim olar... Qisasını alandan sonra həmişə başını dik tutub gəzəcəksən. Sənə tənə etmək istəyən qadınlar xəcaletlərindən gözünə görünməyə, qarşına çıxmaga cürət etməyəcəklər.

-Adil dayı, mən qisasımı alacamı?

-Alacaqsan, qızım, mütləq alacaqsan.

-Qardaşım, həyat yoldaşım axı burda şəhid olmayıblar. Onları vuran erməniləri hardan tapacağıq?

-Onları da başqaları gəbərdəcək. Sən isə burda bir başqalarını vuracaqsan. Bizə qarşı əldə silah vuruşan bütün ermənilər birdir, eynidir, düşməndir, qanı bize halaldır. Sən rastlaştığın ermənini qardaşının, ərinin düşməni kimi görəməli və ona aman vermədən vurub öldürməlisən.

-Bəlkə məni ovundurmaq üçün bura gətirmisiniz?

-Yox, qızım. Nə danışırsan? Biz çox mühüm bir tapşırığı yerinə yetirməyə gedirik. O mühüm tapşırıq şəxsən Ali Baş Komandanın diqqətində, nəzarətindədir. Onun diqqətindədir, deməli ölkənin, xalqın marağındadır, istəyindədir. Biz bu tapşırığı mütləq yerinə yetirməliyik.

-Qarnıma mina bağlayın, gedim ermənilərin içinə, özümü də partladım, onları da. Mən daha yaşamam istəmirəm... Hansı üzlə geri qayıdacam? Hansı üzlə uşaqlarımın qarşısına çıxacam?..

Bəyimin çığırtısına yaxınlıqdakı əsgərlər yuxudan oyandı və yavaş-yavaş o birlərini də oyatmağa başladılar. Səhərin soyuğu eməlli-başlı hiss olunurdu. Bəziləri yerdən qalxan kimi tir-tir əsirdilər.

-Qızım, özünü ələ al. Bax, bu gün sənin ərinin, qardaşının, cəmi şəhidlərimizin cümə günüdür. Cümə günündə ruhlar insanlara kömək edir. Bu gün əedadlarımızın ruhlarının köməkliyi ilə hamsının qisasını alacaqıq. Özün görəcəksən. Adil dayın boş-boşuna əlli beş yaşında durub Bakıdan bura gəlməyib. Səs salma, hələ tezdir, indidən əsgərləri oyatmayaq. Gecə növbədə olanlar var. Qoy heç olmasa bircə havır da yatsınlar, tərpənək.

-Adil dayı, söz ver ki, məni də döyüşə buraxacaqsınız...

-Əlbətte buraxacaqıq. Buraxmayacaqdıqsa, nəyə gətirirdik? Sən bu gün ən azi iki ermənini vurmalısan. Ancaq səbərlə ol, təmkinli davranış, döyüşü yoldaşlarını pis vəziyyətdə qoyma. Döyüş vaxtı hamı döyüşür. Müharibə şıltاقlığı sevmir, bir nəferin səhv, düşünülməmiş addımı bütün dəstənin məhvinə səbəb ola bilər. İndi özünü cilovlaya bilmədin, ucadan qışqırdın, yaxınlıqdan keçən erməni kəşfiyyati, diversiya qrupu eşidib gələ bilər, qumbaralarla hamımızı məhv edərdilər. Biz ayağa qalxıb silaha sarılına, döyüş mövqeyi tutana kimi çoxumuz o dünyalıq olmuşduq. Başa düşdünmü?

-Başa düşdüm, Adil dayı, başa düşdüm. Allah məni öldürsün - Bəyim əlləri ilə üzünü tutub hönkürdü. - Məni bağışlayın, bir də olmaz.

-Allah səbr versin!

Adil üzünü göylərə tutdu, dilinin altında astadan nələrsə söylədi, söylədi, salavat çevirdi, bir də nələrsə söylədi. Bəyim onun nə dediklərini eşitməsə, eşitdiklərini də ərəbcə deyildiyindən başa düşməsə də dinləyir, dinlədikcə də sakitləşirdi. Tanrıının niyə məhz Adil kişini onun qabığına çıxartdığını düşünürdü. “Başqa kimsə çıxsayıd, o da məni götürərdim?” deyə özünə suallar verir, məchul cavabların içində ilişib qalırıdı. “Niyə mənim adımı dəyişdi? Başima bir iş gəlsə, necə olacaqdır? Bura gəldiyimdən kimin xəbəri var? Məni dərələrin birində tullayıb getməzərmi? Mən onlar üçün kiməm axı? Nə olsun ki, şəhid arvadıyam, şəhid bacısıyam? Yüzlərlə şəhid arvadı var, indi onlar da hərəsi bir hərbi paltar geyinib cəbhəyə üz tutular, necə olar? Döyüşülərin əl-ayağına dolaşmağımız yaxşıdır mı? Pisdirmi? Bilmirəm ki...”

Adil Bəyimin yavaş-yavaş özünə gəldiyini, daha hönkürmədiyini, hiçqırı ağlamadığını görüb dedi:

-Özünü üzmə. Hər şey zamana bağlıdır, öz axarına düşəcək.

-Adil dayı, niyə mənim adımı dəyişdin? Nə mənası var bu adın?

-Qədimlərdə bizim milletdə bir “Bəyim” ifadəsi olub, qızım, sən yaşda qadınlara deyirmişlər, sonralar arxaizmə çevrilib, daha işlədilmir. Tək-tək kişilər sevimli qız övladlarına Bəyim adı qoymaqla bunu birtəhər yaşadıblar. İndi

zaman gəlib yetişib, həmin ifadəni diriltmək, dirçəltmək gərəkdi. Bəyim olmaq təkcə o demək deyil ki, bəy balası, bəy bacısı, bəy arvadı kimi bəzənib-düzənəsən. Bəyim həm də o deməkdir ki, taleyin amansızcasına vurduğu ən ağır zərbələrə mərdi-mərdanə sinə gərəsən, gücün çatdırıqla ətrafindakılara qarşı səxavətli və alicənab olasan... Mən bu adı sənə elə-bələdən qoymadım, məğrur duruşunu, cəsarətini nəzərə alaraq millətimin ulu nənələrinin, allı-güllü şallı, yaşlı nənələrin, yeddi qat tumanlı nənələrin, ərləri ilə bərabər silaha sarılıb döyüşə qalxan Ceyran düşüncəli, Sara tədbirli, Nigar ismətli, Həcor qeyrətli nənələrin adını sənə qoydum. İlk deyilişdən xoşun gəlməyə bilərdi, ancaq indi ətrafında olanların hamısı səni bu adla tanır, hörmətini saxlayır. İnanıram ki, sən adını doğruldacaqsan...

-Adil dayı, nə yaxşı sən çıxdın qarşına. Yoxsa kim mənə bu qədər ürək-dirək verərdi? Kim mənə dayaq olardı?

-Birincisi, sənin əsl dayağın rəbbindir, özünsən, vicdanındır. Yaşayırsan, yaşamalısan, dözümlü, mübariz olmalısan. Həyatının qara bildiyin tərəfindən heç vaxt utanma - işığın da müxtəlif rəngləri var, ola bilər ki, parlaq tərəfləri qaramı görməyə imkan vermir. İstənilən halda həyatı elə yaşamaq lazımdır ki, adamın özünə alçaldıcı görünməsin. Daha yaxşı yaşamağa çalışmaq da gərək deyil, çünki birini qazananda digərini itirməli olursan. Bu həyatda ən başlıcası özünü sevməyi, dəyər verməyi bacarmalısan, əks halda tənhalıq hissindən qurtula bilməzsən. Çətin anlarda belə həyatdan zövq almağa çalışmalısan, bəlkə qarşıda bundan da çətin günlər səni gözləyir. Sərbəst ol, onsuz da vicdanın qarşısında özün-özünə cavabdehsən.

Cığır Zabiri düz mağaranın ağızına gətirdi. Təxminən on-on beş addımlıqda dayandı. Yerə oturub dinşədi. Heç bir səs-səmir yox idi. Qaz yerişi ilə bir neçə addım irəlilədi. Dayandı. Kimsə burnunu çəkdi. Yox! Ona elə eşidilmişdi. Asqırmağı gəldi, burnunu tutub özünü birtəhər saxladı.

-Həpçey! - Mağara tərəfdən, qayanın altından səs gəldi.

-Burnun tutulsun! - Kimsə dilləndi. - Heç asqırmaq yəridi.

-Hamı xəstələnib. - Başqa birinin səsi lap aydın eşidi-lirdi.

Zabir daha özünü saxlaya bilmədi, əmin oldu ki, axtarıqları burdadır.

-Alo, qaqaş... - Sevincək səsləndi.

-Dur, kimdi gələn? - Mağara tərəfdə danışanlardan biri komanda verdi.

-Elə bil şəhərdə qarovalda dayanıb. - Zabiri gülmək tutdu.

-Dayan, vuracam. - O birisinin səsi eşidildi.

-Mənəm, özümüzünkünlərdən, Zabirdi. - Zabir guya tənşiq verdi. - Sizi bu tərəfə mən keçirmişəm.

-Biz heç bir Zabir tanımiriq. - Biri dedi.

-Parolu de. - İkincisi dilləndi.

-Parol-marol bilmirəm. Babəkdən salam gətirmişəm.

-Biz Babəki də tanımıraq.

-Onda komandırınə de. - Zabir ciddiləşdi. - Vaxt yoxdur, təcili getməliyik.

Səs kəsildi. Zabir geriyə qanrılanda giziri gördü.

-Gördüm sizdən xəbər çıxmadi, gəldim.

-Burdadılar. - Zabir sevincək bildirdi. - Qoy komandirlərinə xəbər çatdırınsınlar.

-Neçə nəfərsiniz? - Mağara tərəfdən səs geldi.

-Dörd nəfər.

-Biriniz silahsız yaxınlaşın.

Zabir çıynindəki silahı gizirə verdi.

-Komandır, dəqiq onlardı? Birdən xüsusi hazırlıqlı erməni dəstəsi olar? Axı onlar da bizim dildə danışırlar...

-Narahat olma... - Zabir gülümsündü. - Ermənilər nə qədər çalışalar da, bizim gəncəlilər kimi şirin danışa bilməzlər. Gəncəlilərin danışığın min adamin içindən seçərəm.

Zabir irəliyə getdi.

Səhra-qərargah-çadırında ikisiydi; hərbi hissə üzrə cavabdeh və növbətçi telefonə cavab vermək üçün ayrılmış qərargah mirzəsi. Masanın üstündə qalaqlanmış kağızları döñə-döñə gözdən keçirdikdən sonra Babəki mürgü tutardı. Açıq havaya çıxıb bir dövrə vurmağa ərindi, gecə uzunu bir neçə dəfə gözmişdi. "Bir az mürgüləsəm, nə olasıdır ki?" düşündü və başını masanın üstünə qoydu. Səhərin yuxusu necə də şirin olmuş, dərhal yuxuya getdi.

Nə müddət keçmişdi, keçməmişdi, xəbəri olmadı. Telefon zənginə hövlnak yuxudan oyandı.

-Nə durmusan? Görmürsən telefon zəng çalır. - Növbətçi əsgərə səsləndi. - Tez elə cavab ver.

Növbətçi əsgər oturduğu yerdən cəld ayaga qalxdı, qarşısındaki telefonə baxdı, zəng gölmirdi.

-Dəstəyi götür. - Babək bir də səsləndi. - Bəlkə komandirdir, vacib tapşırığı var...

Qərargahın mirzəsi gülümsündü.

-Cənab baş leytenant. - dedi. - Sizin mobil telefonunuza zəng gəlir.

-Tfu. - Babək cəld ayaga qalxıb cibindən telefonunu çıxardı. - Lənət sənə, kor şeytan.

Telefonun yaşılı düyməsini basıb qulağına yaxınlaşdırıldı.

-Alo, eşidirəm.

-Hər şey qaydasındadır. Tatra qayıdır.

-Tatra? - Babək indi çatdı ki, zəng vuran Zabirdir. - Hə, Tatra. Zabir...

-Salamatlılıqdır. Hamımız gəlmisik. Sizinkilər burdadır. Bizi onları yerləşdirməyə yer yoxdur. Tez komandırınə məlumat ver, gör neyləmək lazımdı.

-Yaxşı.

-Cüyür də gətirmişik.

-Nə cüyür?

-Sən deyəsən yuxulusan? Yerin rahatdır. - Hiss olunurdù ki, Zabirin yorğunluqdan danışmağa həvəsi yoxdur.

-Gedəndə özün deməmişdin qabağımıza cüyür çıxsı gətirək. Üçü çıxmışdı, birin gətirə bildik.

-Həə... indi başa düşdüm.

Əlaqə kəsildi. Babək telefonun ekranına baxdı, yeddiyə işləyirdi.

"Görəsən, indi komandırə zəng vursam, acıqı tutmaz? Niyə acıqı tutsun? Müharibədir. O da ola ki, hamımızı na-

rahat edən məsələdir. Şükür Allaha ki, yaxşı sonluqla qurtardı, boş-boşuna yaralı, şəhid olmayıb!” Babək bir az düşündü, özünü cəmləşdirdi və komandirin nömrəsini yiğdi. Sıgnal getdi, bir, iki, üç...

“Bu niyə cavab verməsin?”

-Alo. - Altıncı zəngdə komandirin səsi eşidildi. - Eşidirəm.

-Babəkdi. - Salam verməyi də unutdu.

-Nə məsələdi? Sabahın açılmasını gözləmək olmazdı?

-Təciliidi.

-Di, de görüm nə məsələdi?

-Tatra qayıdır.

-Nə Tatra? Tatra nədi?

-Bizimkiləri də gətirib.

-Hardan? Niye? - Komandirin səsi indi aydın eşidilirdi, hiss olunurdu ki, ayılıb, yuxusu qaçıb. - Başa sal görüm...

-Xüsusi tapşırıqla gedən dəstə...

-Hardadılard? - Komandir Babəkə sözünün gerisini deməyə imkan vermədi. - Salamatdılarmı?

-Hamısı salamatdı. Getdikləri mövqədədirler, əmrinizi gözləyirlər.

-Mən gəlirəm, sən qərargah rəisini çağırtdır.

Babək növbətçi əsgərə üzünü tutdu.

-Qərargah rəisinin ev nömrəsi olmalıdır. Zəng vur, de ki, komandir təcili çağırır. Bölmələrin növbətçilərinə də xəbər ver, indi komandir gələcək.

Bunu deyib telefonla zəng vurdı.

-Sabah-sabah nolub? - Xumara xanımın hövlnak səsi Babəki diksindirdi. - Salamatçılıqdır mı? Yoxsa ermənilər nə raket atdır?

-Mama, narahat olma, hər şey qaydasındadı. - Babək sakit danişirdi. - Atamdan bir xəbər yoxdu?

-Yox. - Xumara bir an duruxdu. - Nəsə olub? De görüm, nə eşimisən? Gizlətmə, de.

-Vallah, heç nə eşiməmişəm.

-Bəs onda bu vaxt niyə zəng eləmisən?

-Növbətçiyəm, cavabdehəm. İndicə Zabirlə danışdım. Tatra qayıdır.

-Tatra kimdi?

-Yaxşı, mama, sonra danişarıq, indi komandir gəlir, onu qarşılıqlıyalıam.

-Tonqal qalaya bilərikmi? - Baş leytenant Soltanov Adilden soruşdu.

-Tonqalı neyləyirsən? - Adil təəccübünü gizlətmədi.

-Uşaqlar isti çay içərdi.

-Olmaz. Dörd tərəfimiz dağlarla əhatələnib. Yerimizi bildirməkmi isteyirsən? Bəlkə də hər qayanın başında bir erməni güdüküçü oturub. Onlar buraları çox yaxşı tanıyırlar. Həmişə gəlib ovunu ovlayıb, meyvəsini, bitkisini yiğiblər. Ona görə arxayın gedirəm, bilirəm ki, bizə görə yox, öz rişilmişlərinə görə bu yerlərin ciğirlərinə, çəhlimlərinə mina düzəməzlər.

-Aydındır. İsti çayı unutduq. Bəs bu dərə ilə axan su içməlidirmi? Köpəyuşağı zəhərləməz ki?

-Bu ərazilərdən axan bütün sular içməlidir. Ancaq tələsməyin. Mən döyüşülərə saf bulaq suyu içirdəcəm, özü

də Koroğlunun içdiyi saqqar sulardan seçilməyən bulaq suyu. Qoy, qollarınıza qüvvət, dizinizə təpər gəlsin.

-Adil dayı, sən başdan ayağa folkorsan.

-Bax, gör, uşaqlar hazırlısa, tərpənək. Yolcu yolda gərək. Bu gün işimiz çoxdur, bir dəqiqə də vaxt itirə bilmərik.

-Səhər yeməyini dünənki kimi yenə də günorta yeyəcəyik?

-Hər şeyin öz vaxtı var. Tələsmə, onu da deyəcəm.

-Beş dəqiqəyə hazır olarıq. - Baş leytenant Adilin yanından aralanıb döyüşülərin arasına yollandı.

Soltanovun dediyi kimi oldu, beş dəqiqədən sonra dəstə yola düşdü. Yenə də Adil kişi ilə Bəyim qabaqda gedirdilər. Gözü ayağının altını görməsə də Adil Təkə daşının ətəyi ilə toxmin etdiyi çəhlimi tutub gedirdi. Səhər alatoranının nəsim mehi sıfətlərini xəfifcə siğallayırdı. Təxminən yarım saatdan sonra gəlib kiçik bir zəmi yerinə çıxdılar və onlara elə gəldi ki, azca istiqamət də deyişdirildi.

-Bax, komandir, buralarda da əvvəllər bir kənd olub - Abuseyid kəndi, on-on iki evdən ibarət bir kənd imiş. Burada ya dərə kəndin adını götürüb, ya kənd dərənin, bunu heç kim bilmir. Buranın adının da haradan qaynaqlandığı yaşılılar arasında heç vaxt müzakirə olunmayıb ki, görün başlanğıcını hardan götürüb. Hətta bəziləri təhrif edərək Absöyüd də deməkdən çəkinmirdilər, yəni ab - su, söyüd də söyüd ağacı. Bu dərənin bir yerində - bizdən bir az aşağıda yan-yanə əkilmiş böyük söyüd ağacı var, nə vaxt salınıb, kim salıb, bu da bilinmir. Ancaq mən inanmırıam ki, dərənin və kəndin adı söyüd ağacı ilə bağlı olsun. Söyüdü sabah verdin baltanın qabağına, kəsib odun elədin, qurtardı, getdi. Söyüd ağacı ilə yer bəlli olmaz.

-Adil dayı, mən bir kitab oxumuşam, İlyas Əfəndiyevin “Söyüdü arx” kitabının...

-Mən də oxumuşam. Çox adam oxuyub. Di gəl, həmin arxin harda salındığını, yerini görən olmayıb. Orda söyüdləri kəsib tut əkmək isteyirlər, sədr qoymur. Deyir, başqa yer ayıram, təki söyüdlərə dəyməyin. Söyüdün meyvəsi olmur, onun adını insan niyə əbədiləşdirsin?

-Nə bilim.

-Bir sözlə, biz tariximizi çox da dərindən öyrənən millət deyilik, unutqanıq. Başımıza gələnlər də elə bu səbəbdən olur, çox vaxt... Bu, başbələlə Abuseyid kəndi də digər itibətan yüzlərlə kiçik kəndlər kimi kolxozlaşma - kollektiv təsərrüfatlaşma dövrü birləşdirildi Vejnəli kəndinə. Sonra da biçənək kimi qaldı. Elə Abuseyid kəndindən köçüb gələnlər hər il gəlib buraların otunu biçirdilər.

Getdikcə dərə daralır, qarşı tərəfin yamacı ilə daha da yaxınlaşırırdılar. Hava işıqlaşmaq əvəzinə dərə daraldıqca daha da qaranlıqlaşırırdı.

Adil əlavə heç nə demədi, eləcə öz aləmində tarix müəllimlərinin qarasına deyindi. “Yanımda otuz-otuz iki adam var, hərəsi bir kənddən, qəsəbədən çıxbı. Bir bu qədər tarix danışmışam, gör biri dillənib deyir ki, xəbərim var? Bəs ədəbiyyat müəllimləri hara baxırlar? Bizim vaxtimda Cəfər Cabbarlı oxuyurduq, hətta “1905-ci ildə”, “Almaz” pyeslərini səhnələşdirirdik də. Bu test çıxandan sonra daha heç kim kitab-zad oxumur, deyəsən. Bəs yaxşı,

filmlərə də baxmırlar? "Axırıncı aşırıım", "Yeddi oğul istərəm", "Babək", "Atları yəhərləyin"... Yaxşı ki, Bəyim bir kitab adı çəkdi, o da dərslikdə olmayan..."

Beləcə, gəlib zəmi yerinin axırına çıxdılar. Buradan yamacın döşü ilə irəliləmək getdikcə çətinləşirdi, nə cığır vardi, nə çəhlim. Adil ha bad axtarırkı ki, ayağını qoyub irəliləsin, tapa bilmirdi. Hər addım atdıqca hiss edirdi ki, indicə sürüşüb dərənin dibinə diğirlənacaq. Yavaş-yavaş dərənin kənarına endi. Dərə ilə axan suyun şırlıtı güclə eşidildi. Daha doğrusu, hiss edirdilər ki, dərə ilə su axır, suyu hənirtisindən hiss edirdilər. Gah sol sahili, gah da sağ sahili ilə irəliləyirdilər. Dərə lap darlaşmışdı, sahili ilə adımlamaq olmurdu. Güclə gedirdilər.

-Darıxmayın, indilərdə çatarıq. - Adil təskinlik verdi.

Nəhayət, gəlib bulağın üstünə çıxdılar.

-Bu da suyu bal kimi şirin Sarı bulaq. - Adil tanışlıq verdi. - Baxmayaraq ki, "su kiçiyindir" deyiblər... Siz məni bağışlayın, burda hamınızdan kiçik mənəm.

Adil bunu deyib daşın altından axan sızqa çeşmənin gözünü xəzəldən təmizlədi.

-Bunun belə balaca olmasına baxmayın. Sarı bulaq sonradan bulaq olub, özü də dillər dastanına çevrilib. Əvvəllər Fındıqlı çeşmə deyirmişlər, bilənlər bilir. Sonra bu bulaq üstündə bir macəra baş verib və adı dəyişib olub Sarı bulaq. Qismət olsun, döyüsdən sonra danişaram.

Çəsmənin gözü balaca çala idi. Yerə pərçimlənmiş qaya parçasının dibindən çıxan su əvvəlcə həmin çalaya dolur, sonra üzüshağı axaraq dərə ilə sakit gedən suya qarışırı. Çalanın içi narın qum və çinqilla dolu idi deyə su bulanırdı.

Adil xəzəlləri təmizləyən kimi əllərini yudu, sonra ovuclayıb üzünə vurdur, dərindən "oxxayy" deyib ağızını yaxaladı və bir neçə ovuc içdi.

-Bulaqların gör necə də həsrətini çekmişik, ay Allah. Görəsən, bu bulaqdan axırıncı dəfə kim su içib? Bizdən sonra bu iyirmi yeddi ildə buraya gələn olubmu? Bura erməni ayağı dəyibmi?

Dizlərini yerə qoyub ağızını suya dirədi. İki-üç qurtum da içib qalxdı.

-Bizdə sızqa çeşmələrdə suyu belə içərdilər. Tək ovucla içmək kav sayılır.

Yaxınlıqda toplaşmış əsgərlərin onu necə maraqla süzdükələrini hiss etdi.

-İnsan ali şüura mənsub varlıqdır, zoologiyada belə ya-zılıb. Həm də təbiətin bir hissəsidir, özündə heyvani hisləri də daşıyır. Bulaq suyunu ki, dizlərini yerə qoyaraq əyilib içmədin, onun dadını, ləzzətini bilməzsən. Daha qocalıram, çox içə bilmədim.

-Qocaya bir bax! - Qeyri-ixtiyari Bəyimin ağızından çıxdı bu ifadə. Həm də gülümşəyən kimi oldu, yanaqları allandı, səhərin sazağında azca qızarmışdı. Çöhrəsinə təbəssüm qondu, pərvazlandı, deyəsən, eyni açılırdı. Tez də üzünü o yana çevirdi, baş leytenantata baxdı, bəlkə də istəmədi ki, baxışları Adilin baxışları ilə toqquşsun, bir azca utanın kimi oldu. - Yerişinə çata bilmirik, deyir qocalıram...

Əsgərlər də gülüşdülər.

-Ana südü kimi halalınız olsun. - Adil bir az ucadan dedi

ki, hamısı eşitsin. - Kənd camaatı adından halallıq verirəm. Buralarda yeyiləsi, içiləsi, nə çıxsa qarşınıza, dadın. İndi doyunca su için, yüngülvari qolyanaltı edib tərənək. Bu gün işimiz çox olacaq. Axşama bayaq dediyim Sarı bulaq əhvalatını danışacam. Bax, onda doyunca gülüşərik. Gülüşərik yox e... lap qarnınızı tutub uğunarsınız, qəşş edərsiniz...

Adil yeməyini yeyib ayağa qalxdı, xüsusi təyinatlılar iş-tahla səhər yeməyinə girişmişdilər.

-Tələsmeyin! - Adil astadan, ancaq amirənə tərzdə səsləndi. - Rahat-rahat yeyin, nə qədər imkanınız var, yeyin. Ola bılər ki, günorta yeməyə macal tapmadıq.

Döyüşçülərdən bəziləri başını qaldırıb təccüb dolu baxışlarla onu süzdülər. Alatoranlıqda adamın bomboz sıfəti apaydın görünürdü.

-Nə döyüşməli gündür! - Əsgərlərdən kimsə ucadan səsləndi.

-Bəli, bu gün bizim döyüş günümüzdür, qələbə günümüzdür. Düşmənin güman gələn bir neçə dayaq məntəqəsini məhv etməliyik. Allahın köməkliyi ilə edəcəyik də... Rastlaşacağımız birinci məntəqə döyüş düzülüşünə görə bölgədə düşmənin axırıncı məntəqəsi olmalıdır. Sonuncu məntəqədə, adətən, arıx-salxaqları saxlayırlar, yəni, əldə-ayaqda itib-batanları bəsləyirlər. Biz həmin məntəqəni dərhal götürəcəyik.

Əhməd Məhəmmədin qulağına nə isə piçildədi:

Baş leytenant Soltanov böyründə yemək yeməyini da-yandırıb Adilin dediklərinə diqqət kəsilən Bəyimə tərəf əyilib sakitcə dilləndi:

-Ağsaqqal elə danişir ki, elə bil onları əli ilə düzüb gəlib.

-Nədənsə, kişi çox arxayındır.

-Elə mənə güc verən də onun arxayıllığıdır. Elə bil döyüşə yox, səyahətə aparır bizi. Bir ay olar, döyüşdəyik. Hələ döyüşə belə rahat, belə arxayın getdiyimiz olmayıb, sanki, ördək ovuna gedirik.

-Komandir! - Adil üzünü ona tutdu. - Qulağınız məndə olsun. Üç ehtimal olunan variantı deyəcəm, hansı ki, biz orada qarşılaşa bilərik, sən beynində götür-qoy elə. Hansı variant sərfəli olsa, o plan üzrə döyüşə girərik.

Sözünə bir az ara verib aram-aram döyüşçülərin yeməyini izlədi.

-Onlar Şütürü dərəsində mövqe tutublar. Buna yüz faiz əminəm.

-Dərədə? Ətrafdə bu qədər dağ, yüksəklik olduğu halda hansı axmaq dərədə mövqe tutar? - Baş leytenant təccübünü gizlətmədi.

-Bəli, dərədə. İlk dəfə dığaların belə döyüş fəndi ilə rastlaşanda səndən də gənc idim, onda mən də buna məttəl qalmışdım. Bu üsul ermənilərin taktikasıdır. Dərədə döyüş mövqeyi tutub təpədən üzüshağı gələn düşməni snayperlə məhv etmək onların əsas döyüş qaydasıdır. Bu tərəflərdən hücum olunacağına ağıllarına belə görtirməzlər deyə yalnız aşağıda iki gözətçi postları ola bilər, dərənin sağ və sol sahilərində. Sol sahildə qaya parçası var, onun üzərində olacaqlar. Sağ tərəfdə isə Armud ağacı olmalıdır,

yəqin onun həndəvərində mövqe qurarlar. Yer yumşaq ol- duğundan mütləq səngər qaziblər. Hər biri üç-dörd nəfər olmaqla iki çevik qrup ayırmalıdıq. Biri tərəfaşağı enib sol tərəfdəki postu məhv etməli, onların yerini tutmalıdır. Aşağıdan köməyə əlavə qüvvə gələrsə, onların qarşısını almalıdır. Sağ tərəfdən gedən qrup isə hardasa beş yüz metr məsafədə yuxarıdan dərəni qarşı tərəfə adlamalı, sağ tərəfdəki gözətçi qrupunu məhv etməlidir. Biz əsas qüvvə olaraq dayaq məntəqəsinə hücum edəcəyik. Çalışmalıyıq ki, əsir götürməyək, yaralı saxlamayaq. Onlar hər an bize mane ola bilərlər.

-Bəs başqa iki variant? - Baş leytenant səbirsizliklə dil-ləndi.

-Mən qarşıda bizi gözləyən döyüşün ümumi mənzərə-sini sizin qarşınızda canlandırdım. Başqa variantları da düşünmək sizlikdir. Unutmayın ki, bu bizim bir məntəqədə aparacağımız döyük olacaq. Daha iki müdafiə zolağındakı döyüşlər birincidən çox asılıdır.

-Düzül! - Ayağa qalxan kimi baş leytenant komanda verdi.

Xüsusitəyinatlılar tələm-tələsik əşyalarını yiğib kiçik çəmənlilik oxşar yerda birtəhər düzülməyə başladılar.

-Onlar düzülüşənə kimi olarmı bir-iki kəlmə də deyim?

-Adil baş leytenantı müraciət etdi.

-Buyurun!

-Mənim əzizlərim. - Adil söze başladı. - Gecə qoynunda yatdığımız yer ulu babamın, bəlkə də yeddi arxa dənən cəddi babamın yurd yeri olub. Üzünü heç vaxt görmədiyim babam gəlməmişdi yuxuma, bizdən çox razıydı. Görünür bura gəlməyimiz ona agah olub. Niyə də olmasın? İnsanın iki yüz il bundan əvvəl yurd salıb oba qurduğu yer insan nəfəsi, iliq insan hənirtisi ilə isinmişdi. Dedi ki, atan Qurban da buralardadı, qoşalüləsi də ciyində, ancaq nəsə ov eləmir, elə özü üçün qəmgin-qəmgin gəzir. Kişi nigaran getmişdi bu dünyadan. Bəlkə də çox yaşayacaqdı, deyirdi ki, bizim nəsil uzunmürlüdür, xəstilik, qəza-filan olmazsa, bizdən əvvəlkilər on azı doxsanı geridə qoyublar. Ancaq özü yetmiş yaşı tamam olar-olmaz dünyasını dəyişdi. Bilirsinizmi ölümüne nə səbəb oldu? Bəlkə də inanmazsınız... heç mən özüm də inana bilmirdim... sapsağlam kişiydi. Cavanlığında yarım girvənkəlik saxsı fincanla dolu ərinmiş quyrıq yağını içər, üç gün heç nə yeməzdii... Kişi bir gün televizora baxır, görür ki, Heydər Əliyev kiminləsə görüş keçirir. Nəsə onu hirləndirirlər, o da əlini masaya vurub deyir: "Ele bilirsiniz Azərbaycan həmişə belə gücsüz, zəif olacaq?" O gündən dədəmin doğma el-obaya qayıdacağı ümidi qırılır. Nə qədər desək də xeyri olmadı. Heydər Əliyev, dünyada ondan güclü adam olmadığına yaman inanırdı. Bir axşam yenə də ata-bala səhbət edirdik. Dedi, yox e, ay oğul, Heydər Əliyevin ki, gücü çatmadı Qarabağ ermeni-rus işğalından azad etsin, day, heç kimin gücü çatmaz. Çox keçmədi ki, dünyasını dəyişdi, haqqqa qovuşdu.

-Allah rəhmət eləsin! - Sanki xorla, hamısı bir ağızdan dilləndilər.

Adil bildi ki, xüsusitəyinatlılar ona diqqətlə qulaq asır-mışlar.

-Kişi xeyirxah kişiydi, nə vaxt yuxuma girib, həmişə

uğur qazanmışam. - Sözünə davam etdi. - Odur ki, ürkəkdən deyirəm: "Bu gün qələbə bizimdir, zəfər bizimlədir!" Döyüslərimiz uğurla keçəcək, tam arxayın ola bilərsiniz, ölüm yoxdur, olmayacaq. Hələlik ölmək olmaz, Laçın, Şuşa, Kəlbəcər bizi gözləyir. Burdan - Vejnəli qızıl yatağından başlanan qələbə sonsuzluğa qədər davamlı olacaq. Bircə xahişim odur ki, arxayınlaşış ehtiyatı əldən verməyin. Necə deyiblər, ehtiyatlı iga din ana-bacısı aqlamaz.

Döyüşçülər talaya uyğun aypara şəklində düzülmüşdülər. Baş leytenant cərgənin ortasına gələndə Adil öz yerinə - cərgənin lap sol tərəfinə getdi, hərbidə subardinasiya deyilen bir qayda vardi, onu mütləq gözləmək lazımdı. Bunu görən Bəyim gülümsəyərək bir addım geriyə çəkilib onun yerini boşaltdı.

Baş leytenant döyüşçülərin son vaxtlar döyüşqabığı yeni düzülüş qaydası kimi qəbul etdikləri ayparaya diqqətlə baxdı. Nəzərini hər bir döyüşünün üzərində saxladı, hər baxdığı əsgəri sanki sonuncu dəfə görürdü, bir də görmə-yəcəkdi. Bu vaxt əsgərlərdən biri aydın eşidiləcək tərzə söyləndi:

-Gör nə gözəl havadır. Əsl yaz, bahar havasıdır. Mən indi bildim ki, türkiyəlilər niyə payızda da bahar deyirlər.

-Özü də son bahar. - Yanındaki döyüşçü onun sözünə qüvvət verdi. - Bəzən payızda da yazardakı kimi hərtərəf yamyəşil olur, günəş bu günkü kimi parlaq çıxır, hətta gül-lər də açır. Bu gün nə gözəl havadır, yaz havası...

-Bu gün təkcə yaz havası deyil, həm də əsl döyük ha-vasıdır. - Baş leytenantın qətiyyətli səsi ilə əsgərlər danışqlarını kəsdilər. - Bir nömrəli döyük hazırlığı elan edirəm.

Döyüşçülər farağat vəziyyətində yerlərində məğrur duruş vəziyyəti aldılar.

-Adil kişi, bu yola sənə görə çıxmışq, sənə inanıb çıxmışq.

-Mən sadəcə bələdçiyyəm. Siz komandirliyinizi edin. Əlimdən gələn köməyi əsirgəməyəcəyəm.

-Zəhmət olmasa, yaxınlaşın. Bu işi bacarsaq, birlikdə bacaracaqıq.

-Nə deyirəm ki. - Adil cərgənin qarşısında ortada da yanmış baş leytenant Soltanova yaxınlaşdı.

-Bəlkə qabaqlarda bir də belə toplaşış bölgü aparmağa imkan olmadı. - Baş leytenant ötkəm danışdı, səsindəki hüzün hiss olunurdu. - Mənə qalsa, sonadək birlikdə gedərdik, bölməndəndik. Bütün hədəfləri ardıcılıqla birlikdə məhv edərdik. Lakin Adil kişi bölgəni yaxşı tanıdığından kiçik qruplarla hərəkət etməyi məsləhət bildi. Bəlkə belə yaxşıdır. Bəlkə də tapşırığı bu cür daha asan həll edəcəyik. Odur ki, bölgümüzü elə burda eləyək. Kim hara gedəcək, necə vuruşacaq, hər kəs döyük tapşırığını burda alsın. Adil kişi, indi siz deyin, mən təyin edim.

-Birinci hədəf - Armud postu, beş nəfər olsa, yaxşıdır, öhdəsindən tez gələr.

-Çavuş Qurbanov! Öz manqandan dörd nəfər götür, sağ tərəfə keç. - Baş leytenant əmr verdi.

-Pulemyotçu ilə snayper də həmin qrupda olsun. - Adil əlavə etdi.

Çavuş Qurbanov öz dəstəsini götürüb sağa çəkildi.

-Burdan dağın başınadək qabaqda siz gedəcəksiniz. Əməliyyat tam başa çatanadək dəstənin avanqardı - öncülü sizsiniz. Dağın başında ərazini, gedəcəyiniz istiqaməti müyyəyənləşdirəcəyik.

-Aydındır! - Çavuş Qurbanov tapşırığı qəbul etdiyini təsdiqlədi.

-Daş postu, dörd nəfər olsa, bəsdir.

-Qumbaraataan Muradov. - Baş leytenant Soltanov qrup rəhbərini təyin etdi. - Köməkçini və daha iki nəfər əsgər götür. Qrup komandiri sənsən, döyüş tapşırığının yerinə yetirilməsinə cavabdehsən.

-Oldu.

Onlar da çavuş Qurbanovun qrupundan sonra özlərinə yer tutdular.

-Siz çavuş Qurbanovun dəstəsinin ardınca irəliləyəcəksiniz. Konkret marşrut, hədəfin yeri dağın başında göstəri-ləcəkdir.

-Döyüş tapşırığının birinci mərhələdə yerinə yetirilməsi bu iki qrupun necə hərəkət edəcəyindən asıldır. - Adil izahat verdi. - Ancaq hamımız hər şeyə hazır olmalıdır, döyüsdə hər cür gözlənilməzliklərlə üzləşə bilərik.

-Qalan iki manqa əsas zərbə qüvvəsi olaraq mənimlə birlikdə hərəkət edəcək. - Baş leytenant Soltanov buna da aydınlıq gətirdi. - Bu iki qrup yerini tutandan sonra biz hücuma keçib hədəfi götürəcəyik. Ancaq, Adil kişi dediyi kimi, hər şey ola bilər. Elə dağın başında düşmənlə qarşılaşarıq. Hər an döyüşə atılmağa hazır olmalısınız. İndi isə bir-birinizlə görüşüb halallaşın, bir-birinizə uğurlar arzulayın, gedək. Döyüsdə səssiz və sərbəst hərəkət etməyə çalışın. Hər dəqiqə məndən komanda gözləməyin. Ermənilər bizim dili yaxşı bilirlər.

Baş leytenant Adil kişiyyə baxdı. Adil bir addım qabağa atıb onun boynunu qucaqladı.

-Halal olsun. Gözün arxada qalması. - Adil məğrurluğunu qorumağa çalışdı, bir qürur hissi ilə dedi.

-Sizə də halal olsun. Özünüüzü qoruyun, bizi də qorumağa çalışın. Bəyim əmanəti. - Baş leytenant lap astadan piçildədi.

Bunu görən əsgərlər də bir-biri ilə qucaqlaşış halallaşmağa başladılar.

Adil baş leytenantdan aralandı. Arxada onu gözləyən Bəyimin boynunu qucaqlayıb bağıra basdı.

-Qisas zamanı gəlib yetişdi, qızım. Möhkəmlən və hazır ol. Bütün şəhidlərimizin qisasını almayıncə, başladığımız yola görə ərazini azad etməyincə, nə düşməni, nə Əzrayılı yaxına buraxdı yoxdu.

Adil üç dəfə əli ilə kürəyinə döyücləyib Bəyimdən aralandı, bir neçə addım o tərəfə getdi.

Baş leytenant Soltanovla Bəyim üz-üzə qaldılar. Anı olaraq baxışları toqquşdu. Bir-birinə baxdılar, ancaq heç biri cürət edib bir addım qabağa ata bilmədi, elə bil quruyub qalmışdır. Bəyim gözlərini yayındırmaq istəsə də baş leytenantın baxışları onu ovsunlamışdı. Baxışını yayındırıbilmədi, sadəcə başını aşağı saldı. Sanki bu, Soltanovu cəsarətləndirdi, astadan dilləndi:

-Gəl, Bəyim. Gəl, biz də halallaşaq.

Bəyimin irəliyə addım atması ilə Soltanovun onu quca-

qlayıb bağıra basması bir oldu. Uzun müddət görüşməyənlər kimi Soltanov onu bərk-bərk özünə sıxdı. Başı baş leytenantın sinəsinə sıxlımlı Bəyimin burnuna qəribə iy gəldi. Hardasa doğma təsir bağışlayan bu iy ona çox tanış gəlirdi. Adil qanrılib arxaya baxanda Soltanov qollarını Bəyimin boynundan çəkdi.

-Qorxma, Bəyim, heç nədən qorxma. - Baş leytenant bircə bunu deyə bildi, doluxsundu, qəhərlənəcəyindən qorxub tez aralandı, zabit qüruruna köklənib Adilin arxasında getdi.

O qəribə iy xeyli müddət Bəyimin burnundan getmədi və onu xəyallara qərq etdi.

Müavinlər komandirin otağında toplaşmışdı. Çağırış qəfləton gəlməşdi. Bir həftə əvvəl Kəlbəcərə gedən qrupun mühəsirədən sağ-salamat çıxarılması xəbərini sevinclə qarşılayırdılar. Komandir detalları açıqlamırdı, bəlkə heç özü də bilmirdi. Babək ona əlavə heç nə deməmişdi.

-Yaxşı ki, belə yaxşılıqla alındı. - Komandir bu yerdə nədənsə dayandı, dərindən köks ötürdü. Hiss olunurdu ki, xüsusi təyinathlı qrupun sağ-salamat geri qayıtmasına nə qədər sevinirsə, hansısa həll olunmayan müşkülə görə da-xilində narahatlılıq keçirirdi. - İndi keçirik ikinci məsələyə. Komandanın hazırlıq üçün verdiyi vaxt bu gün tamam olur. Yığma taborun hazırlığı barədə məruzə etməliyəm.

Komandir bunu deyib başını yuxarı qaldıraraq üzünü yenə də onu diqqətlə dinleyən müavinlərinə tutdu. Qəragah rəisi dərhal ayağa qalxmaq istədi.

-Ehtiyac yoxdur. - Komandir əli ilə də ayağa qalxmamağa işara verdi. - Eləcə yerinizdən deyin.

-Yığma taborun siyahısı hazırlır. Tam təmin olunublar. Hazırlıq təlimi keçirilib. Demək olar ki, çıxışa hazırlırlar. - Qərargah rəisi məruzəsini elədi.

-Bütün növ maddi-texniki təminatlar yerindədir. Səyyar mətbəx maşını da ayrılib, saz vəziyyətdədir. - Bunu da maddi-texniki təminat üzrə müavin tam arxayınlıqla dedi.

-Hazır olmaqlarına... hazırlırlar. - Şəxsi heyətlə iş üzrə müavin polkovnik-leytenant Hacıyev nədənsə dilini süründü. - İntəhası...

-Nə intəhası? - Komandir təəccübələ soruşdu, sanki nəsə hadisə baş verib.

-İntəhası, adam inana bilmir ki, dünənə kimi əldə-ayaqda dolaşan əsgərləri bir yerə yiğib tabor hazırlamaqla uğurlu əməliyyat keçirmək mümkündür. O da ola ki, bölüyüb biri ümumiyyətə başqa hərbi hissədən gələ.

-Sən buna görə narahat olma. - Komandir onu sakitləşirdi. - Belə çətinliklərötərgidir, bütün döyüşlərdə olur. Çətin ilk döyüşə atılana qədərdi. Elə ki, silahlar gurladı, hamısı dönüb olur qəhrəman. Bir-birinin bəhənsinə elə döyüşəcəklər ki... özünüz görəcəksiniz.

-Mənim sahəm üzrə də problem yoxdur. - Polkovnik-leytenant Hacıyev sözünü yekunlaşdırıldı. - Hazırırlırlar.

-Lap yaxşı. Onda sərbəstsiz. - Komandir elan etdi. - Hazır olsalar belə yenə də taborun himayəsində durun. Hiss etməsinlər ki, başımızdan edib göndəririk. Yoxladıqlarınızı bir də yoxlayın. Təlimatlarınızı döñə-döñə təkrarlayın. Bəlkə kimsə nəyisə düz başa düşməyib. Izah edin ki, er-

məninin beli qırılıb. Bizim hūcum xəbərimizi alan kimi özləri qaçıb gedəcəklər. Qoy ürkli olsunlar. Bir də unutma-yın! İndi erməni həqiqətən də beli qırılmış gürzə ilan kimidir. Başı əzilmeyincə dinc durmayacaq. Görmürsünüz, cəbhədən yüz kilometrlərlə aralıda olan dinc şəhərlərimizə atırlar? Gedin. Bir azdan Komandana məruzə etməliyəm.

Müavinlər iş dəftərlərinə son qeydlərini edib komandirin otağından çıxdılar. Otaqda komandır tək qaldı. Məruzə-sini beynində götür-qoy eləməyə başladı. Nəyin əvvəlcə, nəyin sonra deməyin vacibliyini özlüyündə analiz etdi. "Bəlkə heç Kəlbəcərdən çıxan qrupu deyib yadına salmayım? Bu neçə gündə bir dəfə də olsun maraqlanmayıb. Bəlkə də unudub? Hər gün nə qədər yeni tapşırıqlar... o qədər problemlər olur ki... Komandan hansı ilə maraqlanıns?" Qəfildən komandırın aqlına qəribə fikirlər gəldi.

"Əsas taborun hazırlığıdır!" Komandır özlüyündə xeyli-götür-qoy edəndən sonra qəti qərara gəldi. Bu zaman telefon zəng çaldı.

-Eşidirəm. - Komandır dəstəyi qaldırdı.

-Cənab polkovnik, - danışan rabitəçi idi, - məruzənin vaxtıdır. Sizi komandirlə calaşdırımmı?

-Hə, calaşdır.

-Oldu.

Komandır dəstəyi yerə qoymadı, eləcə qulağında saxladı. Məruzə vaxtı elə olurdu ki, dərhal qoşulurdu. Elə də olurdu, araya başqa məruzəçilər qoşulurdu, onu on dəqiqlirlə beləcə gözlədirdilər.

-Buyurun, danışın! - Rabitəçinin sözünün bitməsiylə xəttin o başında Komandanın səsinin eşidilməyi bir oldu.

-Cənab Komandan! - Komandır beynində necə planlaşmışdısa, eləcə də ardıcıl olaraq məruzə elədi.

-Yəqin ki, Kəlbəcərdən geri çıxardığınız qrup da yiğma taborda təmsil olunacaq?

Qəfil sual komandırın sifətində sillə kimi partladı, gözlərindən od çıxdı. "Bunu hardan bildi, görəsən?" hazırlaşdı ki, məruzəsini qrup haqqında davam etdirsin, Komandan növbəti sualını verdi:

-Sənin o baş leytenantın od-alov imiş, - dedi. - Mən onun haqqında əvvəllər də bir neçə dəfə məlumat gəlmidi. Cox da ciddiyə almirdim. Özü hərbi məktəb də bitirməyi.

-Cənab Komandan! O, hərbi məktəb bitirməyib, lakin hərbçi ailəsində böyüyüb, bəzi işlərdə hərbi məktəb bitirənlərdən də qabaqdadi. Uşaqlıqdan hərbiyə alışır.

-Hərbçi ailələrində çox oğullar böyüyür, hamısı belə olmur. Sən onun haqqında nə fikirləşirsin?

Komandırın nitqi yenə tutuldu. Görəsən, nəyi nəzərdə tutur?

-Deyirəm növbəti rütbəsinin vaxtına nə qədər qalıb? - Komandan səsinin tonunu bir az qaldırdı.

-Baş leytenant rütbəsini təzə alıb, hələ bir il tamam deyil.

-Nə vaxt tamam olacaq?

-Oktyabrın otuzu.

-Nə qalıb ki. Oktyabrın otuzu növbəti kapitan rütbəsinə vaxtından əvvəl alması üçün təqdimat yazıb göndərərsən. Bu, ayındır. Mən səndən başqa məsələni soruşmaq ist-

yirdim. Deyirəm, belə zabiti qərargahda saxlamaq olmaz. Onun yeri xüsusitəyinatlıların arasında. Növbəti rütbəsinə təqdimat yazanda birini də vəzifəsini dəyişməyə yaz. Qoy xüsusitəyinatlılar təborunda xidmətini davam etdirsin, hə-ləlik böyüklerdən birinə komandirlilik eləsin, sonrasında baxarıq.

-Oldu!

"Bircə bu tapşırığı yerinə yetirə bilsəydik... Bircə tabor gedib o kəndlərdən erməniləri qovub çıxartsayıd... Bircə itkisiz, filansız... Bircə..." Komandiri fikir götürdü.

Onlar Sağaltop gədiyini yuxarı qalxdıqca səhərin xoş havası sifətlərini siğallayırdı. Bir az da yüksəkliyə qalxdılar, aşırımin başına lap az qalırdı. Xoş hava könüllərini bir az da oxşadı, ruhları cuşa gəldi.

-Bizdə belə yüksəkliklərə qəcəl deyirlər, qəcəl yeli adəmi gumrahlaşdırır, damarlarındakı qan cuşa gəlir, qoy, döyüşçülər burdan da ruhlansınlar. - Adil izah elədi. - Komandır, düzdür, burdan bir az uzaq düşəcək, ancaq belə yaxşıdır. Gizli gedib oranı tutmaq üçün elə uzaqdan getməkləri məsləhətdir. Biz də o vaxta qədər əsas hədəfə yaxınlaşarıq.

-Nə deyirəm ki! - Baş leytenant razılaşdı. - Qurbanov, bura gəl.

Qurbanov onlara yaxınlaşdı.

-Bax! Diqqətlə bax! - Adil əli ilə göstərməyə başladı. - Düşmən bu dərədə yerləşir. Siz burdan üzüshağı düşürsünüz dərəyə. Düşmən mövqeyində hardasa bir kilometr yuxarıdan dərəni o taya keçirsiniz. Diqqətlə olun, bax, o qarşidakı təpənin başına iki yol gedir; biri - bu dərə yuxarı olan maşın yolu, digəri - o biri dərə yuxarı, oranı piyada getmək lazım gəlir. Ehtimal edək ki, o yüksəklikdən düşmən müşahidə məntəqəsi kimi istifadə edir və oraya gedib-gələ bilərlər. Siz hər iki dərəni ehtiyatla keçirsiniz. Cəld irəliləyirsiniz, biz sizin bütün hərəkətlərinizi müşahidə edəcəyik. Elə ki, o taydakı zaboyun üstünü keçdiniz, biz hərəkətə başlayacaqıq. Siz bir az da qabağa gedib, bax o Armud ağacını görünənmi, düşürsünüz onun dibinə. Orda postları ola da bilər, olmaya da. Postları olsa, dərhal döyüşə girirsiniz, postu məhv edib mövqeyə yiylənirsiniz, olmasa, sakitcə orda mövqə tutub gözləyirsiniz. Armudun yanından siz hər iki tərəfə nozarət edə biləcəksiniz. Həm qarşidan - aşağıdan onlara kömək gəlsə, qarşısını alırsınız, həm də döyüş başlayanda, ermənilərin başı bizə qarışacaq deyə, ar-xadan sərrast atəşlə onları bir-bir dənələyirsiniz. Döyüş tapşırığınız bundan ibarətdir.

-Aydındır. - Qurbanov başa düşdüyüünü təsdiqlədi.

-Qaranlıq bir şey qalmadı ki? - Baş leytenant soruşdu.

-Xeyr. - Çavuş Qurbanov cavab verdi. - İcazə verin, hərəkətə keçək.

-Bircə dəqiqə. - Baş leytenant əli ilə əsgər Muradovu çağırıldı. Tapşırığı ona da izah elədi. - Hər iki qrup bir-birinən hərəkətini görecəksiniz, çalışın gözdən itməyin. İndi isə... Allah amanında.

Qruplar yola düşdü. Çavuş Qurbanovun qrupu dərhal gözdən itdi. Bu vaxt bir əsgər yaxınlaşdı.

-Komandır, icazə verin, mən də gedim. Manqadan tək qalmışam.

-Əhməd, sən Adil kişinin sərəncamına keçirən, onunla birgə hərəkət edəcəksən.

Adil kişi Əhmədə, Əhməd də Adilə diqqətlə baxdı.

-Yolumuza davam edəkmi? - Baş leytenant soruşdu.

-Hələ tələsmə. - Astadan cavab verdi. - Qoy, Qurbanovun dəstəsi dərəni o taya adlasın, gedək. Onları nəzarətdə saxlaya bilək.

Təxminən on dəqiqliq keçdi, bu on dəqiqliq döyüşçülərə uzun müddət kimi göründü. Üz-gözlərindən hiss olunurdu ki, hamısı döyüşə can atır, yerlərində vurnuxur, qərar tuta bilmirdilər.

-Çox narahatam. - Baş leytenant astadan piçıldadı. - Biz heç bir döyüşdə qruplara bölünməmişik, həmişə birlikdə hərəkət eləmişik.

-Səbr elə. Hər şeyi ölçüb-biçməliyik. Onlar bizim durğumuz yeri bilirlər. Dərəni adlayan kimi döñüb baxacaqlar. Burda görməsələr, intizarda qalacaqlar və bu nigarənciliq bütün günü onları narahat edəcək. Biz onları, onlar bizi gözdən qoymamalıyıq.

Adil deyən kimi oldu. Çavuş Qurbanovun dəstəsi Şütürü dərəsini Qaralpa adlanan yerdən adlayıb zəmi yerlərinin üstünə çıxan kimi geriyə boylandı. Əsas dəstəni görçək avtomatlarını göyo qaldırıb işarə verdilər. Sevindiklərindən az qala qışqıracaqdılar, bunu yalnız əlahiddə döyüş əməliyyatına yollananlar bilir. Bir-birini lap uzaqdan da olsa görən eyni dəstənin üzvləri necə güc alır, enerji qazanıb çevikləşirlər. Bilirlər ki, hər nə olsa belə, köməklərinə gələn olacaq.

-Gördünüz? - Bunu müşahidə edən Adil sevincə dilləndi. - Onlar bizi görüb fərəhənlərlər, sevinirlər. İndi hərəkətə keçə bilərik. Bir az qabaq getsəydi, onlar bizi görməyi möyus olardılar.

Yamacın şimal tərəfi ilə yola saldıqları əsgər Muradovun dəstəsinin getdiyi istiqamətdə hərəkətə keçdilər. İyirmi-iyirmi beş dəqiqliq gedib dayandılar. Təpənin bu biri tərəfinə keçmək lazımdı. Adilin təxmin etdiyi kimi hədəfə yaxınlaşmalyıdılarsı. Əvvəlcə özü təpənin belinə çıxıb baxdı, təxminin düz çıxmışdı. Onun şərti olaraq "partiya" adlandırıldığı yer əsas hədəf olmayıdı. Əvvəllər burada "qızılxataranlar dəstəsi" məskən salıb, geoloji axtarışlar ediblər. İlk dəfə buranı kim partiya adlandırib, niyə adlandırib, Adil bunu bilmirdi, çünki onda hələ o, özü dünyaya gəlməyimiş. Nə isə...

Döyüşçülər təpənin cənub tərəfinə keçdilər. Bura ovuc içi kimi açıqlıq bir yerdidi. Uzaqdan fin evləri görünürdü. Fin evləri yerləşən ərazi bir düşərgəyə oxşayırırdı. Dərhal durbinlə baxdılar; düşərgədə erməni döyüşçüləri və mülki geyimlilər görünürdü. Onlar tələsik və xaotik hərəkətləri ilə diqqət çəkildilər.

-Görürsənmi, komandır? - Adil astadan piçıldadı. - Onların yuxusuna da girməz ki, bu tərəfdən gələ bilərik. Gör necə asudədlər, sərbəst gəzirlər.

-Gördüm. - Baş leytenant cavab verdi. - Nədənsə, çox narahat görünürler.

-Narahat görünəcəklər də... Neçə vaxtdır yuxularına haram qatmışıq. İndi elə edəcəyik ki, birdəfəlik bağırdalaq olsunlar.

-Bircə müəyyənləşdirə bilsəydi ki, neçə nəfordilər? - Soltanov narahatçılığını bildirdi.

-Neçə nəfər olduqları nəyimizə lazımdı. Biz yüksəklikdəyik, gördüyüümüz vurub təmizləməliyik.

-Onlar ya harasa getməyə hazırlaşırlar, ya da yük boşaldır, yaxud yükləyirlər.

-Qoy, başları qarışqı olsun. Biz hərəkətə keçək. Bir də təxmin et ki, qırx-əlli nəfordilər. Düşməni həmişə özündən güclü və sayca çox bil. Özünü güclü düşmənlə döyüşə həzirla, cəmləş, gücünü artır ki, qalib gələ biləsən.

-Qırx-əlli olsa, problem deyil. - Baş leytenantın özü-nəarxayınlıqla belə deməsi hamiya ləzzət elədi. - Biz yüksəklikdəyik, üstünlük bizdədir. Ancaq qorxuram ki, çox olsunlar. Düşərgə böyükdür.

-Qorxma. - Adil təskinlik verdi. - Əsas odur, özünü qorxutmayasınız. Arxayın ola bilərik, bura bizi heç bir kömək gələsi deyil. Yalnız öz gücümüzə inanmalı, vuruşmalıyıq.

Adil əraziyə bir də göz gəzdirdi.

-Deməli, belə... hər iki qrup öz yerini tutsun. Sonra biz burdan düşərgəyə iki tərəfdən hücum edirik. Qumbaraatalarla fin evlərini yaxın məsafədən vurmaq lazımdır. Qoy, alışış yansın, orda nə qədər erməni var, açıqlığa çıxın. Biz onları açıqlıqda rahat qıra bilək. Evlərdə gizlənsələr, çətin olacaq. Həm də vaxt gedir. Hələ qarşıda digər tapşırıqlar da var.

Adil turbini bir də gözünə qaldırdı, soldan sağa ərazini son dəfə nəzərdən keçirdi.

-Aha... bunu heç gözləmirdim. Bir az yuxarıda böyük anbarları var - sursat anbarı, müdafiəsində də iki əsgər dəyanıb. Bu, heç yaxşı olmadı. Mən bunu nəzərə almamışdım. - turbini baş leytenanta uzatdı. - Al, sən də bax.

Bu zaman çavuş Qurbanovun dəstəsi Mevlı dərəsinin meşəliyindən çıxıb topulqu kollarının arası ilə irəliləyirdi ki, anbarın keşikçilərindən biri onları gördü. Keşikçinin də turbini vardi, tez qaldırıb baxdı və silahını hazır vəziyyətə götirdi. O biri keşikçi yoldaşını da səslədi, səsi aydın eşidilməsə də, çağırış səsi gəlib çatdı.

-Snayper! - Adil ucadan komanda verdi.

Baş leytenant heç nə anlamadı, ancaq həmin an snayper hazır vəziyyətdə Adil kişinin yanındaydı, dərhal hərəkət etmək lazımdı.

-Gözləyə bilmərik. - Adil bildirdi. - Bax, erməni əsgəri bizimkiləri nişan alır, yaxınlaşan kimi atacaq, onu vur.

-Məsafə uzaqdır, - Snayper dilləndi. - Birdən vura biləmədim...

Baş leytenant tez silahı aldı, yerini rahatlayıb nişan aldı və tətiyi çəkdi. İki güllə eyni vaxtda açıldı, iki güllənin səsi dağlarda əks-səda verdi. Erməni keşikçi çavuş Qurbanovun dəstəsinə atəş açmışdı, güllənin onlara atıldığını görən dəsto üzvləri dərhal yerə sərildilər. Kiminsə yaralanıb-yaranmadığını bilmək mümkün deyildi, ancaq baş leytenantın sərrast atəsi dərinliyinə beş yüz metrdən çox məsafədə

keşikçi qülləsində olan erməni gözötçisini aşırıdı.

-Ura! - İlk qələbəyə hamidan çox sevinən Bəyim oldu.

- Ürəyimdən tikan çıxdı. O birisini də vur.

Bunu görən ikinci keşikçi əsgər bağıra-bağıra qüllədən aşağı endi, yaxınlıqda dairəvi səngərləri varmış, ora girdi, ətrafa gülə səpələməyə başladı. Bir yerdə dayanmir, səngərin içi ilə o tərəf-bu tərəfə qaçırm, dəli kimi bağırmır, hara gəldi atəş açırdı. Baş leytenant Soltanovun ikinci atəsi boş çıxdı.

Adil ha göz qoydu, durbinlə baxıda da çavuş Qurbanovun dəstəsində yaralanan olub-olmadığını ayırd edə biləndi, onların beşi də yerə sərilmış vəziyyətdə nəyi işən gözləyirdilər.

-Adil kişi, gəlirlər! - Baş leytenant hövlnak səs çıxardı və əli ilə bu biri tərəfi göstərdi.

Düşərgə tərəfdən on-on beş əsgər sursat anbarına tərəf qaçırdılar.

-Komandir, manqanın birini döyüşə! - Adil buyurdu.

-Özüm də gedirəm, siz düşərgəni nəzarətdə saxlayın. - Baş leytenant cavab verdi. - İkinci manqa, mənimlə irəli.

Adil baş leytenantı tutub saxladı.

-Komandir, indi Çapayevlik zamanı deyil. Manqa komandiri kimdi? İmkən ver, özü komanda versin. Hər zaman biz bunların yanında olmaya bilərik. Sən arxadan döyüşə nəzarət elə. Gördün ki, nəsə alınmir, onda müdaxilə elə. Hələ əsas döyüşlərimiz qabaqdadı.

-Çavuş Mehdiyev! Manqa ilə döyüşə. Çox da yaxınlaşmadan, dəqiq nişangah, tək-tək atəş ilə, düşmənin canlı qüvvəsini məhv edin.

-Oldu! - Çavuş Mehdiyev səsləndi. - Manqa, mənimlə döyüşə!

On nəfər döyüşü təpədən üzüsağı götürüldülər.

-Çox da yaxına getməyin. - Manqanın arxasında qacaq baş leytenant qışqırıdı.

Adil anbara tərəf qaçan erməniləri dəqiq görürdü.

-Bəyim, karabını bura gətir, Mən də bir özümü yoxlayım, görməm gülə atmağı yadırğamamışam ki...

Erməni əsgərləri, hardasa, yarım kilometrdən çox qaçmışdır, təntiyirdilər. Həm də atəş səsi daha gəlmirdi deyə dayana-dayana gedirdilər. Əsl fürsətdi. Adil karabinle nişan alıb atdı, üç əsgər bir-birinə dəna yaxınıydı, biri səndərləyib yixildi. Güllənin hardan atıldığını bilməyən ermənilər avtomatları şaqquşdatdılara, gülələr hara gəldi, səpələnirdi, dağ-daş lərzəyə golmuşdu. Görəyib, səsini eşidən olsayıd, deyərdi ki, orda şıdrığı döyüş gedir.

-Qoy atsınlar. Nə qədər çox atsalar, bize xeyirdi, patronları azalacaq. - Adil nikbin danışındı. - Ancaq bir səhv buraxdıq, snayperlə daha birini də vura bilərdik. Onsuz da qırılan qoşundandı, deyiblər, indi sehvimizi düzəldərik.

-Adil dayı, icazə ver, bir gülə də mən atım. - Bəyim xahiş etdi.

-Nə icazə, qızım. Sən hələ gözləyirsən? Burdan at ki, əlin öyrəşsin, yaxın məsafədə həyəcanlanmayasan. - Adil onu bir az cəsarətləndirdi. - Özünü təntitmə, dəqiq nişan al, at.

Adil tez karabını Bəyimə uzatdı.

-Nə gözünü döyürsən? - Yanında duran snayperə acıqlandı. - Gözləyirsən ki, sənə gizlin mövqə hazırlayaq? İndi o mümkün deyil, tez özün mövqə seç. Birini vur, "qırılan qoşundandır", deyiblər.

Çavuş Mehdiyevin manqası yayılım atəsi açdı. Bir neçə erməni yera sərildi.

-Halaldı. - Adil fərhini gizlətmədi.

Ermənilər təpədən aşağı enməkdə olan manqanı gördülər. Sürəkli atəş qarşılığı verdilər. Gülə yağışı leysanı xatırladırdı.

-Yerə yatin! - Baş leytenantın komandası uzaqdan eşidildi. - Özünü qoruyun. Nişan alıb tek-tek atın.

Çavuş Mehdiyevin dəstəsi açıqlıqdaydı, təkəmseyrək kol-kos və iri daşlar var idi. Ermənilər onları sürəkli atəşə tutmuşdular. Soltanov onlara köməyə gedirdi.

-Dəstək vermək lazımdı. Hardasan, Qurbanov, ayağa qalx, onlara arxadan zərbə vur. - Adil öz-özünə danışındı, çavuş Qurbanovun dəstəsi isə gizləndiyi mövqedən qalxmırıdı, bəlkə də yaralıları vardi, başları ona qarışmışdı.

Snayper atəş açdı, üzübəri gülə yağıdırən ermənilərdən daha biri yixıldı. Bəyim də atəş açdı...

Adil tez Bəyimdən silahı aldı.

-Afrin! - dedi. - Məsafə uzaqdır, görün birin də ata biliçəyəmmi?

Snayper ikinci dəfə atəş açdı, daha bir erməni yera yixılıb başı kəsilmiş toğlu kimi çabalamaga başladı.

Qarşı tərəfdən pulemyot gurladı, bu, çavuş Qurbanovun dəstəsindən gələn atəş dəstəyi idi.

Ermənilərdən kimsə qışqırıdı, eyni sözü bir neçə dəfə təkrarladı və onlar geriyə - düşərgəyə tərəf qaçmağa başladılar.

-Anbardakı gözötçini vur! - Adil əli ilə göstərərək snayperə tapşırıq verdi.

Snayper nişangahda baxıb dedi:

-Onu vurublar.

-Bəyim, say, gör qaçanlar neçə nəfərdi...

-Yeddi. - Bəyim dilləndi. - Yox, səkkiz, biri də arxadan axsaya-axsaya gəlir.

Adil bayaq ucadan qışqırın erməni nişan alırdı, onun nəzərində həmin erməni dəstənin komandiri olmalıdır.

Atəş açıldı, həmin erməninin bağırtısı göyə qalxdı, səndərləyib aşdı. Qaçan ermənilərdən ikisi qışqırıq səsinə dönüb arxaya baxıdalar, nə fikirləşdilərsə, bir an keçmiş uzaqlaşmaqda olan yoldaşlarının arxasında sürət götürdülər, geri dönmədilər.

-İndi rahatca o ikisini də vurun. - Adil snayperlə Bəyimə yeni tapşırıq verdi. - Bizə axsax erməni lazım deyil. Yaralı daha aqressiv olur.

Adilin bu sözüne xüsusi təyinatlılar teatr seyr edirmişlər kimi ucadan gülüdürlər.

-Doğru sözümdü. Onlar daha təhlükəlidir. Sağalsalar, mütləq qisas almağa qalxacaqlar. - Adil sözünə davam etdi.

- Biriniz Soltanova səslənin, tez yuxarı qalxsınlar. Görək yaralı-zad yoxdur ki. Bəlkə köməyə getmək lazımdı.

Az keçmiş baş leytenant Soltanov çavuş Mehdiyevin manqası ilə yuxarı qalxdı.

-Yaralımız var. - Baş leytenant üzüçü xəbər verirmiş kimi təəssüflə bildirdi.

-Harasından yaralanıb? - Adil tez soruşdu.

-Qolunun yumşaq yerindəndi, güllə sıyrıb keçib.

Yaralı əsgər bir əli ilə yarasını möhkəm-möhkəm tutmuşdu. Yara isti olduğundan ağrısı sıfətində təzə-təzə hiss olunurdu.

-Aferin! - Adil əsgəri fərəfləndirdi. - İlkin yardım qanaxmanı saxlamaqdır ki, onu da sən özün eləmisən. Dözə biləcəksən, yoxsa ağırkəsici vursunlar.

-Bir şey deyil, dözəcəm, gedək.

-Heç olmasa sarğı qoysunlar, gedək.

Sanitar-telimatçı tez yaranı təmizləyib yodladı, sarımağa başladı.

Cənub cəbhəsinin hərbi prokuroru telefonla danışınq qurğan kimi dərindən köks ötürdü. Sanki, illər uzunu çiyində daşıdıığı ağır yükü yere tullayıb yüngülləşmişdi.

Masasının üstündə qalaqlanmış sənədlərə baxdı. Bircə imzası çatdırıldı ki, insan taleyinin asılı olduğu bu kağız yılğını möhkəmələrə, ordan da ölkənin zindanlarına istiqamət alınsın. Bir insan taleyini sindirmaq prokurorun, hakimin əlində su içim kimi asan deyilmə?

Prokuror qollarını geniş açıb şikarı üstünə şığıyan qartal kimi masanın üstündə qalaqlanmış qovluqlara tərəf əyildi. Bərk-bərk qucaqlayıb ortaya sıxlasdırdı. Başını yumşaq atlas qumaşın üstünə endirilmiş kimi onların üstünə qoydu. Dərindən iyəldi, kağız qoxusunu acgözlükle ciyərlərinə çəkdi. "Mən heç sizə qiyyadımmı?" - ucadan səsləndi, səsi divarlarda əks-səda verdi.

Köməkçinin qapını nə vaxt döyüb içəri keçməsindən xəbəri olmadı. Baxdı ki, qarşısında dimdik dayanıb. Elə bildi qışqırığına gəlib. Bəzən olurdu, prokuror bərk əsəb-ləşəndə, hirsini cilovlaya bilmir, bağırırdı. Otuz ildi bu sistemdə işləyirdi. Otuz ilə əsəbmə tab gətirərdi?

-Nədi? Nolub? - Soruşdu və başını buladı.

-Üç KAMaz gəlib. Deyirlər mayor Abbasov gətirib. NBM-dədirler. Qəbulunuza gəlmək istəyir.

-Mayor Abbasov? - Prokuror başını qaşıyıb nəyisə xatırlamağa çalışdı. - Bəlkə şəxsi heyəti aparmağa gələnlərdir?

-Bəli. - Köməkçi astadan cavab verdi. - Elə deyirlər.

-Mayor Abbasov yanına gəlsin. - Prokuror buyurdu. - Təcili şəxsi heyətin təhvıl verilməsi üçün siyahısını hazırlayın. Siyahı hazır olan kimi şəxsi heyət oşyaları ilə düzülsün.

-Oldi. - Köməkçi bunu deyib getdi.

Bir neçə dəqiqdən sonra qapı döyüldü və prokurorun "gəl" komandasından sonra mayor Abbasov içəri daxil oldu.

Prokuror onu görər-görməz qeyri-ixtiyari ayağa qalxdı. Masanın arxasından çıxıb mayor Abbasovun qabağına yərdi. Bir addım atıb dayandı. Diqqətlə baxdı və tanıdı. Mayor Abbasov hərbi salam verib məruzə etdi:

-Cənab hərbi prokuror! Cənub cəbhə korpusu nümayəndəsi mayor Abbasov şəxsi heyəti qəbul etmək üçün

sizin sərəncamınıza gəlmişdir.

Məruzə edib əlini aşağı saldı. Prokurorun ona tərəf daha bir addım atdığını görüb qabağa yerdi. Əl tutub görüşdülər.

-Deməli, mayor? - Prokurorun suali qəribə səsləndi.

-Bəli, elədir.

-Qabaqda vəziyyət necədir?

Prokuror bunu soruştusa da cavabını gözləmədən əyləşmək üçün yer göstərdi. Mayor Abbasov keçib əyləşdi. Prokuror düyməni basıb köməkçisinə çay gətirmək sifarişini verdi. Sonra üzünü mayora tərəf tutdu, yəni indi danışa bilərsiniz. Abbasov dərhal anladı ki, prokuror onu görən kimi tanıyıb. Bu sistemdə işləyən adamların göz yaddaşı çox güclü olur. Odur ki, cəbhədə baş verənlər barədə prokuroru qısa da olsa məlumatlandırdı.

Köməkçi çay gətirdi.

Mayor Abbasov hiss edirdi ki, prokuror nədənsə nəzəridir. Eşitdikləri onu qane etmir. Daha mükəmməl məlumatlar əldə etmək, eşitmək istəyir. Ancaq prokuror da prokurordur. Cəbhədə hər baş verən hadisəni prokurora demək olmaz.

-Çayını iç, Abbasov. - Prokuror dilləndi.

Abbasov çayından bir neçə qurtum içmişdi ki, bir də diləndi:

-Düşünürəm, yəqin məlumatızsən, demirsən. Bu sənin öz işindir. Onda özün haqqında danış.

-Bu on gündə məni qərargahdan kənara buraxmadılar. Gah briqada qərargahında növbətçi saxlayırdılar, gah da korpusun səhra qərargahında.

-De görüm, orada cəmləşmiş bir neçə general necə yola gedir? Ümumiyyətlə onlar nə işlə möşğuldurlar? Hansı komandandı?

-Belə işlərdən mənim başım çıxmaz. Bu on gündə xüsusi təyinatlıların komandanını, bir də korpus komandırını cəmi bircə dəfə görmüşəm. O birilərini isə, demək olar ki, hər gün.

-Aydındır. - Hiss olunurdu ki, prokuror söhbətdən nəzəridir. Odur ki, yekunlaşdırmaq istəyirdi. - Bəs nə yaxşı səni bir yerə təyin etmədilər?

-Əvvəlcə briqada komandırını gözlədik. O da gəlib dedi ki, döyüşün ortasında figur dəyişikliyi etmək ağılsızlıqdır. Pis-yaxşı, bölmələr formalışıb, döyüşürər. Korpus komandırını gözləyəsi olduq. O da dünən gəldi. Mən bütün olaları məruzə elədim. Nə fikirləşdi, Bakıyla əlaqəyə çıxdı. Kimdənsə sizinle danışmağı xahiş etdi və sonda mənə xüsusi tapşırıq verdi.

-Tapşırığının nədən ibarət olduğunu, hansı istiqamətdə hərəkət edəcəyinizi bilirsinizmi?

-Bəli! - Mayor Abbasov hərbi sərr açılmış kimi köks ötürdü. - Ali Baş Komandanın əmrədi. Bütün qüvvələr Şuşa istiqamətində cəmləşir.

-Uğurlar olsun! - Prokuror bunu deyib ayağa qalxdı. - Mən belə də düşünürəm.

Mayor Abbasov da dik atıldı. Qapıya tərəf getmək istəyirdilər ki, köməkçi əlində əsgərlərin siyahısı içəri daxil oldu.

-Cənab prokuror, siyahi hazırlır.

-Bəs şəxsi heyət?

-Şəxsi heyət də düzülüb, əmrinizi gözləyir.

Prokuror siyahını alıb baxdı, masanın üstünə qoyub imzaladı. Köməkçi daxıldan möhürü çıxardıb hər üç nüsxəsinə möhür vurdu. Prokuror siyahıları mayor Abbasova uzatdı. Mayor Abbasov alıb o üz-bu üzünə baxdı, masanın üstünə qoyub imzaladı.

-Mənə möhür verməyiblər. Sizdən bir nümayəndə mənimlə getsin, orda möhürlədib siyahının bir nüsxəsini götürər?

-Olar.

Prokuror bunu deyib qabağa düşərək prokurorluğun binasından çıxdı. Şəxsi heyət yolboyu düzülmüşdü. Keçən dəfəki nizamsızlıqdan əsər-əlamət qalmamışdı. Prokuror cərgəyə yaxınlaşanda kimsə komanda verdi:

-Farağat!

-Azad! - Prokuror səsləndi.

-Cənab Azərbaycan əsgəri! - Prokuror cərgələri nəzərdən keçirib sözə başladı. - Siz hərbi prokurorluqdan azad olub Korpus komandirinin tabeçiliyinə qaytarılırsınız. Yalandan heç nə deməyəcəyəm. Sizin burda olmağınızdan hamının, hətta Ali Baş Komandanın da xəbəri var. Sizə qarşı olan ittiham prokurorluq işçiləri tərəfindən incəliyinə qədər araşdırılıb. Baxmayaraq ki, bəzi vazifeli şəxslərin də burda nöqsanları olub, ancaq bu, sizi məsuliyyətdən azad etmir. Onlar prokurorluq xəbərdarlığı alıblar. Döyüş əməliyyatları başa çatana kimi məsuliyyətə cəlb edə bilmərik.

Lal sükut cərgədə hakim idi, sanki on gün əvvəl prokurorun üstünə cocuyanlar bunlar deyildi.

-İgidlər! Sizi Ali Baş Komandan bağışlayıb yenidən döyüşə qaytarır. Siz burdan xüsusi Cərimə böülüyü kimi çıxırsınız. Korpus komandirinin əmrinə əsasən mayor Abbasov xüsusi Cərimə bölüyünün komandiri təyin olunub. İstiqamətiniz Azərbaycanın gözü, Qarabağın tacı Şuşadır.

-Urraaaa!!!! - Bir ağızdan qışqırışlardır.

-Yaşasın Ali Baş Komandan!

-Yaşasın Azərbaycan!

Şüarlar bir neçə dəfə coşqu ilə səsləndirildi.

-Azərbaycan əsgəri döyümlü olmalıdır, mətin olmalıdır.

- Prokuror sözünə davam etdi. - Düşmənin beli qırılıb, hər gün də başına zərbələr endirilir. Tezliklə torpaqlarımız düşmən tapdağından tamamilə azad olunacaq. Bu döyüşlərdə sizin fədakarlığınız qaçılmazdır. Adınızın Cərimə böülüyü olması sizi məyus etməsin, əksinə, daha da ruhlanırsın. Böyük Vətən mühabibində ən çox döyüş şücaəti göstərən, ad-san qazanan məhz Cərimə taborları olub. Başımızın ucalığıdır ki, iki dəfə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Ziya Bünyadov Cərimə taborunun komandiri olub. Haydi, igidlərim! İstiqamətiniz Şuşadır! Şuşanın azad olunması sizin fədakarlığınızdır asılıdır. Allah sizi qorusun!

-Allah Azərbaycanımızı qorusun!

Prokuror əlini yelləyərək dönüb getdi.

-Cənab prokuror! - Cərgədən kimsə icadan səsləndi, prokurorun dayandığını görüb bir də səsləndi. - Cənab prokuror!

Hərbi prokuror arxadan səs eşidib dayandı, ayırd edə bilmədi; onu çağırırlar, yoxsa adını çökirlər. İkinci dəfə səslənəndə başa düsdü ki, onu çağırırlar.

Geriyə döndü, zəhmli baxışlarla cərgəni süzdü. Cərgə bayaqkı kimi yerində donub qalmışdı.

-Eşidirəm. - Zəhmli səsi gullə kimi bütün cərgənin üzərinə açıldı.

-Cənab prokuror! - Həmin əsgər-döyüşü dilləndi. - Heç bizdən soruştmadınız, bunu istəyirik, ya yox?

-Başa düşmədim! - Prokuror tam ciddiləşdi. - Siz on səkkiz yaşlı çağrıçı deyilsiniz. Ehtiyatdan çağrılanlar, ya da könüllü gələnlərdənsiniz, fərq etməz. Madam ki, bura qədər gəlib əyninə yenidən hərbi mundir geymisiniz, deməli döyüşə gəldiyinizi şüurlu şəkildə anlaysırsınız.

-Bəli, cənab prokuror. Düz deyirsiniz, biz bura könüllü gəlmişik. Vuruşmağa, torpaqlarımızı azad etməyə gəlmişik. Bilməzdik ki, başımıza belə oyunlar açılacaq. İndi də gəndərişiniz döyüşə. Bilmirik ki, bizə yenidən tələq qurulacaq, ya yox! Dedim axı... onlar prokuror xəbərdarlığı alıblar, zamanı geləndə əməlləri bir daha araşdırılacaq.

-Mənim üçün bu hələ heç nə demək deyil.

-Deməli, ürəyinizdə şübhə var? Döyüşə getmək istəmirsiniz?

-Elədir ki, var!

-Deməli, siz Ali Baş Komandana inanırsınız?

-Ali Baş Komandana inanıram. Onun bütün əmr və tapşırıqlarını yerinə yetirməyə hazırlam. Lakin onun cəbhədə baş verənlərdən xəbəri yoxdur. Bizim başımıza açılan oyunları bilmir. Mən yerdə olan bəzi oyunbazlara inanıram. Odur ki, açıq şəkildə döyüşə getməkdən imtina edirəm. Bunun cəzası nədirse, çəkməyə hazırlam.

-Adınız?

-Ayz.

-Soyadınız?

-Mütəllibov.

Hərbi prokurorun dodağı qaçıdı. Kimsə cərgədən piçildədi: "Xeyrə-şərə yaramaz!" Milçək uçsaydı, eşidilərdi, prokuror atmacanı eşitdi.

-Məşhur Mütəllibovlardan deyilsiniz ki?

-Xeyr!

-Cərgədən çıxın, mənim kabinetimə gedin.

Həmin əsgər cərgədən çıxdı, arxaya baxmadan prokurorluq binasına tərəf getdi.

-Başqa sualı olan varmı?

Prokuror üzünü cərgəyə tutub soruştusa da əsgərlərdən səs çıxmadi. "Allah amanında", deyib öz-özünə piçildədi. Prokurorun gözlərində bir intizar vardi. "Görəsən, bu əsgərlərdən neçəsi gedib Şuşaya çıxa biləcək?"

-Adını siyahıdan çıxardıb möhürləyin. - Köməkçiye tapşırıq verib üzünü mayor Abbasova tutdu. - 99 nəfərlik böyük sizin sərəncamınızdadır. Buyurun.

Mayor Abbasov cərgənin qabağına çıxıb komanda verdi. Əsgərlər sola dönüb NBM-ə tərəf addimlaşdırılar. NBM-dən çıxmadan köməkçi düzəliş edilmiş siyahını mayor Abbasova çatdırıdı.

Hərbi prokuror kabinetinə getsə də prokurorluğun digər

işçiləri yerlərində dayanıb baxırdılar. Sonuncu əsgər mاشına minənə, maşınlar gözdən itənə kimi arxalarınca baxdılar. Prokurorluq işçiləri, sənki əzizlərini döyüşə yola salırdılar, bu on gün onları bir-birinə necə də doğmalaşdırılmışdı.

Çavuş Qurbanovun dəstəsi hələ də yerindəydi.

-Onlara işarə ver, getsinlər. - Adil dedi.

Baş leytenant bir qədər əlini yellədikdən sonra çavuş Qurbanovun dəstəsi irəliləməyə başladı.

-Biz də gedek.

Tələsik qərar verib iki dəstəyə bölündülər. Birinci dəstə baş leytenant Soltanovun rəhbərliyi ilə düşərgəyə sağ cinahdan, ikinci dəstə isə sol cinahdan hücum etməliydi. Adil üçüncü manqa ilə fin evlərinin sol küncünü hədəf götürərək təpədən aşağıya doğru mailli istiqamətdə irəlilədi.

Baş leytenant Soltanov da üzüaşağı hərəkətə keçdi. Yamac çox açıqlıq idi, təkəmseyrək qaratikan kolları vardi. Onların arxasında gizlənmək, açıqlıqda qalıb hansısa daşın arxasına uzanmaq kimi bir şeydi. Odur ki, baş leytenant snayperə xüsusi tapşırıq verdi:

-Şumer, döyüş tapşırığının uğurla yerinə yetirilməsinin tən yarısı sənin çevik hərəkətindən asılıdır. Sağdakı evin pəncərəsindən bizə atəş aça bilərlər. Biz onların cavabını verəcəyik. Bu, öz yerində. Sən evlərin damını, şiferini nəzarətdə saxla. Onların snayperləri şiferlərdən bizi hədəfə ala bilər. Sən onları müəyyən edən kimi vurmaların. Gecikdiyin hər an birimizin ölümü ilə nəticələnə bilər.

Snayper “aydındır” deyib üzüaşağı götürüldü. Ərazidə yeganə yaşıl ağacı gözaltına alıb ora gəldi. Yaşıl, uzun iynəyarpaqlı ağacdı, deyəsən, təpənin o üzündə də bunaoxşar bir ağaca rast gəlmışdılər. Adil adına “təkəsəqqalı” deyirdi. Şumer əlini ağacın yarpaqlarına sürtdü, dalağırdı. Tez həmin yaşıl ağacın arxasında özünə yer elədi. Döyüşü yoldaşları yanından ötüb keçdilər. Mövqə tutub silahını ağacın içindən qabağa çıxartdı, görüntü yaxşıydı. Fin evlərinin şiferlərini müşahidə etməyə başladı, təəssüf ki, arxa tərəfə pəncərə qoyulmamışdı.

Təzəcə müshahidə aparırdı ki, sağdakı evin damında içəridən yenice açılan qara deşiyi gördü. Elə bu an çölə uzanan lülənin döyüşü yoldaşlarına tuşlandığını görən Şumerin ilk olaraq qışqırıb yoldaşlarını xəbərdar etmək keçdi ağıldan. Lakin çox tez də baş leytenant Soltanovun tapşırığını xatırladı: “Gecikdiyin hər an döyüşçülərdən birinin ölümü ilə nəticələnə bilər!” Tapşırıq beynini uguldattı. Təxmini nişan alıb atdı.

Döyüşçülər atəş səsinə sürətlərini artırıldı. Üzüaşağı kol-kosa, balaca daşlara məhəl qoymadan elə qaçırdılar ki, sənki ayaqları yero dəymirdi. Pəncərələrdə şüşələrin qırılması ilə atəşin gurlaması bir oldu. O biri fin evlərinin damından da atəş açıldı.

-Döyüş! - Baş leytenant ucadan əmr verdi.

Üzüaşağı qaçan dəstə artıq sağ evin yanına çatmaqdaydı. Yaxın məsafədə olsalar belə, ermənilər yanpörtü on-

ları nişan alıb ata bilmirdilər. Görünür, ermənilər dəstənin belə tezliklə gələcəyini gözləmirmişlər. Odur ki, rahatca silahlanaraq mövqelərini tutub gözləməyə qərar veriblər. Xüsusi təyinatlilar isə yeriyə-yeriyə qərar verib onların başının üstünü aldılar.

Xüsusi təyinatlilar atışa-atışa qaçırdılar. Ermənilər damlardan, pəncərələrdən yanpörtü onları nişan alıb ata bilmir, boş-boşuna yal-yamacı güllebaran edirdilər.

Sahədə təkcə snayper qalmışdı, tərpənə bilmirdi, istənilən kor gullə ona dəyə bilərdi. Gullə atsaydı, yerini mütləq tapıb atacaqdılar. Pəncərələr çox aşağıda olduğundan snayper onları dəqiq nişan ala bilmirdi. Damin üstündə olanlar da görünmürdülər. Şumer bayaq gullə atdıqı yerdə göz gəzdirdi, silahın lüləsi çölə baxır, ancaq tərpənmirdi, heç atəş də açmırıdı.

Qızğın döyüş gedirdi. Ermənilər çölü gullə yağışına tutmuşdular, silahların avtomatik rejimində nəyi var atırdılar, xüsusi təyinatlilar isə ya tək-tək, ya da kiçik fasılərlə aramsız cavab verir, dayanmadan irəliləyirdilər. Onlardan bir neçəsi lap yaxındıydılar, qıraqdakı fin evin divarının dibinə gəlib çatmışdılar. İki təhlükəsiz əraziyə keçən kimi qumbara çıxardıb hazırladı. Cəld hərəkətə binanın arxasına keçib şüşəsi qırılmış pəncərədən qumbaraları içəri tulladılar. Eyni hərəkəti tekrarlayan kimi hər ikisi binanın yanına qaçıb yerdə uzandı.

-Uzanın! - Bunu görən baş leytenant komanda verdi.

Əks tərəfə yerdə uzanan döyüşçülər əlləri ilə başlarını bağladılar. Bir neçə saniyə sonra dalbadal iki gurultu eşildi. Birinci fin evin daxilində yanımın baş verdi.

Gurultudan sonra atəş səsi səngidi. Qumbara atanlaraya qalxdı. Fin evinin qabağından sağ tərəfə bir erməni əsgəri qaçıb və görmədən, nişan almadan xüsusi təyinatlara tərəf gullə yağırdı. Döyüşçülərdən biri yaxın məsafədən sərrast atəşlə onu yerdə sərdi. Bu zaman ikinci erməni əsgəri çıxdı və o da gullə yağırdı. Başqa bir döyüşçü də bir gullə ilə onu yerdə sərdi. Bu iki əsgər lap qabaqda olduğunu keçmək istədilər.

-Dayanın! - Baş leytenant komanda ilə onları saxladı. - Yaxına getməyin, qumbara ata bilərlər. Üç-dörd nəfərlə binaya giririk.

-İçəridə artıq yanımın baş verib. - Əsgərlərdən biri səsləndi.

Bu zaman qarşı tərəfdəki təpədən pulemyot gurladı - bu, çavuş Qurbanovun dəstəsindəki pulemyotçu idi, deyəsən, atəş dəstəyi verirdi, binadan çıxbıq qaçan erməniləri “salamlayırdı”.

-Köpəyuşağı. Əlimdən qaça bilməzsınız. - Çavuş Qurbanovun qışqırığı eşildi. - Hara qaçırsınız?

(ardı var)

YAZI DÜZÜMÜ

1. Redaktor güşəsi

-Ədəbiyyatda Qazi obrazı.....	1
-------------------------------	---

2. Publisistika

-Fərhad ƏSGƏROV - “Tələbkarlıq və ədalətli yol tutduqda”.....	2
-Xalıq AZADİ - “İslam dünyasında elm və təhsil”.....	29
-Mətanət DUYĞULU - “Polad ruhlu leytenant” (Şəhid Həmid Qasımovun əziz xatirəsinə).....	33
-Vaqif OSMANOV - “Qarğıdalı və qarpız” (xatırə-yumoreska).....	45

3. Poeziya

-Ələsgər TALIBOĞLU - “Dərələyəzdə”, “Gəlmışdim, gedirəm, ay ata yurdum”, “Çağırır”, “Ayın şirin gülüşü”, “Şad ol, könül”, “Necə ol çəkim”, “Qərib-qərib”, “Həsrətin dünən çağrı”, “Nəyini sevmədim ki...”, “Yazıqlar olsun”, “Hər gün bir az da”, “Ayrılıq çıçəkləyib gözlərimdə” (şeirlər).....	6
-Hafiz ƏLİMƏRDANLI - “Qəsidə, rübai, qəzel və məsnəvilər”.....	9
-Damət SALMANOĞLU - “Nəvəsiyəm mən”, “Yağış saçlarına tumar çəkibdir”, “Dostum”, “Laçın”, “Çavuşoğlu”, “Eşqin payızı”, “Dənizə baxarkən”, “Şeh saçlarına”, “Arazım”, “Sənsiz düşüncələrim”, “Sən gəlmədin”, “Qocalıq”, “Nə deyim?” (şeirlər).....	17
-Mərkəz ŞƏMKİRLİ - “Gəzir, dolaşır”, “Doğulmuşam mən”, “Sayılır”, “Doymuram”, “Canidir dünya”, “Çarə bilmirəm”, “Suyulan çoxdur”, “Qaraldo”, “Gəlir”, “Məhəbbət” (şeirlər).....	21
-Nəriman MAHMUD - “Qarabağ harayı”, “Gözünü gözlə, sənəm”, “Vətən səsi - haqq səsi”, “Vəfasız gözələ”, “Gözlərim” (şeirlər).....	26
-Minarə SIXNAQ - “Məni”, “Görüm”, “Dərmanım”, “Deyirdin”, “Şəhidlər”, “Batıram”, “Gəl”, “Adam adamiyam”, “Laçına”, “Dəymə”, “Payıza tərəf” (şeirlər).....	36
-Ramiz İSMAYIL - “Gördüm”, “Oğlanam”, “Dünya”, “Axır ki”, “Olmadı”, “Səndə, məndə”, “Səni”, “Məni” (şeirlər).....	41
-Budaq TƏHMƏZ - “Naxçıvan şəhərinin gözüdü gözlərimdə”, “Könüllərdə sözün qalsın”, “Demə bu dağlarda dəfn edin məni”, “Deyişmə” (şeirlər).....	43
-Məzahir İSGƏNDƏR - “Ağlayan məzar” (poema), (davamı - əvvəli ötən saylarda, ardı var).....	48
-Gülşən AYDINQIZI - “Əsma”, “Gizlən-qac”, “Balaca Mətin”, “Göy qurşağı”, “Dəcəl Toplan”, “Balaca Ayan”, “Dovşanım”, “Kəpənək”, “Tapmacalar” (uşaq şeirləri).....	76
-Casim BABAOĞLU - “İlimizdi bu”, “Dosta bir namə”, “Gətirmiş”, “Darıxdım”, “İzzətdir Vətən” (şeirlər).....	78

4. Nəsr

-Ayaz İMRANOĞLU - “Yurda keşikçi şəhid” (hekayə).....	13
-Eyvaz ZEYNALOV - “Plastilin pişik” (uşaqlar üçün nağıl).....	24
-Naibə YUSUBLU - “Görüş” (hekayə).....	39
-Zaur USTAC - “Mələk” (hekayə).....	73
-Əli BƏY AZƏRİ - “Adsız döyüş” (roman), (davamı - əvvəli ötən saylarda, ardı var).....	80